



This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>





600088142T



128

Cum enim constet quia parasitus
spiritus ex patre semper procedat et trino.

FAC-SIMILE CODICIS CRYPTEFERRATÆ ΔΔ NUIC VATICANUS GRÆ. 1666

fol. LXXXI.

Φανερόν ὅτι οὐκ ἔστι παρὰ τὸν πατέρα, ὅτι
τὸ παρὰ τὸν πατέρα καὶ τὸν
πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὸν πατέρα
ὁ παρὰ τὸν πατέρα καὶ τὸν πατέρα
ὁ παρὰ τὸν πατέρα καὶ τὸν πατέρα
ὁ παρὰ τὸν πατέρα καὶ τὸν πατέρα

fol. ultimo

† ἐτελεσθῆναι ἐν βίῳ
ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ
ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ

HISTORIA
S. P. N. BENEDICTI

A SS. PONTIFICIBUS ROMANIS

**GREGORIO I. DESCRIPTA
ET ZACHARIA GRAECE REDDITA**

NUNC PRIMUM E CODICIBUS SAECULI VIII.

AMBROSIANO ET CRYPTENSI - VATICANO

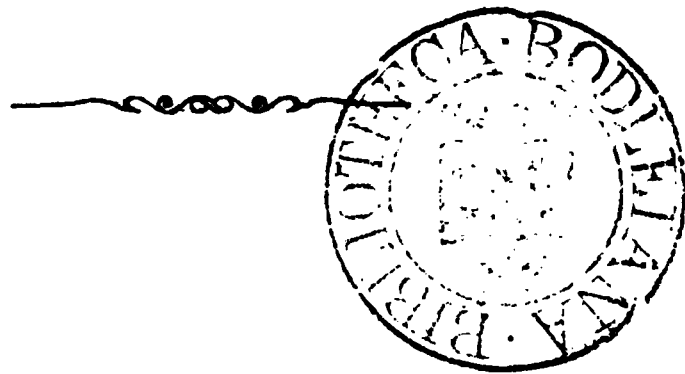
EDITA ET NOTIS ILLUSTRATA

CURA

IOSEPHI COZZA-LUZI

ABBATIS MONACHORUM BASILIENSIIUM CRYPTAE FERRATAE

ET BIBLIOTHECAE VATICANAE SCRIPTORIS



TUSCULANI

TYPIS ABBATIAE CRYPTAE FERRATAE

ANNO MDCCCLXXX.

110. n. 8.

PONTIFICALE MONUMENTVM
DE HISTORIA
MAGNI BENEDICTI
OPVS ANTISTITVM MAXIMORVM
GREGORII I. ET ZACHARIAE
SAECVLO XV. BENE AVSPICATO
AB ORTV TANTI VIRI
EDITVM E CODICIBVS LATINO ET GRAECO
AMBROSIANO ET CRYPTENSI-VATICANO.
ANTE MILLE ANNOS DESCRIPTIS
LEONI XIII. P. O. M.
SANCTOS DOCTOSQ. DECESSORES AEMVLANTI
OBTVLIT
IOSEPH HVMILIS ABBAS
S. MARIAE DE CRYPTA FERRATA
BIBLIOTHECAE PONTIFICIAE SCRIPTOR
FAVTORI ET PATRI

PROLEGOMENA

Gloria tum ex virtutibus, tum ex institutis monasticis Benedicti nomini parta semper tanta fuit, ut eam vel pauci quidem celebrium ascetarum aequarent, superaret vero nemo. Ad eam autem longe lateque in orbe propagandam atque illustrandam non sine providentiae divinae consilio factum est (1), ut quam maxime valeret opus duorum e sanctissimis viris, qui summam Romani pontificatus obtinuerunt: Gregorii scilicet illius re et nomine Magni, atque haud absimilis laude Zachariae; quique inter asperrimas curas, magnosque pro ecclesia et civili societate exantlatos labores et istud praestiterunt, ut Benedicti res gestas alter in *Dialogis* prolixè exprimeret, alter hoc pacto expressam in graecum sermonem converteret.

Plenae sunt Occidentis atque Orientis christianae regiones, plenae omnium populorum ecclesiae, pleni coenobiorum thesauri, plena sacrarum historiarum ve-

(1) ODO CLUNIACENSIS *Serm. in S. Benedictum*: « Hoc ad ipsius
« honorificentiam referamus, quod non alius quilibet ex magi-
« stris Ecclesiae vitam tanti patris digessit, quam insignis ille
« disertissimus papa Gregorius.. Divinitus dispositum est, ut
« quum isdem excellentissimus legislator in cæteris modis sit
« a Deo decoratus, etiam hinc maiori auctoritate... roboretur,
« quod eamdem vitam summus Apostolicæ sedis Pontifex ordi-
« navit etc. » - CANTU' *Storia Univers.* t. VIII. p. 425. « Questi ed
« altri assai fatti ci furon tramandati da insigni storici che (non
« ultima fortuna) sortì Benedetto, cioè Gregorio Magno allora,
« dipoi il Mabillon; e le arti belle nel risorgimento, poi nel
« massimo loro splendore li riprodussero e perpetuarono per
« tutto il mondo, ma in nessun luogo più commoventi che a
« Monte Cassino, cuna e asilo il più venerato dell'ordine suo.. »



600088142T



Ioseph Syracusanus, antonomastice hymnographus appellatus, iam ante S. Nilum ἀκολουθίαν canticorum in S. Benedictum contexuerat, qua et nunc græci die XIV. Martii utuntur. (1) Et ipse e Dialogis S. Gregorii omnia contexuit, ut et melius liquet e quibusdam παραλλήλοις locis ad calcem textus adiectis.

Addere quoque iuvat testimonium auctoris vitæ S. Gregorii græce descriptæ, quem quidam Symeonem Metaphrasten logothetam fuisse opinantur, cuius græcum textum ex codice Veneto-Naniano 179 primo prodiit cura Ioannis Baptistae Galliccioli Veneti anno 1769.

Ipsa sub initio habet: Ο μακάριος Γρηγόριος ὁ καὶ τοὺς βίους τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἁγίων συγγραψάμενος ἐν διαλόγου σχήματι καὶ πατριάρχης ἐν Ρώμῃ γενόμενος... *Beatus Gregorius, qui vitas Sanctorum Italiae scripsit in forma Dialogi, et Romæ patriarcha fuit...* Iis et accedunt auctores *Synaxariorum*, quae parva compendia sunt e gestis Sanctorum in sacris officiis legenda, et varia habentur.

Quibus testimoniis, veluti novis, si alia a Maurinis congesta adiungantur, mirum in modum opus gregorianum laudibus cumulatum videtur.

Qua de causa autem Gregorius Dialogos scripserit, patet ex verbis eius epistolae ad Maximianum episc. Syracusarum: « Fratres mei, qui mecum familiariter vivunt, omni
« modo me compellunt aliqua de miraculis Patrum, quæ
« in Italia facta audivimus sub brevitate scribere. Ad
« quam rem solatio charitatis vestræ vehementer indigeo, ut ea quae cognovisse vos contigit, mihi brevi
« indicetis » (2).

Impulsor ac socius operis fuit Petrus Archidiaconus, quocum conversatus est, ut ab ipso libri I. exordio patet, de quo et Gregorius dicit: « Mihi a primævo iuventutis flore amicitii familiariter obstrictus atque ad sacri
« verbi indagationem socius. » Is olim compellabat his verbis Gregorium « Non valde in Italia aliquorum vitam

(1) MENAËA Cod. Crypt. Δ. α. XVII, - NILLES op. cit.

(2) Ep. ad Maximianum episcop. 1. 2. ep. 50.

« virtutibus fulsisse cognovi. » Cui Gregorius: « Si sola,
« Petre, referam quae de perfectis probatisque viris unus
« ego homuncio vel bonis ac fidelibus viris attestan-
« tibus agnovi vel per memetipsum didici, dies, (alii
« *tempus* ut græce χρόνος est apud Zacharias) ut opinor,
« antequam sermo, cessabit.. » Hoc pacto liber Dialogo-
rum cœptus et absolutus est etiam aliorum ope.

Hæc primordia circa annum 592 evenisse patet; cum libro III. cap. 19 ait: « Ante hoc fere quinquennium,
« quando apud hanc Romanam urbem alveum suum Ti-
« beris egressus est.. » Inundatio mense Novembri anni 589 accidit, eamque secuta est per annum et ultra lues, qua obiit Pelagius papa, cui successit Gregorius mense Septembri an. 590. De ea loquitur l. IV. c. 26: « In
« ea quoque mortalitate, quæ ante triennium hanc ur-
« bem vehementissima clade vastavit.. » Zacharias vertit πρὸ τριετίας illud *ante triennium*; unde patet Gregorium scripsisse novissimum librum Dialogorum annis post tribus a pestilentia, ideoque circa annum 592.

Postquam descripti sunt, narrat in historia Longobardorum Paulus Diaconus (1), missos fuisse ad Theodolindam reginam illius gentis, quæ his usa est, ut ad fidem catholicam regem et subditos ex ariana hæresi converteret. Ex quo factum est, ut hi libri per orbem, et præcipue per Italiam superiorem diffunderentur. Ex apographo Theodolindæ facile crediderim exscriptum esse codicem Bobiensem, nunc Ambrosianum, circiter quinquaginta annis post Gregorium, cuius textum nunc primum in Vita Benedicti vulgamus, quique omnium exemplarium quæ extant, princeps est et nobilissimus.

(1) Hist. Longb. lib. IV. c. I. « Iisdem diebus sapientissimus ac beatissimus papa Gregorius Romanæ Urbis episcopus post alia multa, quæ ad utilitatem sanctæ Ecclesiæ scripserat, etiam libros quatuor de Vitis Sanctorum composuit: quem codicem *Dialogum*, quia eum colloquens cum suo Diacono ediderat, appellavit. Hos autem libros præfatus papa Theodolindæ reginæ misit, utpote quam sciebat Christi fidei deditam, et in bonis actibus esse præcipuam. »

Cum vero latina lingua libri illi descripti essent, iis qui tantum græca utebantur, erant impervii; cui rei consuluit Zacharias sæculo uno cum dimidio post Gregorium pontifex. Hæc habet Anastasius bibliothecarius (1), et magnus ille librorum græcorum peritus censor Photius in *Myriobiblio* ad cod. 252 (2), nec non in *Mystagogia de Spiritu Sancto* non multis abhinc annis primo edita a cl. v. nunc S. R. E. Card. J. Hergenröther (3).

Sed ante Photii ætatem et alios habemus rei testes, quorum duo nunc primum proferuntur. Alter est Carmen græcum ineditum, in his Prolegomenis inferius evulgandum, descriptum in fronte græci codicis, quo nos utimur. Sæculo VIII, ætate nempe ipsius Zachariæ, alter quidem ex ipso venit codice sæculi octavi. Post prædictum carmen ab eadem descriptum manu legimus Proœmium in Dialogos græce redditos. Illud ediderant Maurini patres ex codice Regio - Parisiensi 2934 et ex Colbertino 2500, quorum ætas Cryptensi-Vaticano nostro inferior est; sed nemo hucusque suspicabatur auctorem illius anonymum ante Photium scripsisse; ideoque quidam in eam opinionem adducti sunt, quæ ibi leguntur, ab ipso Photio fuisse derivata. Sed rem prorsus ex adverso se habere probat codex noster, qui sæculo ante Photium uno descriptus ostendit, Photium censorem manu sua diurna nocturnaue versasse exemplare græcum hoc Proœmio instructum, unde is facile sua depromere potuit; non autem auctor Proœmii a Photio, quo is longe vetustior erat, aliquid haurire ullo pacto potuisset.

Alios præterea huius versionis testes et in Præfatione PP. Maurinorum reperies, et apud rei patristicæ scriptores; de eaque etiam inter magnalia Zachariæ nuper diserte locutus est vir Emus Dominicus Bartolini (4). I-

(1) ANASTASIUS bibl. in *Zachariam*.

(2) Apud MIGNE in patrolog. Græca tom. CIV. 96.

(3) Apud MIGNE Patrol. Græc. t. CII. pp. 372, 374, 394 et 397. Confer inferius adnot. ad Caput. XXXVIII.

(4) Di S. Zaccaria papa etc. *Commentarii storico critici raccolti da Domenico Bartolini Prete card. della S. Rom. Chiesa e Prefetto della S. Congreg. dei Riti.. Ratisbona 1879. pag. 563.*

bidem et apud alios de indole deque anno agitatam quæstionem reperies, quæ, cum breves esse adlaboramus, nobis prætereunda est.

Antequam vero de codicibus, ex quibus textum erui-mus, aliqua dicamus, sermonem de opere Gregoriano contrahentes vel iuvat referre, quo studio mirabili hi Dialogi a variis gentibus excepti sint. Præter textum latinum Gregorii in diversos populos vulgatum, versio Græca, de qua inferius agemus, et Arabica recensetur anno 779 auctore Antonio monacho, nec non Saxonica sæculi XI, et quoque antiqua Italica et Francica ryth-mica, et alia prorsa oratione; librum, eam continentem anno 1409 emit Joannes dux De Berry (1).

Cum hæc de Dialogis gregorianis ad editionem nostram quod attinet, satis præfari videntur; nunc ad nobiles codices sermo convertendus est, qui editionis nostræ et causa fuerunt, et fons, nec non eiusdem pretium de-monstrant.

(1) CEILLIER *Hist. des aut. eccl.* t. XVII. pag. 206. Rien ne marque mieux l'applaudissement avec lequel ces Dialogues furent reçus, que les différentes versions que l'on en fit. Nous ne répéterons point ce que nous avons dit de celle du Pape Zacharie avant l'an. 752. Sa version qui étoit Grecque, fut traduite en Arabe avant l'an 800; on la conserve écrite sur du parchemin parmi les Manuscrits d'Orient dans la Bibliothèque du Roi. L'Auteur de cette traduction étoit un Religieux nommé Antoine, qui de meuroit dans le Monastère de saint Siméon. Au neuvième siècle Alfrède le Grand, Roi d'Angleterre, fit traduire les mêmes Dia-logues, avec le Pastoral de S. Grégoire, en son langage Saxon, par Vorfroy, Evêque de Worchester. Cette version se trouve à Cambridge dans le Collège de saint Benoît. On lit dans l'His-toire de Charles VI. que Jean de France, Duc de Berry, avoit acheté le 9 de Juillet 1409, les Dialogues de saint Grégoire mis en François, pour le prix de quinze écus d'or, prisés soixante sols Parisis. » et tom. XVIII. p. 61 - FABRICIUS ALB. *Biblioth. Græc.* lib. V. c. 38.

Inter præcipuos codices qui celeberrimam Bibliothecam Ambrosianam Mediolani exornant, merito recensetur codex Dialogorum S. Gregorii, cuius et quædam pagella autotypico specimine exhibetur inter nobiliora vetustissimæ scriptiōis exemplaria in collectione Anglica, quæ *Specimina Palæographica* tum græca tum latina in fidelissimis tabulis repræsentat (1).

Laetamur et inter alia exhiberi pagellam libri II. (XI. et X.) codicis, ex quo et opus nostrum confecimus; ad cuius fidem præter aliud a nobis datum specimen, omnes eruditi librum nostrum conferre possunt, et qualis sit nobilissimus codex oculis suis valent usurpare.

Descriptionem anglicam in eo magnis laudibus celebrando opere dedit v. cl. Antonius Ceriani, Bibliothecæ Præfectus, qui tanta usus est nobiscum comitate imo et arctissima amicitia, ut sibi onus conferendi codicis ultro suscepit. Quinimo et litteris suis datis die X. Februarii hanc nobis descriptionem codicis paulo ampliora ab ea, exhibuit, quam anglicis doctisque viris dederat.

Codex iste Ambrosianus notatur littera *B. 159 sup.* constat foliis 242; et eius membranæ amplitudo protenditur per metri 0, 306 × 0, 22 partes. Lineæ scriptiōis in unaquaque pagella 23 vel 22 aut 21 recensentur, haud enim semper constans est eorum numerus. Eius ætas non modo ex scribendi ratione ad sæculum VIII. deducitur; (2) sed præcipue ex hac fideli inscriptione ad calcem apposita:

EXPLICIUNT DIALOGORUM GREGORII PAPAE URBIS ROMAE
LIBRI NUMERO IIII DEO FAVENTE
ANASTASIO ABBATE IOVENTE
GEORGIONE PECCATORE SCRIVENTE.

Ut etiam quibusdam eruditis viris videtur, fortasse prima pars usque ad DEO FAVENTE exemplata est ab archetypo codice descripto vivente Gregorio, cui *sancti* ti-

(1) *Fac-similes of manuscripts and Inscriptions* edited by E. A. Bond and D. M. Thompson P. I-VIII London 1873-1878. Tab. 121.

(2) GLORIA Andrea *Paleografia e Diplomatica*. Padova 1870 pag. 54, 67 etc.. e tavole.

tulus non signatur. Et si coniecturis quædam tribui possunt, non longe ab eo codice derivatur, quem ipse Gregorius Theodolindæ reginæ Longobardorum misit, teste Warnefrido, seu Paulo diacono, in historia sua (1). In quodam Bobiensi diplomate (2) Rachis regis Longobardorum, dato anno 447, consignatur nomen Anastasii Abbatis Bobiensis, quo *iovente* seu *iuvante* codex a monacho Georgione exaratus est. Codex iste asservabatur in Bobiensi Abbatia, unde in Bibliothecam Ambrosianam invectus est anno 1606.

747 ?

Quaterniones notantur litteris ad calcem postremæ pagellæ, ut videre est in pagella photographice reddita in opere anglico. Ad dirigendas scriptionis lineas prius ferreo obtuso vel osseo aut ligneo instrumento tractus lineæ in membrana impressus ducebatur, in una tantum membranæ facie.

Scriptura semper uncialis est absque commixtione litteræ, uti vocant, currentis vel minutæ; et verba verbis coniuncta. Primum verbum vel linea Dialogorum quandoque non atramento, sed colore scribitur. Litteræ autem capitales coloribus, figuris et maeandricis ductibus ornantur.

Interpungendi ratio ea est, ut plerumque medium punctum adhibeatur, et in fine articuli tria puncta. Posteriores manus nonnunquam antiquam rationem interpungendi inmutarunt. Ea, quæ ex aliis libris, nempe ex sacris Litteris desumpta sunt, in margine signaculo, plerumque notantur.

Litteræ aliquantulum festinationis redarguunt, si superioris ætatis libros consideramus; sed libris sæculi VIII. bene congruunt. Quæ vero sint singularum figuræ melius et manifestius ex specimine oculis usurpari, quam dictis describi possunt. Nonnunquam in nexu colligantur, ut US et NS.

Emendationes ab antiquis diorthotetis vel lectoribus curatæ, fiunt per expunctionem, nempe punctis superne

(1) Lib. IV cap. I. ut superius, vide pag. XIII.

(2) ROSSETTI « Bobbio illustrato » tom. III. p. 59.

aut inferne additis, vel per additionem litterarum, vel per rasuram, vel etiam per novas litteras antiquis inscriptas, ut et in specimine videre est. Ad ornatum vero colores, pisces, aves, capita, monstra, serpentes et mæandrici ductus a manu minus perita Georgionis amanuensis inducuntur.

Ex his patet nos inter codices præ manibus habuisse codicem præstantissimum, et inter eos Dialogorum codicem principem; quem mirum est numquam in editionibus fuisse adhibitum, etsi opus istud Gregorianum præcipue a Benedictinis viris, veluti nobilissimæ originis suæ tessera, sæpe typis consignatum fuisset (1); quinimo inter primos libros impressi sunt Dialogi Venetiis an. 1475, Parisiis 1499, Romæ 1505, et vitæ S. Benedicti extat editio Veneta anni 1500 (2). Maurini magistri, patristicæ rei amplificatores celeberrimi, inter tot codices Dialogorum Regium Parisiensem veluti principem proponunt, quem sæculo circiter IX. scriptum esse dicunt (3).

In textu autem tam nobilis Ambrosiani codicis edendo omni diligentia curavimus, ut fideliter exprimeretur, usi ut diximus, ope cl. v. Ceriani, diligentissimi ac sciti palæographi; qui hoc pacto suam et Bibliothecae Ambrosianae quasi votivam festivitatis symbolam B. Benedicto obferre voluit. Præter evidentes mendas, codicis scribendi rationem et transpositiones verborum rite plerumque servavimus. Si quando lectionem posterioris manus fuit magis probanda et amplectenda, aliam in adnotationibus retulimus; in quibus et alia observanda et varias lectiones ex aliis depromptas codicibus collocavimus, ita ut textus tam nobilis comitatu quodam non indigno honoraretur, et editio nostra saltem, si non perfecta ingenio, tamen industria quadam elaborata, editoris studium vel desiderium demonstraret.

(1) *Præfatio* Maurinorum ad *Dialogos* S. Gregorii, § XXIII.

(2) Jo. Franciscus BRIXIANUS monachus Congregationis s. Justinæ Patavinæ edidit an. 1500 Venetiis Librum II. Dialogorum cum quatuor Regulis religiosorum approbatis ab Ecclesia.

(3) MABILLON Act. SS. O. S. B. - Annales Benedictin. tom. I.

Non modo editiones praecipuas, quae criticam peritiam et operis amorem ostendunt, sed etiam codices ad varias lectiones adhibuimus. Inter hos, quos commemoravimus in nostro apparatu critico, certe notatu digni sunt, Parisiensis Regius, qui saeculi IX. videtur, alter qui fuit Coenobii S. Germani a Pratis, num. 162: quique ante saeculum XI. scriptus videtur Maurinis editoribus, una cum duobus aliis eiusdem bibliothecae Sangermanensis, tres Carnotenses bibliothecae S. Petri saecul. IX., XI, XIII, duo S. Theodorici ad Rhemos, unus Compendiensis, unus Longipontis, unus Clarae Vallis, duo S. Petri Gemeticensis, unus Pratellensis, tres Rothomagenses, duo S. Audoeni, alter Bigotianus, duo Beccenses et unus Lyranus.

Praeter hos praesto fuerunt variae lectiones Codicum Florentinorum, et Sublacensium, quos sedulo contulit Quirini in sua comparata editione Vitae S. Benedicti (1).

Accedunt et codices Veneti, quos contulit Gallicioli. Horum alterum saeculi XII, vel XIII, suppeditavit Bibliotheca S. Marci, dictum *Bessarionis*, munificentissimi illius Bibliothecae fundatoris, qui et praeclarum fuit Ordinis nostri Basiliani decus: alterum saec. XIV. Bibliotheca Naniana: et tertium saeculi circ. XIV. Bibliotheca S. Mariae Gratosae (2).

In colligendis variis lectionibus tantum praecipuas indicavimus, plerumque etiam codicis Ambrosiani scribendi rationem vel retinuimus vel adnotavimus. Non parum enim ad studium palaeographiae atque ad linguae tum latinae tum italicae philologiam conferre potest modus scribendi iam a medio octavo saeculo usitatus.

Quaedam erudita parallela tum historica, tum patristica, ad quae testimonia scriptorum omne genus congesimus, fere ad singula capita adiecimus tum ornamenti causa, tum etiam ad pretium historicum et criticum operis Gregoriani ab omnibus laudatum, magis magisque augendum, vel saltem pleniori lumine illustrandum.

(1) Vita S. Benedicti latino - graeca etc. Venetiis 1723.

(2) Editio veneta Opp. S. Gregorii 1769. t. VI p. 34. Notitias horum codicum nobis tradidit accuratissimas Eq. VELUDO Bibliothecae Marcianae praefectus, cui gratias debitas agimus.

Ex vetustissimis codicibus græcis ante X. sæculum descriptis, vel rari sunt qui præseferant certam ætatis descriptam notam; inter hos veluti exemplar singulare, cuius nos primi invenimus et evulgamus epigraphen chronicam, est codex olim Monasterii Cryptæferratæ Δ. Δ. nunc autem Bibliothecæ Vaticanæ græcus 1666.

Foliis constat 185, quorum membranæ amplitudo per metri 0, 31 × 0, 22 partes plus minus extenditur; duplici columna exaratus, quarum unaquæque circiter 32 lineas numerat; sunt autem columnæ quædam, ubi scriptio aliquo in loco est coarctata; ideoque in his maior est numerus linearum; nonnullæ vero pagellarum partes vacuæ vitio membranæ sunt.

Semper scriptionis character uncialis apparet, cuius forma sæculi octavi est (1), sicut specimen ante omnium conspectum demonstrat. Etsi totus atramento describatur, tamen nomina ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ et ΗΕΤΡΟΣ et titulus libri IV, necnon chronica epigraphes minio describuntur. Quandoque spatium ad hæc excipienda nomina vacuum relictum est, sed in margine scriptor atramento notaverat initiales litteras Γ. vel Η.

Litteræ capitales nonnumquam ad ornatum præseferunt pisces, maeandricos ductus, monstra, serpentes; præcipua est littera - M - initio libri IV; et lampades nonnullis in locis pinguntur ad ornamentum. Monogramma Christi Ρ in subscriptione adest, quod frequens est etiam in aliis vetustis Cryptæferratæ codicibus, et nos istud in palimpse-

(1) Conf. specimen initio libri - MONTFAUCON *Palaeograph. Graecæ* liber III. - PIACENTINI Gregorius monachus Cryptæferratæ in sua *Epitome palaeographiae graecae* Romæ anno 1734 cap. XIII. GARDTHAUSEN in recenti egregio suo opere *Griechische Palaeographie* Leipzig 1879, specimina proferens characterum ex variis saeculis talia habet, ut scriptio codicis Cryptensis potius videatur accedere ad formas sæculi VII, quam IX. Ex hoc codice habemus exemplar sæculi VIII. certum, quod formam quamdam litterarum in eius tabulis desideratam exhibet.

stis deteximus (1). In hoc autem codice magnam formam habet in epigraphe finali, cuius pars superior interiit.

Historicas quasdam notitias ad librum vere insignem pertinentes adtexere frustraneum non erit. Ut fert opinio sane admittenda, liber iste una cum S. Nilo et sociis peregrinatus est; et ille vere bibliophilus, cum ob invasionem Saracenicam a Calabria ad medias partes Italiae commigrare coactus esset, eum secum advexit. Hoc usus est libro, cum apud Cassinum in monasterio Vallis Lucis commoraretur, et de fructu labiorum suorum totam *Ἀπολογία*, id est cantiones liturgicas Vespertinas et Matutinas, concinnavit, quasque cum suis ad sepulcrum S. Benedicti modulatus est inter sacra solemnia, quæ ibi magno cum gaudio Cassinensium græco ritu celebravit. Cantica S. Nili adeo presse, ut diximus, historiam gregorianam sequuntur, ut primus editor J. Sciommari (2) una cum hymnorum versione ad calcem signaverit ex ordine capita unde e Dialogis sua Nilus deprompserit. A Valle

(1) SS. Bibliorum vetust. fragmenta ex codicibus Cryptæferratæ Prolegomena § VIII. Pars I, II. 1867, Pars III. anno 1877.

(2) His verbis Jacobus Sciommari opus suum dicat Casinatis. « Operæ pretium non inane duxi hoc loco Canonem in S. Benedictum usque adhuc ineditum, Notatione VIII. promissum, tanquam meæ opellæ margaritam adnectere. Hæc unica extat ex multis S. P. N. Abbatis Nili Junioris Cryptæ-Ferratæ Fundatoris sacris elucubrationibus, quam in Monte Casino, cum ibi publicâ pompâ, universoque Ascetarum comitatu receptus fuit, suorum Discipulorum sacro cecinit concentu solers Hymnographus. Insigne utique tanti Scriptoris monumentum par erat, ut publicæ eruditioni tanquam argumentum illius ingeniosæ mentis tandem prodiret. S. Benedictus in postremo suæ Regulæ Capite Magnum Basilium, Patrem Nostrum vobis pronunciat, Casinenses Religiosissimi. Eius exemplo reddam et ego hisce postremis paginis vestro Patriarchæ grati animi, ac religiosi nominis hoc qualecunque obsequium, dum Venerabili Vestræ Congregationi græco-latino Canone illum exornatum restituo. Methodus Canonis tota est in vestigiis tenendis Magni Gregorii, qui lib. 2. Dialogorum eius Vitam conscripsit; ac proinde Compendium, utpote respondens origini, notulis apposite signatum Vobis exhibeo, ad dictoque animo D. D. D. »

Lucis ad vicum Serperim Caietæ, Serperi ad urbem Romam, ex Urbe ad Tusculum in monasterium S. Agathæ (1), ubi Nilus diem ultimum obiit, codex advectus est, et fuit inter primos, qui novum Cryptæferratæ Monasterium Nilo moriente condi iam cœptum, exornarunt. Iste in usus monachorum servatus est, cuius rei testes sunt quædam verba, quæ varias manifestant Cryptensium monachorum posterioris ætatis manus.

Pulcher catalogus codicum nostrorum a Luca Felici Tiburtino monacho et deinde abbate confectus an. 1575 (2) codicem istum consignat litteris Δ. Δ. Notus fuerat editoribus Romanis operum S. Gregorii an. 1591; nam in argumento, Episcopus Venusinus scribit in libro Dialogorum sex capita fuisse omissa, sed hoc usus bona critica fecisse, atque ad auctoritatem nostri codicis provocat, qui ea non habet (3). Sed haud multo post ad bibliothecam Vaticanam exornandam atque amplificandam ab antiqua sede cum aliis multis Cryptensibus codicibus præstantissimis Romam delatus est. Eius nobilitas statim deprehensa fuit a viro intelligenti et perito, qui ex caractere Leo Allazio fuisse videtur. Codicem exscripsit in libro chartaceo, qui nunc est Cod. Vat 608. (4). Ex eo tempore nullam usque ad nos codicis mentionem reperimus, si excipias illam in volumine III. Inventarii, in quo ad

(1) CARDONI Mon. Basil. « De Tusculano M. T. Ciceronis » p. 5. GRABI Steph. ab. Crypt. Basil. apud. Kirker. *Latium*.

(2) In catalogo est: ΔΔ. Διάλογος τοῦ ἁγ. Γρηγορίου πάπα Ρώμης.

(3) Editio Romana an. 1591 *Operum S. Gregorii Magni* cura episcopi Venusini Rodulphi Tossiniani (UGHELLI *Ital. Sacr. Epp. Venusii et Senogalliæ*) p. 104: « ... absunt in hac Vaticana editione, non dolo nec fraude, sed quia etiam accuratissime investigata, ea nulla extant in duobus exemplaribus vetustis, quorum unum est Vaticanum, alterum nobilissimæ Bibliothecæ Cryptæferratæ... »

(4) Ipse exscriptor in apographo hæc habet: Η βίβλος αὕτη μετεγράφη ἐκ παλαιοτάτου πρωτοτύπου γεγραμμένου ὡς ἔλεγεν εἰς τὸ τέλος τῆς βίβλου, ἐν ἔτει 5τῇ ἀπριλλίου ΚΑ'. « Liber iste exscriptus est ab antiquissimo prototypo exarato, ut dicit in fine libri, anno 6308, mensis Aprilis die XXI. » videlicet anno Christi 800.

num. 1666 relatus est, et aliam Theodori Toscani monachi Cryptensis, magistri mei (1), in suis excerptis e codicibus Vaticanis apud nos adservatis, ubi et de hoc etiam codice sermo est.

Adeo præstantem codicem nacti, statim eruditis et palæographiæ curiosis viris notitiam tradere cogitavimus; sed adveniente solemnitatem centenaria a nativitate S. Benedicti, hanc arripuimus occasionem, ut doctis viris consilium nostrum aperiremus de evulgando secundo libro, qui de rebus gestis tanti Patris agit. Consilium probavere, animum incitarunt, et veluti stimulos currenti addiderunt; inter quos præcipue illud Cassini decus, abbas Ludovicus Tosti, multo nos studio urgere cœpit ad hanc editionem festinandam, ut (eius verbis utor) quasi *gemmula pretiosissima* inter editos hac in festivitate libros splenderet. Merito hic quoque iuvat referre ad hæc nos maxime incitasse alterum Casinatem insignem, Maurum Cæsarem Quandel (2); cuius tam cari capitis desiderio immaturum obitum omnes, nos vero amici maxime, deploramus.

In novissima facie membranæ nunc male mulctata supersunt reliquiæ linearum, quibus gregoriana historia absolvitur, quas ipse Leo Allazio in apographo suo haud integras expressit, et lacunam reliquit. Sequebatur finalis inscriptio, cuius vel aliquot litterae apparent; ubi certe erat locus scriptionis et amanuensis nomen, ut ea quæ restant, ostendunt. Adhuc enim est, more codicum

(1) Cf. in ephemeride Romana dicta *Giornale Arcadico* t. LVI. « Honori et memoriæ Theodori Toscani, monachi Basiliani ad S. Mariæ de Crypta Ferrata ellogium. »

(2) Paucis ante eius mortem diebus in epistola sua nobis missa, certe nimium honorificis usus est verbis; quæ tamen veluti carum amici mnemosynon supremum, et animi valde comis et in Benedictum patrem pientissimi testimonium, liceat bona cum venia proferre: « Certo il lavoro è bellissimo, e trattato da lei riuscirebbe perfetto. Se noi volessimo guardare al nostro gusto ed al nostro interesse, perchè la gloria del Padre (S. Benedetto) ridonda ad onore dei figli, la consiglieremmo a progredire con alacrità »

illius ætatis et quorundam Cryptensium, ut innuimus, magnum Christi monogramma P (1) et ad eius latera inscriptionis extrema verba litteris vel syllabis verticali ratione dispositis dextrorsum BIBAION Δ' et sinistrorsum ΓΡΑΨΑΝΤΟΣ; unde satis aperte elucet epigraphen ex compositione sua et ex particula ΔE referri ad superiorem. Legitur enim:

† ΕΤΕΛΕΙΩΘΗ ΔΕ Η ΒΙΒΛΟΣ

ΑΥΤΗ ΜΗΝΙ ΑΠΡΗΛΙΩ

ΗΚΑΔΗ Α ΕΤΟΥΣ $\overline{\text{C}}\text{TH}$.

Idest *ἐτελειώθη δὲ ἡ βίβλος αὕτη μηνὶ ἀπρηλίῳ* (lege *ἀπριλίῳ*) *ἡκάδῃ* (lege *εἰκάδι*) *πρώτῃ ἔτους ἑξακισχιλιοστοῦ τριακοσιοστοῦ ὀγδόου*: *Absolutus est autem liber iste mense Aprili die vigesima prima anni sexiesmillesimi trecentesimo octavi*. Ut ab orbe condito annos enumerant Græci, hic annus 6308 anno Christi 800 respondet.

Præter novum tam pretiosi codicis textum, præter hanc magni habendam a palæographis notam temporis, etiam nova aliqua sunt sæculi octavi nondum edita cimelia in nostro codice, quæ rem litterariam amplificant atque exornant; duo nempe epigrammata in laudem S. Gregorii et S. Zachariæ, quorum opus in his historicis dialogis verbis extollitur ea ratione, qua tempus illud ferebat, et ab eodem scriptore codicis unciali caractere et literis capitalibus versuum rubris exarata.

Alterum habet acrostichidem ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΜΕ(ΓΑΛ)ΟΥ, alterum vero ΖΑΧΑΡΙΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ. Hæc quasi novam suppellectilem et ornamentum nunc primum edimus, addita versione metrica, quam vitæ monasticæ et studiorum collega Antonius Rocchi, ut et ad hoc pietatis monumentum symbolam ferret suam, voluit nobis grato munere donare. Ipse quoque litteras et verba, quæ cum membrana perierant, studuit feliciter supplere; supplementa uncis inclusa sunt.

(1) De Rossi et PITRA, et vide Prolegomena nostra ad Ss. Bibliorum Vetust. Fragment. 1877. § VIII, vide et superius p. XXI.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΑΚΑΡΙΟΝ ΓΡΗΓΟΡΙΟΝ

ΠΑΠΑΝ ΤΗΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑΣ ΡΩΜΗΣ

Γανυται πᾶς ὁ ἐντυγχάνων τῇ βίβλῳ,
Ρημάτων γὰρ οὐ προβάλλεται κομψίαν,
Ἦθη δὲ μᾶλλον ἀρετῶν ἐκδιδάσκει,
Γαλήνην ψυχῆς καὶ ἡσύχιον βίον,
Ορους τε γλώττης καὶ χαλινὸν ὁράσει.
Ρίζα γὰρ τῶν ἀγαθῶν ὑπάρχει ταῦτα·
Ἰσως δὲ καὶ δογμάτων εὐκ ἀπελείφθη·
Ὀλη δὲ σοφῶς πεποίκιλται τῇ θέσει.
Ὑφανε δ' αὐτὴν Γρηγορίου ἡ γλῶττα,
Μέλη γὰρ σοφῶν, κέντρα τῆς εὐβουλίας,
Ἐμεινεν σκήπτροντα τοῖς εὐσυνέτοις·
[Γλισχρὸν] ἀκουσὴν παντὴ (sic) μαστίγῳσιν (sic),
[Αὐδαὶ] γὰρ ὡς βῶς (sic) κέντρα, φησὶ τις σοφῶν,
[Λύγοις] μαστίγῳσιν τὴν ἡμῶν [ἀργίαν].
Οὔ[τως αἱ λόγοι πανσόφου Γρηγορίου
Ὑποκεντοῦσιν ἐκχέοντες τὴν χ]άριν.

EPIGRAMMA IN BEATUM GREGORIUM

PAPAM VETERIS ROMÆ

Lætatur, hunc librum si quisquam legerit,
Non quod venustus exstet elegantia,
Quin imo virtutis magis mores docet,
Pacemque spiritus et solitudinis,
Linguæque limites, camumque luminum:
Quæ cuncta radix sunt bonorum fertilis.
Neque inde desunt sacra veri dogmata;
Sed plura codex multiformis disserit.
Quem lingua dives Gregorî contexuit.
Proh! verba iusti, spiculum prudentiæ,
Prudentis hærent ima fixa pectore;
Pigrumque flagris, qui audit illa, verberant;
Nam, ut quisquam ait, iusti loquela aculeus
Pungit, foditque nos, bovis instar, desides,
Et verba docti rursus ista Gregorî,
Dum pectus incitant, effluunt gratiam.

Deinde sequitur alterum epigramma in Zachariam absque titulo; ni forte credas cum superiori membrana titulum abscissum fuisse.

Ζωῆς θησαυρὸς ἀπόκειται ἐνθάδε
 Αγίων πατέρων ἐνάρετοι βίαι,
 Χεῖρας ῥέγοντες τοῖς κάτω κειμένοις.
 Αγὼν δὲ τοῦτο ὑπάρχει Γρηγορίου,
 Ρεῖθρα βλίσαντος ἐνθέων διδασμάτων.
 Ἰλαρῶς προσιών τῷ λόγῳ τοῖς πᾶσιν.
 Οὗτος δὲ πρῶτος τῷ ὀνόματι τούτῳ,
 Ὑπάρχει τῆς Ρωμαίων πόλεως πάπας.
 Πόθῳ δὲ θείῳ καὶ ἐναρέτῳ ζήλῳ
 Ἀγόμενος ὁ πάνσοφος Ζαχαρίας,
 Τοῦ κορυφαίου Πέτρου κοσμῶν τὸν θρόνον,
 Ρῶσιν ψυχαῖς καὶ [νόοις] παρεχειν θέλων,
 Ἰωσήφ ἄλλος ἀρτίως ἀνεδείχθη,
 Ἀρτον ζωῆς σιτοδοτήσας κόσμῳ,
 Ρωμαίων τῇ γλώττῃ τὸ[ν] πρότερον ὄντα,
 Χριστοῦ τοῦ θεοῦ τοῦτον κεκινηκότος,
 Ὀλην τὴν βίβλον τῇ ἑλλανίδι γλώττῃ
 Ὑφηγήσα[το] πᾶσιν ἐρμηνεύωσιν (sic).

Thesaurus hîc vitæ subest absconditus,
 Virtute Vitæ coelitem Patrum inclytæ,
 Quæ ceu manu præbent opem mortalibus.
 Id vero magni Gregorî extitit labor,
 Qui sacra diffluit fluentia dogmatum;
 Lætusque more cum uteretur omnibus,
 Et primus hoc vocatus esset nomine,
 Summus iubetur Urbis almæ Pontifex.
 Atque inde cura sedula atque Numinis
 Succensus igne vir scitus Zacharias,
 Sedis supremæ principis Petri decus,
 Studensque vires ceu refundi mentibus,
 Recens Josephus extitisse cernitur,
 Vitæ ministrans panem ubique tritico,
 Aptum sed unis tum Latinis oribus,
 Christique tantum eum movente Numine,
 Volumen integrum sonos in Helladis,
 Ut rite cuncti interpretentur, transtulit.

In altera facie primi folii incipit Prologus in Dialogos, qui in editionibus quoque apparet; de eodem et superius verba fecimus.

Quidam iudicabant prologum istum aliquot post Zachariam sæculis fuisse concinnatum, recentioribusque codicibus tribuerunt; nunc vero cum illum habeamus eadem manu descriptum in codice sæculi octavi, nempe sæculi, quo ipse Zacharias vixit, longe maius fit pretium eius, plurisque habendae sunt laudes, quibus is ornatur a coævis suis. Quinimo ex hoc ipso credendus est hausisse et ipse Photius, cum in celebri suo *Myriobiblion* de hoc opere Zachariae Papae loquitur; nam saltem ante annum septuagesimum, quum Photius præfectus imperatorius agens in Syria ea scriberet, iam in Italia prologus descriptus erat. Verba Photii cum iis prologi comparata satis aperte manifestant scriptorem illum byzantinum ex hoc prologo nonnulla hausisse (1). Observationes huiusmodi nonnihil ad rem litterariam illustrandam iuvare arbitrati eas non omittendas censuimus.

Haud certe fortuito, sed speciali quodam providentiæ beneficio evenit, ut dum mense Octobri anni superioris Bibliothecam Mediolanensem inviseremus, alium pretiosissimum codicem latinum Dialogorum eiusdem VIII. sæculi ante oculos nostros cl. Bibliothecæ præses poneret; hinc eo facilius animum induximus ad evulgandum hoc geminum cimelion de Benedicti vita, quorum alterum alterum illustrat et veluti absolvit.

In edendo graeci codicis textu fideliter codicem exprimere conati sumus; præcipuas varietates ex aliis codicibus nec non eas, quas codex habet emendationes et variationes vel animadversiones notatu dignas ad calcem pagellarum signavimus. Unde quantum per nos fieri posset, et temporis angustia, qua premebamur, concede-

(1) Verba procemii et duo epigrammata superius edita, ut legentibus apparebit, videntur scripta sub pontificatu eiusdem Zachariae. De aliis autem eius versionibus non hic, sed in *Mystagogia* Photius testatur. Vide supra pag. XV.

ret, omni studio contendimus, ut opus solemnitati dictum minus incomptum indignumque editoris causa prodiret.

Varias lectiones nobis dedere Regius codex Parisiensis, Colbertinus, et Florentinus, quem etiam Angelus Quirini diligenter excussit, qui cum aliis Italicis et Gallicis ad editiones varias versionis Zachariae textum prae-buerunt, criticasque varietates suppeditarunt.

Inter editiones eminent Romana anni 1591, Gallica PP. Maurinorum anni 1705, Veneta Angeli Quirini anni 1723, Veneta alia I. Baptistae Galliccioli anni 1769, nec non alia Gallica in Patrologia a Petro Migne collecta anno 1866.

Ad exornandum et confirmandum graecum textum nonnulla ex graecis fontibus adiecimus, ut in textu latino, biblica, theologica historica, patristica, hymnographica, quae tum ad studia et pietatem evehenda, tum ad laudes Benedicti illustrandas conferre videbantur.

Hoc pacto tum operis gregoriani et versionis Zachariae, tum editionis nostrae graecae et latinae ratio lectoribus piisque Benedicti cultoribus aperta est.

Quanti faciendum sit monumentum istud geminum in laudem S. P. N. Benedicti ex iis, quae hucusque disse-ruimus, omnibus certe manifestum est. Hinc nos et animum sumpsimus alacriorem ad hanc festivam ac veluti votivam editionem exornandam, quantum et ingenii vis et industria concesserat.

Nobis pergratum fuit ad opus suscipiendum, ornandum ac festinandum, non modo virorum doctrina, pietate et fama praestantium stimulos hortationesque suscipere, sed illud maxime animum addidit, viresque auxit, quod summus rerum catholicarum antistes, Leo XIII. Pont. Max. qui tanta doctrinae et zeli laude celebratur, et tanto favore studiorum incrementa prosequitur, non modo ad humile opus nostrum benigne respexerit, pro benignitate sua probaverit, et apostolica benedictione roboraverit, sed ut cumulum tot beneficiis adiungeret, concessit illud nomini suo augustissimo nuncupari. Certe hoc opere pontificali, nomine iam duorum decessorum eius tanta fama in ecclesia celebrium, nunc alius meritissimi Pontificis insigni, catholicis viris venerabilius nihil, nihilque acceptius in S. Benedicti festivitatis contingere potest. Nos autem nihil honorificentius, gratiusve desiderare poteramus. Ad hoc autem beneficium impetrandum maxime valuit tum benignitas Pontificis, eiusque zelus erga Vaticanam Bibliothecam, ex cuius thesauris ex parte habemus monumentum, et amor paternus in monasterium hoc Cryptoferratense; tum etiam cura E. V. Laurentii Nina primi Pontificis administri, et congregationis Basilianae apud S. Sedem Protectoris (1).

Mihi vero iam a pueris in coenobio benedictino S. Pauli de Urbe instituto, magistro Mariano ab. Falcinelli

(1) Roma 22 Gennaio 1880 - Rmo Padre - Mi è grato significare alla P. V. Rma che il S. Padre aderendo di buon grado alla di Lei preghiera, si è degnato accettare la dedica dell' opera che va Ella a pubblicare intorno a S. Benedetto. Dopo ciò ritornandole il foglio da Lei esibito con sensi di distinta stima passo a confermarmi della P. V. Rma affmo nel Signore L. CARD. NINA.

postea S. R. E. Cardinali, certe magis magisque laetandum est, cum inter gaudio gestientes Benedicti filios, mihi graeci ritus et Basilianae regulae asseclae sors et honor obtigit hoc veluti monumentum et pignus amoris ad sepulcrum magni Patris in Cassino monte obferre; atque ibidem una cum sociis meis exempla renovare Nili patris, graecis quoque ritibus et canticis Nilianis (1) festum

(1) Celebrata solemniter missa hymnis absolutis, oblatus est Abati Cassinensi codex membranaceus canticorum S. Nili exaratus a Maximo Passamonti mon. Cryptæferratae, in quo epigraphe legitur:

Μέγας ὁ Νεῖλος· μὲν πάλαι πρὸς ὀσέων
Θήκην, Πάτερ σῶν· ὄντως ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΕ,
Κασσῖνον οὔρος· ἐκ τῆς Βαλλελουκίου
Μονῆς σεπτεύσων· εἰσέβη κεχαρμένος.
Ὁς μὲν τυπώσας· πρὸς σέ τὴν ὑμνωδίαν
Καλὴν γλυκεῖαν· ἀνδρὸς εὐσεβεστάτου,
Καὶ θαυμάτων σου· ὠραῖσμένην βίου,
Πρὸ τοῦ σοροῦ σου· συμμελῶν μετ' ἀγγέλων.
Σὺν τοῖς ἀδελφοῖς· ἦσε αὐτοῦ ρυθμίσας
Τὸν αὐτὸν ὕμνον,· ἐκγραφέντα Μαξίμου
Μοναστῷ ἱερῆος· χειρὶ καὶ πόνῳ.
Δέξαι, τανῦντε· ἔνθα σοι μελισμένον
Ἀπὸ φθάνοντος· τοῦδε Νείλου πειμνίου
Ἐκ Κρυπτοφέρρης· σὴν γεραίροντος πόθῳ
Μνήμην, Μακαρτέ,· ὠδαῖς καὶ λειτουργίαις.
Τοίνυν τὸν ὕμνον· καὶ λιτὰς δέχου, πάτερ,
Εἰς ταῖς τόκισι· σὺν νοηταῖς σου νόων
Εἰς καρδιῶν τε· δεῖξιν ἀμματισμένων.

Ἀφιερῶθι τῷ ὀσίῳ πατρὶ ἡμῶν Βενεδίκτῳ ἀπὸ τοῦ Ηγουμενίου
Ἰωσήφ καὶ τῶν μοναχῶν τῆς Κρυπτοφέρρης, τελεσθείσης τῆς σε-
πτῆς λειτουργίας παρὰ τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ Λειψάνοις τῇ ε' τοῦ Α-
πριλίου μηνὸς ἔτους ζτπῆ'.

« Magnus quidem Nilus ad urnam exuviarum tuarum, o Pater vere Benedicte, ad Cassinum montem e monasterio Vallis Lucis veneraturus lætus olim adscendit. Qui cum rhythmice contexuisset in tui honorem dulcem melodiam, opus viri pientissimi, eamdemque miraculis vitæ tuæ exornasset, ante sepulcrum tuum, Angelis concinentibus, una cum fratribus suis modulatus est. »

« Hunc ipsum hymnum, exscriptum manu et labore Maximi hieromonachi, accipe, heic rursus tibi concentum a monachis ipsius Nili, qui e Cryptæferratae cœnobio huc advenerunt, tuam-

solemne Benedicti agere universi pene orbis eo in loco, quo nullus alius sanctior et nobilior et aptior habetur. Hac felici occasione visi sunt monachi orientales cum occidentalibus congaudere, et festa veluti domestica utriusque familiae concelebrare.

Laudatores quidem dignitate maiores, aut sanctitate praestantiores, doctrinae magis conspicuos certe nec desiderare neque invenire potuissemus: quae sors vel donum coeleste, ut principio innuebamus, iure meritoque Benedicto obtigit. Duo enim Romani Pontifices summi, virtutum et litterarum gloria excellentes, veluti collatis viribus eum extollunt. Ii ab orientalibus vel genere vel institutis ecclesiae catholicae et Romanae cathedrae dati, Occidenti consulunt et Orienti beneficia et merita abunde rependunt.

De instituto monastico S. Gregorii Magni diu disputatum est inter eruditos (1); Zacharias quoque e monachis in diaconum Cardinalem assumptus, etsi in Lateranensi coenobio aliquandiu vixerit, tamen e graeca veniebat origine, et patria S. Severina in Calabris. Quidquid vero sit de istiusmodi quaestionibus, quasi *vanis genealogiis*, monente Paulo, vitandis, ut ipse Magnus Benedictus patrem suum appellat Basilium Magnum (2), sic et Basilii asseclae, nosque praesertim ducibus SS. Monasterii fundatoribus Nilo et Barptolomaeo (3) Benedictum appel-

que, o Beatissime, cum odis et sacris memoriam celebrarunt. Suscipe igitur, o Pater, hymnum et preces, ceu iunctorum cum spiritualibus filiis tuis mentium cordiumque monumentum.»

«Dicatus fuit (liber) S. P. N. Benedicto a Iosepho hegumeno et monachis Cryptæferratae, divinis exactis mysteriis, ad sanctum ipsius corpus die V. mensis Aprilis anno a creatione mundi septiesmillesimo trecentesimo octogesimo octavo, a natiuitate vero Christi millesimo octingentesimo octogesimo.»

(1) Praeter BARONIUM cum GALLONIO, BELLOTTI, GAETANI consulendi sunt auctor vitae S. Gregorii ex eius scriptis, BOLLANDIANI, MAURINI, MENNITI etc.

(2) Regul. cap. LXXIII.. et *Regula S. Patris Nostri Basilii quid aliud sunt, nisi bene viventium monachorum instrumenta virtutum?* Cf. et adnotationes.

(3) In vita S. Nili a B. Barptolomæo descripta pag. 125, etc.

lamus patrem et habemus. Quinimo ex ipsis verbis S. Nili ad sepulcrum illius in Monte Cassino decantatis manifestum est sibi suisque Regulam Benedictinam idem esse ac Benedicto suisque Regulam Basilianam. In veneratione itaque magni Patris, sanctis nos ducentibus quasi una monastica societate unimur. Benedictus quoque a græcis *Archimandrita Romæ* appellatus (1) pastor noster est, qui, ut proclamat Bernardus, *pascit vita, pascit doctrina, pascit intercessione* (2). Hoc unum magnopere studeamus, ut sicut Patres nostri fuerunt, et nos eorum exemplo simus, imitatores Christi atque aemulatores Sanctorum.

Oriens et Occidens gestientes concertare videntur in laudibus S. Patris N. extollendis, ita ut hac in festivitate christianus orbis, qua patet ab ortu ad occasum, Benedicti plausibus resultet. Et Benedictus tantis et usque maioribus in saecula cumulatus obsequiis praesidium suum et institutionum suarum charitatem ad utrasque orbis christiani gentes intentius convertat.

Hinc praeterea non solum Benedicto maximum decus est; verum etiam duobus Pontificibus et Romano Pontificatui, decus quoque est institutis tum occidentalium ascetarum, quorum pater laudatur, tum orientalium, ex quibus laudatores maximos nacti sumus. Quod haud sine coelesti consilio factum esse videtur, ut illud Spiritus sancti effatum et omen impleretur: — *Laudet te alienus, et non os tuum* (Prov. XXVII.). Ac proinde tanta laus ab iis accepta, qui in veneratione erga S. Patrem cum discipulis eius vel concertant vel certe ex animo sociantur, maior usque est et plenissima.

(1) BASILIUS Imp. Porphyrogenita in Menologio Græcorum t. III. ex celebri codice Cryptensis B. γ. III. evulgato Urbini 1727 cum versione Demetrii TITI Abb. Cryptensis iussu Clementis XI. habet: Μνήμῃ τῷ αὐτῷ (Μαρτίῳ) ΚΑ'. μνήμη τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Βενεδίκτου ἀρχιμανδρίτου Ρώμης. — Mense eodem (Martio) die XXI. Memoria S. P. N. Benedicti Archimandritæ Romæ. — PIACENTINI De sep. Bened. IX. p. 13. Vide etiam adnot. cap. XXXVI.

(2) Serm. in S. Benedictum § 6.

BIOΣ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ

BENEΔΙΚΤΟΥ



VITA

SANCTI PATRIS

BENEDICTI

✠ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΥ
ΠΑΠΑ ΤΗΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑΣ ΡΩΜΗΣ ΠΡΟΣ ΠΕΤΡΟΝ
ΑΡΧΙΔΙΑΚΟΝΟΝ ΚΑΤΑ ΠΕΥΣΙΝ ΚΑΙ ΑΠΟΚΡΙΣΙΝ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΥ ¹.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ².

Ανὴρ τις ὑπῆρχεν,³ τῇ πολιτείᾳ μὲν εὐλαβέστατος, χά-
ριτι δὲ θεοῦ κεκοσμημένος, τοῦνομα Βενέδικτος· ὃς ἐκ παι-
δόθεν τῇ τῆς καρδίας καθαρότητι ἐλαμπρύνετο, καὶ τῇ τοῦ
σώματος ἀγνείᾳ κεκαλλώπιστο, ἐν οὐδενὶ θελήματι σαρκικῷ⁴
τὸ παράπαν τὴν ψυχὴν καθυποτάξας· ἀλλ' ἔτι ἔφηβος⁵ ὢν
καὶ σφριγῶν τῷ⁶ σώματι ὅπερ ἡδυπαθῶς δρᾶσαι ἠδύνατο,
ἐκουσίως ἐβδελύξατο, καὶ λοιπὸν ὡς ξηρὸν τοῦτον τὸν κό-
σμον μετὰ τοῦ ἄνθους αὐτοῦ ἐλογίζετο. Οστις δίκην ἐωσ-
φόρου ἀστέρος ἐκ τῆς Νουρσίας χώρας τῇ τῶν Ρωμαίων
χώρα ἀνέτειλεν· τῇ δὲ τῶν ἐλευθερικῶν γραμμάτων διδαχῇ

1) Insignis codex sæculi VIII. qui fuit olim Bibliothecæ Cryptæ
ferratæ Δ. Δ. nunc Vaticanus græcus num. 1666. unciali cha-
ractere descriptus fol. 42 titulum secundi libri Dialogorum S.
Gregorii M. quos S. Zacharia papa in græcum convertit, sic
habet. In Cod. Colbertin. Γρηγορίου τοῦ ἀγιωτάτου καὶ ἀποστο-
λικοῦ πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης διάλογοι ἱστορικοὶ πρὸς Πέτρον
διάκονον κατὰ πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν περὶ τῆς πολιτείας τοῦ ἀγίου
πατρὸς ἡμῶν Βενεδίκτου. In Cod. Parisiensi tantum: βιβλίον δεύ-
τερον περὶ Βενεδίκτου, et in margine superiori ab eodem scripto-
re: ἀναγινώσκεται ἡ ἱστορία τοῦ πατρὸς Βενεδίκτου εἰς τὴν ἰδ'
τοῦ Μαρτίου μηνὸς· τότε ὁ ἅγιος ἐκοιμήθη. — 2) Deest aliquando
nomen — 3) ὑπῆρχεν alii ὑπῆρχε, sic et frequens est codici usus
in fine verborum elementi ν, quod *paragogicon* vel *epheleucysticon*
vocant — 4) In Flor. deest σαρκικῷ — 5) male codex ἔφιβος. Iota-
cismus ex usu pronunciandi ι pro η — 6) Cd. Colb. σφριγγωτάτω.

DE VITA ET MIRACULIS VENERABILIS
BENEDICTI CONDITORIS VEL ABBATIS
MONASTERII QUOD APPELLATUR ARCIS
PROVINCIAE CAMPANIAE¹

GREGORIUS²

Fuit vir vitæ venerabilis gratia, Benedictus nomine³, ab ipso pueritiæ suæ tempore cor gere-
rens senile. Ætatem quippe moribus transiens
nulli animum voluptati dedit; sed dum in hac
terra adhuc esset, quod⁴ temporaliter libere uti po-
tuisset, dispexit⁵ jam quasi aridum mundum cum
flore. Qui liberiori genere⁶ ex provincia Nursia⁷ ex-
ortus, Romæ liberalibus litterarum studiis traditus

1) Codex Ambrosianus B. 159. *super.* olim Bobiensis, sæculi VIII.
more vetustissimorum codicum, fol. 48, in titulo habet: *Explic:*
cap: libri primi—Incipit l. secun. nempe DIALOGORUM S. Grego-
rii M. In hoc codice titulus erasus et rescriptus est a manu
seriori — 2) Nonnumquam in Dialogo desiderantur nomina collo-
quentium. Manus serior, sed vetus hinc addit notas numerales
in margine: sed prima manus a cap. I. notas, quæ respondent
capitulis, apposuit; quasque in hac editione retulimus, ut vides
inferius ad Cap. I. — 3) Codices quidam habent *et nomine*, sed
in Ambr. deest *et* — 4) Alii *quo pro quod* — 5) Cod. Ambr. sic
disp.. pro desp.. Codicis scribendi rationem plerumque servavi-
mus; cum enim adeo vetustus sit, ad philologiam non immerito
conferre potest — 6) Cod. Bessarionis Venetus habet *cum suo*
flore. Qui liberiorum genere. Quidam nomina parentum S. Be-
nedicti fuisse *Eupropium* et *Abundantiam* ex PETRO diacono
casin. l. 2, *De Vir. ill. Cass.* perhibent. Sed de his non imme-
rito dubitat cl. DELLA NOCE in *notis ad vitam S. Bened.* — 7) In
fine rasuram habet: fortasse aliquando *Nursiæ* scriptum est.

παραδοθεὶς ὑπῆρχεν. Ἀλλ' ἐν τούτοις πολλοὺς ἀπιέναι δια-
τὰ φθαρτὰ πάθη κατανοήσας, ἐκεῖνον δὲ ἔθετο πόδα ἐν τῇ
τῶν μαθημάτων διαθριβῇ, εὐσεβεῖ λογισμῷ τοῦτον ἀνθήλ-
κυσεν· ἵνα μὴ εἰς ἀνήκαστον κρημνὸν¹ ὅλως καταπέσειεν.²
Βδελυξάμενος τοίνυν τῶν γραμμάτων τὴν διδαχὴν, κατα-
λείψας τε τὸν οἶκον καὶ τὰ πατρῶα αὐτοῦ πράγματα, μόνῳ
Θεῷ ἀρέσαι ἐπιθυμήσας, τοῦ ἁγίου καὶ μονήρους βίου τὸ
σχῆμα ἐπεπόθησεν. Ἀπέστη τοίνυν τῆς τῶν γραμμάτων
παιδείσεως, γινώσκων ὥς μὴ γινώσκων, καὶ σοφὸς ὥς
ἄσοφος.

Τούτου τοῦ σεβασμίου πατρὸς τὰ κατὰ Θεὸν κατορθώματα
ἐγὼ μὲν σαρκικοῖς ὀφθαλμοῖς οὐ τεθέαμαι, ἀλλ' ἅπερ ἀκή-
κοα παρὰ τεσσάρων αὐτοῦ τὸν ἀριθμὸν μαθητῶν διηγου-
μένων, ταῦτα ἔρῳ· Κωνσταντίνου λέγω δὴ εὐλαβεστάτου
πάνυ ἀνδρὸς, ὅστις αὐτοῦ τὴν ποιμαντικὴν ἡγεμονίαν διε-
δέξατο· Βαλεντίνου, τοῦ πολλοῖς ἔτεσιν τὴν ἐν Λατεράνῃ³
εὐαγεστάτην μονὴν δι᾽ ἰδύναντος· Συμπλικίου, τοῦ τὴν αὐτοῦ
συνοδίαν μετέπειτα κατὰ διαδοχὴν τρίτου⁴ ποιμάναντος·
Ονωράτου, τοῦ νυνὶ τοῦ κελλίου αὐτοῦ ἐν ᾧ πρότερον⁵ διῆγεν,
προεστῶτος.

1) Alii codices μή τι εἰς ἀνήκεστον κρημνὸν. Cd. Paris. εἰς ἀπέραν-
τον. Cd. Florent. εἰς τὸν τῆς πλάνης κρημνὸν — 2) Cd. Colb. κα-
ταπεσεῖν — 3) Cd. Colbert. τὴν Λατερανῶν — 4) Cod. Paris. et alii
τρίτον — 5) Cd. Flor. τὸ πρότερον.

Ad hæc proœmii verba adiicimus παράλληλα. S. Nilus. Od. IX.
ait: Ὡςπερ ἀστήρ ἐωσφόρος ἐν τῇ δύσει ἀστράψας. *Tamquam stella
orientalis in occidente coruscans..* Od. I. Βίον ἡγνισμένον ἐκ βρέ-
φους ποθήσας σαυτὸν ἀνάθημα Χριστῷ προσήγαγες.... Βενέδικτε
καύχημα Λατίνων. *Vitam castam ab infantia desiderans teipsum
oblationem Christo adduxisti, Benedicte, gloria Latinorum.* Inni
p. 14. Χαίρεις Ρωμαίων φωστὴρ. *Salve Romanorum lumen.* S. Io-
seph hymnograph. stich. 1. Κόσμον ἀρνησάμενος ἐκ βρέφους χαί-
ρων ἠκολούθησας τῷ σταυρωθέντι Χριστῷ. *Mundo relicto puer
gaudens secutus es Christum crucifixum.* Od. I. 2. τὸν σὸν ἐκ
βρέφους ἀράμενος σταυρὸν.. *a puero suscipiens crucem tuam.*

fuerat¹. Sed cum in eis multos² ire per³ abrupta vitiorum cerneret, eum quem quasi in ingressum⁴ mundi posuerat, retraxit pedem; ne si quid de scientia ejus attingeret, ipse quoque postmodum in inmane præcipitium⁵ totus iret. Dispectis itaque litterarum studiis, relictâ domo rebusque patris, soli Deo placere desiderans, sanctæ conversationis habitum quæsit. Recessit igitur scienter nescius, et sapienter indoctus.

Hujus ego omnia gesta non didici⁶, sed pauca quæ narro, quattuor discipulis⁷ illius referentibus agnovi: Constantino⁸ scilicet⁹ reverentissimo valde viro, qui ei in monasterii¹⁰ regimine successit; Valentiano quoque, qui annis multis Lateranensis monasterio præfuit; Simplicio, qui congregationem illius post eum tertius rexit; Honorato etiam, qui nunc adhuc cellae ejus, in qua prius conversatus fuerat, praeest.

1) Alii *traditus a parentibus fuer.* Cf. opus viri principis Massimo de S. Benedicto. Praeterea consulendus esset MIRTZ *Chronic. Sublac.* ineditum cum accessionibus MAURI A VALENTANO, et *Tabulas annal. Sublac.* aliosque scriptores Benedectinos, MABIL-LON, QUIRINI, MEGE, BINI, TOSTI, etc. — 2) Prius *multos* postea *multos* — 3) Super rasura a 2. m. sunt elementa *ire per abrupta*. 4) Alii codices *ingressu* — 5) Prius *praetip.* emendatum *praecip.* 6) Vetustior manus *dedici* — 7) Prius *discipolis* postea *discipulis*; sic et alias scriptum est verbum in codice — 8) Cod. Bessarionis *Constantio* — 9) Prius *scel.* postea *scil.* — 10) Verba sequentia *monasterii regimine successit; Valentiano quoque qui annis multis Lateranensis* a prima manu omissa sunt; sed a coaeva suppleta. A prima manu *monasterio*, postea in supplemento *monasterii*. In nomine *Valentiano* alterum a retractatum est ab alia manu, nec certum est utrum legeretur aliquando *Valentino*, ut quidam codices. Utraque lectio in aliis codd. extat. Sunt qui et *Valentiniano* legunt. Pro *Lateranensis* alii habent *Lateranensi*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Περὶ τοῦ κλασθέντος μαγιδίου, καὶ διὰ προσευχῆς τοῦ ἁγίου
σώου γεγονότος.

Οὗτος τοίνυν ὁ πολὺς¹ ἐν ἀρεταῖς διακλάμψας πατὴρ Βενέδικτος, ὡς ἤδη καταλείψας τὴν τοῦ βίου ματαιότητα, ἐπιθυμίαν θεάρεστον εἰσδέχεται τῇ ψυχῇ οἰκῆσαι τὴν ἔρημον· ἡ δὲ τούτου τροφὸς ἦτις αὐτὸν πάνυ² θερμῶς ἠγάπα, μόνη τῷ ἱερῷ τούτῳ ἠκολούθησεν νεανία. Οπότεν δὲ τὸν τόπον κατέλαβον, τὸν ἐπιχωρίως ὀνομαζόμενον Εφείδε,³ πολλοὶ εὐλαβέστατοι ἄνδρες, τῇ πρὸς αὐτὸν πνευματικῇ ἀγάπῃ ἐλκόμενοι ἐκεῖσε παραγενόμενοι, ἐν τῷ τοῦ ἁγίου Πέτρου ναῷ σὺν αὐτῷ διέτριβον.

Α΄.⁴ Ἡ προλεχθεῖσα τοῦ ἀοιδίου τούτου πατρὸς Βενέδικτου τροφὸς ἐπὶ τὸ καθαρίσαι σῖτον ἐκ τῶν πόρρωθεν οἰκουσῶν γυναικῶν, ἐν χρήσει μαγίδιν⁵ ἠτήσατο· ὅπερ λαβοῦσα, ἐπάνω τῆς τραπέζης ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἔθετο. Ὑπὸ τοῦ μισοκάλου οὖν δαίμονος ῥιφέν ἐκλάσθη, καὶ εἰς μέρη δύο εὐρέθη διαχωρισθέν. Ὑποστρέψασα οὖν⁶ ἡ τοῦ ἁγίου τροφὸς, καὶ εὐροῦσα τὸ αὐτὸ μαγίδιν εἰς δύο διαιρεθὲν μέρη σφοδροτάτως ἤρξατο κλαίειν, ὅτι τὸ ἐν χρήσει ληφθὲν παρ' αὐτῆς σκεῦος κεκλασμένον ἑώρα.⁷ Βενέδικτος δὲ ὁ σπουδαιότατος καὶ Θεοῦ θεράπων, ἠνίκα τὴν ἑαυτοῦ τροφὴν κλαίουσαν ἐθέασατο, τῷ πόνῳ καὶ τοῖς δάκρυσιν αὐτῆς συμπαθήσας, λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τὰ ἀμφοτέρωτα τοῦ κεκλασμένου μαγιδίου μέρη, ἑαυτὸν μετὰ δακρύων ἐν τῇ πρὸς Θεὸν δεήσει ὑπέστρωσεν. Οστις ἀπὸ τῆς εὐχῆς ἀναστάς,

1) Codd. Paris. et Colbertinus male πολλοῖς pro πολὺς — 2) In quibusdam Codicibus deest πάνυ — 3) Nomen oppidi quidam scribunt Εμφεῖδε, alii Εφηδὲ, in nostro codice ΕΦΕΙΔΕ — 4) Hinc in codice notæ numerales incipiunt, quæ respondent indici capitulorum seu sectionum libro Dialogorum præfixo; ex quo indice suis locis apponimus ex codice — 5) Codex male ἀοιδήμῳ, sic et alias adsunt in Cd. varietates ex simili pronunciandi ratione, ut κρίσει et μαγίδην, quæ omnia recensere supervacaneum est — 6) Cod. male ὑποστρέψας οὖν — 7) Cod. ἑώρα pro attico atque usitatiori modo ἑώρα hic habet et alibi.

CAPUT I.

*De capisterio fracto et solidato*¹.

I. Hic itaque cum jam relictis literarum studiis petere deserta decrevisset, nutrix quae hunc arctius amabat, sola secuta est. Cum ad locum venissent, qui Efide² dicitur, multisque honestioribus viris caritate se illic detinentibus, in beati Petri³ ecclesia demorarentur, praedicta nutrix illius ad purgandum⁴ triticum a vicinis mulieribus praestari sibi capisterium petiit, quod super mensam incaute derelictum, casu accedente⁵ fractum est, sicque ut in duabus partibus inveniretur divisum. Quod mox ut rediens nutrix illius invenit, vehementissime flere coepit, quia vas, quod praestitum acceperat, fractum videbat. Benedictus autem religiosus et pius puer cum nutricem suam flere conspiceret, ejus dolori compassus, ablatis secum utrisque fracti capisterii partibus, sese cum lacrimis in orationem dedit: qui ab oratione surgens ita juxta se vas sanum repperit, ut in eo fracturae inveniri⁶ vestigia nulla potuissent. Mox autem nutricem suam blande⁷ consolatus ei sanum capisterium

1) Quidam *consolidato*. Alii *De capisterii fracti reparatione*. Verba cuiusque capituli ex Cd. Ambr. hic habes, etsi varia ab illis, quae in aliis sunt. Notas numerales 2. manus, de quibus supra diximus (pag. 3), in adnotationibus referimus; et hic notam II. a 2. m. in textu, prius vero I. in margine a 1, m. additas, quae respondet indici capitulorum — 2) *Fide* 1. manus, sed 2. manus fecit *Efide*. Alii codd. *Enfidus*, *Fide*, *Enfide*, *Effide* — 3) Alii addunt *Apostoli* — 4) Prius *porcandum*, postea *purgandum* — 5) *acced..* postea *accid..* — 6) Prius *invenire* — 7) *blande* Prius *plande*.

πλησίον ἑαυτοῦ τὸ σκεῦος κείμενον, ἀκέραιον εὔρεν, ὥστε μηδὲ ἵχνος ἐν αὐτῷ τοῦ κλάσματος εὑρεθῆναι· εὐθέως δὲ τὴν τροφὸν αὐτοῦ παρακλητικοῖς τε καὶ παραινετικοῖς λόγοις ἐπαλείψας, τοῦ μὴ ἀθυμεῖν ἐν ταῖς συμβαινούσαις συμφοραῖς, ἀκέραιον αὐτῇ¹ τὸ μαγίδιν ἀποδέδωκεν, ὅπερ κεκλασμένον ἦν λαβών. Τοῦτο τὸ ἐξαίσιον θαῦμα ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ πᾶσιν ἐγένετο γνῶριμον· ὥστε οἱ τοῦ τόπου ἐκείνου οἰκήτορες ἐν τῇ εἰσόδῳ τῆς αὐτόθι ἐκκλησίας τὸ ῥηθὲν μαγίδιν ἐκρέμασαν, πρὸς τὸ θαυθῆναι ὑπὸ πάντων τῶν εἰσιόντων καὶ ἐξιόντων εἰς δόξαν μὲν Θεοῦ, ἔπαινον δὲ τοῦ γνησίου αὐτοῦ δούλου Βενεδίκτου, καὶ τοῦ γνωσθῆναι πᾶσιν τὴν ἐν αὐτῷ οἰκοῦσαν ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας θείαν χάριν. Ὅπερ σκεῦος πολλοῖς ἔτεσιν ἐν αὐτῇ τῇ εἰσόδῳ τοῦ σεβασμίου ναοῦ κρεμᾶμενον διήρκεσεν· ὥστε καὶ μέχρι τῆς τῶν Λαγγοβάρδων² ἐλεύσεως ὑπὸ πάντων ἐθεωρεῖτο.

Ἀλλ' ὁ φιλόθεός τε καὶ μισόδοξος Βενέδικτος, πλειόνως τοῖς σωματικοῖς ἑαυτὸν ἐπεδίδου κόποις, βέλτιον εἶναι λογισάμενος τούτοις ἐντρυφᾶν, ἥπερ³ τοῖς ἀνθρώποις ἐπαίνοις ἐπαίρεσθαι. Εἶτα τὴν ἰδίαν λάθρα καταλειπὼν⁴ τροφὸν, ἐν τοῖς τῆς ἐρημίας τόποις σχολάζειν ἡρετίσατο· καὶ καταλαβὼν⁵ τόπον τινα, ὃν ἐπιχωρίως ὀνομάζουσιν Λάκκον, ὃς ἀπὸ τεσσαράκοντα μηλίων τῆς τῶν Ρωμαίων διάκειται πόλεως, ἐν ᾧ πληθὺς ὑδάτων ἀναβλύζειν εἶωθεν, ἐξ οὗπερ Λάκκου ἢ τῶν ὑδάτων πληθὺς εἰς διεξόδους ῥυάκων ἀποφέρεται. Ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι⁶ τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον, μοναχός τις, Ρωμανὸς τῷ ὀνόματι τοῦτον πορευόμενον θαυμάμενος, καὶ ἐν ᾧ τόπῳ ἀπείη⁷ καταμαθὼν, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ἐγνωκώς, τὸ

1) Cod. Paris. σῶον αὐτῇ — 2) Codices alii Λογγοβάρδων vel Λογγιβάρδων, sic etiam in aliis locis — 3) Cd. noster εἶπερ — 4) Cdd. alii καταλιπὼν — 5) Alii κατέλαβεν — 6) Cd. Paris. πορευθῆναι. 7) Cd. Paris. ἀπήει, - Flor. ἀπίει. S. Nilus, Ode III. Δείξας τὴν θείαν χάριν ἐτέλεσας μαγίδα κεκλασμένην, καὶ ἐν σπηλαίῳ κατῴκισας ἕξ μῆνας καὶ τριάκοντα ὑποταττόμενος Ρωμανῷ Χριστοῦ θεράποντι. *Divinam gratiam ostendens vas perfractum integrum reddidisti, et sex et triginta menses in spelunca commoratus es, Romano, Christi servo, subiectus.*

reddidit¹, quod fractum tulerat. Quae res in loco eodem a cunctis est agnita, atque in tanta admiratione habita, ut hoc ipsum capisterium ejus loci incolae in ecclesiae ingressu suspende-
rint;² quatenus³ praesentes et secuturi omnes agnoscerent, Benedictus puer conversionis⁴ gra-
tiam⁵ ex quanta perfectione coepisset, quod annis multis illic ante oculos omnium fuit, et usque ad haec Longobardorum⁶ tempora super fores ecclesiae pependit.

Sed⁷ Benedictus plus appetens mala⁸ perpeti⁹ quam laudes: pro¹⁰ Deo laboribus fatigari¹¹, quam vitae hujus favoribus¹² extolli, nutricem suam occulte fugiens, deserti loci secessum petiit, cui Sublacu¹³ vocabulum est, qui a Romana urbe qua-
draginta¹⁴ fere milibus¹⁵ distans, frigidas atque perspicuas emanat aquas. Quae illic videlicet aqua-
rum abundantia in extenso prius lacu colligitur¹⁶, ad postremum¹⁷ vero in amnem¹⁸ derivatur. Quo dum fugiens pergeret, monachus quidam Romanus nomine, hunc euntem repperit, quo tenderet re-
quisivit. Cujus cum desiderium cognovisset, et

1) *reddedit* l. m; sed alia antiqua *reddidit* — 2) Alii *suspenderent*.

3) Cod. Ambrosianus *quatinus* — 4) Alii *conversationis* — 5) Cd.

Ambr. *gratia*. Male edd. *a quanta Benedictus puer conversationis gratiam perfect..* — Prius *cepissent*, sed erasum est *n.* — 6) *Lon-*

gobarum l. m; sed 2. superaddidit *dor*; denique alia antiqua *Lan-*
gobardorum — 7) Ante *Sed* nota numer. III. a 2. m. — 8) Alii *mala*

mundi — 9) Prius *pepeti* sed emend. *perpeti*. Edd. arbitrio suo *laudes*
ab hominibus quaerere — 10) Alii *et plus pro* — 11) Prius *faticari*.

12) Prius *fav.* sed erasum *e* — 13) Alii *Sublacus* — 14) Prius
quatr. — 15) Deest alterum *l* in *millibus*. Alii *milliaribus*.

16) Prius *collegitur..* — 17) Prius *prostrem..* — 18) Prius *amne*

μὲν μυστήριον ἐν αὐτῷ ἐφύλαξεν, βοήθειαν δὲ καὶ συνδρομήν¹ παρέσχευ αὐτῷ, ἐν οἷς ἂν ἡ χρεία ἀπῆτει. Αμφιᾶσας αὐτὸν² καὶ τὸ τῶν μοναχῶν ἅγιον σχῆμα, καὶ κατὰ τὸ δυνατόν διηκόνει αὐτῷ ἐν ταῖς σωματικαῖς χρείαις. Ο δὲ Θεόφρων οὗτος ἀνὴρ, ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἐν στενωτάτῳ σπηλαίῳ ἑαυτὸν καθεῖρξεν, καὶ ἐν τρισὶν χρόνοις, πλὴν Ρωμανοῦ τοῦ μοναχοῦ, τοῖς ἀνθρώποις ἄγνωστος παντελῶς ὑπῆρχεν· ὅστις Ρωμανὸς, οὐ μήκοθεν ἐν μοναστηρίῳ ὑπὸ τὸν τοῦ Αδεοδάτου πατρὸς³ κανόνα διῆγεν. Ἀλλ' εὐσεβῶς ὁ αὐτὸς τοῦ οἰκείου ἀββᾶ τὴν ὄψιν ὑπέκλεπτεν, τῇ ὥρᾳ τῆς ἐστιάσεως, καὶ διὰ ῥητῶν τινῶν ἡμερῶν τῷ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπῳ Βενεδίκτῳ ἄρτον ἐκόμιζεν. Ἐκ δὲ τοῦ μοναστηρίου Ρωμανοῦ ὁδὸς οὐχ ὑπῆρχεν φέρουσα ἐν τῷ τοῦ ὁσίου σπηλαίῳ· διότι ὑψηλότατος ὑπεράνωθεν κρημνὸς ὑπῆρχεν· ἀλλ' ἐκ τοῦ αὐτοῦ κρημνοῦ ἐν μακροτάτῳ σχοινίῳ ὁ Ρωμανὸς κατὰγειν αὐτῷ τὸν ἄρτον εἵθιστο. Ἐν ᾧ σχοινίῳ σεμνὸν⁴ κώδωνα ἔθετο, δι' αὐτοῦ σημαίνων τῷ ἁγίῳ τὴν αὐτοῦ παρουσίαν καὶ τὴν τοῦ ἄρτου παροχὴν. Ἀλλ' ὁ τῶν εὐσεβῶν ἐχθρὸς καὶ τῆς ἀρετῆς ἐπίβουλός τε καὶ βάσκανος δαίμων, τῷ μὲν Ρωμανῷ διὰ τὴν τῆς ἀγάπης συμπαθεῖ φιλοφροσύνην ἀντέκειτο, Βενεδίκτῳ δὲ τῷ σεβασμίῳ ἐφθόνει, διὰ τὴν τῆς χρείας ἔνδειαν, καὶ πρὸς Θεὸν εὐχάριστον γνώμην. Βουλόμενος οὖν ταύτην ἀμβλῦναι,⁵ καὶ εἰς ῥαθυμίαν αὐτὸν ἀγάγει,⁶ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, ἐν ᾗ κατὰ τὸ σύννηθες ὁ Ρωμανὸς τὸν ἄρτον διὰ τοῦ εἰρημένου σχοινίου τῷ ὁσίῳ ἐπεδίδου, ὁ τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἐχθρὸς, ῥίψας λίθον, τὸν κώδωνα συνέτριψεν. Ο τιμιώτατος δὲ Ρωμανὸς ταῖς πρεπούσαις κατὰ Θεὸν ἐπινοαίαις, οὐκ ἀπέστη τῆς θεαρέστου ἐκείνης διακονίας.

1) Alii habent συντροφὴν pro συνδρομήν — 2) Quidam αὐτῷ.
3) Cod. Colbertin. Αδεοδάτου ἀγιωτάτου πατρὸς — 4) Pro σεμνὸν Cod. Parisien. μικρὸν — 5) Cod. Parisiensis ἀπαλύναι pro ἀμβλῦναι — 6) Alii codices melius ἀγαγεῖν pro ἀγάγει.

secretum tenuit, et adiutorium inpendit, eique¹ sanctae conversationis habitum tradidit², et in quantum licuit, ministravit. Vir autem Dei ad eundem locum perveniens, in arctissimo specu³ se tradidit, tribusque⁴ annis, excepto Romano monacho, hominibus incognitus mansit: qui videlicet Romanus non longe in monasterio sub Deodati patris⁵ regula degebat. Sed pie ejusdem Patris sui oculis furabat⁶ horas, et quem sibi ad manducandum subripere⁷ poterat, diebus certis Benedicto panem ferebat. Ad eundem vero specum⁸ a Romani cella iter non erat, quia excelsa desuper rupis⁹ eminebat; sed ex eadem rupe in longissimo fune religatum¹⁰ Romanus deponere panem consueverat; in quo¹¹ etiam restim¹² parvum tintinabulum¹³ inseruit, ut ad sonum tintinabuli vir Dei cognosceret quando sibi Romanus panem praeberet, quem exiens acciperet¹⁴. Sed antiquus hostis unius caritati¹⁵ invidens et¹⁶ alterius refectio¹⁷, cum quadam die submitti panem conspiceret, jactavit lapidem, et tintinabulum fregit. Romanus tamen modis¹⁸ congruentibus ministrare non desiit.

dirivatur — 1) Prius *eiquae*, sed postea a erasum est — 2) Prius *tradedit*; sic et alias — 3) Alii *arctissimum specum* — 4) Alii *et tribus* — 5) Alii *Adeodati*, alii *Theodati*. In cod. suppletum *s* in *patris* — 6) Alii *furabatur* — 7) *subrepere* l. manus; sed postea *subrip...* — 8) Codex habet *specu* — 9) Alii *rupes* — 10) Prius *relegatum*, postea *relig..* — 11) Alii *in qua* pro *in quo* — 12) Cd. prius *restim*, postea *restem*, alii *resti* — 13) Cod. *tent..* et *tintinab..* sic etiam inferius pro *tintinnab..* — 14) Prius *accep..* alii *accipiens ederet* — 15) Prius *caritate* — 16) In cod. deest *et*. 17) Codex *refectio* scribit — 18) Alii habent *horis* pro *modis*.

Οτε δὲ ηὐδόκησεν ὁ παντοδύναμος Θεὸς τὸν μὲν Ρωμανὸν τοῦ κόπου τῆς φιλοθέου¹ ἐκείνης ὑπηρεσίας καταπαῦσαι, τὴν δὲ τοῦ μακαρίου πατρὸς Βενεδίκτου πολιτείαν εἰς πολλῶν ὠφέλειαν ἐπιθεῖξαι, μὴ συγχωρήσας ἐπὶ πολὺ τῷ μοδίῳ κρύπτεσθαι τὴν δι' αὐτοῦ² ἀπαστράπτουσαν τῶν θαυμάτων θείαν χάριν, τοῦτον ὑπεράνω τῆς λυχνίας ἔθετο, ὅπως λάμψη πᾶσιν τοῖς οὖσιν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ. Πρεσβυτέρῳ γάρ τινι μήκοθεν διάγοντι τοῦ σπηλαίου, ἐν ᾧ ὁ ἀοίδιμος ἡσύχαζεν Βενέδικτος, ἐτοιμασίαν ἑαυτῷ δαψιλῶν βρωμάτων πεποιηκότι, ἐν τῇ τοῦ ἁγίου πάσχα ἑορτῇ, δι' ὀπτασίας ὁ κύριος ὀφθῆναι κατηξίωσεν, λέγων· « Ἰδοὺ σὺ, πρεσβύτερε, ἐδεσμάτων πολυτέλειαν ἑαυτῷ ἐτοιμάζεις, ὁ δὲ δοῦλός μου Βενέδικτος ἐν ἐκείνῳ³ τῷ σπηλαίῳ διὰ τὴν πρὸς με⁴ ἀγάπην λιμῷ συνέχεται. » Οστις παρευθὺ ἀναστὰς ἐν αὐτῇ τῇ ἑορτῇ⁵ τοῦ ἁγίου πάσχα, μεθ' ὧν περ ἑαυτῷ ἦν⁶ πεποιηκῶς ἐδεσμάτων, ἐν τῷ σπηλαίῳ ἐπορεύθη, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον ἐν τοῖς τῶν ὁρέων κρημνοῖς, ἐν ταῖς διορυγαῖς τῶν κοιλάδων, ἐν ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς ἐζήτει, ὃν ἐν τῷ σπηλαίῳ εὐρὼν ἡσπάσατο. Γενομένης δὲ εὐχῆς παρ' ἀμφοτέρων, εὐλογήσαντες τὸν Θεὸν ἐκαθέσθησαν,⁷ θείοις λόγοις τὰς ἑαυτῶν ἐκτρέφοντες ψυχάς. Ἀναστὰς οὖν ὁ πρεσβύτερος παρεκάλει τὸν ἅγιον, λέγων· « Δεῦρο, πάτερ, μεταλάβωμεν τροφῆς, ὅτι σήμερον πάσχα ἐστίν. » Πρὸς ὃν ἀποκριθεὶς ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, εἶπεν· « Οἶδα ὅτι πάσχα ἐστίν, ὅτι θεωρήσαί σε ἠξιώθην. » Ἡγνότει γὰρ ὁ ὅσιος, ὅτι ἀληθῶς τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ ἀγία⁸ ἑορτὴ ὑπῆρχεν.⁹ Ο δὲ εὐλαβέστατος πρεσβύτερος πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον εἶπεν· « Ἐπ' ἀληθείας,

1) Alii Θεοφίλου — 2) Quidam ἐξ αὐτοῦ. Colb. τὴν δὲ αὐτοῦ.
3) Alii cdd. ὑπ' ἐκείνῳ. Sed cd. Paris. ἐν.. — 4) Cdd. quidam πρὸς ἐμὲ — 5) Quidam αὐτῇ τῇ ὥρᾳ καὶ ἑορτῇ — 6) τοῦ πάσχα μεθ' ὧν παρ' ἑαυτῷ ἦν — 7) Cdd. ἐκάθισαν pro ἐκαθέσθησαν.
8) In aliis cdd. deest ἀγία. — 9) Hæc S. Nilus commemorat monachis Cassinensibus (vita p. 132): Πῶς ὁ ἅγιος Βενέδικτος τὰς κυριακὰς καὶ τὰς ἑορτὰς νηστεύων, εὐδ' αὐτὸ πάσχα ἠπίστατο πότε ἐστίν; Quomodo S. Benedictus diebus quoque dominicis et festis ieiunans ignorabat etiam quo die Pascha ipsum esset?

Cum¹ vero jam omnipotens Deus et Romanum vellet² a labore requiescere,³ et Benedicti vitam⁴ in exemplo⁵ hominibus demonstrare, ut posita supra candelabrum lucerna claresceret,⁵ quatenus omnibus qui in domo Dei sunt luceret, cuidam presbytero longius manenti, qui refectionem sibi in Paschali festivitate paraverat, per visum Dominus apparere⁶ dignatus est, dicens: Tu tibi delicias praeparas, et servus meus illo in loco fame cruciatur. Qui protinus surrexit, atque in ipsa sollemnitate⁷ Paschali cum alimentis, quae sibi paraverat, ad locum tetendit, et virum Dei per abrupta⁸ montium, per concava vallium, per defossa terrarum quaesivit, eumque latere in specu repperit. Cumque oratione facta, et benedicentes Dominum omnipotentem consedisent, post dulcia vitae colloquia, is qui advenerat presbyter dixit: Surge, et sumamus cibum, quia hodie⁹ Pascha est. Cui vir Dei respondit dicens: Scio quod¹⁰ Pascha est, quia videre te merui. Longe quippe ab hominibus positus, quia die eodem Paschalis esset sollemnitas ignorabat. Venerabilis autem presbyter rursus asseruit, dicens: Veraciter hodie Resurrectionis Dominicae Paschalis dies est; abstinere¹¹ tibi minime congruit, quia et ego ad hoc missus sum, ut

1) Initio nota num. IIII. in marg. a 2. m.—2) Videtur prius *vel-*
lit; sed adest rasura in fine verbi—3) Alii *quiescere*—4) Alii ha-
bent *exemplum*—5) Prius scriptum fuit *clarisceret, quatinus*.
6) Prius cod. *apparet* pro *apparere dignatus est*—7) Cd. hic et
inferius *sollempnit.* scribit—8) Prius codex *arupta*—9) Prius
hodie scriptum est—10) Alii *scio quia*—11) Prius *absten.*

πάτερ, σήμερον τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν ἡ ἡμέρα ἐστίν, καὶ νηστεύειν σε οὐδαμῶς ἀρμόζει. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἐπὶ τούτῳ πρὸς σὲ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπεστάλην,¹ ὅπως τῶν δωρεῶν αὐτοῦ ἀμφοτέροι μεταλάβωμεν. » Εὐχαριστήσαντες οὖν τῷ Θεῷ, μετέσχον ἑκάτεροι τροφῆς. Τελεσθείσης δὲ τῆς πνευματικῆς εὐφρασίας, καὶ τῆς τῶν γραφῶν ἐπωφελοῦς διαλέξεως, ἀσπασάμενος αὐτὸν ὁ πρεσβύτερος,² ἀνεχώρησεν, δοξάζων τὸν Θεὸν ἐπὶ τῇ τοῦ δικαίου ἀκτημοσύνῃ.

Εν αὐτῷ οὖν τῷ καιρῷ βοσκοί τινες τοῦτον ἐν τῷ σπηλαίῳ κρυπτόμενον ἑορακότες, ἀμφιάσμασιν δερματίνοις ἐνδεδυμένον, ἐδόκουν θηρίον τι βλέπειν. Καταλαβόμενοι δὲ αὐτὸν Θεοῦ δοῦλον ὑπάρχειν, τὴν ἑαυτῶν θηριώδη γνώμην ἀποβαλόντες, εἰς συμπάθειαν μετετράπησαν. Διέθεεν οὖν ἡ περὶ αὐτοῦ ἔνθεος φήμη ἐν τοῖς γειτνιάζουσι τόποις· ὥς ἐκ τούτου λοιπὸν πλεῖστοι³ παρέβαλλον πρὸς αὐτὸν τὰς τοῦ σώματος χρείας ἐπιφερόμενοι· ὁ δὲ ὁσιος πατήρ τοῖς πνευματικοῖς τούτους μᾶλλον διέτρεφεν διδάγμασιν,⁴ ἢ τοῖς αἰσθητοῖς βρώμασιν.

1) Pro ἀπεστάλην alii ἐστάλην — 2) Codices Paris. γέρων pro πρεσβύτερος — 3) Cdd. πλεῖστοι παρέβαλλον, sed noster πείστοι παρέβαλον — 4) Alii cdd. conficiunt caput ad verbum διδάγμασιν, Cd. Flor. cum nostro addit ἡ ταῖς αἰσθητοῖς βρώμασιν.

Ad hæc capitis I. S. Nilus (Inni p. 12). Πάτερ Βενέδικτε ἐνδοξε, σὺ τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ ὧμων ἀράμενος, κατοικεῖν ἐπόθησας ἐν σπηλαίοις καὶ ὄρεσιν καὶ ταῖς ἐρήμοις καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς, ἐν ἐγκρατεῖα, καὶ προσευχῇ ἐκτενεῖ, ἀκτημοσύνῃ τε ὅθεν ἐχρημάτισας τοῦ παντοκυρτοῦ Πνεύματος ἀοίδιμε δοχεῖον τὸ εὐχρηστον. *Gloriose pater Benedicte, subiiciens humeros cruci Christi, montes habitare et speluncas et deserta atque abdita terrae exoptasti in continentia, prece assidua et paupertate; unde effectus es bene aptum receptaculum Spiritus, qui omnia operatur, o celebrande.*

dona omnipotentis Domini pariter sumamus. Benedicentes igitur Deum sumpserunt cibum ¹. Expleta itaque refectio et conloquio, ad ecclesiam presbyter recessit.

Eodem quoque tempore hunc in specu latitantem etiam pastores invenerunt: quem dum vestitum pellibus inter fructeta ² cernerent ³, aliquam bestiam esse crediderunt: sed cognoscentes Dei famulum, eorum multi ad pietatis gratiam a bestiali mente mutati sunt. Nomen itaque ejus per vicina loca cunctis innotuit; factumque est, ut ex illo jam tempore a multis frequentari coepisset, qui cum ei cibos deferrent ⁴ corporis, ab ejus ore in suo pectore alimenta referebant vitae.

1) Cod. *cybum* sic et *cybos* scribit pro *cib.* ut supra — 2) Prius *fructecta*, postea *fruct.* pro *frut.* — 3) Prius *cernerent* — 4) Alii habent *afferrent* - s. BERNARDUS Serm. in S. Benedict. § 6. *tribus annis soli Deo notus, hominibus mansit incognitus. Fructum quidem multum tulit, sed in tempore suo.*

De *Efide* nunc *Afile*, de *Sublacu*, de ecclesia *S. Petri* etc. confer praeter alia doctum eruditumque opus JANNUCELLI - *Memorie di Subiaco* - Genova 1856.

Ad Cap. I. animadvertimus cum cll. DACHERY et MABILLON *Acta SS. Benedict:* t. I. p. 2, secessum S. Benedicti referri ad annum 494 Christi, eius vero nativitatem ad annum 480. Iidem ibidem p. 74, ediderunt vitam S. Romani a Gisleberto descriptam. De hoc secessu rem bene narrat et GREGOROVIVS *Storia.. di Roma* v. II. p. 8. etsi alibi quaedam confuse habeat; de Benedicto ait: « In mezzo alle rovine.. si eleva.. la persona solitaria e triste di un Latino che rifletteva in sè l' indole di quell' età di transizione; perocchè la sua vita e le sue opere dischiudono quei secoli tenebrosi che ora dobbiamo descrivere... »

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τοῦ ἐπαναστάντος αὐτῷ σαρκικῷ πολέμου¹.

Β'. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν ἡσυχάζοντι τῷ ἁγίῳ, ἰδοὺ ὁ πειραστὴς παραγέγονεν ἐν σχήματι ὀρνέου μέλανος, ὅπερ ἐπιχωρίως κόσσυφον προσαγορεύουσιν, καὶ τῷ ἡγιασμένῳ αὐτοῦ προσώπῳ περιίπτασθαι ἤρξατο ἀναιδῶς, ὥστε δύνασθαι ταῖς χερσὶ κρατηθῆναι; εἰ ὅλως τοῦτο ὁ ἅγιος ἤθελεν. Ὁ δὲ Θεοφόρος οὗτος ἀνὴρ τὴν τοῦ ἐχθροῦ ἐνέδραν κατανοήσας, τῷ σημείῳ τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ ἑαυτὸν καθοπλίσας, τὸν ἐν σχήματι ὀρνέου φανέντα αὐτῷ δαίμονα ἄφαντον πέποιήκεν. Τοσοῦτος δὲ πειρασμὸς τῆς σαρκὸς ἐπετέθη τῷ ἁγίῳ μετὰ τὴν ζοφρειδουῆς ὀρνέου ἀναχώρησιν, οἷος οὐπόποτε² τῷ ὁσίῳ ἐγεγόνει.³ Γυναῖκα γάρ τινα ἦν ποτε ἑορακῶς ἦν ἐν τῷ καιρῷ τῆς νεότητος αὐτοῦ ὁ ἀπαθὴς οὗτος καὶ τίμιος ἀνὴρ· ταύτην ὁ τῆς πορνείας δαίμων σχηματίσας, τοῖς τοῦ δικαίου παρεστήσατο νοητοῖς ὀφθαλμοῖς. Τοσαύτην δὲ τῆς σαρκὸς ἐν αὐτῷ πύρωσιν⁴ ἀντικείμενος ἐνῆψεν, ὥστε παρὰ βραχὺ σαλευθῆναι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ψυχικῆς ἀκηδίας, καὶ ἐπὶ τὸν κόσμον παλινδρομῆσαι. Ἀλλ' ἡ τοῦ Θεοῦ σωτήριος χάρις τοῦτον ἐνισχύσασα, νικητὴν κατὰ τῶν παθῶν ἀνέδειξεν. Τῷ γὰρ βελτίονι καὶ σώφρονι λογισμῷ ἑαυτὸν ῥυθμίσας, τῆς τοῦ ἐχθροῦ πανουργίας περιεφρόνησεν.⁵ Ἀναβλέψας δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ κνιδῶν τε καὶ ἀκανθῶν πλῆθος σύνεγγυς θρασυάμενος καὶ ἀπεκδυσάμενος τὸ ἱμάτιον, γυμνὸν ἑαυτὸν ἐν τοῖς τῶν κνιδῶν καὶ ἀκανθῶν ὀξύτάτοις κέντροις ἑρρίψεν, καὶ ἐπὶ πολλαῖς ὥραις ἐν αὐτοῖς κυλισθεὶς ἐγκαρτερῶν. Καὶ ἅπαν τὸ ἑαυτοῦ σῶμα αἵμασιν περιρρέώμενον βλέπων, γενναίως ὑπενέγκας τὰς ἐκ τούτων⁶ ἀλγηδόνας, λυτρωθεὶς τε τοῦ τοιούτου θάνατηφόρου λογισμοῦ, τῷ Θεῷ μεγάλῳ διέμεινεν⁷ εὐχαριστῶν· καὶ ἀπὸ τότε

1) Alii πολεμίου — 2) Cd. Parisien. οὐδέποτε — 3) Cd. ἐγεγόνει.
4) Alii πύρωσιν ἐν αὐτῷ — 5) Alii περιεφρόνησεν — 6) Quidam τὰς τούτων — 7) Alii διέμεινεν.

CAPUT II.

De temptatione carnis superata.

Quadam¹ vero die dum solus esset, temptator² adfuit. Nam nigra parvaque avis, quae vulgo³ merula⁴ vocatur, circa ejus faciem volitare coepit, ejusque vultui inportune insistere, ita ut capi manu possit,⁵ si hanc vir sanctus tenere voluisset: sed signo crucis edito recessit avis. Tanta autem carnis temptatio, avi⁶ eadem recedente, secuta est, quantam vir sanctus numquam fuerat expertus. Quandam namque aliquando faeminam viderat, quam malignus spiritus ante ejus mentis oculos reduxit: tantoque igne servi Dei animum in specie illius accendit, ut se⁷ in ejus pectore amoris flamma vix⁸ caperet, et jam⁹ pene¹⁰ deserere heremum¹¹ voluptate victus deliberaret. Cum¹² subito superna¹³ gratia respectus ad semetipsum reversus est, atque urticarum et veprium¹⁴ iuxta densa succrescere fructeta¹⁵ conspiciens, exutus indumento nudum se in illis spinarum aculeis et urticarum¹⁶ incendiis projecit; ibique diu volutatus, toto ex eis corpore vulneratus exiit, et per cutis vulnera eduxit a corpore vulnus mentis; quia voluptatem

1) l. m. notam num. II, serior manus V. posuit — 2) Prius *temptatur* — 3) Alii *a vulgo* — 4) Prius *merola* — 5) Alii *posset*. 6) Post *avi* rasura — 7) Alii *ut dum in* — 8) Quidam *vim pro vix* — 9) Quidam addunt *etiam* — 10) Prius *paene* — 11) Ita cod. pro *eremum* — 12) Alii *Tum* pro *Cum* — 13) Alii *supernae gratiae respectu* — Pro *respectu* alii *aspectu*, alii *repletus* — 14) Prius *vebrium* — 15) Prius *fructecta*; alii *fruteta* — 16) Cod. *orticarum*.

λοιπὸν, ἐν παντὶ τῷ τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνῳ, ὁ ἐν σχήματι γυναιίου φανείς αὐτῷ δαίμων τῆς πορνείας, οὐδαμῶς τούτῳ παρενοχλῆσαι ἐτόλμησεν,¹ καθὼς αὐτὸς ὁ ἐν πειρασμοῖς ἀήτητος πατήρ τοῖς ἑαυτοῦ μετέπειτα διηγήσατο μαθηταῖς.

Πολλοὶ οὖν τὰ τοῦ κόσμου τερπνὰ καταλείψαντες πρὸς αὐτὸν παρέβαλλον,² οἰκοδομῆς χάριν πνευματικῆς, καὶ ἐδιδάσκοντο παρ' αὐτοῦ ἀνδρείως ταῖς τῆς πονηρίας ποικίλαις δυνάμεσιν ἀντιτάττεσθαι. Οἶδεν διὰ Μωϋσέως κελευόμεθα τοὺς Λευίτας³ ἀπὸ πέμπτου καὶ εἰκοστοῦ τῆς οἰκείας ἡλικίας χρόνου, πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν ἐγχειρίζεσθαι, ἀπὸ δὲ πεντηκοστοῦ χρόνου, φύλακας τούτους τῶν σκευῶν εἶναι.

ΠΕΤΡΟΣ.

Ἐκ τῆς νυνὶ λεχθείσης μοι μαρτυρίας, θαυμαστὴ τις ἐπίγνωσίς μοι διαλάμπει· ἀλλὰ δυσωπῶ τοῦτό μοι σαφῶς ἐρμηνεῦσαι.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Δῆλον, Πέτρε, πᾶσιν καθέστηκεν, ὥς ἐν τῇ νεότητι τῆς σαρκὸς ἡ τοῦ σώματος πύρωσις, καὶ ὁ βρασμὸς τῶν παθῶν τοῖς ἀνθρώποις ἐνοχλεῖν εἶωθεν· ἀπὸ δὲ χρόνου πεντηκοστοῦ ἢ φυσικῶς προσοῦσα⁴ τῷ σώματι θέρμη συστέλλεται. Σκευὴ δὲ ἱερὰ καὶ τῷ Θεῷ ἀνακείμενα εἰσὶ τῶν πιστῶν τὰ νοήματα. Οἱ δὲ ἐκλεκτοί, ἐφ' ὅσον ἐν τῷ τῶν παθῶν κλύδωνι χειμάζονται, ὑπηρεσίαις καὶ κόποις σωματικοῖς ἀναγκαῖον

1) Ioseph hymnograph. Od. I. Νόμῳ θεοῦ ὑποκλιθεὶς, παμμακάριστε, τὰ τῶν παθῶν σκιρτήματα ἐναπεμάραντας ἐγκρατείας ἰδρῶσι, καὶ τὴν τῆς ἀπαθείας χάριν ἐπλούτησας. *Subiectus legi Dei, beatissime, insilientes passionum motus extinxisisti laboribus continentiae, et gratiam de sedatis passionibus abunde nactus es.* Ode IV. Ἀγῶσιν ἐγκρατείας, ὅσιε, τῆς σαρκὸς νεκρώσας τὰ μέλη, νεκροὺς εὐχῇ ἡγείρας.. *Continentiae certamine, o sancte, cum membra mortificas, prece tua suscitasti mortuos.* Ode VII. Νέκρωσιν ζωηφόρον ἐκτήσω τῶν ἰδονῶν ἀποχῇ· ὅθεν νεκροὺς ἐξεγείρειν κατηξίωσας, παμμάκαρ Βενέδικτε. *Vivificantem mortem voluptatum continentia adeptus es; unde dignus es factus ut mortuos ad vitam revocares, Benedicte beatissime.* — 2) Cdd. quidam παρέβαλον — 3) Edd. male λεβίτας. — 4) Quidam οὔσα pro προσοῦσα.

traxit¹ in dolorem. Cumque poenaliter² arderet,³ foras exstinxit,⁴ quod inlicite ardebat intus. Vicit itaque peccatum, quia mutavit incendium. Ex quo videlicet tempore, sicut post discipulis ipse perhibebat, ita in illo est temptatio voluptatis edomita, ut tale in se aliquid minime sentiret.

Cooperunt postmodum multi jam mundum relinquere, atque ad ejus magisterium festinare. Liber quippe a temptationis vitio, jure jam factus est virtutum magister. Unde et per Moysen⁵ praecipitur, ut Levitae a viginti quinque⁶ annis et supra ministrare debeant: ab anno vero quinquagesimo⁷ custodes vasorum fiant.

PETRUS.⁸

Jam quidem prolati testimonii mihi aliquantum intellectus interlucet; sed tamen hoc plenius⁹ postulo exponi.

GREGORIUS.

Liquet, Petre, quod in juventute carnis temptatio ferveat, ab anno autem quinquagesimo calor corporis frigescat:¹⁰ vasa autem sacra sunt fidelium mentes. Electi ergo cum adhuc in temptatione sunt, subesse eos ac servire ne-

1) Alii *carnis traxit* — 2) *Cumque bene poen.* — 3) *Prius ardere.*

4) Cod. *extinxit* — 5) NUMER. IV. 3, et VIII. 24, etc. In Edd. *praecipitur in Exodo ut*; sed male. Ad hunc locum quædam in fine cap. animadverti — 6) *Elementa nqu in quinque super rasur.*

7) *Prius viro quinquagins.. inferius quinquangens..* — 8) A 2. m. in marg. not. num. VI — 9) Tres cdd. *planius* — 10) *Prius frigiscat.*

αὐτοὺς ἐστὶν διαμεῖναι.¹ Ἡνίκα δὲ παλαιωθεῖσα τῶν παθῶν ἡ νεότης, καὶ εἰς τὸν τῆς γαλήνης λιμένα καταντήσῃ, καὶ ἡ τοῦ σώματος ἀποδράσῃ θέρμη, τότε φύλακες τῶν σκευῶν καθίστανται· διότι² τῶν ψυχῶν διδάσκαλοι γίνονται.

ΠΕΤΡΟΣ.

Ομολογῶ καὶ ἀρέσκομαι ἐπὶ τοῖς λεχθεῖσιν, ἀλλ' αἰτῶ, ἵνα τῆς³ προτεθείσης⁴ μαρτυρίας τὸ⁵ δυσερμήνευτον φανερώσῃς, καὶ περὶ τῆς ζωῆς τοῦ δικαίου τούτου, καὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς αὐτοῦ πολιτείας τὴν διήγησιν ἡμῖν ποιήσασθαι.

1) Cd. Colb. αὐτοῖς διαβῆναι — 2) Hæc ad finem lineæ in editione Vaticana desiderantur — 3) In quibusdam desideratur τῆς. 4) Alii προλεχθείσης μαρτυρίας διήγησιν ποιήσῃς μοι — 5) Cod. fol. 47.

Ad cap. II. adnotamus huiusmodi poenitentiae genus mirabile usitatum esse etiam beato Nilo Cryptæferratae fundatori, qui et cultor fuit insignis magni Benedicti, eiusque vestigiis adeo fideliter institit, ut etiam Cassinenses monachi, quando ad eos accessit, narrentur sibi δοκῶντες ἀκούειν καὶ βλέπειν, ἡ ὅτι μέγας Αντώνιος ἀπὸ Αλεξανδρείας πρὸς αὐτοὺς παρεγένετο, ἡ ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη ὁ μέγας Βενέδικτος, ὁ θεῖος νομοθέτης αὐτῶν καὶ διδάσκαλος. Καί γε ὁρθῶς ἐλογίζοντο.. *existimasse se audire et videre vel advenientem Alexandria magnum Antonium, vel excitatum a mortuis magnum Benedictum legislatorem suum et magistrum. Et sane recte iudicabant..* Sic S. Barptolomæus in eius vita (p. 125), qui de tam nobili imitatore narrat (p. 35) fere verbis iisdem ac S. Gregorius de Benedicto: Ὑπέβαλλε δὲ αὐτῷ ὁ πονηρὸς καὶ πύρῳσιν ὀριμυτάτην ἐν τῇ σάκρῃ· αὐτὸς δὲ τῇ προσρίψει τῶν ἀκανθῶν καὶ ἀγρίων κνιδῶν ἐσβέννυε διὰ τῆς ἐδύνης τὴν ἰδονήν.. *Vehementissimum malignus ei subiecit carnis incendium; ipse vero in spinis et asperis urticis se volutans, dolore voluptatem extinxit.*

In Cod. Cryptensi B. γ. V. f. 74 *Synaxarion* habemus de S. Benedicto: κολασθεὶς δὲ ὑπὸ τῆς πορνείας ἐνέβαλεν ἑαυτὸν γυμνὸν εἰς κνίδας καὶ ἐλυτρώθη ἐξ αὐτῆς.. *Cum ab impudicitia torqueretur, nudus inter spinas se coniecit, et ab ea liberatus est.*

LUTHERUS eiusque socii irrident et incriminant Benedicti rigorem, sed MAURUS A VALENTANO (*Adnot. ad Chronic. Subl. inedit.*) eos refellit.

cesse est, et obsequiis laboribusque fatigari; cum vero jam mentis aetate tranquilla calor recesserit temptationis, custodes vasorum sunt, quia doctores animarum fiunt.

PETRUS.

Fateor, placet quod dicis: sed quia prolati testimonii clausa¹ reserasti,² quaeso ut de vita justi debeas, ea quae sunt inchoata, percurrere.

1) Quidam habent *claustra* — 2) Ad hoc testimonium S. Scripturae conqueruntur doctores. CALMET ait: « Septuaginta eosque secuti Patres et latini nullam ad hunc locum exhibent solutionem; legunt enim hi *viginti quinque* annos, ut et capit. VIII. 24. Ac ideo nonnulli hunc hebraici textus locum iuxta graecam LXX. versionem vellent emendari ». Sed praesto heic est Gregorius noster, qui cum moralem sensum quaerat, et litteralem exhibet. Quod autem heic paucis innuitur a Gregorio, multis iam contenderat S. Nilus Synaita. *Exerc. Mon.* 22. — 36.

Animadvertendum enim est in hebraico legi *trigesimo anno* (HIERONYM. — GEBHARDT: Cod. graecus Venetus p. 287). CALMET ait « Locus hic pugnare videtur cum iis quae infra habentur cap. 8, 24—I Paral. 23 — 11. Paral. 21 — I. Esdr. 3. » Sed haec non sunt habenda ut loca *parallela*; nam munia Levitarum secundum occasiones et tempora varia fuere. (cf. *Quaest. hebraic.* apud HIERONYM.) Nulla lex certa ad ministerium obeundum fuerat; sed ipsis Levitis videtur consuetum, ut ad res sacras agendas ante vicesimum annum nemo admitteretur (cf. SALDENUM *de succ. Pont.* l. 2 — OUTRAMUM *de sacrif.* l. 1). Gregorius secutus est lectionem e LXX derivatam (ORIGENIS hom. V. in Num. — VERCELLONE Varr. lectt. — FIELD Origenis Hexapl.); et cum dicat : *doctores animarum fiunt* videtur pra oculis habuisse Samaritanam et Syriacam versionem: *docebit fratres suos.* Numer. cap. VIII. 26. (*Synops. Critic.* tom. I. 642.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τοῦ προσενεχθέντος αὐτῷ φαρμάκου ἐν ποτηρίῳ ὑελίνῳ.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Γ'. Εκποδὼν ἤδη γεγονότος ἀπὸ τοῦ ἀγίου τοῦ ῥηθέντος¹ πειρασμοῦ,² ὡς ἐξ ἀκανθῶν λυτρωθεὶς ὁ Θεοῦ ἀνθρώπος, οὕτως διέμεινεν ἀταράχῃ λογισμῶ, καὶ λοιπὸν ὑπὸ τῆς τοῦ ἀγίου πνεύματος χάριτος³ καλλιεργηθείσης⁴ αὐτοῦ τῆς καρδίας εὐφορώτερον διδασκαλίας τὸν καρπὸν ἀπεδίδου, ὡς ἐκ τούτου ἐξάκουστον γενέσθαι πᾶσιν τὴν περὶ αὐτοῦ ἀξιοθαύμαστον φήμην.⁵

Ἦν δὲ μοναστήριον οὐ μακρὰν τοῦ σπηλαίου⁶ τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς Βενεδίκτου, ἐν ᾧ ὁ τῆς ἐκεῖσε συνοδίας ἐτελεύτησεν προεστώς. Πάντες οὖν οἱ ἐκεῖσε ὄντες ἀδελφοί, ὁμοθυμαδὸν πρὸς τὸν μακάριον παραγενόμενοι, ἐλειπάρουν⁷ αὐτὸν, ὅπως γένηται αὐτοῖς πρὸς Θεὸν ἐδηγὸς καὶ ποιμήν. Ο δὲ τὴν ἐκ παιδότην συνακμάσασαν αὐτῷ θεομίμητον ταπείνωσιν καταλείψαι μὴ ἀνασχόμενος, τὴν τοιαύτην αὐτῶν παράκλησιν ἀπεσείσατο, ἀμαρτωλὸν ἑαυτὸν λέγων καὶ ἀνάξιον, ἐπαγαγὼν καὶ τοῦτο· « Ὅτι τὰ ἐμὰ ἔθνη⁸ οὐ συμφωνοῦσιν ἡθεσιν ὑμῶν. » Νικηθεὶς δὲ ὑπὸ τῆς συμπαθοῦς φιλαδελφίας, μόλις τῇ τούτων εἴξεν παρακλήσει. Ἐν δὲ τῷ τὸν μακάριον ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ ἐπαγρύπνως φυλάττειν τὴν τοῦ μοναστηρίου κατάστασιν, καὶ μὴ συγχωρεῖν αὐτοῖς τοῖς οἰκείοις θελήμασιν φέρεσθαι, ὡς⁹ ἐθεάσαντο τὴν τοῦ ὁσίου ἀγιότητά τε καὶ ἀκριβεστάτην ἀσκησιν μὴ συνάδουσιν τῇ ἑαυτῶν πονηρίᾳ, ἥρξαντο ἑαυτοῖς διαμάχεσθαι, καὶ μεταμελεῖσθαι, ὅτι τοιοῦτον ἑαυτοῖς ἀκριδέστατον καὶ ἀσκητικώτατον ἄνδρα ἡγούμενον ἐξητήσαντο· ἐκείνων μὲν οὖν ἡ στρεβλότης τῷ τοῦ μακαρίου διεμάχετο νόμῳ· τοῖς σκολιοῖς γὰρ ἡθεσιν βδελυκτὴ ὑπάρχει ἢ τῶν δικαίων πολιτεία.

1) Cd. Colb. τὸ ῥηθέν — 2) Alii τοῦ πειρασμοῦ — 3) Cd. Colb. καὶ χάριτ.. — 4) Cod. noster καλιερ.. — 5) Alii μνήμην pro φήμην.
6) Cod. Florent. οὐ μακρὰν τῆς πόλεως — 7) Alii ἐλειπάρουν.
8) Cd. noster ἔθνη, alii cdd. ἡθνη. Idem pluries inferius factum est. — 9) Cd. Parisiensis οἱ δὲ ὡς.

CAPUT III.

*De ampulla vitrea crucis signo rupta*¹.

GREGORIUS.

Recedente igitur temptatione, vir Dei quasi spinis erutis exulta terra de virtutum segete feracius² fructum³ dedit. Praeconio itaque eximiae conversationis celebre⁴ nomen ejus habebatur. Non longe autem monasterium⁵ fuit, cujus congregationis Pater defunctus est, omnisque ex illo congregatio ad eundem venerabilem Benedictum venit, et magnis precibus ut eis praeesse deberet, petiit. Qui diu negando distulit, suis illorumque fratrum moribus convenire⁶ non posse praedixit: sed victus quandoque precibus⁷ adsensum dedit. Cumque in eodem monasterio regularis vitae custodiam teneret, nullique ut prius per actus inlicitos in dexteram laevamque⁸ partem deflectere⁹ a conversationis itinere¹⁰ liceret, suscepti fratres insane saevientes semetipsos prius accusare coeperunt, quia hunc sibi praeesse poscerant:¹¹ quorum scilicet¹² tortitudo¹³ in norma ejus rectitudinis offende-
bat.

Cumque sibi sub eo conspicerent inlicita non licere, et se dolerent assueta relinquere, durumque

1) Alii *vase vitreo.. rupto..* Cd. scribit *vidrea* — 2) Prius *veracius*.
3) Alii *fructus* — 4) Prius *celebræ* — 5) Monasterium hoc ad Vicum Varronis (hodie *Vicovaro*) fuisse fertur [Cf. JANNUCELLI. l. c.].
6) Cod. Carnot *suos illorumque fratrum mores convenire*. Alii *moribus se conv..* — 7) Prius *praecibus* scribitur — 8) Cod. *dextram levamque* — 9) Senior m. *flectere* pro *deflectere* ut videtur a l. m; rasura enim est — 10) Prius *itenere* — 11) Alii *poposcerant* — 12) Codex prius *scelicet* — 13) Editt. *fortitudo*.

Γνόντες οὖν οἱ στασιώδεις ἐκεῖνοι, ὅτι ἡ αὐτῶν φιλοτάραχος γνώμη κατὰ τὸ αὐτοῖς δοκοῦν οὐκ ἐτελέσθη, φάρμακόν τι θανάσιμον οἶνον συμμίξαντες, ἐν ποτηρίῳ τε ὑελίνῳ βαλόντες, ἀνακειμένῳ τῷ πατρὶ κατὰ τὸ σύννηθες ἐν τῇ τῆς ἐστιασίως ὥρᾳ, τὸ τοιοῦτον θανατηφόρον ποτὸν¹ ἐπιδοῦναι τῷ ἁγίῳ ἐτόλμησαν. Ο δὲ σημειοφόρος καὶ μέγας πατήρ Βενέδικτος ἐκτείνας τὴν χεῖρα, τὸ σημεῖον τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ πεποίηκεν, καὶ παραυτίκα τὸ σκεῦος διαρῥαγὲν πέπτωκεν ἐπὶ τῆς γῆς· οὕτως δὲ συνετρίβη, τῇ τοῦ τιμίου καὶ πανσέπτου² σταυροῦ δυνάμει, ὡς νομίζειν τοὺς θεασαμένους λίθῳ τὸ ὀλέθριον ἐκεῖνο συνθλασθῆναι ποτῆριον. Εἶπεν οὖν ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, ὅτι τὸ ποτὸν θανάσιμον ἦν, ὥστε ὑπενέγκαι οὐκ ἠδυνήθη πεποιηκότος τοῦ ἁγίου τὸ σημεῖον τῆς ζωῆς ἡμῶν. Εὐθέως οὖν ἀναστὰς ἱλαρῶ τῷ προσώπῳ καὶ γαληνῶ τῷ λογισμῷ, προσκαλεσάμενος τοὺς ἀδελφοὺς εἶπεν πρὸς αὐτοὺς· « Ελεήσοι ὑμᾶς τέκνα, ὁ παντοδύναμος Θεός· διὰ τί ἐν ἐμοὶ ποιῆσαι ταῦτα ἠθέλησατε; οὐχὶ πρῶην εἶπον ὑμῖν, ὅτι οἱ ὑμέτεροι τρόποι τοῖς ἐμοῖς ἤθεσιν οὐ συνέρχονται; Απέλθατε,³ καὶ κατὰ τὰ ἡθῆ ὑμῶν πατέρα ἑαυτοῖς ζητήσατε·⁴ ἐγὼ⁵ γὰρ μεθ' ὑμῶν εἶναι οὐ δύναμαι. » Τότε μετὰ πάσης προθυμίας ὁ ἅγιος τὸν τόπον κατέλαβεν ἔνθα τὸ πρὶν κατῴκει, τὴν ἀρχῇθεν αὐτοῦ φίλην ἡσυχίαν ἀσπαζόμενος, καὶ ὑπὸ τοῦ ἐν ὑψηλοῖς κατοικοῦντος καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶντος Θεοῦ μόνου φρουρούμενος, καὶ ἑαυτῷ προσέχων, κατῴκησεν μεθ' ἑαυτοῦ.

ΠΕΤΡΟΣ.

Ολίγον, θεόρρημον⁶ δέσποτα, ἀσαφές καθέστηκεν μοι τὸ εἰρημένον· τί γάρ ἐστιν τὸ « Κατῴκησεν⁷ μεθ' ἑαυτοῦ; »

1) Alii ποτήριον - 2) Colb. addit. καὶ ζωοποιος - 3) Alii ἀπέλθετε.

4) Alii ἐκζητ.. - 5) Cd. f. 48. - 6) Cd. θεωρημ.. - 7) Colb. κατεικῆσαι.

S. Nilus Od. III. Εξέστησαν οἱ φιάλη ποτίσαι σε ἰὼν θανατηφόρον βουληθέντες διαρῥαγεῖσαν ἰδόντες εὐστὺς σταυροῦ τῷ τύπῳ· οὗς καὶ ἀνέτρεψας Βενέδικτε... *Qui ausi fuerant phiala venenum tibi dare potui lethiferum, stupore percussi sunt, ut viderunt eam signo crucis statim disruptam, e quibus etiam recessisti, Benedicte...* Cf. Menologium BASILII IMPERAT. in synaxario die XXI. Martii.

esset quod in mente veteri cogeabantur¹ nova meditari, sicut pravis moribus semper gravis est vita bonorum, tractare de ejus aliquid² morte conati sunt, qui inito³ consilio venenum vino miscuerunt. Et cum vas vitreum, in quo ille pestifer potus habebatur, recumbenti Patri ex more monasterii, ad benedicendum fuisset oblatum, Benedictus extensa⁴ manu signum crucis edidit,⁵ et vas quod longius tenebatur, eodem signo rupit: sicque confractum est, ac si in illo vase mortis, pro cruce lapidem dedisset. Intellexit protinus vir Dei, quia potum mortis habuerat, quod portare non potuit signum vitae: atque illico⁶ surrexit, et vultu placido, mente tranquilla convocatos fratres adlocutus est, dicens: Misereatur vestri, fratres, omnipotens Deus; quare in me facere ista voluistis? Numquid non prius dixi,⁷ quia vestris ac⁸ meis moribus non⁹ conveniret? Ite,¹⁰ et iuxta mores vestros vobis patrem quaerite; quia me post haec¹¹ habere minime potestis. Tunc¹² ad locum dilectae solitudinis rediit, et solus in superni spectatoris¹³ oculis habitavit secum.

PETRUS.¹⁴

Minus patenter intelligo¹⁵, quidnam sit:
« Habitavit secum. »

1) *cogebant..* habet *e* super *ras.*—2) Alii *aliqui*, quidam omittunt.
3) Prius *initio* — 4) Prius *extinsa* — 5) Prius *ededit* — 6) Cod. *ilico* — 7) Alii *dixi vobis quia* — 8) Cd. Bessar. *vestri meis.. convenirent* — 9) Alii *minime* pro *non* — 10, Alii *Ite; iuxta vestros mores patrem vobis* — 11) Alii *posthac me* — 12) Alii *Tuncque* — 13) Alii *inspectoris* — 14) Man. serior not. num. VII.— 15) Prius *intellego*.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Εφ' ὅσον ὁ ἅγιος οὗτος ἀνὴρ τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ ἀδελφοὺς ὁμοψύχους τε καὶ ἐν πνέοντας μὴ εὐρηκῶς, ἀλλὰ καὶ τῆς πολιτείας αὐτοῦ μακρὰν ὄντας, καὶ μὴ βιαζομένους ἑαυτοὺς ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ ταπεινῇ ὁδῷ βαδίζειν, πολλάκις δὲ τῆς οἰκείας ἀμελήσαντος σωτηρίας αὐτοὺς ὁρῶν, λίαν ἐσπλαγχνίζετο ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ὑφ' ἑαυτὸν σκέπειν¹ τε καὶ ποιμαίνειν ἐσπευδεν. Ἡνίκα δὲ καθ' ἑκάστην ὑπὲρ τῆς ἐκείνων διορθώσεως ἐκοπία, ἐόρα δὲ ἑαυτὸν τῆς πρὸς θεὸν ἀναβάσεως ἐλαττούμενον, πλεονάκις ἑαυτὸν κατελίμπανεν, ἐκείνους δὲ οὐχ ἠϋρίσκειν· ἐπεὶ ποσάκις διὰ κινήσεως λογισμῶν ἀπρεπῶν, ἔξωθεν ἡμῶν ἑαυτῶν ἀπαγόμεθα, καὶ ἡμεῖς μὲν ἐσμεν, μεθ' ἑαυτῶν δὲ οὐκ ἐσμέν. Τὰ γὰρ καθ' ἑαυτοὺς μὴ σκοποῦντες, εἰς ἑτερα² περιφερόμεθα.³ Καὶ γὰρ ἐκεῖνον ἔξω ἑαυτοῦ⁴ εἶναι λέγομεν, τὸν εἰς χώραν μακρὰν βαδίσαντα, καὶ τῆς οἰκείας οὐσίας τὸ μέρος καταφαγόντα, καὶ ἐνὶ τῶν ἐκεῖσε πολιτῶν προσκολληθέντα,⁵ χοίρους τε βοσκήσαντα, οὓς ἐόρα κεράτια ἐσθίοντας, ἑαυτὸν δὲ λιμῷ τηκόμενον· ὅστις ἤρξατο ἐν ἑαυτῷ διαλογίζεσθαι περὶ τῶν ἀγαθῶν, ὧν περ ἀπώλεσεν. Γέγραπται γὰρ περὶ αὐτοῦ, ὅτι « εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν, εἶπεν· Πόσοι μίσθιοι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς μου περισσεύονται⁶ ἄρτων; » Εἰ τοίνυν μεθ' ἑαυτοῦ⁷ ἦν, πῶς εἰς ἑαυτὸν ἐπανῆλθεν;⁸

Τοῦτον γοῦν τὸν τῆς εὐλογίας φερώνυμον πατέρα⁹ μεθ' ἑαυτοῦ κατοικεῖν εἶπον, ὅτι ἐπαγρύπνῳ φυλακῇ ἑαυτὸν διαπαντὸς περιεσκόπει, τῷ τοῦ κτίστου ἀκοιμήτῳ ὀφθαλμῷ¹⁰ ἐκάστοτε ἑαυτὸν θεώμενον ἐπιστάμενος· καὶ τὰ οἰκεῖα αὐτοῦ ἐξετάζοντα κατὰ τὸν θεοπάτορα προφήτην Δαυὶδ, τὸν λέγοντα· « Προορώμην τὸν κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντὸς, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν, ἵνα μὴ σαλευθῶ.¹¹ »

1) Edd. σκέπτειν—2) Cd. Flor. ἑτερα κακὰ—3) Cd. Paris. περισκοπούμεθα — 4) Cod. male ἑαυτοὺς — 5) χοίρους columna præcedens omissa est in scriptione codicis ob vitium membranæ — 6) Alii περισσεύουσιν. Luc. XV. 17. In cod. BIBL. (Cf. p. 28) deest ἐν τῷ οἴκῳ — 7) Alii minus bene ἑαυτὸν — 8) Alii ἐπανῆκεν — 9) Alii ἐπώνυμον πατέρα. — 10) Cod. Colbert. τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμόν. 11) PSALM. XV. 8.

Si sanctus vir contra se unanimiter¹ conspirantes, suaeque conversationi longe dissimiles, coactos diu sub se tenere² voluisset, fortasse sui vigoris usum et modum tranquillitatis excederet, atque a contemplationis lumine mentis suae oculum declinasset. Dumque quotidie³ illorum incorrectione fatigatus minus curaret sua, et se forsitan⁴ relinqueret, et illos non inveniret. Nam quoties⁵ per cogitationis motum nimiae⁶ extra nos ducimur, et nos⁷ sumus, et nobiscum non sumus, quia nosmetipsos minime videntes per alia vagamur. An illum secum fuisse dicimus, qui in longinquam regionem abiit,⁸ portionem quam acceperat consumpsit, uni⁹ in ea civium adhæsit, porcos pavit, quos et manducare siliquas¹⁰ videret et esuriret; qui tamen cum postmodum coepit cogitare bona quæ perdidit,¹¹ scriptum de illo est: *In se recersus dixit: Quanti mercenarii¹² in domo patris mei abundant¹³ panibus!* Si igitur secum fuit, unde ad se rediit?

Hunc ergo venerabilem virum secum habitasse dixerim, quia in sua semper custodia circumspectus,¹⁴ ante oculos Conditoris

1) Prius sancti viri contra se unanimiter — 2) Alii sustinere pro sub se tenere — 3) Cd. cotidie — 4) Alii forsitan — 5) Cd. quotiens. 6) Alii nimium — 7) Pro et nos alii nobiscum — 7) Codex qui longinqua regionem habiit — 9) Alii et uni — 10) Prius siliquas — Cd. Bessarion. siliquas et vidit et esuriit — Alii viderit 11) Prius perdidit — 12) Cod. mercennarii — 13) Cod. habundant. 14) In circumspectus ex emendatione circum videtur a l. m.

ΠΕΤΡΟΣ¹.

Πῶς οὖν περὶ τοῦ μακαρίου Πέτρου τοῦ ἀποστόλου γέγραπται, ὅτι ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου διὰ τοῦ ἀγγέλου ἐξεβλήθη; ὅτι ἐν ἑαυτῷ² γενόμενος, εἶπεν· « Νῦν οἶδα ἀληθῶς, ὅτι ἐξ-ἀπέστειλεν κύριος τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, καὶ ἐρύσατό με ἐκ χειρὸς Ἡρώδου, καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν Ιουδαίων. »

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Δυσὶ τρόποις, Πέτρε, ἔξω ἡμῶν ἑαυτῶν ἀπαγόμεθα, ἡ διὰ τῶν ἐπισφαλῶν τε καὶ μοχθηρῶν διαλογισμῶν ὑφ' ἑαυτῶν συμπίπτωμεν, ἡ δι' ἐπισκοπῆς τῆς θείας χάριτος ὑπὲρ ἄνω ἑαυτῶν ἀνιστάμεθα. Εκείνος γοῦν ὁ τοὺς χοίρους βοσκήσας, διὰ τῆς τοῦ οἰκείου νοὸς ἀμελείας τε καὶ ἀκαθαρσίας, ὑφ' ἑαυτὸν ὑποπέπτωκεν· οὗτος δὲ ὁ ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου λυθεὶς, καὶ ἐκ τῆς φυλακῆς ἐξελθὼν, τοῖς νοεροῖς ὑπ' αὐτοῦ φωτισθεὶς ὀφθαλμοῖς ἠρπάγη ἐν ἐκστάσει, καὶ οὐκ ἔξω ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ ἄνω ἑαυτοῦ γέγονεν. Οἱ ἀμρότεροι τοίνυν εἰς ἑαυτοὺς ἐπανῆλθον· ἐκεῖνος μὲν ἐκ τῆς τῶν πονηρῶν ἔργων πλάνης ἀνασφαλίσας³, ἐν τῇ οἰκείᾳ καρδίᾳ συνήγαγεν ἑαυτὸν· οὗτος δὲ διὰ τῆς τοῦ ἀγγέλου ὀπτασίας ἐν ἐκστάσει γενόμενος εἰς τοῦτο ἐπανῆλθεν, εἰς ὅπερ τῇ ἐπιγνώσει τῆς φυσικῆς κοινωνίας, τὸ πρότερον ὑπῆρχεν.

1) Cod. fol. 49 — 2) Prius εν αυτω postea εν εαυτῷ. Ad hanc variam antiqui codicis gregoriani lectionem iuvat referre, ut eandem habeat textus ACTUUM APOSTOLORUM in ss. BIBL. CODICE GRÆCO VATICANO a nobis anno 1868 edito pag. 1399, ubi a 1. m. scribitur ENAYTΩ, a 2. m. EN'AYTΩ, ut Cd. Cryptensis a quo varie legit Cd. Vat. OKΣ, pro κύριος absque articulo et EΞEΛΛΑΤΟ pro ἐρύσατο — 3) Alii ἀναστήσας, Cd. ἀνασφίλας. Apud DUCANGE [Gloss. M. et Inf. Græcit.] est σφαλίζω, sed non ἀνασφαλίζω. Ad ea verba γενόμενος ἐν ἑαυτῷ S. Nilus Od. III. Ζῆλος θεοσεβείας ἀνέφλεξε, τὴν καθαρὰν ψυχὴν σεν, θεόφρον Βενέδικτε, καὶ καταλείψας τοὺς ἄφρονας ἐν σεαυτῷ γενόμενος καλῶς ἐπέσρεψας ἐν τῷ ἄντρῳ ᾧ κατῴκεις τὸ πρίν. *Zelus pietatis erga Deum tuam puram inflammavit animam, o divine Benedicte, et desipientes derelinquens in temetipso consistens, rediisti prudenter in specum, in quo jam pridem habitaveras.* Sic ex versione Sciōmmari.

se semper aspiciens, se semper examinans, extra se mentis suæ oculum non divulgavit.¹

PETRUS.

Quid ergo, quod de Apostolo Petro scriptum est, dum de carcere ab angelo eductus fuisset? Qui² ad se reversus dixit: *Nunc scio vere³, quia misit⁴ Dominus angelum suum, et eripuit me de manu Herodis, et de omni expectatione plebis Judaeorum⁵.*

GREGORIUS.

• Duobus modis, Petre, extra nos ducimur: quia aut per cogitationis lapsum sub nosmetipsos recedimus⁶, aut per contemplationis gratiam super nosmetipsos levamur. Ille itaque qui porcos pavit, vagatione⁷ mentis et immunditia⁸ sub semetipso⁹ cecidit; iste vero, quem angelus solvit, ejusque mentem in extasi¹⁰ rapuit, extra se quidem, sed super semetipsum fuit. Uterque ergo¹¹ ad se rediit, quando et ille ab errore operis se collegit ad cor, et ille¹² a contemplationis culmine ad hoc

1) Alii *elongavit* — 2) Alii *quia* — 3) Cod. prius *vire* — 4) Prius *misit* — 5) ACT. APP. XII. 11. — 6) Prius *recedemus* postea *recedimus*, ut quidam alii, sic in cod. est; alii vero *recidimus* — 7) Cd. *vagationem mentis*, sed illud *m* in fine lineæ ex oscitantia et ex litera eadem incipientis lineæ posterioris factum videtur — 8) Cd. *immunditiae* — 9) Alii *semetipsum* — 10) Alii *extasim* — 11) Verba, quæ forte erant lineæ in codice archetypo, ex quo descriptus est Ambrosianus, omissa fuere; *semetipsum fuit. Uterque ergo* in marg. ab alia m. suppleta sunt. Initio supplementi additur *etiam s.* Illud *s* erat principium verbi; sed rasura est. — 12) Alii *iste*.

Ο οὖν προωρισμένος¹ ὑπὸ θεοῦ πατήρ Βενέδικτος ἐν τῇ τῶν ἡθῶν ἡσυχῇ καὶ μονοτρόπῳ σεμνότητι κατοίκησεν² μεθ' ἑαυτοῦ δηλαδή· ὅταν ἑαυτὸν ἐν τῇ τῶν λογισμῶν θεωρεπεῖ κυβερνήσει διετήρησεν· ὅσάκις γὰρ τοῦτον τῆς ὀπτασίας τὸ μέγεθος εἰς ὕψος ἤρπασεν ἑαυτὸν, τουτέστιν ὑφ' ἑαυτὸν, κατέλιπεν.

ΠΕΤΡΟΣ.

Ηνέγκται μοι ὁ λέγεις· ἀλλ' αἰτῶ ἀποκριθῆναί μοι, τίνος χάριν τοὺς ἅπαξ αὐτῷ ἐμπιστευθέντας ἀδελφούς κατέλειπεν, ὧν τὴν φροντίδα ἀνεδέξατο;

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Καθὼς ἐγὼ, Πέτρε, ὑπολαμβάνω, ἐνωθέντες ὁμοψύχως ἐκεῖ οἱ φρατριασταὶ ἐπὶ τῇ ἑαυτῶν λύμῃ, ὑπομονῆς πολλῆς δέον ἐστίν³ πρὸς τὸ ὑποφέρειν τὴν τῶν κακῶν ἀντιλογίαν, μάλιστα ἐὰν μὴ προσγίναται⁴ τις παρηγορία, εἰ συμβῇ ἐν αὐτοῖς ὀλίγους εὐρεθῆναι ἀγαθούς. Επεὶ ἐνθα παντάπασιν καρπὸς ἐκ τοῦ κόπου οὐκ ἐστὶν ἐλπιζόμενος, ἀνόνητος⁵ ἡ συνοίκησις, ὅμως συμβαίνει γίνεσθαι ἀγώνων τε καὶ ἰδρώτων εἰς μοχθηροὺς καὶ ἀδιόρθωτον γνώμην κεκτημένους κάματον πολὺν· ἀλλ' οὖν διάκενος εὐρίσκεται. Μέγα οὖν ὑπάρχει, ἐὰν οἱ οὕτω σκολιῶς διακείμενοι, τῷ Θεῷ δυνήσονται προσάγαγαι⁶ καρπὸν κρείττονα. Ο μακάριος οὖν ἐκεῖνος ἀνὴρ τίνος χάριν σὺν αὐτοῖς εἶχεν κατοικῆσαι, ὅποτε πάντας ἐκείνους ὁμοψύχους⁷ καταδιώκοντας αὐτὸν ἐόρα; Διαφόρως οὖν τελοῦνται τινὰ ἐν ταῖς τῶν δικαίων ψυχαῖς ἅπερ ἀδύνατόν ἐστιν σιωπῇ⁸ παραδραμεῖν. Οταν γὰρ θεάσονται τῶν οἰκείων κόπων τὸ ἀκερδὲς καὶ ἀνόνητον,⁹ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ μετاناστεύουσιν, ἐν ᾧ καρποφορῆσαι δυνήσονται. Καθάπερ καὶ ὁ τῆς ἀληθείας κήρυξ, ὅστις ἀναλύσαι¹⁰ ἐπόθει καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι ὁ εἰπών· « Εμοὶ τὸ ζῆν Χριστὸς· καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος· » ὁ τοὺς ἀγῶνας τῶν παθημάτων οὐ

1) Cd. προορ.. — 2) Alii κατώκ.. — 3) Cod. Paris. πολλῆς χρεία ἐστί — 4) Alii προσγένηται — 5) Quidam ἀνόητος. Cd. noster ἀνών.. pro ἀνόν.. — 6) Alii προσαγαγεῖν — 7) Cd. Paris. χάριν εἶχε κατοικεῖν ὁμοψύχως, sic varia usque ad ὁμοψύχως in textu — 8) Cd. Paris. σιωπῆσαι ἢ — 9) Alii ἀνόητον ut supra — 10) Alii ἀναλύεσθαι.

rediit, quod intellectu¹ communi et prius fuit. Venerabilis² igitur Benedictus in illa solitudine habitavit secum, in quantum se intra cogitationis³ claustra custodivit:⁴ nam quotiescumque⁵ hunc contemplationis ardor in altum rapuit, se procul dubio sub se reliquit.

PETRUS.

Patet⁶ quod dicis: sed quaeso te,⁷ respondeas si deserere fratres debuit, quos semel suscepit.

GREGORIUS.

Ut ego, Petre, exaestimo,⁸ ibi adunati aequanimiter portandi sunt mali, ubi inveniuntur aliqui qui adjuventur boni. Nam ubi omnimodo fructus de bonis deest, fit aliquando de malis labor supervacuum: maxime si e⁹ vicino causae suppetant, quae fructum Deo valeant ferre meliorem. Vir itaque sanctus propter quem custodiendum staret, qui omnes unanimiter se persequentes cerneret? Et saepe agitur in animo perfectorum quod silentio praetereundum non est, quia cum laborem suum sine fructu esse considerant, in locum alium¹⁰ ad laborem cum fructu¹¹ migrant. Unde ille quoque egregius praedicator, qui dissolvi cupit, et cum Christo esse; cui vivere Christus est, et mori lucrum¹² qui certamina passionum

1) Alii *in intellectu* — 2) In margine nota numeralis VIII. et in textu nota. num. V. — 3) Prius *cogitationes*, sed emend. 4) Prius *custodivit* — 5) Codex *quotiescumque* — 6) Alii *Placet*. 7) Alii omittunt *te* — 8) Postea *existimo* — 9) Suppletum est *e* post *si* — 10) Cod. habet *loco alio* — 11) A linea *cum fructu* usque ad lineam *dicimus timuisse* signum < in margine est. Hoc indicat locum ex Sacris Litteris depromptum — 12) Prius *locrum*.

μόνον αὐτὸς ὑπομείνας, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους ταῦτα ὑπομένειν διδάξας· ἐν Δαμασκῷ ποτε διωγρὸν ὑπομείνας, ἵνα δυνηθῇ ἐκφυγεῖν, τεῖχος, σχοινίον, καὶ σφυρίδιον ἐζήτησεν,¹ καὶ αὐτὸν λαθραίως κατενεχθῆναι ἠθέλησαν². Μὴ τὸν μακάριον Παῦλον θάνατον λέγωμεν³ δεδοικέναι, ὅς⁴ ἑαυτὸν διὰ τὸν πρὸς⁵ Ἰησοῦν⁶ Χριστὸν πόθον μαρτυρίῳ ἐπέδωκεν;⁷ ἀλλ' ἕως μὲν ἐν Δαμασκῷ ὑπῆρχεν, οὐ πάνυ ἑαυτὸν καρποφοροῦντα εἶδεν. Οθεν λοιπὸν ἀναγκαῖον ἐλογίσατο μεταναστεῦσαι ἐν ἑτέροις τόποις, ἐν οἷς καρποφορίαν πλεονάζουσιν σὺν καμάρῳ πολλῷ τῷ Χριστῷ προσήγαγεν. Ως ἄριστος οὖν ἀγωνιστὴς ὑπὲρ Χριστοῦ οὐκ ἠνέσχετο ἔνδον τῶν κλείθρων⁸ Δαμασκοῦ μένειν· ἀλλὰ τοῦ ἀγῶνος τὸ στάδιον ἐζήτησεν, ἐν ᾧ τὸν ἐχθρὸν ἐνίκησεν. Οθεν καὶ ὁ θεόφρων πατήρ Βενέδικτος, εἰς ἀσμένως προσέχης τοῖς ῥηθησομένοις, τάχιον γνώσῃ, ὅτι ζῶν πολλοὺς ἐν διαφόροις τόποις κατέλιπεν μαθητάς, καὶ τούτους κατὰ τῆς τοῦ ἐχθροῦ πλάνης ἐνεύρωσέν τε καὶ διανέστησεν.

ΠΕΤΡΟΣ.

Οὕτως ἐστίν, καθὼς διδάσκεις, καὶ ἡ προσενηχθεῖσα ἀρμοδίως μαρτυρία δηλοῖ ταῦτα οὕτως ἔχειν· ἀλλ' ἐκδυσωπῶ, ὅπως ἐν τῇ προτέρᾳ τῆς τοῦ δικαίου πολιτείας ψυχωφελεῖ⁹ διηγήσει ἐπανέλθωμεν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Εν τῷ τὸν μακάριον ἐκεῖνον ἄνδρα,¹⁰ ἐν τῷ προειρημένῳ σπηλαίῳ θείαις ἀρεταῖς ἐξαστράπτειν, δυνάμεσί τε καὶ σημείοις, οἷς ἐποίει δι' αὐτοῦ ὁ Θεός, καὶ εἰς ὕψος ἀγγελικῆς δόξης ἀναβιβασθῆναι, πολλοὶ ἐντεῦθεν ἐν αὐτῷ τῷ

1) Cod. fol. 50. - Act. App. XI. 25.. διὰ τοῦ τεῖχος καθῆκαν αὐτὸν (Παῦλον) χαλάσαντες ἐν σφυρίδι.. et II. Ep. ad Corinth. XI, 33... διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐχαλάσθην διὰ τοῦ τείχους. 2) Alii ἠθέλησεν vel ἐθέλησε. Cd. Colb. ἐκέλευσε - Cd. Parisiensis addit τοῦ τείχους ante verbum ἐκέλευσε — 3) Codices alii λέγωμεν — 4) Cod. Parisiensis ὡς — 5) Cod. Paris. εἰς — 6) Cod. Paris. omittit Ἰησοῦν — 7) Cod. Parisiensis ἀπέδωκεν — 8) Alii κλείθρων — 9) Cod. noster ψυχοφελῇ scripserat — 10) Prius Codex iste ἄνδραν, postea emendatum est ἄνδρα.

non solum ipse appetit, sed ad toleranda haec et alios accendit, Damasci persecutionem passus, ut posset evadere, murum, funem, sportamque quaesivit seque latenter deponi voluit. Nam¹ quidnam Paulum² mortem dicimus timuisse, quam se ipse pro Jesu amore testatur appetere? Sed cum in eodem loco minorem sibi fructum adesse conspiceret et gravem laborem, ad laborem se alibi cum fructu servavit. Fortis etenim proelior Dei teneri intra claustra noluit, certaminis campum quaesivit. Unde idem³ quoque venerabilis Benedictus, si libenter audis,⁴ citius agnoscis, quia vivos⁵ ipse indociles adseruit, quantos in locis aliis ab animae morte suscitavit.

PETRUS.

Ita esse, ut doces, et manifesta ratio, et prolatum congruum testimonium declarat. Sed quaeso, ut de vita tanti Patris ad narrationis ordinem, redeas.

GREGORIUS.

Cum sanctus vir diu in eadem solitudine virtutibus signisque succresceret, multi ab eo in loco eodem ad omnipotentis Dei sunt

1) Fecit Num 2. m. ut alii — 2) Suppletum est u in Paul.. — 3) Cod. Unde eisdem — 4) Prius in codice audiis — 5) Alii pro viros habent non tantos: quidam haec omittunt: alii si hos: alii vivos ipse indocibiles: Codex Bessarionis quia non tantos vivos impios indociles ipse deseruit: Cod. Nanianus quia dum vivos ipse indocibiles — Cod. noster prius adseruit, postea deseruit.

τόπῳ παραγέγοναν,¹ αἰτούμενοι ὑπὸ τὴν αὐτοῦ θεόδοτον ποιμανθῆναι χάριν. Ο δὲ φιλόθεός τε καὶ φιλόψυχος πατήρ Βενέδικτος δώδεκα αὐτόθι μοναστήρια τῇ τοῦ Χριστοῦ δυνάμει συνεστήσατο, ἐν οἷς ὥρισεν δις δέκα² μοναχοὺς ἐν ἐκαστῇ μονῇ εἶναι, ὀλίγους δὲ μεθ' ἑαυτοῦ κατέσχευεν, οὓς ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ διδασκαλικὴν παιδαγωγίαν ποιμανθῆναι ἔκρινεν.³

Ἡρξαντο οὖν λοιπὸν πλεῖστοι, καὶ ἐκ τῆς Ρωμαίων πόλεως εὐγενέστατοι καὶ σπουδαῖοι⁴ πρὸς αὐτὸν φοιτᾶν, καὶ τοὺς ἑαυτῶν υἱοὺς δι' αὐτοῦ τῷ Θεῷ προσφέρειν. Τότε τοίνυν τῆς καλῆς ἐλπίδος τὰ τέκνα Εβίτζιος⁵ καὶ Μαῦρος πρὸς αὐτὸν ἀπετάξαντο, καὶ Τέρτουλλος δὲ ὁ πατρικίος Πλάκιδον παρέδωκεν· ἐξ ὧν ὁ Μαῦρος νεανικώτερος ὑπάρχων, ἥνίκα τοῖς ἀγαθοῖς συνηύξησεν ἡθῆσιν, ἤρξατο λοιπὸν συνεργὸς τοῦ διδασκάλου γίνεσθαι· ὁ δὲ Πλάκιδος⁶ νέος ἔτι ὑπάρχων ἀσκητικοῖς πόνοις τὴν ἑαυτοῦ νεότητα κατεδάμαξεν.

1) Alii παραγεγόνασιν — 2) Alii δώδεκα — 3) Alii καὶ παιδαγωγίαν ἔκρ... — 4) Alii add. ἄνδρες — 5) Alii Εβίτζιος — 6) Cod. Paris. Πλακίδας.

S. Nilus (Inni p. 12). Τοῖς φαρμακεῦσαί σε ψευδαδέλφοις ἀνεχόμενος οὕτως ἐβόας ὅσιε· εἰ καὶ ἐπατάξατε τῇ προθέσει, καὶ παρασκευάσατε ἐξ ὑμῶν ἀποφεύγειν ἀδιακρίτως, ἰδυνάμην τέρας ἐξαίσιον, λεγεῶνι παραδοῦναι δαιμόνων· ἀλλὰ μακροθυμῶ ἵνα ριμητῆς, οὗ ἐφίεμαι, γένωμαι Λόγου, ἀδηλα καὶ κρύφια μυσταγωγῶντός με. *Falsos fratres, qui te veneno perimere conati sunt, patientes ita, o venerande, es allocutus: Etsi occideretis, uti propositum est, et ut indemnes effugeretis, omnia essent parata; possem mirabili portento vos legioni daemonum tradere. Sed sustineo atque misereor, ut imitator sim illius Verbi, quem diligo, quique me edocet mysteria ignota et occulta.* Θεία σοι μάκαρ καδυπέταξε Πλακιδὸν τὸν κλεινὸν παῖδα τὸν τοῦ Τερτίλλου, Εβίτζιον τὸν ἐνδοξον, καὶ τὸν ἱερὸν εὐδοκίᾳ τὸν Ρώμης Μαῦρον, θεσπέσιε. *Divinum placitum subdidit tibi Placidum celebrem filium Tertulli, Euthitium gloriosum, et sacrum Maurum bonæ spei Romæ natum, o divine. Joseph hymn.* Δόξαντες θανατῶσαι ἀφρόνως μάκαρ φαρμάκοις πονηροῖς σὲ τὸν φρουρούμενον θείᾳ τοῦ παντουργοῦ παλάμῃ οἱ ἄφρονες κατησχύνθησαν φωραθέντες τῇ ἐν σοὶ τοῦ πνεύματος προγνώσει. *Qui stulte arbitrati sunt venenatis pharmacis morti tradere te, o beate, qui divina omnipotentis manu custodiebaris, insensati obprobrio affecti sunt, ob eam quæ in te erat, Spiritus præscientiam.*

servitium congregati: ita ut illic duodecim monasteria cum omnipotentis Jesu Christi Domini opitulatione construeret, in quibus statutis Patribus duodenos monachos deputavit;¹ paucos vero secum retinuit,² quos adhuc in sua praesentia aptius³ erudire⁴ iudicavit.

Coepere etiam⁵ ad eum Romanae urbis nobiles⁶ et religiosi concurrere suosque ei filios omnipotenti Domino nutriendos⁷ dare. Tunc quoque bonae spei suas soboles,⁸ Euitius⁹ Maurum, Tertullus¹⁰ vero patricius Placidum tradidit; e quibus Maurus iuvenior¹¹ cum bonis polleret¹² moribus, magistri adjutor coepit existere: Placidus vero puerilis adhuc indolis annos gerebat.

1) Prius *deputavit* — 2) Prius *detenuit* — 3) Alii *altius* — 4) Alii *erudiri* — 5) Alii *etiam tunc* — 6) Prius *nobilis* — 7) Cod. Nan. *sub omnipotentis Domini iugo nutr.* — 8) Cod. *suos suboles*; sed emendatur tantum *sob.* — 9) Alii *Equitius*, alii *Euticius*, alii *Evitius* — 10) Codex *Tertulus* — 11) Alii *iunior* — 12) Prius *pollerit*.

Ad hoc postremum locum capitis III. multa historice disputata sunt a Benedictinis scriptoribus (cf. DACHERY, MABILLON, DELLA NOCE etc.) et ab aliis, ut BARONIUS, MURATORI, MASSIMO, GREGOROVIVS etc. Nos et ineditum *Chronicon Sublacense* vidimus cum observationibus MAURI a Valentano, (ibi et duodecim monasteriorum notitiae habentur), nec non aliud ineditum opus inter meritas laudes lectum in coetu academico ob ingressum Eñi viri I. B. Pitra Ord. S. B. in episcopatum Tusculanum ab eius auctore cl. v. Dominico Doct. SEGHERTI, qui sedulo versavit Sublacensis tabularii documenta et celebre *Regestum* nunc a cl. Leone Allodi monacho evulgando, et luce nova conspersit historiam Tusculanæ urbis, quam dicunt a Tertullo cum filio oblatam S. Benedicto in abbatia Sublacensi. Ibi plura sunt de his nobilissimis Romæ viris ac de rebus gestis præcipue, quæ Romam et Tusculum spectant ab VI. ad XIII. sæculum. Opus certe, quod publici iuris fiat, dignum.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τινὸς μοναχοῦ ἐοῦντος¹ τὴν μονὴν καὶ σχολάζοντος
εἰς γηϊνὰς θεωρίας.

Δ'. Εὐ ἐνὶ δὲ τῶν αὐτῶν μοναστηρίων, ὧν πέριξ² συνεστή-
σατο ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων Βενέδικτος, ἦν τις μοναχὸς ὑπὸ
ῥαθυμίας ὀχλούμενος· ὅστις τῷ τῆς προσευχῆς καιρῷ στη-
ναι σὺν τοῖς ἀδελφοῖς οὐκ ἔκαρτέρει. Ἀλλ' ἡνίκα πάντες οἱ
ἀδελφοὶ εἰς γονυκλισίαν ἑαυτοὺς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐστρόν-
υον, ἐκεῖνος ἐξήρχετο ἔξω, καὶ τῇ ἀργολογίᾳ καὶ ῥαθυμίᾳ
ἑαυτὸν ἐξεδίδου. Ο δὲ τούτου ἀββᾶς πολλάκις αὐτὸν νου-
θετήσας, καὶ μηδὲν ἀνύσας, πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον
τοῦτον ἀπήγαγεν· ὅστις αὐτοῦ τὴν ματαιότητα σεμνῶς τε
καὶ πρεπόντως διήλεγξεν, καὶ τῇ νουθεσίᾳ τοῦτον στηρίξας
ἀπέλυσεν· ὁ δὲ ἐν τῷ μοναστηρίῳ ὑποστρέψας, μόλις δύο
ἡμέρας ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ νουθεσίᾳ διέμεινεν,
ἐπεὶ τοί γε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ εἰς τὸ διαβολικὸν ἔθος ὑπο-
στρέψας, πλάζεσθαι τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς ἤρξατο. Ο δὲ
τούτου ἀββᾶς θεασάμενος αὐτὸν ὑπὸ τοῦ τῆς ἀκηδίας δαί-
μονος³ νικηθέντα, αὐτίς πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον πα-
ραγενόμενος, διηγήσατο αὐτῷ τὰ⁴ κατὰ τὸν ἀδελφόν. Ο δὲ
ἅγιος εἶπεν πρὸς αὐτόν· « Εγὼ ἐλθὼν δι' ἑαυτοῦ⁵ διορθοῦμαι
αὐτόν. » Ελθόντος οὖν αὐτοῦ ἐν τῇ μονῇ,⁶ καὶ τῇ ὠρισμένη
ᾧρᾳ ἡνίκα ἐπληρώθη ὁ τῆς ψαλμωδίας ὕμνος, καὶ ἑαυτοὺς
οἱ ἀδελφοὶ εἰς προσευχὴν δέδωκαν⁷ γόνυ κλίναντες, εἶδεν⁸ ὁ
ἅγιος, καὶ ἰδοὺ νεανίσκος τις αἰθίωψ τῷ εἶδει κρατήσας τὸ
πτερύγιον τοῦ ἱματίου τοῦ ἀδελφοῦ ἐκείνου τοῦ ἐν τῇ προσ-
ευχῇ καρτερῆσαι μὴ δυναμένου, εἴλκεν ἔξω⁹ τῆς ἐκκλησίας.
Τότε ὁ ἅγιος τῷ προεστῶτι τῆς μονῆς ἐκείνης, Πομπείανῳ¹⁰
τροῦνομα, καὶ Μαύρῳ τῷ δούλῳ τοῦ Θεοῦ μυστικῶς εἶπεν·
« Οὐχ' ὁρᾶτε τίς ἐστὶν ὁ τὸν μοναχὸν τοῦτον ἔξω τῆς ἐκ-

1) In titulo alii ἐοῦντος. — 2) Cd. Flor. ὧνπερ συνεστ.. — 3) Cd. Paris. διαβόλου pro δαίμονος — 4) Cd. f. 51 — 5) Cod. Colb. δι' ἑαυτὸν — 6) Cdd. ut Crypt. Paris. et Colb. ἐν τῇ μονῇ, alii εἰς τὴν μονήν — 7) Alii δεδώκασιν — 8) Alii εἶδεν — 9) Alii εἴλκεν αὐτὸν ἔξω — 10) Alii Πομπηϊαν.. sic et inferius.

CAPUT IV.¹

De monacho vagae mentis ad salutem² reducto.

In uno autem ex eis monasteriis quae circumquaque construxerat, quidam monachus erat qui ad orationem stare non poterat: sed mox ut se fratres ad orationis studium inclinassent, ipse egrediebatur foras, et mente vaga terrena aliqua et transitoria³ agebat. Cumque ab abbate suo saepius fuisset admonitus, ad virum Dei deductus est, qui ipse quoque ejus stultitiae⁴ vehementer⁵ increpavit, et ad monasterium reversus, vix duobus diebus viri Dei admonitionem tenuit; nam die tertio⁶ ad usum proprium reversus, vagari tempore orationis coepit. Quod cum servo Dei ab eodem monasterii patre quem constituerat, nuntiatum fuisset, dixit: Ego venio, eumque per memetipsum emendo. Cumque vir Dei venisset in eodem monasterio⁷ et constituta hora expleta psalmodia⁸ sese fratres in orationem dedissent, aspexit quod eundem monachum qui manere in oratione non poterat, quidam niger puerulus per vestimenti fimbriam foris trahebat. Tunc eidem Patri monasterii

1) l. m. not. num. IIII, sed 2. m. signum fecit veluti F. et hinc inde eius notæ numerales non apparent. — 2) In titulo ab antiqua manu, causa nobis ignota, ante *reducto* litteris capitalibus seri-
oribus nunc semierasis: NESICIO DNE et post *reducto* eadem
ratione NAMFVIT, sed extrema paululum incerta — 3) Prius
transitoria — 4) Alii *stultitiam* — 5) Prius videtur *veheem.*
sed postea erasum *e* — 6) Alii *tertia* — 7) Alii *ad idem mo-*
nasterium — 8) Alii *hora orationis psalmodiae sese...*

κλησίας ἔλκων: » οἱ δὲ ἀποκριθέντες, εἶπον· « Οὐχὶ πάτερ, » πρὸς οὓς ὁ ἅγιος εἶπεν· « Εὐξώμεθα ὅπως καὶ ὑμεῖς θεάσθησθε ὃν οὗτος ὁ μοναχὸς ἀκολουθεῖ. » Ὡς δὲ ηὔξαντο ἐπὶ δύο ἡμέρας, Μαῦρος ὁ μοναχὸς ἐθεάσατο· Πομπειανὸς δὲ ὁ τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου πατήρ θεωρῆσαι οὐκ ἠδυνήθη· τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ πληρωθείσης τῆς εὐχῆς ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ἐξελθὼν ἐκ τοῦ εὐκτηρίου ἐστῶτα ἔξω τὸν μοναχὸν εὗρεν, καὶ τοῦτον διὰ τὴν τύφλωσιν τῆς καρδίας αὐτοῦ τῇ ῥάβδῳ ἔτυψεν· ὅστις ἀπ' αὐτῆς τῆς ἡμέρας ἠλευθερώθη ἐκ τῆς συνεχούσης αὐτὸν ῥαθυμίας τοῦ δαίμονος, καὶ λοιπὸν ἐν τῇ προσευχῇ προθύμως σὺν τοῖς ἀδελφοῖς μέχρι συμπληρώσεως διέμεινεν,¹ μηκέτι τοῦ ἐχθροῦ ἐκείνῳ τῷ ἀδελφῷ προσψαῦσαι τολμήσαντος, ὥς οἷα ὑπὸ τοῦ ἁγίου τῇ πληγῇ τῆς ῥάβδου μαστιγωθείς.

1) Alii διέμενε.

S. Nilus Od. V. Καταβαλὼν τὸν πονηρὸν Μωσαϊκῇ βακτηρίᾳ τὸν παῖδα ἀκηδίας τοῦτον ἠλευθέρωσας, καὶ ἰδάτων ῥεῖθρα ἐποίησας ἀναβλύσαι τοῖς ἀδελφοῖς καὶ εὐφρανθήσεσθαι τοὺς μετεσχηκότας, καὶ αἶνον εὐχαριστήριον προσάξει Θεῷ. *Mosaica virga malum adolescentem percutiens ab acedia hunc liberasti, et aquarum fluentia scatere iussisti, ut fratres et lætarentur haurientes, Deoque gratiarum laudes offerrent.*

Pompeiano¹ nomine, et Mauro Dei famulo secreto dixit: Numquid non aspicitis quis est qui istum monachum foris² trahit? Qui respondentes dixerunt: Non. Quibus ait: Oremus, ut vos etiam videatis, quem iste monachus sequitur. Cumque per biduum esset oratum. Maurus monachus vidit; Pompeianus autem³ ejusdem monasterii Pater videre non potuit. Die igitur alia, expleta oratione vir Dei oratorium⁴ egressus, stantem foris monachum repperit, quem pro cecitate cordis sui virga percussit; qui ex illo die nil persuasionis ulterius a nigro puerulo⁵ pertulit, sed ad orationis studium immobilis permansit: sicque antiquus hostis⁶ dominari non ausus est in ejus cogitatione, ac si ipse percussus fuisset ex verbere.

1) *Pompeiano* in fine habet rasuram: forte.. *nno.* fuerat — 2) *Alii foras* — 3) *Alii vero pro autem* — 4) *Prius oratorium* — 5) *Alii nigro iam puer..* — 6) Duo codd. addunt *ulterius*.

Pompeianus abbas S. Michaëlis Archangeli fuisse dicitur, de quo monasterio in hoc Capite sermo est. MIRTZ in *Chronico* cap. V. « Dictum sanationis miraculum in eo contigisse monasterio dico, prout sentierunt nostri majores et quemadmodum pictura ecclesiæ Sacri Specus vetustissima docet ad veritatis argumentum, quæ idiotis loco librorum inservit, et affirmat id quod repræsentat, nomen monasterii explicans, » Deinde notitias tradit, quas et habet JANNUCELLI. Ad hunc locum Cf. GORDIANVM - Vita S. Mauri.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ τοῦ ἐξελθόντος χειμάρρου¹ διὰ πρεσευχῆς αὐτοῦ

ἐκ πέτρας ζώσης.

Ε΄. Ἐκ τῶν ῥηζέντων τσίνων μοναστηρίων, ὧν περ ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ συνεστήσατο ὁ ἐν ἀρίοις πατήρ Βενέδικτος,² τρία ἐξ αὐτῶν ὑπεράνω τῶν τοῦ ὄρους ἦσαν κρημνῶν,³ καὶ σφόδρα ὑπῆρχεν τοῖς ἀδελφοῖς ἐπίμοχθον τοῦ διηνεκῆς⁴ κατέρχεσθαι εἰς τὸν λάκκον, καὶ τὴν τοῦ ὕδατος πορίζεσθαι χρείαν· ἡ γὰρ πάροδος διὰ τοῦ ἐπικινδύνου μέρους τοῦ ὄρους ἦν, ὥστε σὺν φόβῳ πολλῷ κατιέναι αὐτοῖς καὶ⁵ ἀνέρχεσθαι. Τότε συναχθέντες οἱ ἐν τοῖς τρισὶν ἐκείνοις μοναστηρίοις κατοικοῦντες μοναχοὶ πρὸς τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ Βενέδικτον παρεγένοντο, παρακαλοῦντες αὐτὸν καὶ λέγοντες· « Πάτερ τίμιε, δύσκολον ἡμῖν ἐστὶ διὰ τὴν τοῦ ὄρους ἀμφίκριμνον διάβασιν ἕως τοῦ λάκκου κατέρχεσθαι, καὶ τὴν τοῦ ὕδατος χρείαν πορίζεσθαι· ἐπάναγκες οὖν ἐστὶ μετοικῆσαι⁶ τὰ μοναστήρια, ἵνα μὴ τινες τῶν ἀδελφῶν ὀλισθήσαντες βιαίῳ θανάτῳ περιπέσωσιν. » Οὗς παραινετικοῖς τε καὶ παρακλητικοῖς λόγοις ἀπαλείψας⁷ ἀπέλυσεν. Αὐτῇ δὲ τῇ νυκτὶ παραλαβὼν νεανίαν τινὰ μεθ' ἑαυτοῦ, Πλάκιδον τοῦνομα, οὗ καὶ τὸ πρὶν μνεῖαν ἐποίησαμεν, ἀνῆλθεν ἐν τῷ αὐτῷ τοῦ ὄρους δυσβάτῳ κρημνῷ,⁸ καὶ αὐτόθι ἐν τῇ πρὸς Θεὸν δεήσει προσκαρτερήσας, ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς, καὶ τρεῖς ἀράμενος λίθους, ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ ἀπὸ διαστήματος ἔθετο, καὶ πάντων ἀγνοούντων τὸ γεγονὸς θαῦμα ἐν τῷ ἑαυτοῦ ὑπέστρεψεν κελλίῳ.

Τῇ δὲ ἐπαύριον παρεγένοντο πρὸς αὐτὸν οἱ προειρημένοι ἀδελφοὶ διὰ τὴν προτέραν τοῦ ὕδατος αἴτησιν· ὁ δὲ

1) Titul. in Cod. Colb. περὶ τοῦ θαύματος τῆς πηγῆς — 2) Cod. Colb. ὁ ἅγιος πατήρ ἡμῶν Βενέδ.. — 3) Cd. Colb. τῷ.. κρημνῷ.

4) Alii τὸ διηνεκῶς. Cd. Colbertin. τοῦ δ.. — 5) Alii αὐτοῖς καὶ.

6) Cd. Paris. μετοικίσαι — 7) Alii ἀπαλείψας — 8) Cd. Parisien.

τῷ τόπῳ τοῦ κρημνοῦ.

CAPUT V.

*De aqua¹ quam in montis² vertice
ex petra produxit.*

Ex his autem monasteriis quae in eodem loco construxerat, tria sursum in rupibus montis² erant, et valde erat fratribus laboriosum, semper ad lacum³ descendere,⁴ ut aquam haurire⁵ debuissent: maxime quia ex devexo⁶ montis latere erat grave descendentibus in timore periculum. Tunc collecti fratres ex eisdem tribus monasteriis, ad Dei famulum Benedictum, venerunt, dicentes: Laboriosum nobis est propter aquam cottidie usque ad lacum descendere, et idcirco necesse est ex eodem loco monasteria mutari. Quos blande⁷ consolatus⁸ dimisit, et nocte eadem cum parvulo⁹ puerulo, nomine Placido, cujus superius memoriam feci, ejusdem montis ascendit rupem ibique diutius oravit. Et oratione completa, tres petras in loco eodem pro signo posuit, atque ad suum cunctis illic¹⁰ nescientibus monasterium rediit. Cumque die alio¹¹ ad eum pro necessitate aquae praedicti fratres rediissent,¹² dixit: Ite, et rupem illam in qua tres super

1) In aliis titulus *De aqua viri Dei oratione in montis vertice producta* — 2) Cod. *muntis* — 3) Prius videtur *luacum*; sed per ras. emend. — 4) Prius hic et inferius *discend...* — 5) Cod. *aurire* — 6) Alii *e divexo* — 7) Ut alibi cod. prius *plande* — 8) Alii *consolans*, alii *consolatos* — 9) Alii *parvo* — 10) Alii *illis* — 11) Quidam *alia* — 12) Prius *rediisset*.

ἔσιος πρὸς αὐτοὺς εἶπεν· « Ἀνέλθαιτε,¹ τέκνα ἐν ἐκείνῳ τῷ κρημνῷ, ἐν ᾧ εὐρήσητε² τρεῖς λίθους ὑπερθεῖν ἀλλήλων κειμένους, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ ὀρύξατε· δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ παντοδύναμος Θεὸς καὶ ἐν ἐκείνῳ τᾷ ὕψει τοῦ ὄρους ὕδωρ ὑμῖν δασιλὲς παρασχεῖν, καὶ³ τὴν ἐπίμοχθον δυσκολίαν τῆς ὁδοῦ ῥαδίαν ποιῆσαι. »

Οἱ δὲ ἀπελθόντες ἐν τῷ τοῦ ὄρους κρημνῷ εὗρον οὕτως, καθὼς ὁ Πατὴρ εἶπεν. ἐν ᾧ τόπῳ ἡ τοῦ ὄρους ἀνυδρὸς σκληρότης ἰκμάδας τινὰς καὶ ἰδρωτάς ὕδατος ἀνέπεμπεν. Ποιήσαντες οὖν ὄρυγμα μέγα παρὰ τὰ ὑδάτων πλῆθος ἀνέβλυσεν, ἅπερ μέχρι τοῦ νῦν ἀφθόνως ὑπερχεῖται,⁴ τὴν τοῦ ἁγίου θαυματουργίαν εἰς τὸ διηνεκὲς πᾶσιν δεικνύοντα· ἡ δὲ τῶν ὑδάτων περισσεΐα ὑπὸ τὸ ὄρος διεκτρέχουσα φαίνεται.

1) Alii Ἀνέλθετε — 2) Alii εὐρήσετε — 3) Cod. f. 52. — 4) Prius ...χεῖνται; alii ὑπερεκχεῖται, Cd. Flor. ὑπερεκχύνεται.

S. Joseph hymnographus Ode V. 3. Σημειουργὸν ἐν Χριστῷ ὕδωρ πηγᾶσαι δι' εὐχῆς, ἔσιε, ἐκδυσωπεῖς τὸν ἀγαθοδότην, ὅπερ διαμένει ἐπανακηρύττον τὸ θαῦμα, Βενέδικτε. *Oratione tua, o sancte Benedicte, deprecariis beneficium datorem mirabilium auctorem, ut aquam manare iubeat; quæ perdurat adhuc prædicans prodigium.*

invicem positas petras invenitis,¹ in modico cavate: valet enim omnipotens Deus etiam in illo montis cacumine aquam producere, ut vobis laborem tanti itineris² dignetur auferre. Qui euntes, rupem montis, quam Benedictus prae-dixerat, jam sudantem invenerunt. Cumquē in ea concavum³ locum fecissent, statim aqua repletus est, quae tam sufficienter emanavit,⁴ ut nunc usque ubertim defluat, atque ab illo montis cacumine usque ad inferiora derivetur.⁵

1) Alii *inveneritis* — 2) Prius *iteneris* — 3) Prius *cuncavum* — 3) In *emanavit* super *rasura em.* — 5) Prius *diriv.* ut alias.

Tria monasteria in rupibus constituta historici narrant fuisse dicata variis Sanctis. Inter alios *Constantinus* GAETANI in opere suo adhuc MSS. asservato in Bibliotheca Chisiana Urbis de duodecim monasteriis historiam narrat ex documentis Sublacensibus.

MIRTZ in *Chronic.* et PANELLA *Pellegrinaggio* p. 63. narrant apud monasterium S. Ioannis Baptistæ *De aqua* prodigium aquæ ex petra derivatæ accidisse.

MARCVS discipulus S. Benedicti, de eius recessu Sublaci in carmine suo dicit:

Ast huc perducto scopuli cessere, rubique

Siccaque mirandas terra retexit aquas.

FRODOARDUS de prodigio cecinit (Act. SS. O. S. Bened. I. suppl.)

Athletis dux addit opes, dat commoda castris

Alto monte sitis, celsa de rupe profundit

Largifluas prece militibus sitientibus undas..

Et BERTHARIUS Abbas Cassin. et martyr sæculo IX. in carmine suo de vita Benedicti habet:

Rupe latex exit, cum rogitas Dominum.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5'.

Περὶ τοῦ ἐκπεσόντος ἐν τῇ λίμνῃ σιδηροῦ
ἐργαλείου.¹

5'. Ἀλλοτε πάλιν ἀνὴρ τις τῷ μὲν γένει Γότθος,² πτωχὸς δὲ τῷ πνεύματι, ἐν ἐπιστροφῇ μετανοίας πρὸς τὸν ἡγιασμένον Βενέδικτον παρεγένετο, ὃν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ προθύμως ὑπεδέξατο.

Εν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ἐκέλευσεν ὁ ἅγιός τινι τῶν ἀδελφῶν δοῦναι αὐτῷ σιδηροῦν ἐργαλεῖον, ὅπερ ἐπιχωρίως ὀνομάζεται ξυλοκόπην,³ πρὸς τὸ ἐκκαθάραι ἀκανθώδη καὶ φρυγανώδη τόπον, εἴπως δυνηθῶσιν γεωργῆσαι κῆπον τοῖς ἀδελφοῖς· ὁ δὲ τόπος ἐκεῖνος, ὃν ἐπὶ τῷ καθαίρει ὁ Γότθος ἐδέξατο, ὑπεράνωθεν τοῦ λάκκου ἦν· ἥνίκα δὲ ὁ Γότθος τὰ τῶν ἀκανθῶν δάση, τῇ τοῦ πατρὸς παιδόμενος ὑπακοῇ, δυνάμει ἐξέκοπτεν, τὸ σιδηροῦν ἐργαλεῖον ἐκ τοῦ συμβεβηκότος ἐν τοιούτῳ βάθει τοῦ λάκκου πέπτωκεν, ἐν ᾧ οὐκ ἦν προσδοκία τῆς εὐρέσεως αὐτοῦ. Ο δὲ προῤῥηθεὶς Γότθος πρὸς Μαῦρον τὸν μοναχὸν ἔδραμεν, καὶ τὸ συμβᾶν ἀνήγγειλεν αὐτῷ, καὶ ὑπὲρ τοῦ σφάλματος μετάνοιαν ἐζητεῖτο. Ο δὲ μοναχὸς Μαῦρος σπουδαίως τὸ γεγονὸς ἀνήγγειλεν τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ.

Ο δὲ θαυματουργὸς οὗτος ἀνὴρ ταῦτα ἀκούσας, ἦλθεν εἰς τὸν τόπον ἐν ᾧ ἦν πεσὼν τὸ σιδήριον, καὶ ἄρας τὸ μανούβριον⁴ ἐκ τῶν τοῦ Γότθου χειρῶν, καὶ τούτου τὸ μέρος ἐν ᾧ ἦν κατηλωμένον τὸ ἐργαλεῖον ἐν τῷ λάκκῳ χαλάσας,

1) Titulum in Codice Colbertino habemus: Περὶ τοῦ Γότθου καὶ τοῦ ξυλοκοπίου. — 2) Codex noster hic et aliis locis inferius, ut alibi, scribere solet Γόθθος pro Γότθος — 3) Codex Paris. Regius habet ξυλοκόπιον, alii ut editiones ξυλοκόπιν. Colbertinus et Florentinus, ut Cryptensis Vaticanus — 4) Codex Reg. Parisien. et Colbertinus μανούβριον, sed Codex Florentin. μανύβριον.

S. Nilus (apud Jacobum Sciommari Oper. citat. pag. VII) hæc quoque narrat in canticis suis de S. Benedicto Ode V. tropar. 2. Λέγειν οὐχ οἶός τέ εἰμι τῶν σῶν, σφεῖ, θαυμασίῳ τὸ πληθός· Ελισσαίου γάρ σοι τὸ τεράσιον ἐν τῷ Γότθῳ πληρὲς πεποίηκας, καὶ

CAPUT VI.

*De ferro ex profundo aquae ad manubrium reverso.*¹

Alio quoque tempore Gothus quidam pauper spiritu ad conversationem² venit: quem vir Domini Benedictus libentissime suscepit. Quadam vero die ei dari ferramentum jussit, quod a falcis similitudine³ falcastrum⁴ vocatur, ut de loco quodam vepres abscinderet,⁵ quatenus illic fieri hortus deberet. Locus autem ipse quem⁶ mundandum Gothus susceperat, super ipsam laci ripam jacebat. Cumque Gothus isdem⁷ densitatem veprium⁸ totius virtutis adnisu succideret,⁹ ferrum de manubrio prosiliens in lacu¹⁰ cecidit, ubi scilicet tanta erat aquarum profunditas, ut spes requirendi ferramentum¹¹ nulla jam esset; Itaque ferro perduto, tremebundus ad Maurum monachum cucurrit¹² Gothus: damnum quod fecerat nuntiavit, et reatus sui egit paenitentiam. Quod Maurus quoque monachus mox Benedicto Dei famulo¹³ curavit indicare. Vir igitur Domini Benedictus haec audiens accessit ad locum:¹⁴ tulit de manu Gothi manubrium, et misit in

1) Nota numeralis a 2.m. deest. — 2) Alii *conversionem*.
3) Alii cdd. *ad falcis similitudinem* — 4) Prius *falicastrum*.
5) Prius *abscideret, quatinus* — 6) Alii *quem ad* — 7) Pro
idem Cod. *isdem* — 8) Ut alibi, prius vid. *vebrium* — 9) Prius
succed.. — 10) Alii *lacum* — 11) Postea 2. manu *ferramenti*.
12) Prius *cucorrit* — 13) Cod. Nan. *Dei filio* — 14) Alii *lacum*.

εὐθέως ἐκ τοῦ βυθοῦ τοῦ ὕδατος τὸ ἐργαλεῖον ἀνελθὸν εἰσ-
ῆλθεν ἐν τῷ ἑαυτοῦ τόπῳ. Ὅπερ ἀκανθοκόπον ἐργαλεῖον
ἀπέδωκεν ὁ ἅγιος τῷ Γότθῳ, εἰπών· « Ἴδου τὸ ἐργαλεῖον,
δεξάμενος τοῦτο, ἐργάζου, καὶ μηδὲν λυπηθῆς.

Φλορέντιον τὸν δεινὸν, πτωθέντα ἐκλαυσας παιδεύσας τὸν τοῦτο
μηνίσαντα μαθητὴν, πτώσει μὴ χαίρειν ἐχθρῶν. *Par non sum, o
sapiens, tuorum referre multitudinem miraculorum; Eliscei enim
portentum in Gotho perfecisti, infestumque Florentium plorasti
extinctum, discipulum hoc nunciantem corripuens, ne de inimico-
rum interitu gauderet.*

Et idem. (Inni. pag. 14.) Ω Βενέδικτε πανόλβιε, σὲ Ελισ-
σαῖον σαφῶς νέον ἄλλον ἐγνώκαμεν· καὶ γὰρ ἀμιλλόμενος τοῦτον,
ὧ πολυθαύμαστε, ἐκ τῶν ὑδάτων αὗτι ἀνήγαγες, ὥσπερ ἐκεῖνος,
σὺ τὸ σιδήριον. *O Benedicte prorsus venerande, veluti novum al-
terum Elisaeum te conspiciamus; quocum enim certans patrator
multorum mirabilium, rursus, ut ille, e profundo aquarum educis
ferrum.*

lacum: et mox ferrum de profundo rediit, atque in manubrium intravit. Qui statim ferramentum Gotho reddidit,¹ dicens: « Ecce labora, et noli contristari. »

1) Prius *reddedit*.

FAUSTUS in vita S. Mauri magistri sui § 14 (Act. SS. Ord. S. Benedicti t. I.) dicit: « cuius (Benedicti) pene omnibus virtutibus aut interfuit, aut cooperator extitit (Maurus) », et hoc refert prodigium.

MIRTZ in *Chronico Subl.* hæc accidisse in eo loco qui prius *Vinea columbaria* appellabatur, ubi postea fuit unum e duodecim cœnobiis, B. Clementi mart. dicatum. Apud istud S. Benedictus habebat « pomiferum hortum, ubi herbæ et olera dispositis areolis nascebantur.. » cf. JANNUCELLI p. 77.

S. BERTHARIUS Abbas Cassinensis et mart. in suo carmine ait:

Ferrum, dum vepres resecat Gothus, insilit undis;

Sed repetit manicas mox, ubi tinguis aquas.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Περὶ Μαῦρου μοναχοῦ τοῦ ἐπὶ τῶν ὑδάτων πεζεύσαντος.

Ζ'. Εν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, τοῦ σημειοφόρου τούτου ἀνδρός¹ Βενεδίκτου ἐν τῷ ἑαυτοῦ ἡσυχάζοντος κελλίῳ, ὁ προλεχθεὶς μοναχὸς Πλάκιδος ἐπὶ τὸ ἀντλήσαι ὕδωρ εἰς τὸν λάκκον παραγέγονεν· τὸ οὖν σκεῦος ἐν ᾧ τὸ ὕδωρ ἀντλήσαι ἐβούλετο ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ πεσὼν, διὰ τῆς τοῦ ὕδατος ῥύμης ἐπεφέρετο· θέλων δὲ ὁ ἀδελφὸς ἐκ τοῦ ὕδατος ἀφαρπάσαι τὸ κεράμιον, καὶ αὐτὸς ὀλισθήσας, πέπτωκεν ἐν τοῖς ὕδασιν καὶ ὑπὸ τῆς τῶν ὑδάτων σφοδροτάτης κινήσεως, ἐπὶ τὰ ἔνδον τοῦ λάκκου, σχεδὸν εἰπεῖν ὥσει τόξου βολὴν ὁ μοναχὸς Πλάκιδος ἐφέρετο. Ο δὲ τοῦ Θεοῦ πιστὸς Ξερᾶπων Βενέδικτος ἔνδον τοῦ ἑαυτοῦ κελλίου σχολάζων, διέγνω τὸ συμβᾶν, καὶ τὸν ἑαυτοῦ μαθητὴν Μαῦρον συντόμως καλέσας ἔφη πρὸς αὐτόν· « Ἀδελφε Μαῦρε, σπεῦσον ὅτι² ὁ ἀδελφὸς Πλάκιδος εἰς τὸν λάκκον ἐνέπεσεν, καὶ ἡ τῶν ὑδάτων κίνησις μακρὰν αὐτὸν ἀπήγαγεν. » Θαυμαστὸν πρᾶγμα, καὶ μετὰ Πέτρον τὸν Απόστολον ξένη ἐπιτροπὴ· αἰτηθεῖσα γάρ³ παρὰ Μαύρου τοῦ μοναχοῦ πιστῶς καὶ ὑπὸ τοῦ μακαρίου Βενεδίκτου παρασχεθεῖσα συντόμως⁴ Εἰβάδιζε τῇ τοῦ πατρὸς κελεύσει, καὶ ἐν τῷ τόπῳ γενόμενος, ἐν ᾧ ἐν τοῖς ὕδασιν ὁ Πλάκιδος ἐφέρετο, ἀδιστάκτῳ τῇ πίστει καὶ ταῖς τοῦ πατρὸς εὐχαῖς θάρρῳν ἐπέβη τοῖς ὕδασιν, καὶ ὥς ἐπὶ ξηρᾶς δρομαίως εἰβάδιζεν ἕως τοῦ τόπου ἐν ᾧ διὰ τῆς τοῦ ὕδατος ὁρμῆς ὁ Πλάκιδος ἐπεφέρετο· καὶ δραξάμενος τῶν τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τριχῶν ὀξυτάτῳ ὁρόμῳ ὑπέστρεψεν. Οστις εὐθέως ἐπὶ τὴν ξηρὰν ἐλθὼν, καὶ ἐν ἑαυτῷ γενόμενος καὶ ἐπιγνοὺς ὅτι ἐπάνω τῶν ὑδάτων ἔδραμεν, καὶ ὅτι αὐτομολῆσαι τοῖς ὕδασιν

1) Paris. et Colbertin. τούτου τοῦ ἀγίου ἀνδρός — 2) Alii ὅτι καὶ
3) Alii omittunt γάρ — 4) Cd. Florent. αἰτηθεὶς et παρασχεθεὶς συντόμως. Editores hoc in loco animadvertunt: (Migne *Patrologia latina* t. 66. c. 145): « Phrasis ut est in textu, in gravi mendo cubat. Legendum enim esset αἰτηθείσης γάρ.. καὶ.. παρασχεθείσης εὐχῆς, συντόμως.. » Verum attente legenti non videtur textus esse vexandus, sed recte interpungendus atque intelligen-

CAPUT VII.

*De Mauro eius¹ discipulo, qui super aquas
pedibus ambulavit.*

Quadam vero die dum idem² venerabilis Benedictus in cella consisteret, praedictus Placidus puer sancti viri monachus ad hauriendum³ de lacu aquam egressus est: qui vas quod tenuerat in aqua⁴ incaute submittens, ipse quoque cadendo secutus est. Quem mox unda rapuit, et pene⁵ ad unius sagittæ cursum a terra introrsus traxit.⁶ Vir autem Dei intra cellam positus, hoc protinus agnovit, et Maurum festine vocavit, dicens: Frater Maure, curre, quia puer ille, qui ad hauriendum aquam perrexerat, in lacu⁷ cecidit, jamque eum longius unda trahit. Res mira, et post Petrum⁸ apostolum inusitata! Benedictione etenim postulata⁹ atque percepta, ad Patris sui imperium concitus perrexit Maurus; atque usque ad eum locum quo ab unda ducebatur¹⁰ puer, per terram se ire exæstimans, super aquas¹¹ cucurrit eumque per capillos tenuit, rapido quoque cursu rediit. Qui mox¹² terram tetigit, ad se reversus post terga respexit, et quia super aquas cucurrisset

1) In titulo alii *De monacho eius..* — 2) Ut alibi, Codex *isdem.*
3) Prius *auriendum*, alii *hauriendam* — 4) Alii *in aquam* — 5) Cd. *pæne in un..* — 6) Alii *eum.. rapuit* — 7) Alii *lacum* — 8) Prius *Patrum*, sed emendatur — 9) Cod. *postol..* — 10) Alii *deducebatur* — 11) Alii *aquam* — 12) Alii *mox ut.*

ἀδύνατον αὐτῷ ἦν, εἰ μὴ ἡ τοῦ σημειοφόρου πατρός εὐχή τοῦτον ἐνίσχυσεν θαυμάσας, ἐτρόμασεν τὸ γενόμενον, καὶ ὑποστρέψας¹ πρὸς τὸν πατέρα τὸ τελεσθὲν θεῖον τεράστιον ἀνήγγειλεν αὐτῷ. Οὗ δὲ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ Βενέδικτος τοῦτο τὸ θαῦμα, οὐ τῇ ἑαυτοῦ ἀγιότητι, ἀλλὰ τῇ ἐκείνου ὑπακοῇ ἐπεγράφετο· ὁ δὲ Μαῦρος τὴν τοῦ ἀγίου τιμιωτάτην κέλευσιν ἔφασκεν τοῦτο πεπραχέναι· ἔλεγεν γὰρ μὴ εἶναι ἑαυτὸν ἐν αὐτῇ τῇ δυνάμει, ἐν ᾗ ἦν ὅτε ἐπέβη τοῖς ὕδασι. Προσγὼν δὲ ὁ μοναχὸς Πλάκιδος τῇ τούτων θεομιμήτῳ ταπεινολογίᾳ² καὶ προσφιλεστάτῃ ἀμφιλογίᾳ, ἔλεγεν· « Εἰ ἐν ὅσῳ ἐσυρόμην ὑπὸ τῆς τῶν ὑδάτων ὁρμῆς ἐπάνω τῆς κεφαλῆς μου τοῦ ἀββᾶ μου τὴν μηλωτὴν ἐθεώρουν, καὶ αὐτόν με ἐκ τῶν ὑδάτων ἐκβάλλοντα κατενόουν.

ΠΕΤΡΟΣ.

Μεγάλα εἰσὶν σφόδρα, ἅπερ λέγεις, καὶ μεγίστην ψυχᾷς οἰκοδομὴν παρέχοντα· ἐγὼ δὲ τοῦ ἀγίου τουτου ἀνδρὸς τὰ θαυμάσια,² ὅσῳ πλεῖον ἐκπίνω, πλειότερως διψῶ.

aus: θαυμαστὸν πρᾶγμα! καὶ μετὰ Πέτρον τὸν ἀπόστολον ξένη ἐπιτροπὴ· αἰτηθεῖσα γὰρ παρὰ Μαύρου μοναχοῦ πιστῶς, καὶ ὑπὸ τοῦ μακαρίου Βενεδίκτου παρασχεθεῖσα. Συντόμως ἐβάδιζε.. Sic codex habet « Res mira! etiam post Petrum apostolum inusitata commissio, a Mauro quidem monacho cum fide postulata et a beato Benedicto data. Statim perrexit.. »

1) Cd. Paris. καὶ θαυμάσας τὸ γεγονὸς ἐτρόμαξεν, καὶ ὑποστρέψας - Cod. Colbertin. tantum ἐτρόμαξε pro ἐτρόμασε varium habet — 2) Cd. Colbert. Θεολογία — 3) Quidam θαύματα.

S. Nilus Ode IV. Ἰσχύϊ μὴ φέρων τὴν ὀλίσθησιν τῇ τοῦ ρείθρου φορᾷ, ἐφέρετο ὁ μείραξ· τὸν Πέτρον δὲ μιμούμενος Μαῦρος σαῖς εὐχαῖς, ἐφ' ὑδάτων πεζεύσας τοῦτον διέσωσεν. *Lapsu exanimatus adolescens ille, profluentis aquae impetu ferebatur; Maurus vero tuis precibus Petrum imitatus, super aquas incedens, hunc sospitem reduxit.*

Idem (Inni pag. 14.) Πέτρος δ' ὡς αὖ πάλιν ἐφ' ὑδάτων ὑπερθεῖν πεζοβαδῶν Πλάκιδον ἀνηλκύσεν θανατηφόρου βυθού. *Ut olim Petrus rursus pedibus ambulans (Maurus) super aquas sursum Placidum e lethali gurgite eduxit.*

agnovit, et quod praesumere non potuisset ut fieret, miratus extremuit factum.¹ Reversus ad² Patrem, rem gestam retulit.³ Vir autem venerabilis Benedictus hoc non suis meritis, sed obedientiae illius deputare⁴ coepit. At e contra Maurus pro solo ejus imperio⁵ factum dicebat: seque conscius⁶ in illa virtute non esse, quam nesciens fecisset. Sed in hac humilitatis mutuae amica⁷ contentione accessit arbiter puer qui ereptus est; nam dicebat: Ego cum ex aqua traherer, super caput meum abbatis melotem videbam, atque ipsum me ex aquis educere considerabam.

PETRUS.

Magna sunt valde quae narras, et multorum aedificationi⁸ profutura: ego autem boni viri miracula cum⁹ plus bibo, plus sitio.

1) Cd. Bess. *quod petere non praesumpsisset ut fieret, miratur factum*
Alius Cd. *extimuit factum* — 2) Alii *itaque ad* — 3) Prius *rettulit*.
4) Vid. prius *deputare* — 5) Prius *imperium* — 6) Prius *con-*
sium — 7) Alii *mutua amicaque* — 8) Alii *et ad multorum aedifica-*
tionem — 9) Prius *quod pro cum*, — Alii *quo plus bibo eo plus*.

GORDIANUS, Vita S. Placidi § 11. 12. Et in vita metrica, PAULO
DIACONO perperam adscripta, (Act. SS. O. S. Ben. t. I. p. 283)
legimus:

Obstupeat ratio, Maurus quod in amne cucurrit;
En Petrus alter adest; obstupeat ratio.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Περὶ τοῦ ζυμωθέντος ἐν τῷ ἄρτῳ φαρμάκου.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Η΄. Ἐν τῷ τὸν μακάριον διαλάμψαι ἐν τοῖς τόποις¹ ἐκείνοις, πολλοὶ διὰ τὸν πόθον τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μήκοθεν πρὸς αὐτὸν παρεγίνοντο, καὶ τὴν τοῦ βίου ματαιότητα καταλειμπάνοντες ὑπὸ τὸν χρηστὸν τοῦ κυρίου ζυγὸν τὸν ἑαυτῶν καθυπέτασσαν τράχηλον· ὁ δὲ τοῦ φθόνου γεννῆτωρ, καὶ τῶν εὐσεβῶν ἄρχαῖος ἐχθρὸς, μὴ δυνάμενος φέρειν τὰς ἀπ’ αὐτοῦ ἀπαστραπτούσας τῶν θαυμάτων μαρμαρυγὰς, καὶ ὁρῶν ἑαυτὸν ἡττώμενον ὑπὸ τῆς τοῦ ἁγίου θεοσδότου δυνάμεως, ἐνσκήψας² ἐν ταῖς τῶν ἀτάκτων ψυχοφθόροις διανοίαις, καθὼς σύννηθες αὐτοῖς ἐστὶν φθονεῖν τοῖς τῶν ἐτέρων κατορθώμασιν· ὁ γὰρ τοῦ καθαρεύοντος ἔπαινος, τῶν ὑπὸ βασκανίας μολυνομένων ὄνειδος τυγχάνει. Ὅθεν τῆς αὐτόθι γειτνιαζούσης ἐκκλησίας πρεσβύτερός τις, Φλορέντιος τοῦνομα, ὁ τοῦ ἡμετέρου ὑποδιακόνου Φλορεντίου πάππος, τοῦ παγκάκου δαίμονος τὸ μῖσος καὶ τὸν φθόνον ἐν ἑαυτῷ ὑποδεξάμενος, ἤρξατο σκώπτειν³ τε καὶ βασκαίνειν ταῖς τοῦ ὁσίου ἀνδρὸς ἀρεταῖς, ἐλπίζων ἐκ τούτου πολλοὺς ἀποσπᾶσαι ἐκ τῆς τοῦ ἁγίου ψυχωφελοῦς⁴ διδαχῆς. Ὡς δὲ τῆς φρενοβλαβοῦς ἐλπίδος ἀπέτυχεν, καὶ ἐθεώρει πολλοὺς ὑπὸ τῆς αὐτοῦ φήμης ἐλκομένους, καὶ πρὸς αὐτὸν φοιτῶντας,⁵ καὶ ταῖς αὐτοῦ διδαχαῖς πληθυνομένους, καθάπερ ὑπὸ βελῶν τιτρωσκόμενος ὁ Φλορέντιος, τὴν μὲν τοῦ ὁσίου ἀνδρὸς⁶ πολιτείαν διέβαλλεν,⁷ ἐπαινετὴν δὲ ζωὴν ἑαυτῷ ἐπισπᾶσθαι δι’ ἀσκητικῶν ἀγώνων οὐδαμῶς εἴλατο. Οστίς ὑπὸ τοῦ διαβόλου σκοτισθεὶς τοὺς τῆς καρδίας ὀφθαλμοὺς μέχρι τούτου ἐχώρησεν, ἵνα τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ δηλητηρίῳ θανατώσῃ. Φυράσας γὰρ ἄλευρον, εἶτα ζυμώσας ἄρτον, καὶ ἐν αὐτῷ ἐγ-

1) Alii πόνοις pro τόποις — 2) Editores quidam addunt *Forse ἐνέσκηψε* — 3) Codex σκώπτειν scripserat — 4) Codex noster, ut aliis locis, scribit ψυχοφέλοῦς — 5) Cd. φυτ.. pro φοιτ.. scripserat. 6) Alii ὁσίου πατρὸς — 7) Quidam διέβαλεν.

CAPUT VIII.

*De pane veneno infecto per corcum longius proiecto.*¹

GREGORIUS.

Cum jam loca eadem in amore Dei Domini Jesu Christi longe lateque ferverent,² saecularem vitam multi relinquerent, et sub leni Redemptoris jugo cervicem cordis edomarent, sicut mos pravorum est invidere aliis virtutis bono,³ quod ipsi habere non appetunt, vicinae ecclesiae presbyter, Florentius nomine, hujus nostri subdiaconi Florentii⁴ avus, antiqui⁵ hostis malitia percussus,⁶ sancti viri studiis coepit aemulari, ejus quoque⁷ conversationi derogare: quosque etiam posset,⁸ ab illius visitatione conpescere. Cumque se jam conspiceret ejus propectibus⁹ obviare non posse, et conversationis illius opinionem crescere, atque multos ad statum vitae melioris, ipso quoque¹⁰ opinionis ejus praeconio indesinenter vocari¹¹ invidiae facibus magis magisque succensus, deterior fiebat: quia conversationis illius habere appetebat laudem, sed habere¹² laudabilem vitam nolebat. Qui ejusdem invidiae tenebris¹³ caecatus, ad hoc usque

1) In titulo alii: *De pane veneno infecto* — 2) Prius *fervisc...*
3) Alii *bonum* — 4) Prius *suddiaconi Florenti* — 5) Cod. prius *anqui* pro *antiqui* — 6) Alii *percussus*. — 7) Alii *eiusque* pro *eius quoque* — 8) Cod. *possit* — 9) Alii *profectibus* — 10) Prius *ipso quoquo*, sed emend. 2. m. — 11) Quidam *vocare*. In aliis deest verbum — 12) Verba *appetebat laudem, sed habere* suppleta in margine ab ipsa l. manu — 13) In fine *i* super rasur.

κρούσας θανατηφόρον φάρμακον. καὶ¹ ὁπτήσας, ὥς δὴ θεν
 εὐλογίας χάριν τῷ τῷ Θεῷ ἀνθρώπῳ ἀπέστειλεν. Οὐ δὲ
 διορατικὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ τὸν μὲν ἄρτον εὐχαρίστως ἐδέξατο·
 οὐ μὲν τοι δὲ διέλαθεν αὐτὸν ὁ ἐν τῷ ἄρτῳ² κρυπτόμενος
 δόλος· ἐν δὲ τῇ ὥρᾳ ἐν ἣ εἰώθει ὁ ἄγιος τροφῆς μεταλαμ-
 βάνειν, ὥρῃ, τὸ δὲ λέγόμενον κόραξ, ἐν τῇ σύνεργος ὕλην
 τὴν οἴκησεν ἔχον, κατὰ τὸ σύνηθες ἤρχετο πρὸς τὸν ἄγιον,
 καὶ ἐκ τῶν τιμίων αὐτοῦ χειρῶν ἄρτον πρὸς τροφὴν ἐαυτοῦ
 ἐδέχετο. Οὐ δὲ ἰερός ἐκεῖνος ἀνὴρ λαβὼν τὸν θανατηφόρον
 ἄρτον, ὕπερ ἣν αὐτῷ ἀποστείλας Φλορεντίος ὁ πρεσβύτε-
 ρος, ἔθηκεν ἐνόμιον τοῦ κόρακος, καὶ ἐκέλευσεν αὐτῷ, λέγων·
 « Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶν-
 τος λαβὲ τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ ἐν τριούτῳ τόπῳ ῥίψον αὐ-
 τόν, ἵνα μηδεὶς ἀνθρώπων εὐρήσῃ αὐτόν. » Τότε ὁ κόραξ
 ἀνεφρμένῳ τῷ στόματι καὶ ὑπλωμέναις ταῖς πτέρυξιν, πέριξ
 τοῦ ἄρτου αὐτοῦ περιέπτασθαι καὶ κράζειν ἤρξατο, καὶ τοῖς
 κινήμασιν μηνύειν τὴν ἐν αὐτῷ οὖσαν διαβολικὴν σκεωρίαν.³
 Πρὸς οὖν ὁ τοῦ Θεοῦ ἀνδρώπῃς πάλιν ἤρξατο λέγειν· « Ἄρτον
 τοῦτον, ἄρτον ἀμερίμνως, καὶ ἐκεῖ αὐτόν ἀπόβου, ἵνα εὐρε-
 θῇται οὐ δύναται. » Τότε ὁ κόραξ τὴν τοῦ ἁγίου κέλευσιν
 ἐπλήρου,⁴ καὶ σὺν φόβῳ πολλῷ λαβὼν τὸν ἄρτον τῷ στόμα-
 τι, ὁπῆλθεν· καὶ τοῦτον ῥίψας ἐν τόπῳ ἀβύτῳ παντελῶς
 τοῖς ἀνθρώποις, μετὰ τρεῖς ὥρας ὑπέστρεψεν, καὶ ἐκ τῶν
 τοῦ ἁγίου χειρῶν τὴν εἰωθυῖαν τροφὴν ἐδέξατο. Οὐ δὲ ἀπλού-
 στατος καὶ κατὰ πάντα⁵ ἐπιεικέστατος πατὴρ⁶ Βενέδικτος,
 θεασάμενος τὴν τοῦ Φλορεντίου δολοφονείαν,⁷ ὅτι οὐχ οἷός τε
 γέγονεν τὴν τούτου πονηρίαν διορθώσασθαι, ὑπὲρ ἐκείνου
 μᾶλλον, ἢ ὑπὲρ αὐτοῦ τῷ Θεῷ προσηύχετο.

Ἀλλ' ὁ προλεχθεὶς Φλορέντιος τοῦ ἁγίου τὸ σῶμα θά-
 νατωσαι μὴ ἰσχύσας, ἐτέρων πάλιν κακόνουίαν τε καὶ σατα-
 νικὴν πανουργίαν κατὰ τῶν τοῦ ἁγίου μαθητῶν ἐπέκτην.

1) Cod. fol. 54. — 2) Cod. Parisiensis ὁ ἔντος pro ἐν τῷ ἄρτῳ.
 3) Cod. σκεωρίαν pro σκευωρίαν scripsit. — 4) Codex noster
 ἐπλήρου scripsit. — 5) Cd. scribit καὶ pro καὶ κατὰ — 6) Cod.
 Parisien. ut noster. Quidam ἀνὴρ pro πατὴρ — 7) Cod. Floren-
 tin. τὴν τούτου δολοφονίαν.

perductus est, ut servo omnipotentis Domini infectum veneno panem quasi pro benedictione transmitteret. Quem vir Dei cum gratiarum actione¹ suscepit,² sed eum, quæ pestis lateret in pane non latuit. Ad horam vero refectionis illius, ex vicina silva corvus venire consueverat, et panem de manu ejus accipere. Qui cum more solito venisset, panem, quem presbyter transmisserat, vir Dei ante corvum projecit, eique praecepit dicens: In nomine Jesu Christi Domini³ tolle hunc panem, et tali eum in loco projice,⁴ ubi a nullo homine⁵ possit inveniri. Tunc corvus⁶ aperto ore, expansis alis circa eundem panem coepit discurrere, atque⁷ crocitare, ac si aperte diceret, et obedire se velle; et tamen jussa implere non posse.⁸ Cui vir Dei iterum atque iterum praecipiebat dicens: Leva, leva securus, atque ibi projice, ubi inveniri non possit. Quem diu demoratus, quandoque corvus momordit, levavit, et recessit. Post trium vero horarum spatium abjecto pane rediit, et de manu hominis Dei annonam,⁹ quam consueverat accepit. Venerabilis autem Pater contra vitam suam inardescere sacerdotis animum videns,¹⁰ illi magis quam sibi doluit. Sed praedictus Florentius, quia magistri corpus necare non potuit, se ad extinguendas discipulorum animas

1) Cod. Bessarion. *cum benedictione* — 2) Prius *suscipit* — 3) Alii *Domini nostri* — 4) Cod. *proice*, sic et inferius — 5) Alii *hominum*.
6) Prius *curvus* — 7) Alii omittunt *atque* — 8) Alii *posset*.
9) Prius videtur *annona* — 10) Prius *vides*.

Αὐτῶν γὰρ ἐν τῷ κήπῳ ἐργαζομένων, ὁ τοῦ διαβόλου ἐργάτης Φλορέντιος ἐπὶ κέρως ὥραίας τῷ εἶδει, καὶ γυμνάς¹ ὄλῳ τῷ σώματι ἐν τῷ κήπῳ ἀπέστειλεν, καὶ ταῦταις προσέταξεν τοῦ σπορητοῦ καὶ παίξεν ἐνώπιον τῶν μοναχῶν, βουλόμενος καὶ ἐν τούτῳ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἀχρεΐᾳ παρθενίαν. Ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ ἡ παμπόνητος αὐτοῦ διήμαρτεν ἀφροσύνη. Τὴν γὰρ τούτου διαβολικὴν ἐπίνοιαν θεασάμενος ὁ τοῦ Χριστοῦ μιμητὴς Βενέδικτος, καὶ φοβηθεὶς τὴν τῶν μαθητῶν ψυχικὴν βλάβην, ὑπὲρ δὲ μόνου τοῦ καθ' ἑαυτὸν φθόνου λογιζόμενος, ταῦτα τὸν μαρώτατον ἐκείνου Φλορέντιον πράττειν, βέλτιον ἔκρινεν ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων διὰ τῆς ἑαυτοῦ ἀναχωρήσεως τὴν τῶν οἰκείων μαθητῶν πραγματεύσασθαι² σωτηρίαν. Καλέσας οὖν τοὺς τῶν μοναστηρίων ἀδελφοὺς,³ καὶ οἰκονόμους αὐτοῖς ἐγκαταστήσας, παραθέμενός τε αὐτοὺς τῷ Θεῷ, λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ ὀλίγους τινας τῶν μοναχῶν ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ κελλίου, τὸ μῖστος καὶ τὴν ἐκείνου δυσμένειαν ταπεινοφρόνως ἐκκλίνας. Ἀλλ' ὁ μὲν Φλορέντιος ἠγόμησεν ἀμαρτήσας διακευῆς. Ὁ δὲ Θεὸς τὸν οἰκεῖον θεράποντα λυτρωσάμενος εἰς πολλῶν σωτηρίαν διεφύλαξεν, πατάξας τὸν ἀλητῆριον. Τοῦ γὰρ βροστυγοῦς ἐκείνου Φλορεντίου ἐπὶ τῇ τοῦ μακαρίου ἀνδρός⁴ ὑποχωρήσει ἀγρολίαςθέντος, καὶ ἐν τῷ ἡλιακῷ τοῦ οἴκου, ἐν ᾧ ἐκατῷκει, ἐστῶτος, ἀθρόον σὺν τῷ ῥηθέντι ἡλιακῷ⁵ ἀφ' ὕψους μεγάλου πέπτωκεν, ἄξιον τῆς ἑαυτοῦ πονηρίας δίκην τίσας,⁶ καὶ θάνατον ὀλέθριον ἀπενεγκάμενος. Τοῦτο θεασάμενος ὁ ἀνωτέρω πολλαῖς μνημονευθεὶς Μαῦρος ὁ τοῦ ἀγίου πατρὸς φοιτητῆς, ἴδῃ τῷ ἀγίῳ ἀπέκοντι ὁδοῦ διάστημα σημείων δέκα ἀπέστειλεν πρὸς αὐτόν, λέγων· « Ὑπόστρεψον, πάτερ, ὑπόστρεψον· ὁ πρεσβύτερος γὰρ ὁ μάτην σε καταδιώξας τέθνηκεν. » Ταῦτα ἀκούσας ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος Βενέδικτος, ἑαυτὸν ἐν μεγάλῳ πένθει κατέτηξεν, διὰ τὸν ἐκείνου οἰκτιστον

1) Cod. Florentin. γεγυμνωμένας — 2) Alii πολιτεύσασθαι pro πραγματεύσασθαι — 3) Cod. Parisiensis μοναχοὺς pro ἀδελφοὺς. 4) Alii πατρὸς pro ἀνδρός — 5) Cod. Parisiensis σωλαρίῳ pro ἡλιακῷ — 6) Cod. fol. 55.

accendit: ita ut in horto cellae, cui Benedictus inerat, ante eorum oculos nudas septem puellas mitteret, quae coram eis sibi invicem manus tenentes,¹ et diutius ludentes, illorum mentem ad perversitatem² libidinis inflammarent³. Quod sanctus vir de cella conspiciens, lapsumque adhuc tenerioribus discipulis pertimescens,⁴ idque pro sua solius persecutione pertractans,⁵ invidiae locum dedit, atque oratoria⁶ cuncta quae construxerat⁷ sub statutis⁸ praepositis, adjunctis fratribus ordinavit, et paucis secum monachis ablatis habitationem mutavit loci. Moxque vir⁹ Dei ejus odia humiliter declinavit, hunc omnipotens Deus terribiliter¹⁰ percussit. Nam cum praedictus presbyter stans in solario Benedictum discessisse cognosceret,¹¹ et exultaret, perdurante immobiliter tota domus fabrica, hoc ipsum, in quo stabat, solarium cecidit, et Benedicti hostem conterens exstinxit.¹² Quod viri Dei discipulus, Maurus¹³ nomine, statim venerabili Patri Benedicto, qui adhuc a loco eodem vix decem millibus¹⁴ aberat, aestimavit esse nuntian- dum, dicens: « Revertere, quia presbyter, qui te persequebatur, extinctus est. » Quod vir Dei

1) Pro *tenentes* alii *tendentes* — 2) Alii *mentes a perversitate* — 3) Cod. *inflamar...* — 4) Prius *pertimisc..* — 5) Alii *sui persecutione fieri pers..* alii addunt *sua solius pers..* — 6) Prius *oraturia* — 7) Cod. *construxerat* — 8) Alii *substitutis* pro *sub statutis* — 9) Alii *ut vir* — 10) Cod. *terrebiliter* — 11) Prius *cognoscere* — 12) Cod. *extinxit* — 13) Alii *Mauro* — 14) Cod. *decim milibus*.

θάνατον· ἐλυπήθη δὲ ἐπὶ τῷ οἰκείῳ μαθητῇ,¹ ὡς δῆθεν ἐπιχαρέντι τῷ τοῦ Φλορεντίου ἐλεεινῷ πτώματι, ἐντειλάμενος αὐτῷ, μετανοεῖν ὑπὲρ τοῦ τοιούτου σφάλματος, ὡς οἷα² χαραιοιθεύοντι ἐπὶ τῷ τοῦ Φλορεντίου θανάτῳ.

ΠΕΤΡΟΣ.

Θαυμαστά εἰσιν ὄντως καὶ³ ἐκπληττοντά με ἅπερ ἔφησ. ἐπὶ γὰρ τοῦ ὕδατος τοῦ διὰ τῆς τοῦ μακαρίου προσευχῆς ἐκ τοῦ ὄρους ποταμηδὸν βλύσαντος, τὸν Μωϋσῆν κατανοῶ. ἐν δὲ τῷ σιδηρῷ ἐργαλείῳ, τῷ ἐκ τοῦ βυθοῦ τῶν ὑδάτων τοῦ λάκκου ἀνελθόντι, Ελισσαῖον ὄρω· ἐν τῇ τοῦ ὕδατος πορείᾳ Πέτρον νοῶ, ἐν δὲ τῇ τοῦ κόρακος ὑπακοῇ Ηλίου βλέπω. Ὡς οὖν ὑπολαμβάνω ὁ ἀνὴρ οὗτος χαρίσματος τοῦ πνεύματος πάντων τῶν δικαίων τούτων ἀνάπλεος⁴ ὑπῆρχεν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος Βενέδικτος, Πέτρε, ἐνὸς πνεῦμα εἶχεν,⁵ ὅπερ διὰ τῆς δωρηθείσης ἀπολυτρώσεως πάντων τῶν ἐκλεκτῶν τὰς καρδίας ἐπλήρωσεν. Περὶ οὗ ὁ εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης εἶρηκεν. « Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. » περὶ οὗ πάλιν γέγραπται· « ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ πάντες ἐλάβομεν. » Καὶ γὰρ οἱ τοῦ Θεοῦ ἅγιοι ἄνθρωποι ἡξιώθησαν παρὰ κυρίου χαρισμάτων δύναμιν δέξασθαι, οὐ μὴν δὲ καὶ ἄλλοις παραδοῦναι· αὐτὸς δὲ σημεῖα δυνάμεως δέδωκεν τοῖς ὑποτεταγμένοις, ὅστις ἐαυτὸν δοτῆρα τοῦ κατὰ τὸν Ἰωάνν σημεῖου ὑπέσχετο τοῖς ἐχθροῖς δοῦναι, ὅπως ἐνώπιον τῶν ὑπερηφάνων ἀποθανεῖν καταξιώσει, καὶ ἐπ' ὅψεσιν τῶν ταπεινοφρόνων ἀναστῆναι, ἵνα ἐκεῖνοι μὲν, ὅπερ καταλεῖψαι, ὥφελον⁶ θεάσωνται, καὶ οὗτοι, ὅπερ σεβόμενοι ἀγαπῆσαι ὥφελον. Εξ οὗπερ μυσηρίου γέγονεν τοῦτο, ἵνα οἱ μὲν ὑπερήφανοι θεάσωνται

1) Codex prius scripserat μαθητὶ ex eadem pronunciatione.

2) Quidam omittunt οἷα — 3) Alii addunt πάνυ — 4) Alii attice ἀνάπλεως — 5) Cod. Parisiensis Reg. ἐνὸς πνεύματος ὑπῆρχεν.

6) Codd. Paris. ὥφειλ.. Sic et paulo post ut noster scribunt.

Benedictus audiens, sese in gravibus lamentis¹ dedit, vel quia inimicus occubuit, vel quia de inimici morte discipulus exultavit. Quae de re factum est, ut eidem quoque discipulo paenitentiam indiceret, quod mandans talia, gaudere de inimici interitu praesumpsisset.

PETRUS.

Mira sunt et multum stupenda quae dicis. Nam in aqua ex petra producta, Moysen: in ferro² vero, quod ex profundo aquae rediit,³ Elisaeum⁴: in aquae itinere, Petrum: in corvi obedientia, Eliam⁵: in luctu autem mortis inimici, David video. Ut perpendo, vir iste spiritu justorum omnium plenus fuit.

GREGORIUS.

Vir Domini Benedictus, Petre, unius⁶ spiritum habuit, qui per concessae redemptionis gratiam electorum corda omnium implevit, de quo Johannes dicit: *Erat lux vera quae inluminat omnem hominem venientem in hunc mundum.*⁸ Et quo⁹ rursus scriptum est: *Et de plenitudine eius nos omnes accepimus.* Nam sancti Dei homines potuerunt a Domino virtutes habere, non etiam aliis tradere. Ille autem signa virtutis dedit¹⁰ subditis, qui se daturum signum Jonae promisit inimicis, ut coram superbis mori digna-

1) Alii *lamentationibus* — 2) Prius *ferru* vel *ferrum*, sed statim emend. — 3) Cod. Nan. *produxit* pro *rediit* — 4) Cod. *Heliseum*. 5) Cod. *obœdientiam Heliam* — 6) Alii *unius Dei sp...* — 7) Cdd. Nan. Bes. *illic et quidam unum spiritum* — 8) In marg. *secundum Ioannem* cf. nostra *SS. Bibl. Vet. frag.* II. p. 336. — 9) Cd. *Et quo* pro *De quo* — 10) Cod. Bes. *et etiam aliis tradidit. virtutesque dedit.*

τῶν τοῦ θανάτου ἐξουθένωσιν· οἱ ταπεινόφρονες δὲ τὴν θόξαν τῆς κατὰ τοῦ θανάτου ἐξουσίας.

ΠΕΤΡΟΣ.

Δυσωπῶ οὖν σε, σεβάζομαι δέσποτα, μετὰ ταῦτα ἐν ποί-
οις τόποις ὁ ἅγιος ἐκεῖνος ἀνὴρ μετοίκησεν,¹ καὶ τίνας ἐν
αὐτοῖς θυνάμεις διεπράξατο, γνώρισον ἡμῖν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Ο ὀσιώτατος οὗτος ἀνὴρ ἐν ἐτέροις μετοικήσας τόποις
οἴκησιν μὲν ἡλλαξεν, ἐχθρὸν δὲ οὐχί. Μεγάλους γὰρ μετέ-
πειτα καὶ βαρυτέρους πολέμους ὑπὸ τοῦ τῆς κακίας εὐρετοῦ
ὑπέμεινεν. Ὅσον δὲ τὰς τῶν πειρασμῶν νιφάδας ὁ ἀδάμας²
οὗτος ἀνὴρ κατ' ἐαυτοῦ ἐπινουμένους ἐόρα, τοσοῦτον ἔσπευδεν
ἀνταγωνιστὴν ἀήττητον ἐαυτὸν ὀφείηναι, κατὰ τῶν ἐκείνου
μηχανημάτων τῷ τοῦ ζωοποιῦ σταυροῦ θυρεῷ καθοπλιζό-
μενος.

Κάστρον τοίνυν, ὅπερ Κάσινον λέγεται, ἐν τῷ ὑψηλῷ
τοῦ ὄρους πλαγίῳ διάκειται, ὅπερ ὄρος τῇ ἐαυτοῦ ἐκτάσει
τὸ εἰρημένον ἐγκολπίζεται³ κάστρον, καὶ ἕως τριῶν μηλίων
ἢ τοῦ ὄρους ἀκρόρια⁴ ὑπέρεκειται, ὥστε⁵ παρὰ τοῖς ἀγνοοῦ-
σιν ὡς ἀστέρα φαίνεσθαι. Ἐν ᾧ παλαιότατον μιαρὸν⁶ ἐλληνικὸν
ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὠκοδομημένον ὑπῆρχεν· ἐν τούτῳ ὑπὸ τῶν
τοῦ λαοῦ ἀπλουστέρων ὁ Απόλλων ἐσέβετο.⁷ Κύκλῳ δὲ τοῦ
μιαρωτάτου ἐκείνου ναοῦ, πλῆθος βωμῶν ἐτύγχανεν. Καὶ ἕως
τότε τῶν ἀπίστων ἀνήρχετο ἐκεῖσε πλῆθος πολὺ, θυσίαις τε
καὶ σπονδαῖς, δὲ κνίσσαις⁸ τῷ αὐτόθι τοῦ Ἀπόλλωνος ἀγάλ-
ματι λατρεύοντες.

Ο δὲ τὸν νοῦν πεφωτισμένος, καὶ τῆς εὐσεβείας ζη-
λωτῆς Βενέδικτος, ἐπὶ τὸν τόπον παραγενόμενος, καὶ

1) Alii hic, ut alibi scribunt μετώκησε — 2) Quidam ἀδάμαστος, sed Codices Parisienses, ut noster, habent — 3) Alii ἐγκολ.. pro ἐνκολ.. — 4) Alii ἀκρώρεια scribunt pro ἀκρόρια — 5) Cod. fol. 56. — 6) Alii ἱερὸν habent pro μιαρὸν — 7) Codex Reg. Parisien. ἐτιμᾶτο pro ἐσέβετο — 8) Codex noster scripsit κνίσαις.

retur, coram humilibus resurgere: quatenus et illi viderent quod temptarent,¹ et isti quod² venerantes amare debuissent. Ex quo mysterio actum est, ut dum superbi aspiciunt despectum³ mortis, humiles contra mortem acciperent⁴ gloriam potestatis.

PETRUS .

Quaeso te post haec, ad quae loca vir sanctus migraverit, vel si aliquas in eis virtutes⁵ ostenderit, innotesce.⁶

GREGORIUS.

Sanctus vir ad alia⁷ demigrans locum non hostem mutavit. Nam tanto post graviora proelia pertulit, quanto⁸ contra se aperte pugnantem ipsum magistrum malitiae invenit. Castrum namque quod Casinum dicitur, in excelsi montis latere situm est, qui videlicet mons distenso⁹ sinu hoc idem castrum recepit,¹⁰ sed per tria millia¹¹ in altum se subrigens, velut¹² ad aëra cacumen tendit: ubi vetustissimum fanum fuit, in quo ex antiquorum more gentilium ab stulto rusticorum populo Apollo colebatur. Circumquaque etiam in cultu daemonum luci succreverant, in quibus adhuc eodem tempore infidelium insana multitudo sacrificiis sacrilegis insudabat. Ibi¹³

1) Pro *temptarent* alii *contemnerent* — 2) Suppletum est *quod*.
3) Prius *dispect.* — 4) Pro *acciperent* quidam *aspicerent*.
5) Alii *virtutes postmodum* — 6) Prius *innotisce* — 7) Alii *ad alia loca* — Quidam *ad alium demigrans, locum non hostem*.
Cdd. Bess. Becc. *ad alia demigrans loca, locum non hostem*.
8) Alii *quantum* — 9) Prius *vid. mox distensu* — 10) Alii *recipit*.
11) Cd. *milia* — 12) Ut alibi, Cd. *velud* — 13) Alii *Illuc* pro *Ibi*.

θαρσαλείῳ¹ τῷ φρονήματι εἰσελθὼν, τὸ ἄγαλμα τοῦ Απόλλωνος συνέτριψεν, τοὺς βωμοὺς κατέστρεψεν, καὶ τὰ ἄλσῃ ἐνέπρησεν, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ τοῦ Απόλλωνος εὐκτήριον ἡγιασμένον τοῦ ἁγίου Μαρτίνου πεποίηκεν· ἔνθα δὲ ὁ βωμὸς τοῦ Απόλλωνος ἱδρυτο, σεβάσμιον εὐκτήριον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου² συνεστήσατο.

Εὐτεῦθεν λοιπὸν τὸ ἐκεῖσε κατοικοῦν τοῦ λαοῦ πλῆθος τῇ αὐτοῦ διδασκαλίᾳ ὁδηγούμενον πρὸς Θεὸν ἐπεστρέφεται. Ἀλλὰ ταῦτα μὴ ὑποφέρων ὁ σχολιὸς τῶν πιστῶν ἐχθρὸς, οὐκέτι λοιπὸν ἀφανῶς, ἢ δι' ἐνυπνίων, ἀλλὰ φανερώς ἑαυτὸν τοῖς τοῦ πατρὸς ὀφθαλμοῖς ἐπεδείκνυτο, καὶ μερίσταις φωναῖς ἐβόα, βίαν αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ἁγίου ὑπομενηκέναι, ὥστε καὶ τοὺς ἀδελφοὺς τῶν φωνῶν αὐτοῦ ἀκούειν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα τοῖς σωματικαῖς ὀφθαλμοῖς τοῦτον οὐκ ἐθεώρουν. Πρὸς οὓς ὁ τῆς ἀληθείας διδάσκαλος ἔλεγεν· « Πιστεύσατε, τέκνα, ὅτι τοῖς αἰσθητοῖς μου ὀφθαλμοῖς τὸν ἐχθρόν τινα, φοβερόν καὶ³ σπινθηρακώδη ταῖς φαντασίαις φαινόμενον ὄρω· ὅστις διὰ τε τοῦ στόματος καὶ τῶν ὀφθαλμῶν φλόγας πυρὸς ἐκπέμπει. » Εἴ τι οὖν ὁ δόλιος ἐφθέγγετο, ἤκουον πάντες. Πρῶτον μὲν γὰρ ἐξ ὀνόματος ἐκάλει τὸν ἅγιον.⁴ Ἠνίκα δὲ μηδαμῶς αὐτῷ ἀποκρινόμενον τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον ἐθεάσατο, εὐθέως ταῖς κατ' αὐτοῦ λοιδορίαις τὴν μιαινωτάτην αὐτοῦ ἐκίνησεν γλῶτταν, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ φίλον ταῖς ὑβρεσιν ἔβαλλεν. Εἴτα πάλιν ἐφώνει τὸν ἅγιον, λέγων· « Βενέδικτε, Βενέδικτε. » αὐτοῦ δὲ μὴ ἀποκρινομένου, παρ' αὐτὰ προσθεῖς ἔλεγεν· « Κατηραμένε, κατηραμένε, καὶ οὐκ εὐλογημένε, τί ἔχεις μετ' ἐμοῦ; τί με καταδιώκεις; »

- 1) Codd. et noster scribunt *Θαρσαλαίῳ* - Edit. animadvertit *Forde* *Θαρσαλέῳ* — 2) Sic ut codd. Paris. alii vero εὐκτήριον ἡγιασμένον τοῦ Ἰωάννου — 3) Cod. Colbertin. τῶν ἐχθρῶν τινα, καὶ ὡς. 4) Codd. Paris. Reg. et Colbertin. οἴκαιον.

S. Nilus Ode V. Μηκέτι Σέλων δυσπετεῖν ἀναχωρεῖς πειρασμῶν, κινδύνους μὲν ὡς νομίζων διαφεύγειν ὅσιε· ἀλλὰ πάλιν ἄλλους ἐφούρηκας· ἐν Κασίνῳ γὰρ ὁ δεινὸς Απόλλων ἄνωθεν λαὸν ἐξηπάτα καὶ τοῦτον καταβαλὼν φροῦδον ἀπέδειξας. *Nolens amplius adversitatem pati, recedis, utpote tentationum quidem pericula evitare*

itaque vir Dei perveniens, contrivit idolum, subvertit aram, succidit lucos,¹ atque in ipso templo Apollinis² oraculum beati Martini,³ ubi vero ara eiusdem Apollinis fuit,⁴ oraculum sancti construxit Iohannis; et commorantem circumquaque multitudinem praedicatione⁵ continua ad fidem vocabat. Sed hæc antiquus hostis tacite non ferens, non occulte vel per somnium, sed aperta visione ejusdem Patris se oculis⁶ ingerebat, et magnis clamoribus vim se perpeti conquerebatur,⁷ ita ut voces illius etiam fratres audirent, quamvis imaginem minime cernerent. Ut enim discipulis suis venerabilis Pater dicebat, corporalibus ejus oculis idem⁸ antiquus hostis teterrimus et succensus apparebat, qui in eum ore oculisque flammantibus saevire videbatur. Iam vero quae diceret audiebant omnes: prius enim hunc vocabat ex nomine. Cui cum vir Dei minime responderet, ad ejus mox contumelias erumpebat. Nam cum clamaret, dicens: Benedicte, Benedicte; et eum sibi nullo modo respondere conspiceret, protinus adjungebat: Maledicte,⁹ non Benedicte,

1) Alii quidam *succendit lucos* — 2) Prius *Appollenis* bis. — 3) Alii *Martini fecit* — 4) In aliis deest *fuit* — 5) Animadvertite hoc exemplo uti S. THOMAS AQUIN. in opusc. XLX. c. 4. ad confirmandum licere religiosis viris praedicare verbum Dei. Ait enim *Divino iudicio aliqui religiosi sunt reputati idonei, ut eis immediate a Deo praedicationis committatur officium; sicut de Equitio monacho B. Gregorius narrat in Dialogis (lib. I. cap. 4.), et etiam de B. Benedicto. (l. II. c. 8.)* — 6) Alii *se oculis pro oculis sese*. — 7) Cod. *conquir.* — 8) Prius *isdem* — 9) Ex rasura Cod. *Maledicte*, sed prius *Maledicite*. Cod Bessar. *dicens: Maledicte*.

Υπομνητῖα ὄντως τὰ κατὰ τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἀρχαῖον ἐχθρὸν νέα ἀγωνίσματα, ᾧ τινι πολέμους τοιούτους παρήγαγεν· ἀλλὰ τῇ ὑποθέσει τῆς νίκης διηκόνησεν ὁ βίος.

existimans, sed denuo alia adinvenisti: in cacumine enim Casini Montis dolosus. Apollo populum decipiebat, atque hunc proster-nens abolitum ostendisti.

S. Bap̄tolomæus in vita S. Nili (p. 124.) Haligernum ap-pellat τὸν τοῦ ἁγίου Βενεδίκτου ἡγούμενον τοῦ ὄρους Κασσίνου.. *hegumenum S. Benedicti Montis Cassini.* BLASIUS II. Ab. Cryptæ Ferratæ in Typico S. Barptolomæi renovato opera Ioseph̄i Melen-dytæ die XXI Martii: Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ (μνήμη) τοῦ ἑσίου πα-τρὸς ἡμῶν Βενεδίκτου ἡγουμένου ὄρους Κασίνου. *Eadem die (me-moria) sancti patris nostri Benedicti Hegumeni montis Casini.* Cf. TOSCANI (*Animadv. ad Typica* p. 92.).

S. Nilus vulgari ratione, etsi græce montem Casinum appel-lat (Inni p. 6.) ὁ χορὸς Μοντεκασίνου βοήσατε νῦν... *chorus Monte casini voces nunc elevate...*

STRABONEM Geograph. l. V. de via Latina per fines Tuscu-lanos ad civitatem Cassinum ducente retulimus in opella - Il Tuscolano di M. T. Cicerone 1866. § II. *Vià Latina.* ἡ Λατίνη συμπίπτουσα τῇ Απώιᾳ κατὰ Κασῖνον.. *Latina quæ coniugitur Appiæ ad Casinum.*

quid mecum habes? quid me persequeris? Sed jam nunc spectanda¹ sunt contra Dei famulum antiqui hostis nova certamina, cui pugnas² quidem volens intulit, sed occasiones victoriae ministravit invitus.

1) Alii *spectanda* — 2) Alii *pugnas*.

De antiqua *Arce* Cassini, unde, sicut in ipso titulo libri huius dicitur, *Benedicti conditoris vel Abatis monasterii quod appellatur Arcis.* confer doctum eruditumque opus v. Em. Dominici Cardinalis BARTOLINI « L'antico Cassino è il primitivo monastero di S. Benedetto restituito alla luce dai suoi ruderi » Tip. di Monte Cassino 1880.

MARCUS poeta S. Benedicti discipulus nobilissimum carmen suum exorditur:

*Coeca prophanatas coleret dum turba figuras,
Et manibus factas crederet esse Deos,
Templa ruinosis haec olim struxerat aris,
Quis dabat obscæno sacra cruenta Iovi...
Hunc plebs stulta locum quondam vocitaverat ARCEM...*

DANTE ALIGHIERI - *Divina Commedia*-Paradiso, canto XXII.

*Quel monte a cui Cassino è ne la costa
Fu frequentato già in su la cima
Da la gente ingannata e mal disposta;
Ed io son quei che vi portai in prima
Lo nome di colui che in terra addusse
La verità, che tanto ci sublima...*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Περὶ λίθου παμμεγέθους διὰ προσευχῆς αὐτοῦ ἐλαφροῦ
γεναμένου.¹

Θ'. Εν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, τῶν ἀδελφῶν κτιζόντων τὴν τοῦ κελλίου οἰκησιν² ἔνθα τὸν ἅγιον ἡσυχάζειν ἔχρην, λίθος ἐν τῷ μέσῳ ἔκειτο, ὃν ἐν τῷ κτίσματι θεῖναι³ οἱ ἀδελφοὶ ἠβούλοντο.⁴ Εν δὲ τῷ ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ κινῆσαι τὸν λίθον τρεῖς τὸν ἀριθμὸν τοὺς ἀδελφούς, τοῦτον ἀπὸ τῆς γῆς κουφίσαι οὐκ ἴσχυσαν. Πλεῖστοι δὲ πάλιν συναχθέντες,⁵ καὶ μηδὲν ὀνίσκυντες,⁶ διέμεινεν ὁ λίθος ἀσάλευτος, ὥστε δοκεῖν αὐτοὺς ἐργαζόμενον⁷ ἐν τῇ γῇ αὐτὸν εἶναι. Τοῦτο δὲ πᾶσιν φανερόν γέγονεν, ὅτι ἐπάνω αὐτοῦ αὐτὸς ὁ διάβολος ἐκαθέζετο, ὃν τοσούτων ἀνδρῶν χεῖρες κινῆσαι οὐκ ἴσχυον. Εν ἀπορίᾳ δὲ γενόμενοι οἱ ἀδελφοὶ πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον ἀπέστειλαν, ἐπὶ τῷ αὐτὸν⁸ σκυλέντα⁹ ἀποδιῶξαι τὸν ἐχθρὸν διὰ¹⁰ τῆς ἑαυτοῦ πρὸς Θεὸν πρεσβείας, ὅπως τὸν λίθον ἄραι δυνήθωσιν. Οστις εὐθέως παραγεγονώς, καὶ εὐχὴν ποιήσας, ἐπέτρεψεν τοῖς μαθηταῖς ἄραι τὸν λίθον. Τοσαύτῃ δὲ εὐκόλῳ σπουδῇ ὁ λίθος ἤρθη, ὥστε νομίζειν αὐτοὺς μηδὲν βάρος αὐτὸν ἐσχηκέναι, τὸν πρότερον ἀκίνητον ὄντα.

1) Alii γενομένου — 2) Cod. Reg. Parisiensis οἰκοδομὴν ἔνθα ἡσυχάζειν ἔχρην — 3) Cod. noster θεῖναι scripsit. — 4) Alii ἐβούλοντο — 5) Alii συνελθόντες — 6) Codex Colbertin. ὀνήσαντες. Cod. Reg. Parisiensis ἀνύσαντες — 7) Alii habent ἐρρίζόμενον. 8) Codex Florentin. ὥστε αὐτὸν — 9) Cod. Reg. Parisiensis σκυλέντα — 10) Cod. fol. 57.

S. Nilus Ode VI. Νέος ἄλλος Νεκκαισαρείας, πάτερ, Γρηγόριος ἡμῖν ἀναφανεὶς ἐν λόγῳ λίθον μέγαν ἐκκυλίεις, θαῦμα τῶν μαθηταῖς σου ἐναπεδεικνύμενος καὶ ἀκήκας τοῦ διαβόλου ἀναφωνούντός σοι· τί ἐμοί τε καὶ σοί; παῦσαι τοῦ λοιποῦ καταδιώκων με. *Novus alter Neocaesariensis, o Pater, Gregorius nobis visus in sermone magnum devolvit lapidem, tuis discipulis miraculum ostendens, diabolumque contra te exclamantem audivisti: Quid mihi et tibi? posthac me persequi desiste.*

CAPUT IX.

*De ingenti saxo per eius orationem levato.*¹

Quadam² die dum fratres habitacula ejusdem cellæ construerent, lapis in medium³ jacebat quem⁴ in ædificium⁵ levare decreverunt.⁶ Cumque eum duo vel tres movere non possent, plures adjuncti sunt, sed ita immobilis mansit, ac si radicitus in terra teneretur; ut palam daretur intelligi,⁷ quod super eum ipse per se antiquus hostis sederet, quem tantorum virorum manus movere non possent. Difficultate⁸ igitur facta, ad virum Dei missum est, ut veniret, et⁹ orando hostem¹⁰ repelleret, ut lapidem levare potuissent.¹¹ Qui mox venit, orationem¹² faciens benedictionem dedit, et tanta lapis celeritate levatus est, ac si nullum prius pondus habuisset.

- 1) In titulo alii *viri Dei* pro *eius*, et pro *levato* Cod. habet *levigato* — 2) Huius capitis et partem sequentis confer *fac-simile* in *The Palæographical society - Fac-similes of manuscripts and Inscriptions* edited by E. A. Bond and E. M. Thompson P. I-VIII London 1873-1878. Tab. 121. — 3) Alii *medio* — 4) Quidam addunt *monachi* — 5) Prius videtur *aedificiom* — 6) Alii *decreverant*. 7) Prius *intellegi* sed super *e* inscriptum est *i* a 2. manu. 8) Prius *dificult.* postea *difficult.* — 9) In cod. omissum est *et*; videtur non iteratum, quod erat in fine verbi *veniret* praecedentis. 10) Prius *hostum* videtur, postea emend. — 11) Alii *possent*. 12) Ante *orationem* alii addunt *et*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τοῦ εὐρεθέντος χαλκοῦ ζωδίου, ὅθεν ἐξῆλθεν ἐν
φαντασίᾳ τὸ πῦρ.¹

Γ'. Εδοξεν οὖν τῷ ἁγίῳ τοῖς οἰκείοις ἐπιτρέψαι μαθηταῖς, ἵνα ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ, ἐν ᾧ ὁ λίθος τὸ πρὶν ἔκειτο, τὴν γῆν ὀρύξωσιν· κατὰ τὸ προσταχθὲν αὐτοῖς οὖν, βαθὺ ὀρυγμα² πεποιηκότες, εἶδωλον χαλκοῦν εὖρον ἐκεῖσε, ὅπερ ἐν τῷ μαγειρίῳ³ ῥιφέν, αἰφνίδιον πῦρ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς πάντων τῶν μοναχῶν ἔδειξεν ταῖς ἑαυτοῦ φαντασίαις, ὥς ὅτι ἅπαν τὸ τοῦ μαγειρίου κτίσμα κατεκαύθη. Ἡρξαντο οὖν οἱ ἀδελφοὶ ἐν θορύβῳ πολλῷ ὕδωρ ἐπιχέειν. ὥς δὴθεν σβεννύοντες τὴν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ φαντασιώδη φλόγα γεγонуῖαν. Αἰσθόμενος δὲ ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος τοὺς ἀδελφούς ἐν θορύβῳ πολλῷ γεγονότας, καὶ τὴν αἰτίαν παρ' αὐτῶν ἐγνωκώς, ἐν τῷ μαγειρίῳ παραγγέλλονεν, καὶ τὸ πῦρ ὅπερ ἔλεγον οἱ ἀδελφοὶ ὄραν, αὐτὸς ἔφασκεν μηδαμῶς τοῦτο θεωρεῖν· εὐθέως δὲ τὴν κεφαλὴν τῷ Θεῷ κατὰ τὸ σύνηθες εἰς προσευχὴν κλίνας, ἐδέετο ὑπὲρ τοῦ ἀπελαθῆναι ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν τὴν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν φανεῖσαν τοῦ ἐχθροῦ⁴ φαντασιώδη χλεύην. Αναστὰς δὲ ἀπὸ τῆς προσευχῆς, τοὺς ἀπατηθέντας τῶν ἀδελφῶν ὀφθαλμοὺς ἐρρώμένους ἐν τῇ τοῦ σώματος φυσικῇ ὁράσει ἀπεκατέστησεν⁵ διὰ τῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεὸν ἰκεσίας, ὥστε οὐκέτι ἐθεάσαντο τὸ τοῦ μαγειρίου κτίσμα ταῖς τοῦ διαβόλου φλογαῖς καιόμενον· ἀλλ' ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ὁράτο λοιπὸν⁶ ἀφλεκτον καὶ ἀσάλευτον.

1) In Codice Colbertino titulus est: Περὶ τοῦ χαλκοῦ εἰδώλου.

2) Cod. ὄρυγμα scripsit — 3) Alii μαγειρείῳ sic et inferius.

4) Cod. Reg. Parisiensis ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν τὴν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν φαντασιώδη — Cod. Colbert. habet in primo verbo ἀπελαθῆναι ut codex noster — Alii ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀδελφῶν τὴν φανεῖσαν αὐτοῖς τοῦ ἐχθροῦ φαντασιώδη — 5) Alii ἀποκατ.. — 6) Cod. Reg. καιόμενον ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ἀλλ' ὡρᾶτο λοιπὸν.

S. Nilus Ode VI. Ξένα ὄντως ξένα καὶ μεγάλα πάτερ τὰ ση-

CAPUT X.

De phantastico¹ coquinæ incendio.

Tunc in conspectu² viri Dei placuit, ut in loco eodem terram foderent. Quam dum fodiendo altius penetrarent, æereum illic idolum fratres invenerunt. Quod³ ad horam⁴ casu in coquinam⁵ projecto, exire ignis repente visus est, atque in cunctorum monachorum oculis, quia omne ejusdem coquinæ ædificium consumeretur ostendit. Cumque jaciendo aquam, et ignem quasi extinguendo perstreperent, pulsatus eodem tumultu vir Domini⁶ advenit. Qui eundem ignem in oculis fratrum esse, in suis vero non esse considerans, caput protinus in orationem flexit, et eos quos phantastico⁷ repperit igne deludi, revocavit⁸ fratres, ut oculos suos⁹, ad et sanum illud coquinæ ædificium adsistere cernerent, et flammam quas antiquus hostis finxerat,¹⁰ non viderent.

1) In titulo Cod. *fantast*: ubi prius tantum *p* et postea *f*.

2) Prius *conspectum* — 3) Prius *Quo* pro *Quod* — 4) Cod. *ora*

pro *hora*, sic alias — 5) Cod. hic et inferius *quoquin..* — 6) Alii

Dei — 7) Prius *phantastico*; sed 2. m. *phantasmatico* — 8) Prius

deludere vocavit; serior manus fecit *deludi*; sed per rasuram;

non apposuit *re* ante *voc..* — 9) Alii *fratres, ut oculos suos*

signarent monuit — 10) Cod. *fincxerat*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

Περὶ τοῦ συντριβέντος παιδὸς ἐν τῷ συμπτώματι.

ΙΑ΄. Πάλιν οἰκοδομοῦντων τῶν ἀδελφῶν τοίχον,¹ καὶ εἰς ἕψος τὸ κτίσμα ἄγειν σπευδόντων, ὃ τοῦ Θεοῦ θεράπων εἰς τὸ ἑαυτοῦ κέλλιον σχολάζων ἦν ἐν τῇ προσευχῇ· ὥτινι ὁ παμμίαρος ἐχθρὸς ἐπιχαιρόμενος τῷ δοκεῖν ὥφθη, καὶ ὅτι πρὸς τοὺς ἐν τῇ οἰκοδομῇ ἐργαζομένους ἀδελφοὺς² ἐπορεύετο, ἐμῆνυσεν. Ὁπερ γνοὺς ὁ θεοφόρος ἀνὴρ διὰ μηνύσεως ταχυτάτης τοῖς ἀδελφοῖς ἐσήμανεν λέγων· « Τέκνα, προσέχετε ἑαυτοὺς, ὅτι πρὸς ὑμᾶς τῇ ὥρᾳ ταύτῃ ὁ πειράζων διάβολος ἔρχεται. » Ο δὲ τὴν ἀγγελίαν τοῖς ἀδελφοῖς ἀγαγὼν, μήπω ταύτην ἐξαγγεῖλαι φθάσας,³ ἰδοὺ τὸ πονηρὸν πνεῦμα τὸν κτιζόμενον τοίχον κατέστρεψεν,⁴ καὶ ἓνα μοναχὸν ἔτι νέαν ἄγοντα τὴν ἡλικίαν, υἱὸν γενόμενον κυριαλίου⁵ τινὸς, τὸ γεγονὸς σύμπτωμα συνέτριψεν. Οἱ δὲ τοῦ ἁγίου μαθηταὶ τοῦτο ἑώρακότες οὐ⁶ τοσοῦτον διὰ τὴν τοῦ τοίχου καταστροφὴν, ὅσον διὰ τὸν⁷ τοῦ ἀδελφοῦ κίνδυνον, τῷ σεβασμίῳ πατρὶ Βενέδικτῳ μετὰ δακρύων προσήλθον, τὸ συμβὰν ἀπαγγέλλοντες.⁸ Ο δὲ συμπαθέστατος πατὴρ προσέταξεν τοῦτον πρὸς ἑαυτὸν ἐνεχθῆναι, ὅντινα ταῖς χερσὶν ἄραι οὐκ ἴσχυσαν,

μεῖα τὰ σὰ καὶ γὰρ πυρώδη φλόγα φαινομένην ἐν τῷ μαγειρείῳ ἑωραμένην προσευχῇ ἠφάντωσας· κρημνισθέντα νεανίαν πάλιν καὶ θνήσκειν μέλλοντα ἡγείρας ὑγιῆ πέμψας ὑπευργεῖν κατὰ καὶ πρότερον. *Admiranda sane, admiranda, et magna, o Pater, tua sunt prodigia: ardentem enim flammam coquina apparenter excitatam oratione evanescere fecisti, atque iterum puerulum ruina contritum, et iam iam moriturum sanum suscitasti ad pristinum mittens laborem.* Quidquam simile legitur et in vita b. Nili p. 76. 1) Hic et inferius pluries codex scribit τυχ.. pro τοιχ.. ex simili pronunciatione — 2) Quidam omittunt ἀδελφοὺς, sed cum nostro habent Cdd. Reg. Paris. et Colbert. — 3) Codd. Reg. et Colbert. Τοῦ δὲ τὴν ἀγγελίαν ἀδελφοῖς ἀγαγόντες, καὶ μήπω ταύτην διαγγεῖλαι φθάσαντες — 4) Alii ἐκάλασε vel ἐχάλαζε. 5) Cod. Colb. κυριαλίε, Cod. Florentin. κυραλιτίε, sed melius κυριαλ.. vel κουριαλ.. ex latino *curialis* — 6) Codd. alii prae-mittunt καὶ περίλυποι γενόμενοι — 7) In τὸν super ras. o apparet. — 8) Alii ἀναγγέλ..

CAPUT XI.

*De servo Dei puerulo ruina confracto, et sanato.*¹

Rursum² dum fratres parietem, quia res ita exigebat,³ paulo altius ædificarent, vir Dei in orationis studio intra cellulæ⁴ suae⁵ claustra morabatur. Cui antiquus hostis insultans apparuit, et quia⁶ ad laborantes fratres pergeret indicavit.⁷ Quod vir Dei per nuntium celerrime fratribus nuntiavit,⁸ dicens: «Fratres, caute vos agite, quia ad vos hac hora malignus⁹ spiritus venit.» Is qui mandatum detulit, vix verba conpleverat et malignus¹⁰ spiritus eundem parietem, qui ædificabatur evertit, atque unum puerulum monachum cujusdam curialis filium opprimens, ruina contrivit.¹¹ Contristati omnes ac vehementer¹² afflicti non dapno¹³ parietis, sed contritione fratris, quod¹⁴ venerabili Patri Benedicto studuerunt celeriter cum gravi luctu nuntiare. Tunc idem¹⁵ Pater¹⁶ Benedictus ad se dilaceratum¹⁷ puerum deferri jubet. Quem portare non nisi in sago potuerunt; quia conlapsi saxa¹⁸ parietis, ejus non solum

1) Titulus sic et apud Mabillon, in quibusdam vero: *De puerulo monacho parietis ruina confracto et eius oratione sanato*, in aliis aliter — 2) Alii *Rursus* — 3) Prius *exgebat* — 4) Quidam *cellam* — 5) Alii omittunt *suae* — 6) Alii *et ei quod ad*. 7) Prius *pergerent indecavit* — 8) Alii *indicavit pro nuntiavit*. 9) Prius *ora mallignus* — 10) Hic cod. *malegnus* — 11) Prius videtur *conterivit* — 12) In *vehementer* alterum *e* super *ras*. 13) Sic codex scribit. — 14) Alii omittunt *quod* — 15) Cod. ut alibi *isdem* — 16) Alii addunt *Benedictus* — 17) Cod. *delacer*. 18) Alii *saxi*.

καθ' ὅτι οἱ πεπτωκότες λίσσονται ἀπὸ τοῦ τοίχου οὗ μόνον αὐ-
τοῦ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ τὰ ὅσπ'α συνέτριψαν.¹ Ἀδυνατῶς οὖν
ἔχοντες ταῖς χερσίν, ὥς εἴρηται, τοῦτον ἄραι, ἀναγκαῖον
ἤγήσαντο² ἐν σαγίῳ ἀνακλῖναι αὐτόν. καὶ οὕτως πρὸς τὸν³
σημειοφόρον ἀγαγεῖν Βενέδικτου. Παραυτὰ δὲ ἐκέλευσεν αὐ-
τόν ἀναστῆναι⁴ ἐν τῷ ἑαυτοῦ ψαδίῳ ἐν ᾧ εὐχέσθαι εἰώθει⁵
καὶ ἐκβαλὼν ἔξω τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τὴν εὐρανὸν τοῦ κελλίου
ἀπακλείσας,⁶ ἑαυτὸν εἰς προσευχὴν ἐκθέδωκεν· καὶ κλίνας
γόνυ τὸν Θεὸν ἐκέτευεν ὑπὲρ τῆς τοῦ συντριβέντος ἀδελφοῦ
ἰάσεως. Καὶ ἦν ἰδεῖν ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ θαῦμα ἀληθῶς φορί-
κης καὶ ἐκστάσεως ἄξιον· μετὰ γὰρ τὴν τῆς προσευχῆς τε-
λείωσιν, παραυτίκα ὁ νεανίας μόνος ἀνέστη ὑγιὴς ὅλῳ τῷ
σώματι. Οὗ δὲ ἅγιος τοῦτον πάλιν ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς
ἀδελφοὺς, ἐπὶ τῷ σὺν αὐτοῖς ἐργάζεσθαι ἐν τῇ τοῦ συμπε-
πτωκότες τοίχου οἰκοδομίᾳ. Οὗ δὲ ἐχθρὸς προσδοκήσας τῇ
ἑαυτοῦ ἀπατηλῇ ἐνεργείᾳ, διὰ τοῦ παρ' αὐτοῦ ἐπινοηθέντος
κινδύνου θάνατον ἐπαγάγει⁷ τῷ ἀδελφῷ, μᾶλλον οὖν αὐτοῦ
κατησχύνθη, καὶ χλεύην, ἥνπερ τῷ μακαρίῳ ἠτοίματεν ἑαυ-
τῷ ἐπεσπάσατο, ὄνειδός τε καὶ καταφρόνησις, παρὰ ταῖς τοῦ
ἁγίου φοιτηταῖς⁸ γενόμενος. Εντεῦθεν λοιπὸν ὁ τοῦ Θεοῦ
ἄνθρωπος προφητείας χάριν παρὰ Θεοῦ ἐκομίσσατο τοῦ προ-
λέγειν τὰ μέλλοντα, καὶ μηνύειν ὡς ἐνεστῶτα.

1) Prius in cod. vid. συνέτριψεν — 2) Male edd. habent ἠτή-
σαντο — 3) Cod. fol. 58. — 4) Cod. ἀνέθ.. scripserat — 5) In
cod. εἰώθει male, sed ex simili pronunciatione — 6) Cod. ἀπακλί-
σας — 7) Alii ἐπαγαγεῖν melius — 8) Codex scribit φοιτ.. Alii
μαθηταῖς.

membra, sed etiam ossa contriverant.¹ Eumque vir Dei præcepit statim in cella sua in psiatio,² quod vulgo matta vocatur, in quo³ orare consuevit,⁴ proici,⁵ missisque foras fratribus cellam clausit: qui orationi⁶ instantius quam solebat incubuit. Mira res, eadem hora hunc incolumem,⁷ atque ut prius valentem ad eundem iterum laborem misit, ut ipse quoque parietem cum fratribus perficeret,⁸ de cuius se interitu antiquus hostis Benedicto insultare credidisset.⁹

Coepit vero inter ista vir Dei prophetiæ etiam spiritu pollere, ventura prædicere, præsentibus etiam absentia nuntiare.

- 1) Cod. Florent. *contriverunt*. *Eumque vir Dei in pisiato strato quo orare*. Alii verba varie transponunt. Animadvertunt *Hæfenus*, *Mabillon*, aliique verba *quod vulgo matta vocatur* fuisse additamentum in margine codicum; sed omnes cdd. in textu ea habent, ut a Gregorio descripta. — 2) Quidam *psiathio* vel *Psyato*, Cod. Bessarion. *Psiato*. — 3) Alii *in quo* pro *quo* tantum. 4) Alii *consueverant* — 5) Cod. *proici* — 6) *Prius oratione* 7) *Prius incolomen* — 8) *Prius perficerit* — 9) *Prius crededisset*

GORDIANUS in vita S. Placidi § 14 hunc puerulum Severum appallatum dicit, cui nomini favet inscriptio capitis huius in codice Cassinensi 85: *De Severo Dei famulo etc*, atque rudis scriptio in Codice Cassinensi 175. etsi DELLA NOCE et QUIRINI dormitantem librarium incusent, quasi *Severo Dei* scripserit, ad hæc quo pacto componi possint cum sequenti verbo non apparet; legendum enim esset: *De Servo Dei famulo...*

BERTHARIUS in carmine suo:

*Attritus puer est, murali mole peremptus,
Suscitat hunc, et opus iussit adire suum*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ IB.

Περὶ τῶν μοναχῶν τῶν μεταλαβόντων¹ τροφῆς παρὰ
τὸν κανόνα.

IB'. Παράδοσις κανονικὴ ὑπὸ τοῦ ἁγίου ἐν τῇ μονῇ ὑπῆρ-
χεν νομοθετηθεῖσα, ἵνα ἀποστελλομένων ἀδελφῶν εἰς διακο-
νίαν, μήτε βρώσεως, μήτε πόσεως μεταλάβωσιν, μέχρις ἂν
ἐν τῇ μονῇ ὑποστρέψωσιν· καὶ οὕτως² ὁ κανὼν ἀκριβῆς³ παρ'
αὐτῶν⁴ ἐφυλάττετο. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν, τινὲς τῶν ἀ-
δελφῶν εἰς διακονίαν ὑπὸ τοῦ τιμίου τούτου ἀνδρὸς ἐστά-
λησαν· συνέβη οὖν τοὺς σταλέντας μοναχοὺς διάστημα πολὺ
τῆς ὁδοῦ διανύσαντας, καὶ μὴ φθάσαντας ἐπαναλῦσαι ἐν
τῇ μονῇ ὀψίας ἤδη γεναμένης, καὶ τῆς ὥρας κατεπειγού-
σης, καταλῦσαι πρὸς τινα σεμνωτάτην παρθένον, καὶ ἐν τῷ
κελλίῳ αὐτῆς μεταλαβεῖν⁵ τροφῆς. Απέστειλαν δὲ ἓνα τῶν
ἀδελφῶν πρὸς τὸν ἡγιασμένον πατέρα Βενέδικτον πρὸς τὸ
αἰτήσασθαι εὐχὴν κατὰ τὸ ἔθος, ἵνα μεταλάβωσιν τροφῆς·
ὁ δὲ προγνωστικὸς ἐκεῖνος πατήρ ἠρώτησεν αὐτὸν, λέγων·
« Ποῦ μετελάβετε⁶ τροφῆς; » ὁ δὲ ἀπεκρίνατο,⁷ « Οὐδαμοῦ,
πάτερ· » πρὸς ὃν⁸ ὁ ἅγιος ἔφη· « Ἴνα τί οὕτω ψεύδεσθαι;⁹ οὐχὶ
ἐν τῷ κελλίῳ τῆσδε τῆς¹⁰ παρθένου¹¹ κατελύσατε, καὶ τροφῆς
μετελάβετε; οὐχὶ¹² τούτων καρκύνων τῶν ἐδεσμάτων ἐγεύσα-
σθε; οὐχὶ τοσαύτα ποτήρια ἐπίετε; » Τῇ ἐπαύριον δὲ ἐπανελ-
θόντων τῶν ἀδελφῶν ἐκ τῆς προσταχθείσης αὐτοῖς διακο-
νίας, σοφῶς¹⁴ τε καὶ ἐπιστημόνως ὑπὸ τοῦ πατρὸς διελεγχθέν-
τες,¹⁵ τὴν τε οἰκίαν τῆς γυναικὸς καὶ τὰ εἶδη τῶν βρωμάτων,

1) Alii μεταλαμβάνοντων — 2) Alii οὕτως — 3) Cod. Florentin. ἀκριβῶς — 4) Cod. Flor. αὐτοῦ — 5) Cod. Flor. μεταλαμβάνειν. 6) Cod. Reg. Paris. Οὐ μετελάβετε — 7) Codd Reg. parisien. et Flor. ἀπεκρίθη — 8) Alii οὗς — 9) Alii ψεύδη in codice nostro scribitur ψευδεσε - Codex Colbertin. οὕτως ψεύδεσθαι — 10) Quidam omittunt τῆσδε, quidam vero τῆς sequens — 11) Cod. Colb. τῆς δεσποίνης pro τῆς παρθένου — 12) In cod. Florent. a verbo οὐχὶ ad ἐπίετε desiderantur — 13) Quidam μοναχῶν pro ἀδελφῶν. 14) Cod. Reg. Paris. σαφῶς — 15) Edd. quidam διελεχθέντων.

CAPUT XII.

*De servis Dei qui cibum contra regulam sumpserunt.*¹

Mos² etenim cellæ fuit, ut quoties³ ad responsum aliquod egrederentur fratres, cibum⁴ potumque extra cellam minime sumerent. Cumque hoc de usu regulæ sollicite servaretur, quadam die ad responsum fratres egressi sunt, in quo⁵ tardiori compulsi sunt hora demorari. Qui manere juxta religiosam faeminam noverant, cujus ingressi habitaculum sumpserunt⁶ cibum. Cumque jam tardius ad cellam rediissent,⁷ benedictionem Patris ex more petierunt. Quos ille protinus percontatus⁸ est, dicens: Ubi comedistis? Qui responderunt: dicentes⁹ Nusquam. Quibus ille ait: Quare ita mentimini? Numquid illius¹⁰ talis faeminæ habitaculum non intrastis? Numquid hos atque illos cibos non accepistis?¹¹ numquid tot calices non bibistis? Cumque eis venerabilis Pater et hospitium mulieris, et¹² genera ciborum, et numerum potionum¹³ dice-

1) Titulus in aliis: *De monachis qui extra cellam comederant.*

2) Verba quædam superioris capitis in editis ad hoc referuntur.

3) Cod. ut alibi *quotiens* — 4) Ut alias cod. *cyb...* scribit, sic et inferius — 5) Alii *et in eo* pro *in quo* — 6) Prius *sumser..*

7) Prius *redissent* — 8) Cod. *percunctatus* — 9) Alii omittunt *dicentes* quod habent Codd. Bessar. et Nanian. — 10) Videtur prius *talius* cod. per ras. emend. — 11) Cod. Bess. *sumpsistis?*

Additum *et manu seriori* — 12) Additum *et* — 13) In *potionum* primum o ex emendatione rubri coloris. Cod. Bessar. *potuum.*

καὶ τὸ μέτρον τῶν ποτηρίων φανερώσαντες.¹ ἑαυτοὺς κατα-
γνῶντες πρὸς τοὺς τιμίους αὐτοῦ πόδας ἔπεσαν,² ἡμαρτηκέναι
ὁμολογοῦντες· αὐτὸς δὲ ὁ πρῶτατος πατήρ εὐθέως τὸ σφάλμα
αὐτοῖς συνεχώρησεν, πληροφορηθεὶς τοῦτο ὡς ἀπόντος αὐτοῦ,
οὐ μὴ τοῦ λοιποῦ παραβῶσιν τὴν παραδοθεῖσαν αὐτοῖς ὑπὸ
τοῦ ἁγίου ἐντολήν, ἥνπερ ἐν πνεύματι ἁγίῳ³ συμπρόντα
αὐτοῖς καὶ ἀποῦσιν ἔγνωσαν.⁴

1) Cod. Floren. φανερώσαντος — 2) Cod. Flor. ἔπεσον — 3) Huc
usque Codex Colbertinus — 4) Cod. fol. 59.

Narratio haud huic dissimilis habetur in vita b. Nili Cry-
ptæferratae p. 68.

MENAEA VENETA 1879 - Μάρτιος σελ. 59, ut et vetustioria
in Synaxario: Καὶ τὰς μὲν ἄλλας τῶν παραδοξοποιῶν διεξοδικώ-
τερον ἢ κατ' αὐτοῦ Ἱστορία δηλοῖ, δι' ὧν παντοῖα κατειργάσατο
θαύματα καὶ νεκροὺς ἀνιστῶν, καὶ τὰ μέλλοντα προλέγων, καὶ
περὶ τῶν ἀπόντων ὡς παρόντων διαλεγόμενος.. *De eius mirabilibus
rebus gestis prolixius eiusdem narrat historia; utpote prodigia
omne genus sit operatus, mortuos ad vitam revocaverit, futura
prædixerit, et de absentibus tamquam præsentibus sit locutus...*

ret, recognoscentes cuncta quæ egerant, ad ejus pedes tremefacti ceciderunt, e se¹ deliquisse confessi sunt. Ipse autem protinus culpam percipit,² perpendens quod in ejus absentia ultra non lecerent, quem præsentem sibi esse in spiritu scirent.

1) Alii et se — 2) Prius vid. *perpendis*.

S. BENEDICTI Regula cap. LI « Frater qui pro quovis re-
« sponso dirigitur, et ea die speratur reverti ad monasterium,
« non præsumat foris manducare, etiamsi a quovis, rogetur,
« nisi forte ei ab abbate suo præcipiatur. »

BERTHARIUS in carmine suo:

*Non licitis domibus sumpserunt prandia fratres,
Absens ipse videt, arguit et nimium.*

PAULUS DIACONUS, ut volunt, in carminibus ei tributis:

*Abdita facta patent, patulo produntur edaces
Muneris accepti: abdita facta patent.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ, ΙΓ'.

Περὶ τοῦ σαρκικοῦ ἀδελφοῦ Βαλεντίνου μοναχοῦ.

ΙΓ'. Ἄνθρωπος τις ὑπῆρχεν, κοσμικὸς μὲν τῷ σχήματι, σπουδαῖος δὲ τοῖς τρόποις καὶ λίαν φιλομόναχος, ἀδελφὸς τυγχάνων Βαλεντίνου μονάζοντος, οὗ καὶ τὸ πρότερον μνείαν πεποιήμαι. Οὗτος κατ' ἐνιαυτὸν παρέβαλλεν¹ πρὸς τὸν σημειοφόρον πατέρα Βενέδικτον ἐπὶ τῷ² ἀπολαύειν τῆς τούτου ψυχωφελοῦς διδασκαλίας, καὶ ἐπισκέψεως χάριν Βαλεντίνου τοῦ ἑαυτοῦ ἀδελφοῦ. Οὗτος τοίνυν ὁ ἄνθρωπος νομοθεσίαν ἑαυτῷ ἦν δεδωκώς, ἵνα ἐξερχόμενος ἐκ τῆς ἑαυτοῦ οἰκίας μηδαμῶς μεταλάβῃ τροφῆς, μέχρις ἂν τῆς τοῦ³ ἀγίου ἀξιωθῇ εὐχῆς, ἣν καὶ διεφύλαττεν.⁴ Ἐν μιᾷ οὖν ὁδεύοντος αὐτοῦ ἐπὶ τὸ μοναστήριον, αἰφνίδιον γέγονέν τις αὐτῷ συνοδοιπόρος, ἄγνωστος παντελῶς, ὅστις ἐπεφέρετο ἐδεσμάτων ποικιλίαν.⁵ Βραδυτέτης οὖν ὥρας παρελθούσης, εἶπεν πρὸς αὐτὸν ὁ συνοδοιπόρος· « Δεῦρο, ἀδελφέ, γευσώμεθα, μήπως ἀτονήσωμεν ἐν τῇ ὁδῷ. » πρὸς ὃν ἀποκριθεὶς εἶπεν· « Ἀπέστω, ἀδελφέ, οὐ μὴ ποιήσω τοῦτο, διότι πρὸς τὸν σεβάσμιον πατέρα Βενέδικτον νῆστις⁶ ἔχω συνήθειαν⁷ ἀπέρχεσθαι. » Ταύτην τὴν ἀπόκρισιν δεξάμενος πρὸς ὀλίγον ἡσύχασεν· ὁδεύσαντες⁸ δὲ ὀλίγον τῆς ὁδοῦ διάστημα, πάλιν ὁ συνοδοιπόρος τοῦτον τροφῆς μεταλαβεῖν προετρέπετο· ὁ δὲ ὑπακούσαι τούτου οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλὰ τὴν πορείαν νῆστις διήνυσεν.⁹ Πάλιν οὖν διάστημα πλεῖστον ὁδεύσαντες, ἐκ μήκους δὲ τοῦ μοναστηρίου ὄντες, ἦλθον ἐπὶ τινα τόπον τερπνόν, ἐν ᾧ πηγὴ διαυγαστάτου¹⁰ ὕδατος ὑπῆρχεν, καὶ λιβάδιον εὐανθές. Τότε ὁ συνοδοιπόρος τοῦτον αὖτις προτρεπόμενος ἔλεγεν· « Ἰδοὺ ὕδωρ, ἰδοὺ λιβάδιον, ἰδοὺ ἐπιτίθεις τόπος, ἐν ᾧ δυνησόμεθα τροφῆς μετασχεῖν καὶ ἀνεθῆναι ὀλίγον, ὅπως τὴν ὁδὸν ῥ-

1) Quidam παρέβαλε — 2) Alii τὸ — 3) Alii ἔτεν — 4) Codice Floren. ἐφύλαττεν — 5) Cod. Floren. ποικιλίας — 6) Cod. scribit νήστις ex simili pronunciatione; sic inferius — 7) Super ras. elementa συν — 8) Alii ὁδεύσαντες — 9) Alii διήνοισεν scripserat — 10) Cod. Parisien. Reg. διειδεστάτῃ.

CAPUT XIII.

*De fratre Valentiniani monachi, quem
vir Dei in via comedisse cognovit.¹*

Frater quoque Valentiniani ejus monachi, cujus superius memoriam feci, vir erat laicus, sed religiosus. Qui ut servi Dei orationem perciperet,² et germanum fratrem videret, annis singulis de loco suo ad cellam³ jejunos venire consueverat. Quadam igitur die dum iter ad monasterium faceret, sese illi alter viator adjunxit⁴ qui sumendos cibos in⁵ itinere⁶ portabat. Cumque jam hora tardior excrevisset, dixit: Veni frater, sumamus cibum, ne lassemur in via. Cui ille respondit: absit, frater,⁷ non facio⁸, quia ad venerabilem Patrem Benedictum⁹ jejunos semper venire¹⁰ consuevi. Quo responso percepto, ad horam conviator conticuit.¹¹ Sed cum post haec¹² aliquantulum itineris spatium egissent, rursus admonuit ut manducarent. Noluit consentire qui jejunos pervenire decreverat. Tacuit quidem qui ad manducandum invitaverat, et cum eo jejunos adhuc pergere¹³ ad modicum consensit. Cumque et¹⁴ iter longius agerent, et eos tardior

1) In titulo post *monac* adiungitur tantum *ut supra* — 2) Cod. prius *perceperet*. — 3) Alii addunt *eius* — 4) Cod. *adiunxit* scribit — 5) Additum *in* a 2. m. — 6) Prius *itenere* ut alias et inferius — 7) Alii addunt *hoc* — 8) Alii *faciam* — 9) In verbo *Patrem* emendatio est, ut in *Benedictum* prius *Bedictum*. 10) Alii *pervenire*, sed illud *per* videtur iteratio novissimæ syllabæ præcedentis — 11) Alii *tacuit* — 12) Quidam *hoc* — 13) Prius *pergeret* — 14) In aliis *et* desideratur.

μῶν ἀκόπως διανύσωμεν.¹ » Ἀρεσθεῖς οὖν τῇ τοῦ τόπου τερπνότητι, καὶ δελεασθεῖς τῇ τοῦ συνοδοιπόρου τρισσῇ συμβουλίᾳ, ἀναπεσὼν καὶ συνεστιασθεῖς αὐτῷ ἀναστὰς εἶχετο τῆς εἰς² τὸ μοναστήριον ἀπαγούσης ὁδοῦ. Οψίας δὲ γενομένης κατέλαβεν τὸ τοῦ ἁγίου πατρὸς κελλίον, καὶ δὴ μηνυθεῖς ἐδέχθη ὑπὸ τοῦ σεβασμίου πατρὸς³ Βενεδίκτου. Πесὼν οὖν ἐπὶ τὴν γῆν εὐχὴν ᾗτήσατο⁴ λαβεῖν. Ο δὲ προορατικὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ τὸ παράπτωμα, ὅπερ κατὰ τὴν ὁδὸν αὐτῷ συμβέβηκεν,⁵ ὠνείδισεν, λέγων· « Τί ἐστίν, ἀδελφέ, ὅπερ ὁ ἐχθρὸς σοι διὰ τοῦ συνοδοιπόρου κατειργάσατο; τὸ πρῶτον πλανῆσαι σε οὐκ ἴσχυσεν, εἰς τὸ δεύτερον δελεάσαι σε οὐκ ἠδυνήθη, εἰς τὸ τρίτον ἐνίκησεν, καὶ ἐν οἷς ἠθέλησεν κατέλαβεν.⁶ Τότε ἐκεῖνος τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ἑαυτοῦ ἀσθενοῦς λογισμοῦ γνωρίσας, τοῖς τοῦ ἁγίου ποσὶν προσκυλινδούμενος, τοσοῦτῳ⁷ μᾶλλον ἤρξατο θρηνεῖν τε καὶ αἰδεῖσθαι τὸ ἑαυτοῦ σφάλμα, ὅσον ἑαυτῷ⁸ ἐπέγνω ἡμαρτηκέναι,⁹ καὶ¹⁰ ἐν τῇ τοῦ πατρὸς ἀπουσίᾳ γενομένην αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ συμφορὰν, ἐπέγνω σαφῶς ταύτην¹¹ ἐν τοῖς τοῦ δικαίου¹² ὀφθαλμοῖς ταύτην¹³ πεπαραχέναι.

ΠΕΤΡΟΣ.

Εγὼ τοῦ ἁγίου τούτου ἀνδρὸς τὰς πράξεις ἀκούων, ἐν μὲν τῷ προορᾶν τὰ μέλλοντα, καὶ τὰ ἐν κρυφῇ δρώμενα εἰς φανερόν ἄγειν, τοῦ Ελισσαίου τὸ πνεῦμα ἐν αὐτῷ ὑπάρχειν ὁρῶ, ὅτι ἀπόντι τῷ μαθητῇ,¹⁴ ὡς παρὼν τὰ κατὰ αὐτοῦ διέγνω.

1) Alii ἀνύσωμεν — 2) Cod. Flor. τῆς.. τερπνότητος — 3) Quidam ἁγίου addunt et ἀνδρὸς pro πατρὸς — 4) Cod. Flor. ᾗτεῖτο. 5) Alii συνέβηκεν — 6) Cod. Flor. κατέβαλλε — 7) Cod. τοσοῦτο Alii τοσοῦτον — 8) Quidam ἑαυτὸν — 9) Cod. fol. 60 — 10) Cd. Flor. addit τὴν — 11) Verbum a quibusdam omisum — 12) Quidam πατρὸς pro δικαίου — 13) In Flor. deest ταύτην — 14) Cd. μαθητῇ scribit.

hora fatigaret ambulantes, invenerunt in itinere pratum et fontem, et quæque poterant ad reficiendum corpus delectabilia videri. Tunc conviator¹ ait: Ecce aqua, ecce pratum, ecce amœnus locus, in quo possimus² refici et parum quiescere, ut valeamus iter nostrum postmodum incolumes³ explere. Cum igitur et verba⁴ auribus et loca oculis blandirentur, hac⁵ tertia admonitione persuasus, consensit et comedit: vespertina vero hora pervenit ad cellam. Præsentatus autem venerabili Benedicto Patri, sibi orationem petiit:⁶ sed mox ei vir sanctus hoc quod in via egerat inproperavit, dicens; Quid est, frater, quod malignus hostis, qui tibi per cumviatorem⁷ tuum⁸ locutus est, semel tibi persuadere non potuit, secundo⁸ non potuit, ad tertium persuasit,⁹ et te ad hoc quod voluit, superavit? Tunc ille reatum infirmæ suæ mentis agnoscens, ejus pedibus provolutus, tanto magis cœpit culpam deflere et erubescere,¹⁰ quanto se cognovit etiam absentem in Benedicti Patris oculis deliquisse.

PETRUS.

Ego sancti viri præcordiis Elisæi spiritum video inesse, qui absenti discipulo praesens fuit.¹²

1) Alii *convivator* — 2) Alii *possumus* — 3) Cod. *incolomes* scribit — 4) Alii addunt *hæc* — 5) Omittunt *hac* alii — 6) Alii *dari* petiit — 7) Alii *conviat..* — 8) Prius *secundum* — 9) Alii *at tertio suasit* — 10) Prius *erubiscere* — 11) Cd. *Helisei* — 12) Alii *exitit*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Περὶ Τότιλα¹ του ῥηγὸς πειράσαντος τὸν ἅγιον.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

ΙΔ'. Δέον ἐστὶ, Πέτρε, ἡσυχάζειν σε τέως, ὅπως ἀκούσης τὰ μέγιστα.² Ἐν τοῖς τῶν Γότθων³ καιροῖς, ὁ τούτων ῥιζ⁴ Τότιλας τοῦνομα, ἀκηκοὼς τὰ τοῦ ἁγίου κατορθώματα, καὶ ὅτι προφητικοῦ χαρίσματος ἀνάπλεως⁵ τυγχάνει, ἐπὶ τὸ μοναστήριον ὥρμησεν ἐλθεῖν. Καὶ δὴ μήκοθεν τοῦ μοναστηρίου σταῖς, τὴν ἑαυτοῦ παρουσίαν τῷ μακαρίῳ ἐμήνυσεν. Ο δὲ ἅγιος ἐπέτρεψεν τοῦ παραγενέσθαι αὐτὸν πρὸς αὐτόν. Ἐκεῖνος δὲ λογισάμενος ἐν ἑαυτῷ ἀδύνατον εἶναι φθαρτὸν ἄνθρωπον ὄντα προφητικῆς χάριτος μετέχειν,⁶ τοῦτον πειράσαι ἐτόλμησεν. Ἐνα δέ τινα τῶν αὐτοῦ σπαθαρίων, Ῥίγγωνα λεγόμενον, ἔμφιασεν τοῖς ἑαυτοῦ ἱματίοις, καὶ τοῖς ὑποδήμασιν ὑπέδησεν, καὶ τοῦτον ἐν τῷ ἑαυτοῦ ὀνόματι πορευθῆναι πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον ἐκέλευσεν, ὡς δὴθεν πειράζων αὐτόν, παρασχόμενος αὐτῷ δορυφόρους πλείονας. Σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ κόμητας ἀπέστειλεν, τουτέστιν Βοῦλ Ρουδερίκ⁷ καὶ Βριδὴν,⁸ ἐκ δεξιῶν τε αὐτοῦ καὶ ἐξ εὐωνύμων πλείθην ἀρχόντων καὶ στρατιωτῶν πορευθῆναι ἐπέτρεψεν,⁹ οἰόμενος διὰ τῆς ἐπιπλάστου ταύτης καὶ ψευδοῦς θεωρίας ἀπατήσαι τὸν τοῦ Θεοῦ δοῦλον. Ὡς δὲ τὸ μοναστήριον κατέλαβεν ὑπὸ τῆς τῶν στρατιωτῶν τε καὶ ἀξιωματικῶν δορυφορούμενος τάξεως, συνέβη τὸν ἅγιον ἐν τινι ὑψηλῷ τόπῳ καθήμενον θεωρεῖν τοῦτον ἐρχόμενον· καὶ ἀπὸ διαστήματος ὄντος αὐτοῦ¹⁰ αὐτοῦ

1) Editiones passim accentum apponunt alteri syllabæ, sed Codex noster vulgarem usum secutus, adiecit primæ, ut et inferius.

2) Quidam δέοντα pro μέγιστα - Cod. Floren. ἀκούσης τὰ ἐν τοῖς omissio μέγιστα et δέοντα — 3) Ut superius Cod. scribit Γότθων.

4) Alii scribunt ῥήξ — 5) Alii attice ἀνάπλεως — 6) Quidam μετασχεῖν — 7) Alii Βουλτερίκον Ρουδερίκον sed codex ΒΟΥΛ ΡΟΥΔΕΡΙΚ' Cod. Flor. βούλ ρουδέριν — 8) Alii βρινδῖνον, sed codex ΒΡΙΔΗΝ Cod. Flor. βλίδην — 9) Quidam προσέταξε — 10) In aliis αὐτὸς desideratur.

CAPUT XVI.

*De simulatione regis Totilæ deprehensa.*¹

GREGORIUS.²

Oportet, Petre, ut interim sileas, quatenus adhuc majora cognoscas. Gothorum namque temporibus, cum rex eorum Totila sanctum virum prophetiæ habere spiritum audisset, ad ejus monasterium pergens, paulo longius substitit,³ eique se venturum esse nuntiavit. Cui dum protinus mandatum de⁴ monasterio fuisset ut veniret, ipse, sicut perfidæ mentis⁵ fuit, an vir Domini⁶ prophetiæ spiritum haberet explorare conatus est. Quidam vero ejus spatarius⁷ Riggo dicebatur, cui calciamenta⁸ sua præbuit, eumque indui vestibus regalibus fecit, quem quasi in persona sua pergere ad Dei hominem præcepit. In cujus obsequio tres qui sibi præ cæteris adhærere consueverant, comites misit, scilicet,⁹ Vul¹⁰ Ruderic, et Blidin, ut ante servi Dei oculos ipsum regem Totilam esse simulantes, ejus lateri¹¹ obambulant; cui alia quoque obsequia atque spa-

1) In codice capitis numerus paulo post verbum *Gothorum* apponitur — 2) Ut alias *quatinus*. — 3) Prius *substetit* — 4) In e adest rasura — 5) In *mentis* suppletum est *n* — 6) Alii *Dei*. 7) Sic Cod. cum rasura inter *t* et *a*, sed non videtur ibi fuisse *h* ut alii habent. — 8) Alii *calceam*... — 9) Codex *scelicet*. 10) Alii *vulteric* sed cod. ex Ambrosianus, ut codex Cryptensis hic habet, ut etiam in aliis duobus nominibus — 11) Alii *lateribus*.

ἐξ¹ οὐπερ, ἢ τοῦ ἁγίου φωνὴ ἠδύνατο παρ' ἐκείνου ἀκουσθῆ-
ναι, ἔκραξεν ὁ ἅγιος, λέγων. « Απόθου, τέκνον, ἀπόθου τοῦτο
ὅπερ ἐνδέδυσαι, οὐκ ἔστι γὰρ σόν. » Οστίς Ρίγγων ταῦτα ἀ-
κούσας παρ' αὐτοῦ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν ἐξέστη, μετανοῶν ἐφ'
οἷς ἔδρασεν· ὅτι τοιοῦτον ἅγιον, καὶ διορατικώτατον ἄνδρα
διαχλευασαὶ ἀπετόλμησεν. Πάντες οὖν οἱ σὺν αὐτῷ ὄντες τῷ
ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τὴν γῆν προσεκύνησαν· ἀναστάντες
δὲ οὐδαμῶς τῷ ἁγίῳ πλησιᾶσαι ἐτόλμησαν· ἀλλὰ πρὸς τὸν
αὐτῶν ῥῆγα ὑπέστρεψαν τρέμοντες, καὶ ἑαυτοὺς μεμφόμενοι
ἐπὶ τῇ οἰκείᾳ κουφότητι.

1) Cod. fol. 61.

PROCOPIUS de Bello Gothico lib. III.

S. Nilus Ode VI. Οἱ τὸν νόμον τὸν δεδωρημένον σοῦ μὴ συν-
τηρήσαντες προφητικῇ ἐράσει διελέγχονται, τὸ ποτηρίων πικρὸν μα-
θόντες, ὃ κακῶς πεπόκασι· καὶ τὸν Τόττηλα τὸν βασιλέα πειράζειν
μέλλοντα ἠλεγξας προφανῶς πᾶσι προειπὼν ἐν οἷς ἐμπέσῃ κακοῖς.
Qui regulam a te traditam non observarunt per prophetica re-
darguuntur visionem, quot pocula malitiose biberint rescientes; To-
tilamque regem, qui de te exploraturus erat, aperte coarguisti
coram omnibus ea mala prædicens, in quæ ille incideret.

tharios¹ præbuit, ut tam ex eisdem obsequiis quam ex purpureis vestibibus rex esse putaretur. Cumque idem² Riggo decoratus vestibibus, obsequentium frequentia comitatus monasterium fuisset ingressus, vir Dei eminens sedebat. Quem venientem³ conspiciens, cum jam ab eo audiri⁴ potuisset, clamavit, dicens: Pone, fili, pone hoc quod portas; non est tuum. Qui Riggo protinus in terram cecidit, et qui tanto viro inludere præsumpsisset, expavit: omnesque qui cum eo ad hominem Dei veniebant, terræ consternati⁵ sunt. Surgentes autem, ad eum propinquare minime præsumpserunt, sed ad suum regem reversi, nuntiaverunt trepidi in quanta velocitate fuerant deprehensi.⁶

1) Hic cod. addit *h*, et verbum scribit *spatharius*, quæ scriptura favet editionibus, non raro enim *u* pro *o* usurpatur, et vicissim; sed 2. m. scripsit *spatharium* — 2) Cod. *isdem* — 3) In *venientem* suppleta sunt *ien* a l. m. — 4) Cod. *audire* male. 5) Verbum super ras. — 6) Ut in titulo Cod. *deprhændi* scribit.

MABILLON adnot. ad vitam S. Benedicti. Act. SS. t. I. 12.

TROYA St. d'Italia nel M. E. vol. II. p. 1473.

De S. Benedicto et Totila confer CANTU' *Storia Universale* Torino 1842. tom. VIII. pag. 424. qui parum diverse a Gregorio rem narrat « per accertare se fosse (Benedetto) dotato di profetico spirito, vestì uno scudiero cogli abiti suoi, ed egli si pose indistinto nel corteggio, ma il santo lo riconobbe, e a lui « difilatosi, lo rimproverò. »

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Περὶ ἧς ἐξέθετο προφητείας τῷ αὐτῷ ῥηγί.

ΙΕ'. Τότε δι' ἑαυτοῦ ὁ αὐτὸς ῥήξ Τότιλας πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον παραγέγονεν.¹ ὃν ἡνίκα μήκοθεν καθεζόμενον ἐ-
θεάσατο, οὐδαμῶς ἐτόλμησεν προσεγγίσει αὐτῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν
ἐπὶ τὴν γῆν ῥίψας, ἐδέετο τῆς παρὰ τοῦ ἁγίου τυχεῖν συγ-
χωρήσεως. Ο δὲ τοῦ Θεοῦ θεράπων τοῦτον δις καὶ τρίς προσ-
φωνήσας ἀναστῆναι, καὶ θεασάμενος τῷ φόβῳ αὐτὸν συσχε-
θέντα μὴ ἀνιστάμενον,² Βενέδικτος ὁ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ οἰκέτης³ δι' ἑαυτοῦ ἀναστῆσαι τὸν ῥηθέντα ῥῆγα Τότιλαν
κατηξίωσεν, καὶ τοῦτον περὶ τῶν⁴ ἑαυτοῦ διήλεγξεν πράξεων.
καὶ ἐν ὀλίγοις ῥήμασιν πάντα τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμδεβη-
κέναι⁵ προεμήνυσεν, λέγων· «Πολλὰ κακὰ ἐποίησας καὶ ποιεῖς,
λοιπὸν ἀπόστηθι τῆς ἀνομίας, καὶ μετανόησον, καὶ ὅψέ ποτε
καὶ γὰρ ἐν Ρώμῃ μέλλεις εἰσιέναι, καὶ θάλασσαν περάσαι
ἔχεις, ἐννέα ἔτη⁶ βασιλεύσεις, τῷ δεκάτῳ δὲ ἔτει τελευτήσεις.»
Ταῦτα ἀκούσας ὁ τῶν Γότθων ῥήξ, καὶ τῇ ἀπροσδοκίᾳ τοῦ
μακαρίου προφητεία ἐκθαμβος γενόμενος,⁷ ἔρριψεν ἑαυτὸν
ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ εὐχὴν αἰτήσας, ἀνεχώρησεν τῆς μὲνῆς. Καὶ
ἀπὸ τότε τῆς ἑαυτοῦ ὠμότητός τε καὶ ἀπανθρώπι-⁸ας μετε-
ποιήθη, διὰ τῆς τοῦ ὁσίου διδασκαλίας, καὶ ἐπωφελοῦς πα-
ραινέσεως. Καὶ οὐ μετὰ⁸ πολὺν χρόνον ἐν Ρώμῃ εἰσῆλθεν, καὶ
ἐν Σικελίᾳ παραγέγονεν· δεκάτῳ δὲ ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλεί-
ας, ἡ θεία δίκη τοῦτον ζῆν οὐκ εἴασεν· ἀλλὰ κατὰ τὴν
τοῦ ἁγίου προφητείαν, τὸ βασίλειον μετὰ τῆς ζωῆς ἀπώ-
λεσεν.

Οθεν λοιπὸν ὁ τῆς Κανουσίων ἐκκλησίας ἐπίσκοπος⁹ πρὸς
τὸν μέγαν Βενέδικτον κατὰ τὸ σύννηθες παραβαλὼν· διὰ γὰρ

1) Alii παρεγένετο — 2) Alii ἀνιστα.. — 3) Quidam δοῦλος — 4) A-
lii τοῦ — 5) Quidam συνβαίνειν — 6) Cod. scripsit ἔτι — 7) Cd.
Florent. ἐκθαμβούμενος — 8) Alii μεθ' αὐ — 9) Hic sanctus Ca-
nusinæ civitatis Episcopus Savinus vocatur a GORDIANO in actis
S. Placidi § 41. De Canusia urbe in Apulia ad Aufidum fluvium
tribus millibus a Cannis sita et PROCOPIUS de bello gothico - De

CAPUT XV.

De prophetia eidem regi Totilae et Canusinae civitatis antisiti facta.¹

Tunc per se² idem³ Totila ad Dei hominem accessit: quem cum longe sedentem cerneret, non ausus accedere sese in terram dedit. Cui dum⁴ vir Dei bis et ter⁵ diceret: Surge, sed ipse ante eum de terra erigi non auderet Benedictus Iesu Christi Domini⁶ famulus per semetipsum dignatus accedere est ad regem prostratum; quem de terra levavit, de⁷ suis actibus increpavit, atque in paucis sermonibus cuncta quæ illi erant ventura prænuntiavit, dicens: Multa mala facis, multa⁸ mala fecisti, jam aliquando ab iniquitate compescere. Et quidem⁹ Romam ingressurus es, mare transiturus, novem annis regnas,¹⁰ decimo morieris. Quibus auditis, rex vehementer territus, oratione¹¹ petita recessit, atque ex illo jam tempore minus crudelis fuit; Cum¹² non multo¹³ post Romam adiit, ad Siciliam perrexit; anno autem regni sui decimo, omnipotentis Dei judicio regnum cum vita perdidit.¹⁴

1) In codice titulus habet sic: *De prophetia quae eodem regi totila facta est.* — 2) In se suppletum s a l. m. — 3) Cod. *isdem* ut solet. — 4) Alii *cum* — 5) Alii *tervè* pro *et ter* — 6) Quidam *et* præmittunt — 7) Hic quoque alii addunt *mala* — 9) Alii *E-*
quidem — 10) Manus senior *regnaturus* alii *regnabis* — 11) Prius *orationem* Cod. Bessarionis hic habet *orationem petiit ac recessit dum Romam abiit.* — 12) Alii *et.* — 13) l. m. *multom* — 14) Deinde 2. m. *perdidit.*

τὴν τῆς πολιτείας αὐτοῦ ἀγιοσύνην σφόδρα τοῦτον ἡγάπα ὁ σεβάσμιος Βενέδικτος. Καθ' ἐσθλόντων¹ οὖν αὐτῶν, καὶ λόγου κινήθέντος περὶ τε τῆς ἐν τῇ πόλει εἰσόδου τοῦ ῥηγὸς Τότιλα, καὶ τῆς τῶν Ρωμαίων πόλεως ἀπωλείας, λέγει πρὸς τὸν μακάριον ὁ ἐπίσκοπος· « Διὰ τοῦ ῥηγὸς τούτου ἡ πόλις Ρώμη καταλυθήσεται, πρὸς τὸ μηκέτι οἰκισθῆναι ὑπὸ² ἀνθρώπων. » Πρὸς οὖν ὁ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπος ἀπεκερίθη· « Ἡ τοῦ Ρωμαίων πόλις ὑπὸ ἐθνῶν οὐ μὴ καταλυθήσεται, ἀλλ' ἀνάγκαις, ἀσπραπαῖς τε καὶ ταραχαῖς καὶ σεισμοῖς σαλευθεῖσα τακῆσεται ἐφ' ἑαυτήν. Καὶ ἰδοὺ τὰ μυστήρια τῆς τοῦ σεβασμίου ἀνδρὸς προφητείας ἡλίου λαμπρότερα ἐν ὀφθαλμοῖς πάντων πρόκειται· καὶ γὰρ ἐν αὐτῇ τῇ μεγίστῃ πόλει τὴν περικαλλῆ ταύτης κόσμησιν οὐχ ὁρῶμεν, ἀλλὰ καταχωσθέντας³ οἴκους, ἐκκλησίας ἐρημωθείσας διὰ τῶν ἐπιγεγονότων σεισμῶν κατανοοῦμεν, καὶ τὰ κτίσματα αὐτῆς παλαιώθεντα· ὑπὸ γὰρ τῶν συμπτωμάτων, καὶ τῶν συνεχῶν σεισμῶν ἢ τῶν οἰκοδομημάτων ποικιλία πατερῶν ῥυπώθη.⁴ Ταύτης τῆς Θεοσδότου τοῦ ὁσίου ἀνδρὸς προφητείας τὴν ἐξήγησιν ἐποιήσατο πρὸς μὲν Ονοράτος ὁ τοῦ ἁγίου φοιτητής.⁵ ἔλεγεν δὲ ταῦτα ὁ αὐτὸς εὐλαβέστατος Ονοράτος οὐ παρὰ τοῦ ἁγίου ἀκηκοέναι, ἀλλὰ παρὰ ἀδελφῶν ἀληθευόντων πισωθείς ἐμαρτύρει ταῦτα.

eodem (Dialog. l. III. c. 5.) περὶ Σαβίνου τοῦ τῆς Κανουσίας ἐπισκόπου ut vertit ZACHARIAS, narratur a GREGORIO prodigium coram Totila patratum.

1) Editores monent hoc aoristum verbi parum usitari — 2) Alii παρὰ — 3) Prius κατασκοθ.. — 4) Cod... ῥιπώθη — 5) Cd. φυτιτῆς.

PROCOPIUS Cæsariensis *De bello Gothico* cap. VI. narrat anno octavo eiusdem belli et primo regni Totilæ.. Τώτιλας... ἐς μὲν τὰ Ρώμης ὄρια εὐδαμῇ ἦλθεν.. Καμπανούς καὶ Σαμνίτας αὐτίκα ἦκων Βενεβέντον πόλιν ὀχυρὰν παρεστήσατο οὐδενὶ πόνῳ... Totila.. Romæ finibus abstinuit.. et ad Campanos et Samnitas repente ingressus Beneventum urbem validam nullo negotio in potestatem suam redegit. Hoc tempore, nempe anno 542, Benedictum invisit. BARONIUS *Annal. Eccl.* 543.

Præterea Canuissnæ antistes ecclesiæ ad eundem Domini¹ famulum venire consueverat, quem vir Dei pro vitæ suæ merito valde diligebat.² Is itaque dum cum illo de ingressu regis Totilæ et Romanæ urbis³ perditione colloquium⁴ haberet, dixit: Per hunc regem civitas ista destruetur, ut jam amplius non habitetur.⁵ Cui vir Domini respondit: Roma a gentibus non exterminabitur, sed tempestatibus, coruscis,⁶ et turbinibus, ac⁷ terræ motu fatigata,⁸ in semetipsa marcescet. Cujus prophetiæ mysteria nobis jam facta sunt luce clariora, qui in hac urbe dissoluta mœnia, eversas domos, destructas ecclesias⁹ turbine cernimus, ejusque ædificia longo senio lassata, quia ruinis crebrescentibus¹⁰ prosternantur, vidimus.¹¹ Quamvis hoc Honoratus ejus discipulus, cujus mihi relatione conpertum est, nequaquam ex ore illius audisse se perhibet; sed quia hoc dixerit, dictum sibi a fratribus fuisse¹² testatur.

- 1) Alii *Dei* — 2) Prius *diligebat*. — 3) Prius *orbis* — 4) Prius *colloquium* — 5) Alii *inhabitetur*. — 6) Prius *corussis* — 7) Alii *et*.
8) Prius *fatigata* — 9) Cd. *domus destructas æccl.*. DE ROSSI Bol. arch. II. V. 75. de basilica Petronillæ destructa — 10) Prius *crebics.*.
11) Alii *videmus*. — 12) Prius vid. *fuisse*. Cd. Bess. *suis pro fuisse*.

MURATORI *Annali d' Italia* anno DXLII. « In questi suoi
« progressi (Totila) arrivato a Monte Cassino volle visitar S.
« Benedetto celebre allora abbate di quel monasterio, il quale
« gli predisse molte cose avvenire e l'esortò alla clemenza. »

TROYA St. d' Italia nel M. E. l. cit.

Notæ Anonym. Cas. Cod. 175.. *in poio* (podio).. *ibi carripit Totila.*.

De S. Honorato MIRTZ *Chron.* — MURATORI *Chron. Subl. Antiq. Ital.* XII. 16.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙϚ.

Περὶ τοῦ δαιμονιοῦντος¹ κληρικοῦ, καὶ διὰ προσευχῆς
αὐτοῦ ἰαθέντος.

ΙϚ'. Εν² αὐτῷ τοίνυν τῷ καιρῷ κληρικός τις ἐκ τῆς Ακυϊ-
νῶν ἐκκλησίας ἐτύγχανεν ὑπὸ δαίμονος ἀκαθάρτου ἐνοχλού-
μενος· ὁ δὲ τούτου ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Κωνστάντιος ἐν
διαφόροις τῶν ἁγίων κοιμητηρίοις πολλάκις τοῦτον ἀπέ-
στειλεν, ὅπως δυνηθῇ ἰάσεως τυχεῖν·³ ἀλλ' οἱ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ
μάρτυρες τῆς ἰάσεως τὸ δῶρον τούτῳ παρασχεῖν οὐχ εἴλαν-
το,⁴ ἐπιδειῖξαι πᾶσιν θελήσαντες τὴν ἐν τῷ μακαρίῳ Βενεδί-
κτῳ ἐπιπολάζουσαν θείαν χάριν τῶν ἰαμάτων. Απηνέχθη
τοίνυν ὁ ἀσθενῶν πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ δοῦλον Βενέδικτον,
ἔστις τῷ κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ τὰς δεήσεις προσενέγκας, τὸ
ἀκάθαρτον πνεῦμα ἀπ' αὐτοῦ ἀπελάσας, ὑγιῇ τοῦτον τῇ τοῦ
Θεοῦ χάριτι ἀπεκατέστησεν,⁵ εἰπὼν αὐτῷ· « Απελθε, ἰδοὺ
ὑγιὴς γέγονας· κρέα μὴ φάγῃς, μηδὲ ἱερατικῷ βαθμῷ ἐπι-
βῆς· οἷα⁶ δ' ἂν ἡμέρα ἱερατικὸν ἀξίωμα ἐφ' ἑαυτὸν δέξα-
σθαι τολμήσεις,⁷ εὐθέως ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀκαθάρτου
δαίμονος ἀνελεημόνως ὑποβληθήσῃ. » Επανελθὼν δὲ εἰς τὰ
ἴδια ὁ ἰαθεὶς, ἐπελάθετο τῆς παρὰ τοῦ ἁγίου δοθείσης αὐ-
τῷ ἐντολῆς, καὶ μετὰ ἐτῶν πολλῶν περίοδον, ἡνίκα ἐθεά-
σατο τοὺς προτερεύοντας ἐν τῷ ἱερατικῷ καταλόγῳ ἐκ τοῦδε
τοῦ βίου μεταστάντας, καὶ τοὺς ἑαυτοῦ ἐλάσσοντας ἐν ἱερα-
τικῷ προβαίνοντας τάγματι, λήθην,⁸ ὥς εἴρηται, ὑπομείνας
τῶν παρὰ τοῦ ἁγίου πρὸς αὐτὸν γενομένων νουθεσιῶν, ἱερα-
τικῷ ἐπέβη τάγματι· παραυτὰ δὲ εἰς αὐτὸν ὁ δαίμων, ὥσ-
περ ἀνήμερος θῆρ εἰσοικισθεὶς, ἀνηλεῶς τοῦτον διεσπάραττε
μέχρι θανάτου.

1) In titulo editores animadvertunt: forte ἐπιδειῖξαι θελήσαντες
πᾶσι.. δαιμονιοῦντος — 2) Codex noster fol. 62 — 3) Cod. Flor.
habet τυχεῖν ἣν οὐκ εἴλαντο — 4) Cod. ἤλυντο pro εἴλυντο scri-
bit — 5) ἀποκατ.. — 6) Alii εἶαν δ' ἂν ἡμέραν quidam οἷα γὰρ
ἡμέρα — 7) Alii τολμήσης — 8) Cod. scribit λίθην.

De Constantio Aquinati ZACHARIAS papa sic vertit verba Gre-
gorii (lib. III. cap. 8.) Ἀνὴρ τις πάνυ τῇ ζωῇ εὐλαβέστατος Κων-
στάντιος τοῦνομα ἐπίσκοπος τῆς Ακυίνου πόλεως ὑπῆρχεν... « Vir

CAPUT XVI.

De clerico a demonio¹ liberato.

Eodem quoque tempore quidam Aquinensis Ecclesiae² clericus daemonio vexabatur, qui a venerabili³ viro⁴ Constantio Ecclesiae ejus antistite⁵ per multa fuerat martyrum loca transmissus, ut sanari potuisset. Sed sancti⁶ martyres noluerunt ei sanitatis donum tribuere,⁷ ut quanta esset in Benedicto gratia demonstrarent. Ductus itaque est ad omnipotentis Dei famulum Benedictum ; qui Jesu Christo Domino preces fundens, antiquum hostem de obsesso homine protinus expulit. Cui sanato praecepit, dicens ; Vade, et post hæc carnem non comedas ; ad⁸ sacrum vero⁹ ordinem numquam accedere praesumas ; quacunque die¹⁰ sacrum ordinem temerare praesumpseris, statim juri diaboli¹¹ iterum manciparis.¹² Discessit igitur clericus sanus, et sicut terrere solet animum poena recens, ea quae vir Dei praeceperat, interim custodivit. Dum¹³ vero post annos multos omnes priores illius de hac luce

1) Alii addunt *ad tempus* — 2) Prius vid. *ecclesia* — 3) Ante vener.. est parva rasura — 4) Prius *vero* — 5) Prius *antestis* sed s in fine dubie eras. — 6) Alii addunt *Dei* — 7) Cod. Bessarionis *gratiam conferre* — 8) Cod. *praecum* alii *precem* — 9) Alii praemittunt *et* — 10) Alii omittunt *vero* — 11) Quidam praemittunt *autem* — 12) Prius *diabuli* — 13) Alii *mancipaberis*. 14) Quidam *Dum*.

ΠΕΤΡΟΣ.

Ο προορατικός τοῦ Θεοῦ οὗτος ἄνθρωπος, ὡς ὁρῶ, ἀποκεκρυμμένα μυστήρια διέγνωσεν,¹ ὅστις ὑπὸ Θεοῦ φωτισθεὶς, τουτονὶ τὸν κληρικὸν διὰ τοῦτο τῷ διαβόλῳ παραδοθέντα συνῆκεν, πρὸς τὸ μὴ αὐτομολίσαι² τοῦτον ἱερατικῇ ἐγχειρισθῆναι ἀξία.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Διὰ τί ἀγνοεῖν εἶχεν τὰ τῆς θεότητος μυστήρια ὁ τοῦ Χριστοῦ τὰ προστάγματα φυλάττων; καθὼς γέγραπται· « Ο προσκολλώμενος τῷ κυρίῳ ἐν πνεῦμά ἐστιν.³ »

ΠΕΤΡΟΣ.

Εἰ⁴ ἐν γίνεται σὺν τῷ κυρίῳ πνεῦμα ὁ τῷ Θεῷ προσκολλώμενος, τί ἐστιν ὅπερ πάλιν ὁ αὐτὸς πάνσοφος κήρυξ εἶρηκεν, φήσας· « Τίς ἔγνω⁵ νοῦν κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο;⁶ » Λίαν ἀσύμφωνόν μοι εἶναι δοκεῖ, εἰ ὁ νοῦς σὺν τῷ κυρίῳ ἐν πνεῦμα γενόμενος τὰ μέλλοντα ἀγνοήσει.⁷

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Οἱ ἅγιοι ἄνδρες, ἐφ' ὅσον σὺν τῷ κυρίῳ ἐν εἰσιν, τὸν νοῦν κυρίου οὐκ ἀγνοοῦσιν, ὁ γὰρ αὐτὸς⁸ Απόστολος λέγει· « Τίς οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ οἰκοῦν ἐν αὐτῷ; οὕτως⁹ καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς ἔγνω, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ.¹⁰ » Ἰνα οὖν ἑαυτὸν ἐπιδείξῃ τὰ τοῦ Θεοῦ μὴ ἠγνοηκέναι μυστήρια, προσέθηκεν· « Ἡμεῖς δὲ οὐχὶ¹¹ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου τούτου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ. » ὅθεν εἶρηκεν πάλιν « Α

« quoque venerabilis vitæ Constantius Aquinæ civitatis episcopus fuit.. »

- 1) Alii διέγνωκεν — 2) Alii αὐθις τολμῆσαι pro αὐτομολίσαι.
3) Πρὸς ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α'. Επισ.. Cod. Vat. pag. 1463, de quo supra, habet κολλώμενος — 4) Alii Διατί — 5) Cod. noster male ἔγω pro ἔγνω scribit — 6) Πρὸς ΡΩΜΑΙΟΥΣ Επισ.. ib. p. 1456.
7) Alii ἀγνοήσει — 8) Alii αὐτὸς κύριος διὰ τοῦ ἀποστόλου λέγει.
9) Alii οὕτω — 10) Πρὸς ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Β'. ἐπ. In eodem Cod. Vat. p. 1463 deest οἰκουν, habet ουτως, et εγνωκεν pro ἔγνω — 11) Cod. Vat. habet ου pro ουχι.

migrassent, et minores¹ sibimet superponi in sacris ordinibus cerneret, verba viri Dei quasi ex longo tempore oblitus postposuit,² atque³ ad sacrum ordinem accessit: quem mox is, qui reliquerat, diabolus tenuit, eumque vexare⁴ quousque animam ejus excuteret, non cessavit.

PETRUS.

Iste vir Dei divinitatis, ut video, etiam secreta penetravit, qui⁵ perspexit hunc clericum idcirco diabolo⁶ traditum, ne ad sacrum ordinem auderet accedere.

GREGORIUS.

Quare divinitatis secreta non nosset, qui divinitatis praecepta servavit, cum scriptum sit: *Qui adhæret Domino, unus spiritus est*⁷?

PETRUS.

Si unus fit cum Domino spiritus, qui Domino adhaeret,⁸ quid est quod iterum idem egregius praedicator dicit: *Quis novit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit?*⁹ Valde enim esse inconveniens videbitur¹⁰ sensum, cum quo unus factus fuerit, ignorare.

GREGORIUS.

Sancti viri in¹¹ quantum cum Domino¹² unum sunt, sensum Domini non ignorant. Nam idem

1) Alii addunt *suos* — 2) Cod. *posposuit* — 3) Prius *adque*.
4) Cod. Bessar. addit *coepit*, et paulo post omittit *eius* — 5) Alii *quia* — 6) Prius *idcirco* *diabulum* — 7) Ep. I. cor. VI. 17.
8) Cod. *adheret* et *h* supplet. a l. m. — 9) Ep. rom. XI, 34.
10) Alii addunt *eius* — 11) Quidam *in* omittunt. — 12) Alii *Deo*.

ὁφθαλμὸς οὐκ εἶδεν, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἀ ἡσοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, ἡμῖν δὲ ἀπεκάλυψεν διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ.¹ »

ΠΕΤΡΟΣ.

Εἰ² τῷ Ἀποστόλῳ αὐτὰ τὰ τοῦ Θεοῦ ὑπάρχοντα, διὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ ἦσαν ἀποκεκαλυμμένα,³ πῶς πρὸ τούτων ὧν προεθέμην λέγειν, προφθάσας εἶπεν· « Ὁ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ.⁴ » Πάλιν δὲ μοὶ ταῦτα λέγοντι ἑτέρα ὑπεισέρχεται ἐρώτησις· καὶ γὰρ Δαυὶδ ὁ προφήτης τῷ Θεῷ ἐντυγχάνων ἔλεγεν· « Ἐν τοῖς χεῖλεσί μου ἐξήγγειλα πάντα τὰ κρίματα τοῦ στίματός σου.⁵ » Εἰ οὖν τὸ γνῶναι τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα μεῖζόν ἐστι τοῦ ἀναγγεῖλαι, πῶς ὁ μακάριος Παῦλος ἀνεξερεύνητα τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα ἀναγγέλλει, ὁ δὲ Δαυὶδ οὐ μόνον ταυτα γνῶναι, ἀλλὰ καὶ τοῖς χείλεσιν ἀναγγεῖλαι μαρτυρεῖ;

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Ἐν ἑκατέραις ταύταις σου ταῖς ἐρωτήσεσιν ἐν τοῖς ἀνωτέρω εἰρημένοις ὡς ἐν συντόμῳ ἀπεκρίθην, λέγων, ὅτι οἱ ἅγιοι ἄνδρες ἐφ' ὅσον μετὰ τοῦ κυρίου ἐν εἰσιν, τὸν νοῦν κυρίου οὐκ ἀγνοοῦσιν.⁶ Πάντες γὰρ οἱ διὰ προσευχῆς ἀπερυσπᾶσθαι τῷ κυρίῳ ἀκολουθοῦντες, δηλονότι⁷ ἐν τῇ εὐχῇ ὄντες σὺν τῷ κυρίῳ εἰσιν· οἱ δὲ τῷ ἐφολκίῳ τοῦ γεώδους τούτου καὶ ἐπικήρου σώματος τοῖς πάθεσιν βαρύνενοι, σὺν τῷ κυρίῳ εἶναι οὐ δύνανται. Τὰ ἀπόκρυφα οὖν τοῦ Θεοῦ κρίματα, ὅταν ἡνωμένοι τῷ κυρίῳ εἰσιν, ἐπίστανται· ὅταν δὲ ὑπὸ τῆς τοῦ σώματος ἀσθενείας κώλυμα ὑποστώσιν, καὶ

1) In Codice Flor. deest αὐτοῦ, ut etiam in textu biblico Cod. Vat. Græc. qui etiam habet pag. 1463. σα pro ἀ et γαρ pro δὲ — 2) Aliqui Ἐν τῷ ἀποστ.. Hic Codicis fol. 63. — 3) Cod. ἀποκεκαλυμμένα scribit — 4) Πρὸς ΡΩΜΑΙΟΥΣ ubi Cod. Vatican. Græc. pag. 1456 legit 1. manu ἀνεξεραυνητα pro ἀναξερευνητα a 2. manu — 5) Ψαλμὸς ΠΙΗ'. — 6) Verbum ἀγνοοῦσιν sequitur facies folii vacua, quia ad scriptionem parum apta videbatur. 7) Quidam scribunt δῆλον ὅτι.

quoque apostolus¹ dicit : *Quis enim scit hominum, quæ hominis sunt, nisi spiritus hominis, qui est in ipso? Ita et quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi spiritus Dei.*² Qui, ut se ostenderet nosse, quæ Dei sunt, adjunxit :³ *Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est.* Hinc⁴ iterum dicit ; *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se ; nobis autem revelavit per spiritum suum.*

PETRUS.

Si ergo eidem apostolo ea, quæ Dei sunt, per Dei Spiritum fuerant revelata, quomodo super hoc quod proposui,⁵ præmisit dicens : *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei! quam inconprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus*⁶ ! Sed rursum mihi hæc dicenti alia suboritur quaestio. Nam David propheta Domino loquitur, dicens : *In labiis meis pronuntiavi omnia judicia oris tui*⁷. Et cum minus sit nosse quam etiam pronuntiare, quid est quod Paulus incomprehensibilia esse Dei judicia asserit; David autem hæc se omnia non solum nosse, sed etiam in labiis⁸ pronuntiasse testatur ?

1) Cod. *apostulus* — 2) Ep. I. COR. II. 11. — 3) Cod. *adiunxit*. — 4) Alii *Hic* — 5) Quidam et Cod. Bessarion *proposuit* — 6) Ep. Rom. XI. 33. — 7) PSALM. CXVIII. 13. — 8) In Cod. Bessarion. desunt verba *in labiis*

ἀπὸ Θεοῦ πρόσκαιρον ἀπασχοληθῶσιν τὸν νοῦν, τὰ κρίματα τοῦ κυρίου ἀγνοοῦσιν, καὶ τὰ ἀπόκρυφα αὐτοῦ μυστήρια ἄδηλα αὐτοῖς καθίστανται· καὶ λοιπὸν τότε ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ εἶναι λέγονται. Ἡνίκα δὲ τῷ Θεῷ τῇ διανοίᾳ ἐνωθῶσιν διὰ τῆς τῶν θείων γραφῶν ἀναπτύξεως, καὶ κρυπτῶν μυστηρίων ἀποκαλύψεως,¹ ὅσον παρὰ Θεοῦ κομίζονται τὸ μέτρον γινώσκουσιν καὶ αὐτὸ² οἶδασίν τε καὶ προμηνύουσιν. Τὰ μυστήρια τοίνυν, ἅπερ παρὰ τῷ Θεῷ ἐν ἀποκρύφῳ εἰσὶν, ἀγνοοῦσιν, ἃ δὲ ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτει, γινώσκουσιν. Οἶδεν καὶ Δαυὶδ ὁ προφήτης φήσας·³ « Ἐν τοῖς χείλεσίν μου ἐξήγγειλα πάντα τὰ κρίματα.⁴ » παραυτὰ προσθεὶς ἐπήγαγεν « τοῦ στόματός σου· » μονονουχὶ λέγων πρὸς Θεόν. Ἐκεῖνα ἐγὼ κρίματα γνῶναί τε καὶ ἀναγγεῖλαι ἠδυνήθην, ἅπερ λαλήσαντά σε πρὸς μέ ἐγνων,⁵ ἐπὶ ἐκεῖνα ἅπερ αὐτὸς οὐ λέγεις, παρ' ἡμῖν ἄδηλα ὑπάρχουσιν καὶ ἀνέκφραστα. Συμφωνεῖ λοιπὸν ἡ τε προφητικὴ καὶ Αποστολικὴ μαρτυρία, ὅτι καὶ ἀνεξιχνίαστά εἰσι τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα, καὶ τὰ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ προερχόμενα τοῖς ἀνθρωπίνοις χείλεσιν ἔσονται προφερόμενα· καὶ γὰρ ὑπὸ ἀνθρώπων ἐκεῖνα λαληθῆναί τε καὶ γνωσθῆναι δύνανται, ἅπερ ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτει, καὶ πάλιν ἐκεῖνά εἰσι παρ' ἡμῖν κρύφιά τε καὶ ἀφανῆ, ἅπερ αὐτὸς τοῖς ἑαυτοῦ ἀνεφίκτοις κρίμασιν ἐν ἀδήλῳ ἔθετο.

ΠΕΤΡΟΣ.

Ἐν τῇ προσθήκῃ τῆς ἐμῆς ἐρωτήσεως τῶν προῤῥηθέντων μαρτυριῶν τὸ δυσερμηνευτον, λέγω δὴ τοῦ τε προφήτου Δαυὶδ καὶ τοῦ Αποστόλου, τηλαυγῶς διεσάφησας·⁶ ἀλλὰ δυσωπῶ, εἰ ὑπολέλειπται τι περὶ τῆς ἀνεπιλήπτου πολιτείας τοῦ ἁγίου ἐκείνου⁷ ἀνδρός, θαυσιλῶς φράσον ἡμῖν.

1) Aliqui ἀποκαλύψεων — 2) Alii αὐτό — 3) Alii φῆσιν pro φήσας — 4) Cod. κριμα pro κριματα habet — 5) Cod. ἐγνων pro ἐγνων. Hinc Codicis fol. 64. — 6) Cod. διασαφίσας scribit. 7) Cod. prius ἐκεῖ postea 2. m. ἐκείνου.

GREGORIUS.

Ad utraque haec tibi superius sub brevitate respondi, dicens, quod sancti viri in quantum cum Domino unum sunt, sensum domini non ignorant. Omnes enim qui devote dominum sequuntur, etiam devotione cum Deo sunt, et adhuc carnis corruptibilis pondere gravati cum Deo non sunt. Occulta itaque Dei judicia, in quantum conjuncti sunt, sciunt; in quantum disjuncti¹, nesciunt. Quia enim secreta ejus adhuc perfecte non penetrant, inconprehensibilia ejus judicia esse testantur; quia vero mente ei inhaerent, atque inhaerendo vel sacræ² Scripturae eloquiis vel occultis revelationibus³, in quantum accipiunt, agnoscunt, et norunt haec et pronuntiant. Judicia igitur⁴ quae deus tacet nesciunt, quae deus loquitur, sciunt. Unde et David propheta cum dixisset: *In labiis meis pronuntiavi omnia judicia*, protinus addidit, *oris tui*, ac si aperte dicat: Illa ego judicia et nosse et pronuntiasse potui, quae te dixisse cognovi. Nam ea quae ipse non loqueris, nostris procul dubio cognitionibus abscondis. Concordat ergo prophetica apostolicaque sententia; quia et inconprehensibilia sunt dei judicia, et tamen quae de ore ejus prolata fuerint, humanis labiis pronuntiantur; quoniam sciri⁵ ab hominibus et prolata per Deum possunt, et occultata⁶ non possunt.

PETRUS.

In objectionem meam quaestiunculae patuit causa rationis. Sed quaeso te, si qua sunt adhuc de hujus viri virtute⁷ subjunge.

1) Alii add. *sunt* — 2) Alii *sacris* — 3) Prius *relat.* — 4) Alii *itaque* — 5) Alii *scire* — 6) Alii *occulta* — 7) Alii *virtutibus*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Περὶ τῆς ἐρημώσεως τοῦ μοναστηρίου.¹

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

ΙΖ'. Ἀνὴρ τις ὑπῆρχεν εὐγενέστατος, ὁμώνυμος δὲ τοῦ μακαρίου Βενέδικτος,² ὅστις ὑπὸ τῆς αὐτοῦ θεοσόφου διδασκαλίας παιδαγωγηθεὶς, τὴν τοῦ βίου καταλείψας τερπνότητα πρὸς Θεὸν ἐπανέδραμε·³ καὶ διὰ τὴν ἐν τῷ ἁγίῳ οὔσαν μεγίστην τῆς πολιτείας ἀρετὴν⁴ τὴν τῆς πνευματικῆς παρρησίας πρὸς αὐτὸν ἐκτήσατο ἀσφάλειαν. Τούτου κατὰ τὸ σύνηθες πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον παραγεγονότος, καὶ ἐν τῷ κελλίῳ εἰσεληλυθότος, εὔρεν τὸν θεσπέσιον πατέρα πικρῶς κλαίοντα καὶ ὀδυρόμενον· ἐπὶ πολὺ δὲ ἐστῶς, καὶ θεασάμενος τὴν τῶν ἀκατασχέτων αὐτοῦ δακρύων φορὰν, ἐν αμηχανίᾳ γέγονεν, μὴ ἐρακῶς τοῦτον, καθὼς σύνηθες αὐτῷ ἦν, ἐν τῇ τῆς προσευχῆς ὥρᾳ ἐν ἡσυχίᾳ δακρύειν, ἀλλ' οἰμωγὰς καὶ θρηνώδεις στεναγμοὺς ἐκπέμποντα. Εμφοβος δὲ καὶ ἔντρομος γενόμενος, τί ἂν ἦν τὸ αἷτιον παρὰ τοῦ ἁγίου μαθεῖν ἐπεζήτηι τοῦ τοσούτου ὀδυρμοῦ, πρὸς ὃν ὁ θεόσοφος⁵ πατήρ ἀπεκρίθη· «Ὅλον τοῦτο⁶ τὸ μοναστήριον ὅπερ διὰ τοῦ Θεοῦ οἰκοδόμησα, καὶ πάντα ὅσα τοῖς ἀδελφοῖς ἡτοίμασα, τῇ τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ κρίσει τοῖς ἔθνεσιν παρεδόθησαν· μόλις δὲ διὰ προσευχῆς τὸν Θεὸν ἐξιλεωσάμεν τοῦ χαρισθῆναί μοι τὰς ψυχὰς τῶν ἐν κυρίῳ⁷ μου ἀδελφῶν τῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ⁸ οἰκούντων. » Βενέδικτος μὲν ἐκεῖνος ὁ τῷ ἁγίῳ παραβαλὼν, τῆς τῶν μελλόντων προφητείας παρ' αὐτοῦ δεξάμενος τὰ ἐνέχυρα, ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς μονῆς θαυμάζων. Ἡμεῖς δὲ ὁρῶμεν ἀρτίως ὑπὸ τοῦ ἔθνους⁹ τῶν Λαγγοβάρδων¹⁰ καταλυθὲν¹¹ τὸ μοναστήριον αὐτοῦ. Αναπαυομένων

1) Extrema αὐτοῦ προφητείας vel αὐτοῦ προφητεία alii addunt.

2) Cod. Paris. et Flor. Βενεδίκτου — 3) Cod. Florentin. ἀνεδρ..

4) Quidam præmittunt τὴν — 5) Alii θεοφόρος — 6) Cod. male τοῦτον Codex vero Florent. hic habet ὅλα ταῦτα τὰ μοναστήρια.

7) Codd. quidam Χριστῷ ἀδελφῶν μου — 8) Cod. Flor. τοῖς μοναστηρίοις — 9) Alii γένους — 10) Ut alios Λογγ.. alii — 11) Male eod. καταλυθέντα..

CAPUT XVII.

*De prophetia destructionis monasterii sui.*¹

GREGORIUS.

Vir quidam nobilis, Theopropus² nomine, ejusdem Benedicti³ Patris fuerat admonitione conversus, qui pro vitae suae merito magnam apud eum familiaritatis fiduciam habebat. Hic cum quadam die ejus cellulam⁴ fuisset ingressus, hunc amarissime flentem repperit. Cumque diu subsisteret, ejusque finiri⁵ lacrimas non videret, nec tamen vir Domini⁶ ut consueverat orando plangeret, sed mœrendo,⁷ quænam causa tanti luctus existeret, inquisivit. Cui vir Dei illico⁸ respondit: Omne hoc monasterium quod construxi,⁹ et cuncta quæ fratribus præparavi, omnipotentis Dei judicio gentibus tradita sunt. Vix autem obtinere potui, ut mihi ex hoc loco animae cederentur.¹⁰ Cujus vocem tunc Theopropus audivit, nos autem cernimus, qui destructum¹¹ modo a Longobardorum¹² gente ejus monasterium scimus. Nocturno enim tempore et quiescentibus fratribus,

1) Titulus in aliis est: *De destructione monasterii viri Dei ab ipso prædicta.* — 2) Alii *Theoprobis*: sic et inferius — 3) Rasura est inter c et t, forte prius i fuerat — 4) Alii *cellam* — 5) Alii hic addunt *non*, quod omittunt ante *videret* — 6) Quidam *Dei*. 7) Cod. scribit *maerendo* — 8) Cod. *ilico* — 9) In cod. *construæi*. 10) Alii *concederentur* — 11) Codex *distructum* — 12) Manus posterior *Langob.* sic etiam inferius.

γὰρ τῶν ἀδελφῶν μεσονυκτίῳ, ἄφνω εἰσπηδήσαντες ἐν τῷ μοναστηρίῳ οἱ Λαγγοβάρδοι, πάντα τὰ ἐν τῇ μονῇ διαρπάσαντες, οὐ συνεχωρήθησαν παντελῶς τινος τῶν ἀδελφῶν ἐπικρατεῖς γενέσθαι. Ἡ γὰρ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ προσευχὴ ἐφρούρει τούτους, πρὸς τὸ πᾶσιν δειχθῆναι τὴν ἐνυπάρχουσαν αὐτῷ τῆς θείας δυνάμεως χάριν· ὁ γὰρ πιστὸς ἐν ἐπαγγελίαις Θεός, ὅπερ τῷ ἑαυτοῦ γνησίῳ θεράποντι Βενεδίκτῳ ὑπέσχετο ἐπλήρωσεν· εἰ γὰρ καὶ τὰ ὑπάρχοντα τῆς μονῆς¹ ἐκ συγχωρήσεως Θεοῦ διήρπασαν, ἀλλ'² οὖν ὁμως ἡ τῶν ψυχῶν περιποίησις ὑπὸ κυρίου ἐδωρήθη αὐτῷ. Οὕτως ἔγνωμεν καὶ τὸν μακάριον Παῦλον τὸν Απόστολον ὑπὲρ τοῦ πλήθους τῶν συμπαλωτῆρων αὐτοῦ ἐκδυσωπήσαντα τὸν Θεὸν ἐν τῇ κατὰ τὸν πλοῦν ζαλώδει ἀνάγκῃ, καὶ τῆς δεήσεως μὴ ἀποτυχόντα.³ εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα τοῦ ἐν τῷ πλοίῳ ὄντος φόρτου ἡ ἀποβολὴ γέγονεν, ἀλλ' οὖν γε ἡ τῶν ψυχῶν ἐπικερδὴς σωτηρία παρὰ Χριστοῦ ἐχαρίσθη αὐτῷ.

1) Cod. Flor. ὑπάρχοντα τῶν μοναχῶν ἐκ παραχωρήσεως — 2) Cd. fol. 65 — 3) Quidam ἀποτυγχάνοντα.

S. Joseph hymnographus Ode III. Ρσαῖς σου τῶν δακρύων ἄρδευόμενος, ὡς δένδρον Βενέδικτε καρποφόρον, εὐκαρπίαν θείας ἡνεγκας ἀρετῶν καὶ θαυμάτων θεία χάριτι: *Fluentis lacrymarum irrigatus, veluti arbor fructifera fructus abundantes virtutum et prodigiorum divina gratia protulisti* - Cathism... μονὴν συγκροτήσας ἱερὰν προσενηνοχας κυρίῳ σωζομένων πληθὺν παναοίδιμε... *cum asceterium sacrum congregasses obtulisti Domino multitudinem servatorum, o celebrande* - Ode VII Εἰργάσω ταῖς ἐσιόις πόνοις σου μάνδραν ἀπείρων μοναστῶν, ἥτις αἰεὶ διαμένει τειχιζομένη ταῖς προσασίαις σου, ἀξιάγασε, πειθομένη τοῖς καλῶς ὑπὸ σοῦ τυποθεῖσι. *Sanctis laboribus tuis adunasti gregem innumerabilium monachorum, quæ semper permanet praesidio tuo custodita, o admirande, cum subiecta sit egregiis praeceptis tuis.*

nuper illic Longobardi ingressi sunt; qui diripientes omnia, ne unum quidem hominem illic tenere potuerunt; sed implevit omnipotens Deus quod fideli famulo Benedicto promiserat, ut si res gentibus traderet, animas custodiret. Qua in re Pauli vicem¹ video tenuisse Benedictum, cujus dum navis rerum omnium jacturam² pertulit, ipse in consolatione vitam omnium, qui eum comitabantur, accepit.

1) Prius codex *vocem* — 2) Codex *jactura* scribit.

LEO OSTIENSIS seu MARSIGANUS Chronicon Cassinense. » § 1.

« Cum die quadam divinitus sibi revelatum fuisset idem monasterium, quod ipse fundaverat, a gentibus destruendum atque
« propterea inconsolabiliter fleret: coelesti protinus oraculo con-
« solatus audivit eundem locum suis nihilominus meritis in po-
« tiorem et ampliorem quam tunc statum fore venturum..

Tosti Storia di Monte Cassino t. I. - Em. BARTOLINI *Di S. Zaccaria.. commentar.* p. 259. doc. p. 57.

QUIRINI cum MABILLON contendit hæc evenisse anno 580. Sunt qui ad annum 579 referunt — DELLA NOCE eis annum 985 assignat; M. LAURET in animadvers. ad Chronicon Cassinense, ad annum 589 perducit.

x ?

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

Περὶ τοῦ ἀποκρύψαντος τὸ φλασκήν¹ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ἐκ
προοράσεως τοῦ ἁγίου ἐλεγχθέντος.

ΙΗ'. Ἐν ἐτέρῳ τοίνυν καιρῷ Εξιλαράτος² ὁ ἡμέτερος, οὗ
αὐτὸς ἐπιστρέψαντα³ γινώσκεις, ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ κυρίου
αὐτοῦ πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον, ἐπιφερόμενος οἴνου γέ-
μοντα δύο ξύλινα σκεύη, ὥστε τῇ κοινῇ διαλέκτῳ φλασκία⁴
καλοῦνται· ὅστις τὸ μὲν ἐν ἀπήγαγεν πρὸς τὸν ἅγιον, τὸ
δὲ ἕτερον κατὰ τὴν ὁδὸν ἔκρυπεν· ὁ δὲ διορατικὸς ἐκεῖνος
πατήρ,⁵ ὃν οὐδὲν τῶν ἐκείνου πρακτέων⁶ διέλαθεν,⁷ τὸ μὲν
ἐν φλασκίῳ μετ' εὐχαριστίας ἐδέξατο, ἀπολύσας δὲ αὐτὸν
παρήγγειλεν αὐτῷ λέγων· «Βλέπε, τέκνον, ἐξ ἐκείνου τοῦ φλα-
σκίου, οὐπὲρ⁸ κατὰ τὴν ὁδὸν ἔκρυψας, μηκέτι πίεις⁹ λοιπὸν
ἐξ αὐτοῦ· ἀλλὰ κένωσον αὐτὸ τετηρημένως, καὶ εὐρήσεις
ὅπερ ἔνδον ἔχει.» Ο δὲ σφόδρα καταισχυνηθεὶς ἐνώπιον τοῦ
οἰοῦ βαλὼν μετάνοιαν, ὑπέστρεψεν· ἐλθὼν δὲ ἐν ᾧ τόπῳ ἦν
τὸ αὐτὸ ἀποκρύψας φλασκήν,¹⁰ θέλων δοκιμάσαι εἰ ἀληθῆ
εἰσιν τὰ παρὰ τοῦ ἁγίου ῥηθέντα πρὸς αὐτὸν, ἔκλινεν τὸ
σκεῦος, ἵνα κενώσῃ αὐτὸ· καὶ ἰδοὺ παραυτὰ ὄφεις ἐξηλθον
σὺν τῷ κενωθέντι οἴνῳ. Θεασάμενος οὖν ὁ προλεχθεὶς Εξι-
λαράτος τὸ σφάλμα ὃ πεποίηκεν, καὶ ἔμφοβος γεγονώς¹¹ κα-
τανυγεὶς μετενόησεν.

1) Alii φλάσκιον, quidam φλασκήν — 2) Cod. Εξηλ.. scribit bis,
Cod. Floren. vero Εξηλαρότης utroque in loco — 3) Verbum
omissum in Florent. — 4) Cod. Flor. φλασκεῖα - quidam φλάσκι
λέγονται — 5) Quidam ἀνὴρ — 6) Elementa κτεων super rasur.
7) Alii ἔλαθεν - Editt. addunt. οὐκ — 8) Quidam ὅπερ — 9) Alii
πίης — 10) Quidam φλασκίου — 11) Cod. Flor. γενόμενος.

S. Ioseph hymnogr. Ode VII. Ξηράς τε καὶ ἀνίκμνους ὅσιε
ἀπειργάσω ψυχὰς γενίμους ζωτικῷ λόγῳ σου, καὶ τῶν θαυμάτων
ἐπιδείξει, ποιμὴν θεοπρόβλητος γενόμενος καὶ μοναζόντων κόσμος
ὠραιότατος - *Aridas et infructuosas animas, o sancte, verbo tuo vi-*

CAPUT XVIII.

*De flascone sublato, per spiritum cognito.*¹

Quodam quoque tempore Exhilaratus noster, quem ipse conversum nosti, transmissus a domino suo fuerat, ut Dei viro in monasterium vino plena duo lignea vascula, quae vulgo² flascones vocantur, deferret:³ qui unum detulit, alterum vero pergens in itinere⁴ abscondit. Vir autem Domini, quem facta absentia latere non poterant, unum cum gratiarum actione suscepit, et discedentem puerum monuit, dicens: Vide, fili,⁵ de illo flascone quem abscondisti jam non⁶ bibas, sed inclina illum caute, et invenies⁷ quid intus habet.⁸ Qui confusus valde a Dei homine exivit. Et reversus volens adhuc probare quod audierat, cum flasconem inclinasset, de eo protinus serpens egressus est. Tunc praedictus Exhilaratus puer, per hoc quod in vino repperit, expavit malum quod fecit.

1) Titulus in aliis: *De flascone abscondito et a viro Dei per spiritum cognito.* — 2) Codd. Vallis clarae et Bessar. *a vulgo.* 3) Prius *deferret* — 4) Ut alibi *itenere* — 5) Alii hic addunt *ne* — 6) Hic alii omittunt *jam non* — 7) Prius *invenis* — 8) Cd. Bessar. *vide quid intus habet..*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Περὶ τοῦ λαβόντος ὑπὸ¹ παραμοναστρίας ἐγχείρια, καὶ ὑπὸ
τοῦ ἁγίου ἐλεγχθέντος.

ΙΘ'. Εμπορίον ἦν οὐ μακρὰν τῆς τοῦ ἁγίου μονῆς, ἐν ᾧ πολὺ πλῆθος ἀνδρῶν εἰδωλομανῶν² ὑπῆρχεν. Οὗτοι οὖν ὑπὸ τῆς τοῦ μακαρίου ψυχωφελοῦς διδασκαλίας φωτισθέντες, ἐπὶ τὴν τοῦ Θεοῦ σωτήριον πίστιν ἐπέστρεψαν.³ Ἐν αὐτῷ τοίνυν τῷ ἐμπορίῳ ἀσκητήριον ἐτύγχανεν εὐλαβῶν τε καὶ σεμνῶν παρθένων, ὧν διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἁγιοσύνην, τοὺς οἰκείους μαθητὰς πρὸς οἰκοδομὴν, καὶ νοουθεσίαν αὐτῶν εἰώθει⁴ ἀποστέλλειν. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν κατὰ τὸ σύνηθες, ἀπέστειλεν ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος τινα μοναχὸν εἰς τὸ τῶν παρθένων ἀσκητήριον πρὸς ψυχικὴν αὐτῶν ὠφέλειαν· ἐκεῖνος δὲ ὁ ἀποσταλὴς μοναχὸς μετὰ τὴν τοσαύτην παραίνεσιν τὴν παρὰ τοῦ τιμίου πατρὸς γενομένην, παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν ἀειπαρθένων γυναικῶν⁵ ἐγχείρια ἔλαβεν, καὶ ἐν τῷ ἑαυτοῦ κόλπῳ ταῦτα κατέκρυψεν. Ἐν δὲ τῷ παραγενέσθαι αὐτὸν πρὸς τὸν πατέρα, διελέγξας αὐτὸν περὶ τούτου, αὐστηρῶς ἔφη πρὸς αὐτόν· « Ἀδελφέ, πῶς ἡ ἀνομία εἰσῆλθεν ἐν τῷ κόλπῳ σου; » Ἐκεῖνος δὲ ἐκπλαγεὶς ὑπὸ τοῦ φόβου, καὶ τῇ ἀπροσεξίᾳ ἐπιλαθόμενος τοῦ οἰκείου⁶ σφάλματος περὶ οὗ ὑπὸ τοῦ ἰδίου πατρὸς διελέγχετο, ἠγνόει τι πρὸς αὐτὸν ὁ πατήρ ἔλεγεν. Πρὸς ὃν ὁ ἅγιος ἔφη « Μήτοι γε ἐγὼ οὐκ ἤμην αὐτόθι παρὼν, ὅτε παρὰ τῶν ἱερῶν παρθένων ἐδέξω τὰ ἐγχείρια, καὶ ἐν τῷ κόλπῳ σου ταῦτα⁷ κατέκρυψας; » Οὗ δὲ ταῦτα ἀκούσας τοῖς ἰχνεσιν τοῦ ἁγίου προσκυλινδούμενος, ἑαυτὸν ἡμαρτηκέναι ἔλεγεν ἄπερ⁸ δὲ ἦν λαβὼν παρὰ τῶν παρθένων ἐγχείρια, ταῦτα ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ κόλπου ἐκβαλὼν, ἐνώπιον τοῦ ἁγίου ρίψας γνησίως περὶ⁹ τοῦ πταίσματος τούτου μετεμελήθη.

vifico et prodigiorum ostensione fructiferas effecisti, visus a Deo datus pastor et monachorum pulcherrimum decus.

1) Alii et omittunt ὑπὸ et scribunt παρὰ μονασρίας — 2) Cod. Paris et alii εἰδωλολατρῶν — 3) Quidam ὑπερ.. — 4) Cod. εἰωθει scribit. — 5) Alii omittunt γυναικῶν — 6) Alii ἰδίου — 7) Cod. Flor. omittit ταῦτα — 8) Cod. fol. 66 — 9) Cod: Flor. ὑπὲρ.

CAPUT XIX.

*De mappolis a seruo Dei acceptis.*¹

Non longè autem a monasterio vicus erat, in quo non minima² multitudo hominum ad fidem Dei ab idolorum cultu Benedicti fuerat exhortatione conversa. Ibi quoque quaedam³ sanctimoniales feminae inerant, et crebro illuc pro exhortandis animabus fratres suos mittere Benedictus Dei famulus curabat. Quadam vero die misit ex more; sed is qui missus fuerat monachus, post ammonitionem⁴ factam, a sanctæ monialibus⁵ faeminis rogatus mappulas⁶ accepit, sibique eas abscondit in sinu. Qui mox ut reversus est, eum vir Dei vehementissima amaritudine coepit increpare, dicens: Quomodo ingressa est iniquitas in sinu tuo?⁷ At ille obstupuit,⁸ et quid egisset oblitus, unde corripiebatur ignorabat. Cui ait: Numquid⁹ ego illic praesens non eram quando ab ancillis Dei mappulas accepisti, tibi que eas in sinum¹⁰ misisti? Qui mox ejus vestigiis provolutus, stulte se egisse paenituit,¹¹ et eas, quas in sinu absconderat, mappulas projecit.

1) Alii in titulo: *De mappularum receptione ab eodem cognita.*

2) Cod. Theod *non magna* — 3) Prius *quedam* — 4) Sic Cod. pro *admon.* — 5) Cod. sic pro *sanctimon.* — 6) Hic *mappul.* et sic in titulo et inferius *mappol.* Cod. Bessar. semper *apulas.*

7) Alii *sinum tuum* — 8) Prius *obstibuit* — 9) Prius *Nunquit.*

10) Forte fuerat *sinu*, rasura est — 11) Prius *paenetuit.*

Nonnulla ad hæc animadverterunt HÆFTENUS, DELLA NOCE, QUIRINI et præsertim MABILLON tom. I. act. SS. O. S. B. Præf. § 3. GALLICIOLI dicit forte *apùlas*, ut *apulias* a TERTULLIANO memoratas, esse linteamina, quae ab Apulia nomen ducunt.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ.

Περὶ τοῦ μοναχοῦ τοῦ κατὰ διάνοιαν ἐξουθενούντος
τὸν ἄγιον.

Κ'. Εἰς μιᾷ τῶν ἡμερῶν κατὰ τὴν ὥραν ἐν ᾗ τὸν ἄγιον
τῆς συνήθους ἐχρῆν μεταλαβεῖν τροφῆς, ἐσπέρας λοιπὸν βα-
θείας οὔσης, συνέβη τινὰ μοναχὸν υἱὸν γεγονότα δεφένσορός
τινος, ἐνώπιον τῆς τοῦ ἁγίου τραπέζης τὸν λύχνον κατέ-
χειν. Εσθίωντος δὲ τοῦ ἁγίου, ὁ δαίμων τῆς ὑπερηφανείας
ἤρξατο αὐτῷ ἐνοχλεῖν, καὶ ἐπάρσεως λογισμοὺς αὐτῷ ἐπα-
φίειν,³ καὶ ἀλαζονευόμενος ἐν ἑαυτῷ, ἔλεγεν· « Τίς ἐστὶν οὗ-
τος, ὃς ἐγὼ παριστάμενος ὑπηρετῶ, καὶ λύχνον ἐπὶ χειρὸς
βαστάζων δουλεύω; καὶ ἵνα τί τούτῳ ἐγὼ ὡς δοῦλος καθυ-
πουργῶ; » Ταῦτα δὲ αὐτοῦ κατὰ διάνοιαν λογιζομένου,⁴ ὁ
τῷ προορατικῷ κατηγλαϊσμένος χαρίσματι πατὴρ Βενέδι-
κτος, διελέγξας αὐτὸν σπλάγχνοις πατρικοῖς, εἶπεν· « Σφρά-
γισον τὴν καρδίαν σου, ἀδελφε· ἵνα τί ἀλαζονείας λογισμοὶ
ἐν σοὶ ἀναφύονται; πρόσεχε σεαυτῷ. » Καλέσας οὖν τοὺς ἀ-
δελφοὺς ἐκέλευσεν παραυτὰ τὸν λύχνον ἐκ τῶν χειρῶν αὐ-
τοῦ ἀρᾶσθαι. Ο δὲ ἐξελθὼν ἔξω ἐκάθητο σύνδακρυς·⁶ ὅστις
παρὰ τῶν ἀδελφῶν ἐρωτώμενος, τί αὐτῷ εἶη πεπραχὼς, καὶ
τίς ἢ παρὰ τοῦ ἁγίου πρὸς αὐτὸν ἀγανάκτησις, ἀπεγύ-
μνωσεν αὐτοῖς τὴν ἑαυτοῦ κατὰ διάνοιαν διαβολικὴν πλάνην,
καὶ πῶς τῷ τῆς ὑπερηφανείας ἐρυσσιώθῃ πνεύματι, καὶ ὅποια
κατὰ τοῦ⁷ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ ῥήματα ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρ-
δίᾳ μελετῶν ἐκορυφώτο. Οἶον λοιπὸν πᾶσιν φανερόν⁸ γέγο-
νεν ὁ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ κεκρυμμένος ἰὸς, καὶ τὴν τοῦ
ἁγίου πατρὸς προδιορατικὴν ἐθαύμαζον καθαρότητα, ὅτι τὰ
ἐν τῇ διανοίᾳ ὑπὸ τοῦ κοινῷ ἐχθροῦ φρόμενα, τοῦτον λα-
βεῖν οὐ δύνανται.

1) Cod. Floren. διαφένσεως Vide CODINUM de officiis — 2) Cod.
Florent. sic αὐτῷ alii αὐτὸν — 3) Editt. animadvertunt legen-
dum ἐπαφίεναι — 4) Alii διαλογιζ... — 5) Quidam προγνωστικῶν.
6) Alii σὺν δάκρυσιν — 7) Quidam omittunt κατὰ τοῦ — 8) Qui-
dam φανερόν.

CAPUT XX.

*De superba cogitatione pueri per spiritum cognita.*¹

Quadam quoque die dum venerabilis Pater vespertina jam hora corporis alimenta perciperet,² ejus monachus cujusdam defensoris³ filius, fuerat, qui ei ante mensam lucernam tenebat. Cumque vir Dei ederet, ipse autem cum⁴ lucernae ministerio adstaret, coepit⁵ per superbiæ spiritum in mente sua tacitus volvere, et per cogitationem dicere: Quis est hic, cui ego manducanti assisto, lucernam teneo, servitium inpendo? Quis sum ego, ut isti serviam? Ad quem vir Dei statim conversus, vehementer eum coepit increpare, dicens: Signa cor tuum, frater; quid est quod loqueris? signa cor tuum. Vocatisque statim fratribus, praecepit eis⁶ lucernam de manibus tolli, ipsum vero jussit a ministerio recedere, et sibi hora eadem quietum sedere. Qui⁷ requisitus a fratribus, quid habuerit in corde, per ordinem narravit quanto superbiae spiritu intumuerat, et quae contra virum Dei verba per cogitationem tacitus dicebat. Tunc liquido omnibus patuit, quod venerabilem Benedictum latere nil possit,⁸ in cujus aure⁹ etiam cogitationis verba sonuissent.

1) Alii: *De cogitatione monachi superba a Dei viro cognita*—2) Cd. Bes. *percipisset* — 3) De *Defensore*, et vera nobilitate Benedicti HAEFTENUS, MABILLON et DELLA NOCE disserunt.— 4) Quidam omittunt *cum* — 5) Alii *accepit* — 6) Alii *ei* — 7) *Qui* omissum a l. m. supplet. a 2. m. — 8) Alii *posset* — 9) Alii *auribus tacitæ*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

Περὶ τοῦ εὐρεθέντος ἀλεύρου ἐν καιρῷ λιμοῦ ἔμπροσθεν
τῆς τοῦ ἁγίου κέλλης.

ΚΑ'. Ἐν ἄλλῳ τοίνυν καιρῷ ἐν τοῖς τῆς Καμπνίας μέρε-
σιν, λιμὸς γέγονεν καὶ τῶν ἀναγκαίων βρωμάτων πάντων
στένωσιν. Σπάνη οὖν σίτου καὶ τῷ τοῦ ἁγίου φροντιστηρίῳ
ὑπῆρχεν καὶ λεῖψις τῶν ἄρτων· ὥστε μὴ πλείους τῶν¹ πέντε
ἄρτων εὐρεθῆναι ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς τῶν ἀδελφῶν ἐστιάσεως.
Ἰδὼν δὲ αὐτοὺς ὁ τίμιος πατήρ σκυθροπάζοντας² τὴν ὀλι-
γοψυχίαν αὐτῶν τῇ ἑαυτοῦ πραοτάτῃ διορθώσει, καὶ ἀλη-
θεῖ ὑποσχέσει διαναστήσας,³ ἔλεγεν· « Ἰνα τί περίλυποί ἐστε
ἐνεκεν τῆς τῶν ἄρτων λείψεως; σήμερον μὲν οὖν λεῖψιν ἔχε-
τε,⁴ αὐριον δὲ πλησμονὴν τῶν ἀναγκαίων ἀφθόνως ἔξετε. »
Καὶ τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ τῇ τοῦ Θεοῦ οἰκονομία ἀλεύρου μοδί-
ους διακοσίους ἔμπροσθεν τῆς πύλης τοῦ μοναστηρίου ἐν
σακκίοις⁵ εὗρον· ἅπερ ὁ πρῦτανις πάντων Θεός τιςιν ἐπιφε-
ρομένοις ἐνεφρίτησεν,⁶ καὶ τὴν τούτων ἀπόθεσιν ἐνώπιον τῆς
τοῦ μοναστηρίου πύλης ποιήσασθαι,⁷ οἳ τινες τὸ παράπαν
ἄγνωστοι τοῖς ἀδελφοῖς ὑπῆρχον. Ἀγασθέντες⁸ οὖν ἐπὶ τῇ
παραδόξῳ τοῦ ἁγίου θαυματοποιείᾳ, τῷ Θεῷ δόξαν ἀνέπεμ-
ψαν, μαθόντες λοιπὸν μὴ δυσφορεῖν ἐν λιμῷ, εἴποτε τύχοι
τοῦτον συμβῆναι, ἐνέχειρον⁹ ἔχοντες τὴν τοῦ ἁγίου πρὸς
Θεὸν παρρησίαν.

ΠΕΤΡΟΣ.

Εἰπέ, δυσωπῶ, τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας διαπαντὸς ἐν
τῷ ἀνθρώπῳ του Θεοῦ ἦν, ἡ ἐν διαφόροις καιροῖς ἐν αὐτῷ
ἐνείργει;

1) Quidam omittunt τῶν — 2) Codex noster scribit σκυθροπάν-
τας male — 3) Quidam editores διαστήσας male — 4) Hic super
ras. χ fortasse prius ξ fuerat, ut paulo post — 5) Alii σακίοις
vel σάκκοις — 6) Codex ενεφυτ.. scripserat — 7) Alii ἐποίησεν.
8) Ut noster, habet codex Florent. sed quidam ἀγαλλιασθέντες.
9) Cod. fol. 67. Editores animadvertunt forte ἐνέχυρον legendum
esse.

CAPUT XXI.

*De ducentis¹ farinae modiis famis tempore
ante² cellam inventis.*

Alio igitur³ tempore in eadem Campaniae regione fames⁴ incubuerat, magnaue omnes alimentorum indigentia coangustabat. Jamque in Benedicti monasterio triticum deerat: panes vero pene omnes consumpti fuerant, ut non plus quam quinque ad refectionis horam fratribus inveniri⁵ potuissent. Cumque eos venerabilis Pater contristatos⁶ cerneret, eorum pusillanimitatem⁷ studuit modesta increpatione corrigere,⁸ et rursum promissione sublevare, dicens: Quare de panis inopia vester animus contristatur? Hodie quidem minus est, sed die crastina abundanter habebitis.⁹ Sequenti autem die ducenti¹⁰ farinae modii ante fores cellae¹¹ in saccis inventi sunt, quos omnipotens Deus quibus deferentibus transmisisset, nunc usque manet incognitum. Quod cum fratres cerne-
rent, Domino gratias referentes, didicerunt¹² jam de abundantia¹³ nec in egestate dubitare.

PETRUS.

Dic, quaeso te: numquidnam¹⁴ non credendum est huic Dei famulo semper prophetiae spiritum adesse potuisse? an per intervalla temporum ejus mentem prophetiae spiritus implevit?¹⁵

1) Alii *duocenti*—2) Alii add. *viri Dei*—3) Alii *quoque*—4) Prius *famis*—5) Cd. *invenire*—6) Prius *contristatus*—7) Prius *pusillan..*—8) Prius *corregere*—9) Prius *habibitis*—10) Prius *ducentæ*—11) Cod. Comp. *fores ecclesiae cellae*—12) Prius *dedicer..*—13) Cod. bis *habund..*—14) Alii *nunquid*—15) Alii *implebat*.

Τῆς προφητείας τὸ πνεῦμα, Πέτρε, τῶν προφητῶν τὸν νοῦν οὐ πάντοτε εἶωθεν¹ λαμπρύνειν· καθάπερ γὰρ² περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος γέγραπται ὅτι « ὅπου θέλει πνεῖ, » οὕτως³ γνωστόν ἐστίν, ὅτι καὶ ὅτε θέλει πνεῖ· τοῦτο γὰρ ἐστὶν ὅπερ ὁ προφήτης Νάθαν παρὰ τοῦ βασιλέως Δαυὶδ αἰτηθεὶς εἰ τῷ Θεῷ φίλον ὑπάρχει οἰκοδομῆσαι αὐτὸν τὸν ναὸν κυρίου, πρῶτον μὲν συνεβούλευσεν, μετέπειτα δὲ ἐκώλυσεν· τοῦτό ἐστιν ὅπερ Ελισσαῖος ὁ προφήτης κλαίουσαν τὴν γυναῖκα ἐθεάσατο τὸ δὲ πρᾶγμα ἠγνόει, πρὸς δὲ τὸν κωλύοντα αὐτὴν παῖδα ἔλεγεν·⁴ « Ἀφες αὐτήν, ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτῆς κατώδυνός ἐστιν, καὶ κύριος ἀπέκρυψεν ἅπ' ἐμοῦ, καὶ οὐκ ἐφάνέρωσέν μοι. » Ὅπερ ὁ πρῦτανις⁵ πάντων Θεὸς ἐκ μεγίστης εὐσπλαγχνίας οἰκονομικῶς κατασκευάζει· τῆς γὰρ προφητείας τὸ πνεῦμα ποτὲ μὲν παρέχων, ποτὲ δὲ σοφῶς⁶ ἀφαιρούμενος, τῶν προφητευόντων τὸν νοῦν διεγείρει μὲν ἐν τῷ ὕψει, διατηρεῖ δὲ πάλιν ἐν τῇ ταπεινώσει, ἵνα καὶ δεχόμενοι τὸ πνεῦμα ἐπιγινώσκωσιν τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτοῖς ἐμπνευσιν, καὶ πάλιν ὡσαύτως⁷ ἀφαιρούμενοι, οἰκονομικῶς μάθωσιν, ἅφ' ἑαυτῶν τί εἰσιν.

ΠΕΤΡΟΣ.

Οὕτως εἶναι καθομολογῶ, καὶ μεγάλως πεπληροφόρημαι. Λιπαρῶ δὲ ἵνα τὸ ἐλλεῖπον τῆς διηγήρεως τῶν καθορτωμάτων⁸ τοῦ σεβασμίου πατρὸς Βενεδίκτου ἀναπληρώσης, καὶ εἴ τι δ' ἂν ὑπαντᾷ τῇ σῇ ἡγιασμένῃ ψυχῇ, διέξελθέ⁹ μοι.

1) Cd. scripsit ἰωθ.. — 2) Cd. Floren. omittit γὰρ — 3) Alii οὕτω.
4) παῖδα ἔλεγεν super ras. a l. manu — 5) Cod. πρῦτανις scripsit — 6) Cod. Flor. σαφῶς — 7) Cod. Florent. omittit — 8) Cd. scripserat καθορτ.. — 9) δι super ras.

PROCOPIUS Cæsariensis *De bello gothico*, de hac fame per totam Italiam grassantem narrat. Flagellum hoc contigit anno 538

Prophetiae spiritus, Petre, prophetarum mentes non semper irradiat: quia sicut de sancto Spiritu scriptum est:¹ *Ubi vult spirat*,² ita sciendum est, quia et quando vult adspirat. Hinc est enim quod Nathan a rege requisitus si construere templum potuisset³ prius consensit⁴ et postmodum prohibuit. Hinc est quod Elisaeus⁵ cum flentem mulierem cerneret, causamque nescisset, ad prohibentem⁶ hanc puerum dicit: *Dimitte eam, quia anima eius in amaritudine est, et Dominus celavit⁷ a me et non indicavit mihi*. Quod omnipotens Deus ex magnae pietatis dispensatione disponit:⁸ quia dum prophetiae spiritum aliquando dat, et aliquando subtrahit, prophetantium mentes, et elevat in celsitudine et custodit in humilitate; ut et accipientes spiritum¹⁰ inveniant quid de Deo sint, et rursum prophetiae spiritum non habentes cognoscant quid sint de semetipsis.

PETRUS.

Ita hoc esse, ut asseris, magna ratio clamat. Sed, quaeso, de venerabili Patre Benedicto quidquid adhuc animo occurrit, exequere.

1) Cd. Nan. add. *Spiritus* - 2) Io. III. 8. - 3) Alii *posset* - 4) Cd. Bess. et Vall. cl. *concessit* 5) - Cd. Bes. add. *propheta* - 6) Prius vid. *prohibendum* - 7) Cod. Bess. *caelavit me* - 8) Cod. Bes. *disposuit* - 10) Cd. Bess. addit *prophetiae*. LEO OST. Chr. § 48. « monasterium in Theano crematum est.. ubi etiam et regula, quam « S. Benedictus manu sua conscripserat, nec non et sacci, in « quibus iussu Dei coelitus eidem B. Patri escæ delatæ sunt. » ANONYM. CASS. cd. 175. *a pede de turre inbenit moia de farina*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

Περὶ τοῦ κατ' ὄναρ χρηματισμοῦ, ἕνεκεν τῆς οἰκοδομῆς
τῆς ἐν Τερράκινῃ μονῆς.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

ΚΒ'. Ἐν ἐτέρῳ καιρῷ ὁ τὸν νοῦν πεφωτισμένος πατὴρ Βενέδικτος παρεκλήθη ὑπὸ τινος πιστοῦ καὶ εὐλαβεστάτου ἀνδρός, ὅπως διὰ τῆς αὐτοῦ ἐπιτροπῆς καὶ συνδρομῆς, ἐν τῇ ἑαυτοῦ χωρίῳ πλησίον διακειμένῳ τῆς Τερράκηνων¹ πόλεως, ἵνα² ἀποστείλας τινὰς τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν, οἰκοδομήσῃ αὐτόθι μοναστήριον. Καὶ δὴ εἷξας τῆς αὐτοῦ παρακλήσει, καλέσας οὓς ἔδοξεν αὐτῷ ἀποστείλαι,³ ὅρισεν, αὐτοῖς πατέρα καταστήσας δὲ καὶ οἰκονόμον, ἀπέλυσεν αὐτοὺς ἐν εἰρήνῃ· οἷς καὶ ὑπέσχετο διαβεβαιούμενος, καὶ λέγων· « Απέλθατε,⁴ ἀδελφοί, καὶ τῇδε τῇ ἡμέρᾳ ἐγὼ παραγίνομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ὑποδεικνύω ὑμῖν ἐν ποίῳ τόπῳ τὸ εὐκτήριον ὀφείλει⁵ οἰκοδομηθῆναι, καὶ ἐν ποίῳ τόπῳ τὸ ἀριστητήριον τῶν ἀδελφῶν, καὶ ἐν ποίῳ τόπῳ τὸ εἰς ὑποδοχὴν τῶν ξένων, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἅπερ ἡ χρεία ἀπαιτεῖ.⁶ » Οἵτινες τὴν τοῦ ἁγίου εὐχὴν λαβόντες εὐθέως ἐπορεύθησαν, καὶ συναγαγόντες τὰ πρὸς τὴν τῆς οἰκοδομῆς χρείαν ἅπαντα, καὶ τὸν τόπον περικαθάραντες ἡτοίμασαν πάντα, ἵνα τοῦ τιμίου πατρὸς παραγινομένου κατὰ τὴν οἰκείαν ὑπόσχεσιν τὴν τοῦ κτίσματος διάταξιν ποιήσῃται. Τῇ δὲ νυκτὶ ἐκείνῃ ἐπιφωσκούσης τῆς ἡμέρας, ἐν ᾗ τὴν ἑαυτοῦ παρουσίαν ὁ ἅγιος καθυπέσχετο, ὥφθη τῷ ἐκεῖσε παρ' αὐτοῦ προβληθέντι ἡγουμένῳ καὶ τῷ οἰκονόμῳ αὐτοῦ, ἐν ὁράματι ὑποδεικνύων αὐτοῖς τοὺς τῆς οἰκοδομῆς τόπους, καὶ σχεδὸν εἰπεῖν πάντα μετὰ ἀκριβείας ἃ ἐχρὴν γενέσθαι αὐτόθι διετάξατο αὐτοῖς.⁷ Αναστάντες οὖν ὁ τε ἀββᾶς τῆς μονῆς, καὶ ὁ τούτου οἰκο-

1) Alii Τερράκιν.. — 2) Editt. animadvertunt illud ἵνα redundare.
3) Cd. Flor. heic sic contrahit ἀποστέλλειν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἐν εἰρήνῃ, οἷς ὑπέσχετο διαβεβαιούμενος — 4) Alii Απέλθετε — 5) Quidam ὀφείλη — 6) Super ras. αἰτεῖ — 7) Cod. fol. 68.

CAPUT XXII.

*De fabrica¹ monasterii Terracinensis² per
visionem ab eo³ disposita.*

GREGORIUS.

Alio quoque tempore a quodam fidei viro fuerat rogatus ut in ejus praedio juxta Terracinensem⁴ urbem missis discipulis suis construere monasterium debuisset. Qui roganti consentiens, deputatis⁵ fratribus Patrem constituit et qui eis⁶ secundus esset ordinavit. Quibus euntibus spopondit⁷ dicens: Ite, et die illo ego venio, et ostendo vobis in quo⁸ loco oratorium,⁹ in quo refectarium fratrum, in quo susceptionem hospitum, vel quaeque sunt necessaria, aedificare debeatis. Qui benedictione percepta illico¹⁰ perrexerunt, et constitutum diem magnopere praestolantes, paraverunt omnia, quae his qui cum tanto Patre venire potuissent, videbantur esse necessaria. Nocte vero eadem, qua promissus illucescebat dies eidem servo Dei, quem illic Patrem constituerat, atque ejus praeposito vir Domini in somniis¹¹ apparuit, et loca singula, ubi quid aedificari¹² debuisset,¹³ subtiliter designavit. Cumque utrique a somno surgerent, sibi invicem quod viderant, retulerunt.¹⁴ Non tamen visioni illi o-

1) Prius vid. *fabreca* — 2) Alii *Tarracinensis* — 3) Deest in cd. *ab eo* — 4) Codex bis *Terracens.* — 5) Cod. *deputat.* — 6) Alii *ei* — 7) Cod *spondit* — 8) Suppletum quo ab alia manu. 9) Cod. *oratorium* — 10) Cod. *ilico* — 11) Quidam *somnis* — 12) Alii *aedificare* — 13) Alii *debuissent* — 14) Prius *rettulerunt*.

νόμος μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης θάτερος θατέρῳ τὴν ὑπὸ τοῦ ἁγίου φανεῖσαν αὐτοῖς ὀπτασίαν διηγήσατο.¹ Πιστωθέντες οὖν διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ θεοῦ φανείσης αὐτοῖς ὀπτασίας, ὅτε προεστὼς τῆς μονῆς σὺν τῷ οἰκονόμῳ τὴν τοῦ χριστοφόρου ἀνδρὸς σωματικὴν ἐξεδέχοντο παρουσίαν. Ὡς δὲ παρῆλθεν λοιπὸν ἡ τῆς ὀρισθείσης προθεσμίας ἡμέρα ἐν ᾗ ἔδει αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς αἰσθητῶς παραγενέσθαι,² καὶ τῆς προσδοκίας ἀποτυχόντες, ἐλυπήθησαν σφόδρα. Παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν τὴν αἰτίαν ᾗτουν μαθεῖν δι' ἣν πρὸς αὐτοὺς οὐ παραγέγονεν, καὶ λυπούμενοι ἐνεκάλουν αὐτῷ, λέγοντες· « Πάτερ ὅσιε, καθὼς ὑπέσχου τὴν σὴν ἄφιξιν ἐξεδεχόμεθα, ἵνα ὑποδείξῃς ἡμῖν τὴν τῶν οἰκοδομημάτων τοποθεσίαν. » Πρὸς οὓς ὁ τοῦ Θεοῦ φίλος³ ἀποκριθεὶς, εἶπεν· « Διὰ τί, ἀδελφοί, διατί ταῦτα οὕτως λέγετε πρὸς με; οὐχὶ καθὼς ὑπεσχόμεν παραγέγονα πρὸς ὑμᾶς; » Εκείνων δὲ⁴ εἰπόντων, « ὅτι φύσει, πάτερ, οὐ παραγέγονας πρὸς ἡμᾶς. » αὐτὸς⁵ ἀπεκρίθη λέγων· « Μὴ οὐκ ὥφθην ὑμῖν ἀμφοτέροις καθεύδουσιν; καὶ ὑπέδειξα πῶς ὀφείλει ἡ τοῦ μοναστηρίου κτισθῆναι τοποθεσία; ἀπέλθετε, καὶ καθὼς διὰ τῆς ὀπτασίας ἐθεάσασθε, καὶ τῇ χειρὶ ὑμῖν ὑπέδειξα, οὕτως οἰκοδομήσατε. » Οἱ δὲ ταῦτα ἀκούσαντες, καὶ λίαν θαυμάσαντες, ἐν τῷ προλεχθέντι χωρίῳ ὑπέστρεψαν, καὶ πάντα τὰ τοῦ μοναστηρίου οἰκοδομήματα, καθὼς διὰ τῆς ὀπτασίας ἐτυπώθησαν, οὕτως καὶ ὠκοδόμησαν.

ΠΕΤΡΟΣ.

Διδαχθῆναι θέλω ποία τάξει γενέσθαι δύναται, ἵνα μήκοθεν ἀπέλθῃ ἀπόκρισις πρὸς καθεύδοντας ἄνδρας, ὅπερ οἱ ἅγιοι δι' ὀπτασίας ἤκουσαν καὶ ἐγνώρισαν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Ἴνα τί ἐρευνῶν διστάζεις, Πέτρε, περὶ τοῦ κατὰ τάξιν γεγονότος κεφαλαίου; ἢ ἀγνοεῖς ὅτι ἡ τοῦ πνεύματος φύσις

1) Cod. Florent. διηγήσαντο — 2) Alii παραγίν... — 3) Quidam ἄνθρωπος — 4) Cod. Florent. omittit ἐκείνων δὲ — 5) Deest αὐτὸς in Florentin.

mnimodo fidem dantes, virum Dei sicut, se venire promiserat, expectabant. Cumque vir Dei constituto die minime venisset, ad eum cum moerore¹ reversi sunt, dicentes: Expectavimus, Pater, ut venires sicut promiseras. et nobis ostenderes ubi quid aedificare deberemus, et non venisti. Quibus ipse ait: Quare, fratres, quare ista dicitis?² Nunquid sicut promisi, non veni? Cui cum ipsi dicerent: Quando³ venisti? respondit: Numquid utrisque vobis dormientibus non apparui, et loca singula designavi? Ite, et sicut per visionem audistis,⁴ omne habitaculum monasterii ita⁵ construite. Qui haec audientes, vehementer admirati, ad praedictum praedium sunt reversi, et cuncta habitacula sicut ex revelatione⁶ didicerant construxerunt.

PETRUS.

Doceri velim quo ordine fieri potuit, ut longe iret, responsum dormientibus diceret, quod ipsi per visionem audirent⁸ et recognoscerent.

GREGORIUS.

Quid est, quod perscrutans rei gestae ordinem ambigis, Petre? Liquet profecto, quia mobilioris⁹ naturae est spiritus quam corpus. Et certe Scriptura teste novimus quod propheta ex Judaea sublevatus repente est cum prandio in Chaldaea depositus, quo videlicet prandio prophetam refecit seque repente in Judaea iterum invenit. Si igitur tam

1) Cod. *com moerore* scribit — 2) Cod. *dicetis* — 3) Prius vid. *quomodo* — 4) Edd. ut graece *vidistis* — 5) Prius *ite* — 6) Quid. edd. *relat.* — 7) Cod. *dedic...* — 8) Cod. *audierent.* — 9) Quid. edd. et Bolland. *nobil.* male.

κινητική ἐστὶν ὑπὲρ τὸ σῶμα; ἀληθῶς τῆς γραφῆς μαρτυ-
 ρούσης ἀκηκόαμεν. ὅτι ὁ προφήτης Ἀμβακούμ ἐκ τῆς Ιου-
 δαίας ὑψωθείς ἄφνω εἰς τὴν τῶν Χαλδαίων γῆν σὺν τῷ ἄ-
 ρίστῳ ᾧ ἦν ἑαυτῷ ἐτοιμάσας, πρὸς τὸν προφήτην Δανιήλ
 παραγέγονεν. καὶ τοῦτον ἐμπλήσας ἐν τῇ Ιουδαίᾳ πάλιν
 ἑαυτὸν εὔρεν; Εἰ οὖν ὁ προφήτης Ἀμβακούμ ἐκ τοσούτου με-
 γίστου διαστήματος ὑπὸ Θεοῦ μετάρσιος γεγωνῶς, καὶ ἐν μιᾷ
 καιροῦ ῥοπῇ σωματικῶς Δανιήλ τὸν προφήτην πρὸς¹ ἄριστον
 παραγενόμενος ἐκόμισεν,² τί θαυμαστὸν εἰ ὁ πατήρ Βενέδι-
 κτος διὰ προσευχῆς ἐν πνεύματι ἁγίῳ μετάρσιος γέγωνε, καὶ
 τοῖς δυσὶν ἡγουν τῷ ἡγουμένῳ καὶ τῷ αὐτοῦ οἰκονόμῳ
 ὦφθη, καὶ περὶ τῆς οἰκοδομῆς τῆς μονῆς διετάξατο, ὃν τρό-
 πον δὲ ὁ προφήτης τὴν σωματικὴν τροφήν ἐπιφερόμενος
 πρὸς Δανιήλ τὸν προφήτην σωματικῶς παραγέγονεν, τὸν αὐ-
 τὸν δὴ τρόπον καὶ ὁ πατήρ Βενέδικτος ἐν πνεύματι πρὸς
 τοὺς μαθητὰς παραγέγονεν, βρῶσιν ἀθάνατον αὐτοῖς ἐπιφε-
 ρόμενος, τουτέστιν τὴν τῆς μονῆς σύστασιν καὶ οἰκοδομήν;

ΠΕΤΡΟΣ.

Τῇ δεξιᾷ χειρὶ τῆς³ ψυχωφελουῖς καὶ σωτηριώδους διη-
 γήσεως ἐκμαζάμενος τὴν ἐν τῇ διανοίᾳ μου ἐνοῦσαν δειλίαν
 ακμάζουσιν τὴν τῆς ἐρωτήσεως προθυμίαν ἀπειργάσω, ἀλ-
 λ' ἤθελον γνῶναι ὁποῖος ὑπῆρχεν ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐν τῇ κοινῇ
 συντυχίᾳ.

1) Alii omittunt πρὸς — 2) Quidam προκεκομμε, sed Cod. Flor.
 et Paris. ut Cryptensis — 3) Alii addunt σῆς.

Ioseph hymnogr. Ode VI. 2. Ως περίδοξος, μάκαρ, ὁ βίος
 σου, ὡς περιφανὴς ἡ σεπτὴ πολιτεία σου, δι' ἧς ἀγέλας εἴλκυσας
 μοναζόντων πρὸς γνῶσιν σωτήριον. *Quam gloriosa est vitæ tuæ
 ratio, beate! quam celebrer conversatio tua veneranda! per quam
 greges duxisti monachorum ad salutarem scientiam.*

longe Habacuc¹ potuit sub momento corporaliter ire, et prandium deferre, quid mirum si Benedictus pater obtinuit,² quatenus³ iret per spiritum, et fratrum quiescentium spiritibus necessaria narret, ut sicut ille ad cibum corporis corporaliter perrexit, ita et⁴ iste ad institutionem spiritualis vitae spiritaliter pergeret?

PETRUS.

Manus tuae locutionis tersit a me, fateor, dubietatem mentis; sed velim nosse in communi locutione, qualis iste vir fuerit.

1) Cod. *Abbacuc* — 2) Cod. *obtenuit* — 3) Cod. *quatinus* — 4) Alii et omittunt.

MABILLON - Itinerarium Italicum - de monasterio verba facit.

DELLA NOCE narrat usque ad suam aetatem extitisse istud monasterium S. Stephano dicatum. Ad hoc Monasterium a S. Benedicto missi sunt, narrante Gregorio (Dialog. IV. cap. 8.), « duo nobiles viri, atque exterioribus studiis eruditi, germani « fratres, quorum unus Speciosus alter vero Gregorius diceba- « tur, quos idem Pater venerabilis in Monasterio, quod iuxta « Terracinensem urbem construxerat, fecit habitare... et in eodem « monasterio permanserunt etc. » Hinc apparet quam male Editores quidam velint hic et alibi legere *Tarraconensem* pro *Terracinensem*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.

Περὶ τῶν χωρισθεισῶν¹ παρ' αὐτοῦ τῆς κοινωνίας
μοναστηρίων.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

ΚΓ'. Σπανίως, Πέτρε, καὶ αὐτὴ ἡ συνήθης αὐτοῦ διάλε-
κτος ἡστόχει θείας δυνάμεως· ὑπὸ γὰρ τῆς τῶν σημείων ἐν-
εργείας ἡ τοῦ μακαρίου φωνὴ βριθομένη, ἐνεργῆς ὑπῆρχεν
καὶ οὐ διάκενος.² Ο γὰρ τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν ἐν τοῖς ὑψη-
λοῖς ἀνατείνας οὐδαμῶς ἐκ τῶν προερχομένων ἐκ τοῦ στό-
ματος αὐτοῦ λόγων, κενόν τινα ἢ διαπίπτοντα εὗρίσκεσθαι.
Εἰ δὲ καὶ συμβέβηκέν ποτε σὺν ἀπειλῇ φθίγγεσθαι αὐτὸν,
λίαν δυνατὸς ἦν ὁ τούτου λόγος· διότι οὐ μετὰ δειλίας, ἢ
σκέψεως, ἀλλὰ δι' ἀποφάσεως σοφῶς ἐπέτιμα. Ἐπεὶ οὖν οὐ
μακρὰν τοῦ μοναστηρίου αὐτοῦ δύο τινὲς παρθένοι ἀσκή-
τρίαι εὐγενεστάτου γένους τυγχάνουσαι ἐν τῷ ἑαυτῶν ἀνε-
στρέφοντο οἴκῳ, ἀνὴρ δέ τις σπουδαῖος καὶ εὐλαβῆς τὴν
λειτουργίαν τῆς αὐτῶν χρειᾶς τε καὶ οἰκονομίας συνήθως
διηκόνει· ἀλλ' ἡ τοῦ γένους εὐγένεια οὐ πᾶσιν συμβαίνει
πρόξενος γίνεσθαι τῆς τοῦ νοῦς νίψεως, ἵνα ἑαυτοὺς ἐν τῷδε
τῷ κόσμῳ βδελυξάμενοι μηδὲν πλέον ἑαυτοὺς τῶν ἄλλων
ἡγίζωνται εἶναι. Τοῦτο δὲ εἰ ἔγνωσαν καὶ διὰ μελέτης ἐ-
ποιοῦντο, οὐκ ἂν αἱ προῤῥήθε³σαι ἱεραὶ θήλειαι τὴν ἑαυτῆς³
γλῶσσαν οἰκὴν ξυροῦ⁴ κατὰ τοῦ σπουδαιοτάτου⁵ ἐκείνου ἀν-
δρὸς τοῦ τὴν ὑπηρεσίαν προθύμως αὐταῖς τῶν ἀναγκαίων
τοῦ σώματος χρειῶν προσπορίζοντος, εἰς ὕβρεις ἠκόνησαν,
καὶ εἰς θυμὸν τοῦτον ἐκίνησαν. Ο δὲ εὐλαβῆς ἐκεῖνος ἀνὴρ
μηκέτι λοιπὸν δυνάμενος ὑπενέγκαι τὴν ὑπερβλλούσαν τῶν
θηλειῶν εἰς αὐτὸν γινομένην⁶ ἀτιμίαν, πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ
ἄνθρωπον παρεγένετο, καὶ τὴν τῶν παρθένων ἐστηλίτευσεν
ἀχάριστον γνώμην, καὶ πόσας ὕβρεις παρ' αὐτῶν ἐδέξατο,
ἀνέθετο τῷ ἁγίῳ. Ο δὲ σημειοφόρος πατήρ Βενέδικτος ταῦτα

1) Cod. male χαρισθέντων — 2) Cd. Flor. διάκως — 3) Alii melius
ἑαυτῶν — 4) Cd. ξηρ.. — 5) Alii δικαιοτάτῳ — 6) Cd. Flor. γενομ.

CAPUT XXIII.

*De ancillis¹ Dei quæ post mortem
per oblationem ejus communioni
sunt² redditæ.*

GREGORIUS.

Vix ipsa, Petre, communis ejus locutio a virtutis erat pondere vacua; quia³ cujus cor sese in alta suspenderat,⁴ nequaquam verba de ore illius incassum cadebant. Si quid vero umquam non jam decernendo, sed minando diceret, tantas vires sermo illius habebat, ac si hoc non dubie⁵ atque suspense, sed jam per sententiam protulisset.

Nam⁶ longe ab ejus monasterio duæ quædam sanctæmoniales⁷ fæminæ nobiliori genere exortæ, in loco proprio conversabantur; quibus quidam religiosus vir ad exterioris vitæ usum praebebat obsequium. Sed sicut nonnullis solet nobilitas generis parere ignobilitatem mentis, ut minus se in hoc mundo despiciant,⁸ qui plus se ceteris aliquid fuisse⁹ meminerunt; necdum prædictæ sanctæmoniales fæminæ perfecte linguam¹⁰ sub habitus sui frenum restrinxerant, et eundem religiosum vi-

1) Sic codex pro *ancillis*; alii habent *sanctimonialibus* — 2) Alii addunt *ecclesiae* — 3) Quidam *quanta* — 4) Rasura est in hoc verbo. 5) Prius *dubiae* — 6) Codex a *Nam* resumit lineam, et primam lineam rubro describit colore, elementum primum N coloribus exornat. Post *Nam* alii addunt *non* — 7) Alii *sanctim...* sic e inferius — 8) Cod. *dispiciant* — 9) Alii addunt *se* — 10) Alii addunt *suam*.

ἀκούσας περὶ τῶν παρθένων, ἐδήλωσεν αὐταῖς, λέγων· « Διορθώσασθε ἑαυτάς, καὶ τὴν γλῶσσαν ὑμῶν σωφρονίσατε,¹ ἐπεὶ εἰ μὴ διορθώσησθε, ἀκοινωνήτους ὑμᾶς ποιῶ » Ταύτην οὖν τὴν τῆς ἀκοινωνησίας ἀπόφασιν, οὐχ' ὥς δεσμῶν αὐτάς ἐν τῷ τοῦ ἐπιτιμίου χωρισμῷ ἀπέστειλεν, ἀλλὰ σοφῶς τε καὶ πατρικῶς τὴν ἐκείνων ἀχάριστον προαίρεσιν βελτιῶσαι βουλόμενος· ἐκεῖναι δὲ τῆς οἰκείας ἀφροσύνης οὐκ ἀπέστησαν, οὐδὲ λόγον ἐποιήσαντο τῆς τοῦ ἁγίου παραινέσεως.

Μετ' ὀλίγας οὖν ἡμέρας αἱ προῤῥηθεῖσαι παρθένοι τέλει τοῦ βίου ἐχρήσαντο, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐτάφησαν. Ἦνικα δὲ ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ τῆς θείας λειτουργίας² αἱ συνάξεις ἐπετελοῦντο, καὶ κατὰ τὸ σύνηδες ὁ διάκονος ἐκραξεν· « Εἴ τις οὐ κοινωνεῖ, ἐξέλθῃ τῆς ἐκκλησίας ἔξω, » ἡ τροφὸς τῶν ῥηθεισῶν³ παρθένων, ἥτις ὑπὲρ αὐτῶν συνήθως προσφορὰν τῷ κυρίῳ προσέφερεν, τὰς αὐτάς δύο παρθένους ἐκ τῶν μνημάτων αὐτῶν προερχομένας, καὶ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐξερχομένας ἐθεώρει. Ὡς δὲ πολλάκις τοῦτο γινόμενον ἐθεασατο, καὶ πρὸς τὴν τοῦ διακόνου ἐκφώνησιν ἐκείνας ἐξερχομένας ἐκ τῶν μνημάτων, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μένειν μὴ δυναμένας, εἰς μνήμην ἔλθουσα ἢ ῥηθεῖσα τούτων τροφὸς, ὅτιπερ ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ἔτι ζώσας αὐταῖς ἐδήλωσεν, καὶ τῆς τῶν θείων μυστηρίων μεταλήψεως ταύτας στερῆσαι εἶπεν, εἰ μὴ τὰ ἑαυτῶν ἔθῃ⁴ καὶ τοὺς λόγους διορθώσωνται,⁵ μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ φίλον⁶ Βενέδικτον παραγίνεται, καὶ σὺν ὀδυρμῷ πολλῷ πρὸς τοῖς ποσὶν αὐτοῦ κυλινδουμένη, τὴν οἴκτου καὶ φρίκης μεστήν ἐκείνην θεωρίαν, ἣνπερ τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῖς οἰκείοις ἐθέλσατο, ἀνήγγειλεν τῷ πατρί. Ὁ δὲ ἅγιος ταῦτα ἀκούσας, καὶ ὑπὸ τῆς συνούσης αὐτῷ συμπαθείας κινηθεὶς, λαβὼν μίαν προσφορὰν, δέδωκεν⁷ ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς, εἰπὼν πρὸς αὐτήν· « Ἀπελθε, καὶ ταύτην τὴν προσφορὰν ὑπὲρ αὐτῶν⁸ τῷ κυρίῳ

1) Quidam σωφρονήσετε — 2) Cod. Flor. omittit τῆς θείας λειτουργίας — 3) Male cod. ῥηθέντων — 4) Ut alibi alii ἤθῃ. Hinc codicis fol. 70 — 5) Alii διορθώσωσιν — 6) Alii δοῦλον — 7) Alii ἔδωκεν — 8) Cod. Flor. hoc in loco ὑπὲρ αὐτῶν προσενεχθῆναι

rum, qui ad exteriora necessaria eis obsequium praebebat, incautis saepe sermonibus ad iracundiam provocabant. Qui cum¹ diu ista toleraret, perrexit ad Dei hominem, quantasque pateretur verborum contumelias,² enarravit. Vir autem Dei haec de illis audiens, eis protinus mandavit, dicens: « Corrigite linguam vestram; quia, si non emendaveritis, excommunico³ vos » Quam videlicet excommunicationis sententiam non proferendo intulit, sed intentando.⁴ Illae autem⁵ a pristinis moribus nihil mutatae, intra paucos dies defunctae sunt, atque in ecclesia⁶ sepultae. Cumque in eadem ecclesia missarum sollemnia celebrarentur, atque ex more diaconus clamaret: « Si quis non communicat, det locum, » nutrix earum, quae pro eis oblationem domino deferre⁷ consueverat, eas de sepulcris suis⁸ progredi et exire de ecclesia⁹ videbat. Quod dum saepius cerneret, quia ad vocem diaconi clamantis exhibant foras, atque intra ecclesiam permanere non poterant, ad memoriam rediit¹⁰, quae vir Dei illis adhuc viventibus mandavit. Eas quippe se communione privare dixerat, nisi mores suos et verba corregerent.¹¹ Tunc servo Dei cum gravi

1) Quidam *dum* — 2) Cod. *contumil.* — 3) Cdd. Carnot. Prat. *excommunicabo* — 4) Codd. Germ. Longip. Bessarionis, Florent. Nannian. Norman. habent ut codex Ambros. Sed codex Theod. II. *intentando quod est comminando* scribit. Cdd. Norm. quidam *intendendo* — Cod. Carnot. *intepretando*. Alii *minando*. 5) In aliis deest *autem* — 6) Cod. *ecclesiam* — 7) Quidam *offerre*. — 8) Cd. addit *suis* 2. m. — 9) Cdd. Bessar. Nan. *exire ecclesiam* — 10) Alii *reduxit* — 11) Alii *corrig.*

προσενεχθῆναι ποίησον, καὶ τοῦ λοιποῦ οὐκ ἔσονται ἀκοι-
νώητοι. » Τῆς τοίνυν προσφορᾶς ὑπὲρ αὐτῶν προσενεχθεί-
σης τῷ κυρίῳ, καὶ τοῦ διακόνου κατὰ τὸ σύνηθες κράζοντος,
ἵνα οἱ μὴ μεταλαμβάνοντες ἐξέλθωσιν τῆς ἐκκλησίας, οὐκ
ἔτι λοιπὸν ἐθεωρήθησαν ὑπὸ τῆς τούτων τροφῆς ἐκβαίνου-
σαι τῆς ἐκκλησίας. Οθεν πιστεύομεν ἐκτὸς πάσης ἀμυρσβη-
τήσεως, ὅτι! ἡνίκα ἡ παρὰ τοῦ ἁγίου δεδεῖσα προσφορά
ὑπὲρ αὐτῶν ἐτύθη,² παρὰ τῆς συγχωρήσεως ἡξιώθησαν,
καὶ τὴν τῆς ὁσίας κοινωνίας μετάληψιν παρὰ κυρίου διὰ
τοῦ μακαρίου Βενεδίκτου ἐδέξαντο.

ΠΕΤΡΟΣ.

Θαυμαστὸν σφόδρα ἐστὶν εἰ³ τοῦτον τὸν σεβάσμιον καὶ
ἀγιώτατον ἄνδρα⁴ ἐν ταύτῃ τῇ⁵ φθαρτῇ⁶ σαρκὶ ὄντα ἰσχύειν
ψυχὰς λῦσαι ἐν αὐτῷ λοιπὸν τῷ ἀοράτῳ κριτηρίῳ τεταγ-
μένως.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Μή⁷ τι οὖν, Πέτρε,⁸ ἐν ταύτῃ τῇ σαρκὶ ἔτι οὐκ ἦν ὁ πα-
ρὰ Θεοῦ ἀκούσας, « Οὐ εἰὼν δῆτης ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμέ-
νον καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὁ εἰὼν λύσης ἐπὶ τῆς γῆς ἔ-
σται λελυμένον καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, » οὔτινος καὶ νῦν τὴν
τάξιν ἐπικρατοῦσιν, δεσμεύοντες καὶ λύοντες, οἱ τὸν Σρόνον
τοῦ ἁγίου Αποστόλου καὶ Ποιμένος τῇ πίστει καὶ τοῖς ἡ-
θεσιν κοσμουντες. ἵνα οὖν δόξης τοσαύτης γήϊνος ἄνθρωπος
καταξιωθῇ, ὁ οὐρανοῦ καὶ γῆς ποιητῆς ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν
γῆν κατῆλθεν, καὶ ἵνα· ἡ σάρξ ἐκ τοῦ πνεύματος κρῖναι

διεκελεύσατο· καὶ τῆς προσφορᾶς προσενεχθείσης.. In ora folii ru-
bro caractere scribitur teste QUIRINI, ἀναγκαῖον εἰς τοὺς Λατίνους
διὰ τὰς ἀναφράς — 1) Cod. Florent. omittit ἔτι — 2) Alii male
ἐθέθι, — 3) Editores notant εἰ redundare — 4) Quidam addunt
ἔτι — 5) Alii addunt ζωῇ ὄντα καὶ — 6) Alii hic habent ὄντα.
7) Codex Florentin. omittit Μὴ — 8) Cod. Florentin. omittit
παρὰ θεοῦ.

mœrore indicatum est, qui manu sua protinus oblationem dedit, dicens: *Ite*¹ et hanc oblationem pro eis offerri Domino facite, et ulterius excommunicatae non erunt. Quae dum oblatio pro eis fuisset immolata,² et a diacono³ juxta morem clamat⁴um est, ut non communicantes ab ecclesia exirent, et⁴ illae exire ab ecclesia ulterius visae non sunt. Qua ex re indubitanter patuit, quia dum inter eos qui communione privati sunt, minime recederent, communionem a domino per servum domini recepissent.

PETRUS.

Mirum valde, quamvis venerabilem et sanctissimum virum adhuc tamen in hac carne corruptibili degentem, potuisse animas solvere in illo jam invisibili iudicio constitutas.

GREGORIUS.

Numquidnam, Petre, in hac adhuc carne non erat, qui⁵ audiebat: *Quodcumque ligaveris*⁶ *super terram, erit ligatum et in cœlis: et*⁷ *quæ solveris super terram, soluta erunt*⁸ *in cœlis?* Cuius nunc vicem et ligando et solvendo⁹ obtinent, qui locum sancti regiminis fide¹⁰ et moribus tenent. Sed ut tanta valeat homo de terra, coeli et terrae conditor in terram venit e caelo, atque ut iudicare caro etiam

1) Cod. omittit *Ite* ex oscitantia. — 2) Cdd. Bess. Nan. *oblata*.
3) Cd. *diacone* — 4) Alii omittunt *et* — 5) Cod. Nan. addit *a Domino* — 6) Prius *legaberis* et postea *legatum* — 7) Cod. Venet. S. Mariae Gratosae *et quodcumque solveris super terram solutum erit in coelis* — 8) Alii *et pro erunt* — 9) Cod. prius *vecem*, et pro *et* alii habent *in*. Cdd. Carnot. Valliscl. habent *ligandi et solvendi* — 10) Codd. Vallisclar. *vita* pro *fide*.

δυνηθείη, ταῦτα αὐτῇ παρασχεῖν ἡξίωσεν, ὁ Θεὸς ὡν γέγονεν διὰ τοὺς ἀνθρώπους σὰρξ· Εξω δὲ αὐτοῦ¹ ἡ ἀσθένεια ἡμῶν· οὐ γὰρ ὑπ' αὐτῆς ἡ τοῦ Θεοῦ δυναστεία² ἡσθένησεν.

ΠΕΤΡΟΣ.

Μετὰ τῆς τῶν σημείων δυνάμεως καὶ ἡ τῶν ῥημάτων ἀπολογία προσφόρως ἐξεφωνήθη.

1) Cod. Florent. omittit αὐτοῦ — 2) Cod. Flor. δύναμις .

ZACHARIAS in paraphrasi sua apertissime asserit successoris Petri potestatem supremam, de qua confer opellam nostram tempore Concilii Vaticani editam. « *De Romani Pontificis auctoritate disciplinari testimoniis ecclesiae graecae comprobata* 1870, et aliam S. IRENEO *Dell' autorità del R. Pontefice, studi illustrati da A. Rocchi* 1876. — Et revera non dicit tantum cum Gregorio *qui locum sancti regiminis fide et moribus tenent; sed qui thronum sancti Apostoli et Pastoris fide et moribus exornant*. Locus animadversione dignus.

de spiritibus possit hoc ei¹ largire² dignatus³ factus pro hominibus caro:⁴ quia inde surrexit ultra se infirmitas nostra, unde sub se infirmata est firmitas Dei.

PETRUS.

Cum virtute signorum concorditer loquitur ratio verborum.

1) Alii *et pro ei* — 2) Alii *largiri* — 3) Quidam addunt *est*.

4) Alii hic *Deus* addunt.

QUIRINI multa animadversione digna esse dicit quae in hoc capite narrantur, praesertim quae liturgicas, canonicas, censorias res spectant.

DELLA NOCE hic quaestionem de sacerdotio S. Benedicti excitat, et videtur satis congrue demonstrare ex vetustis testibus, monumentis et picturis Benedictum diaconatus ordinem suscepisse. Ex Tusculanis documentis recensemus diploma donationis Petri Alberici de Tusculana, in quo Benedictus *levita* appellatur.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ.

Περὶ τοῦ μοναχοῦ τοῦ παρὰ γνώμην τοῦ ἁγίου εἰς τοὺς
γονεῖς ἀπελθόντος, καὶ τελειωθέντος.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

ΚΔ'. Ἀλλοτε πάλιν μοναχὸς τις νεανικῶς βιῶν,¹ τῆς μονῆς
τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ ὑπάρχων, τοὺς ἑαυτοῦ κατὰ σάρκα
γονεῖς ὑπὲρ μέτρον ἀγαπῶν, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῶν συνε-
χῶς ἄνευ τῆς τοῦ ἁγίου πατρὸς παραθέσεως ἀπερχόμενος,
συνέβη ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ κατὰ τὸ σύννηθες αὐτῷ πρὸς τοὺς γο-
νεῖς παραγενέσθαι· εἰσελθόντος δὲ αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἐτε-
λεύτησεν. Εἶτα κηδεύσαντες αὐτόν, καὶ ταφῇ παραδόντες,
τῇ ἐξῆς ἡμέρᾳ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἔξω εὗρον ἐρρίμμενον. Καὶ
τοῦτο πάλιν θάψαντες, αὖθις² ὑπὸ τῆς γῆς ἐκβρασθὲν ὡς τὸ
πρότερον ἐθεάσαντο. Ταῦτα οὖν ἑωρακότες οἱ αὐτοῦ κατὰ
σάρκα γονεῖς, πρὸς τὸν συμπαθέστατον πατέρα Βενέδικτον
μετὰ μεγίστου κλαυθμοῦ³ προσέδραμον, δεόμενοι ὅπως διὰ
τῆς ἐνούσης ἐν αὐτῷ θείας χάριτος οἰκτειρίσας τὸν οὕτως
ἀθλίως θανέντα,⁴ προστάξῃ τοῦτον ὑπὸ τῆς γῆς κατασχεθῆ-
ναι. Ἐωρακῶς οὖν ὁ μακάριος τὴν κατώδυνον αὐτῶν καρ-
δίαν,⁵ λαβὼν ἀπὸ τοῦ δεσποτικοῦ σώματος μερίδα μίαν δέ-
δωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτῶν, εἰπὼν πρὸς αὐτούς. « Ἀπέλθατε,
καὶ τοῦτο τὸ δεσποτικὸν σῶμα ἐπάνω τοῦ στήθους αὐτοῦ
βαλόντες τῇ προσηκούσῃ ταφῇ παραδόσατε.⁶ » Τοῦτο οὖν πε-
ποιηκότες οἱ τοῦ τεθνεῶτος γονεῖς, οὐκέτι ὑπὸ τῆς γῆς ἐξε-
ρίφη τὸ ταφὲν σῶμα,⁷ ἀλλὰ κατὰ τὴν τοῦ ἁγίου πρόσταξιν,
ἔμεινεν κατασχεθὲν ὑπὸ τῆς γῆς. Οὐαὶ, Πέτρε, ποίας κατα-
κρίσεως⁸ παρὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἠξιώθη ἐκεῖνος⁹ ὁ ἀνὴρ· ὅτι τὸ
σῶμα αὐτοῦ ἢ γῆ ἀπέρριψεν, διότι τὴν τοῦ μακαρίου Βενε-
δίκτου εὐμένειαν οὐκ ἔσχευ.

ΠΕΤΡΟΣ.

Θαυμάζω ἀληθῶς, καὶ σφόδρα ἐκπλήττομαι.

- 1) Cod. Florent. νεανίσκος pro νεανικῶς βιῶν — 2) Alii εὐθύς.
3) Alii Cod. μεγάλης παρακλήσεως — 4) Alii θανόντα — 5) Cod.
fol. 71 — 6) Alii παραδίδοτε — 7) Alii γῆς ἐρρίμμενον τὸ ταφὲν
σῶμα εἶδον — 8) Cod. Florent. κατεκρίθη — 9) Alii Χριστοῦ ἐν
πείρᾳ γέγονεν ἐκεῖνος.

CAPUT XXIV.

*De puerulo¹ monacho, quem sepultum
terra projecit.*

GREGORIUS.

Quadam quoque die dum quidam ejus puerulus monachus parentes suos ultra quam deberet diligens, atque ad eorum habitaculum tendens sine benedictione de monasterio exiisset,² eodem die mox ut ad eos pervenit, defunctus est. Cumque esset sepultus, die altero projectum foras corpus ejus inventum est, quod rursus tradere sepulturæ curaverunt. Sed sequenti die iterum projectum exterius atque inhumatum, sicut prius invenerunt. Tunc conciti³ ad Benedicti Patris vestigia currentes, cum magno fletu petierunt, ut ei suam gratiam largiri⁴ dignaretur. Quibus vir Dei manu sua protinus communionem dominici⁵ corporis dedit dicens: Ite, atque hoc dominicum corpus super pectus ejus⁶ ponite, eumque sepulturae sic⁷ tradite. Quod dum⁸ factum fuisset, susceptum corpus ejus terra tenuit, nec ultra projecit. Perpendis, Petre, apud⁹ Iesum Christum dominum cujus meriti iste vir fuerit, ut ejus corpus etiam terra projecerit, qui Benedicti gratiam non haberet.¹⁰

PETRUS.

Perpendo plane, et vehementer stupeo.

1) Alii *puero* — 2) Cod. *exisset* — 3) Alii *concite* — 4) Alii *largire* — 5) Prius *dominico* male — 6) Alii addunt *cum magna reverentia* — 7) Alii et sic *sepulturae eum* — 8) Emendatio est in *dum*, prius videtur *dom* — 9) Codex *apud* — 10) Manus posterior punctum interrogativum apposuit.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ΄.

Περὶ τοῦ ἐξελθίντος μοναχοῦ τῆς μονῆς, οὕτινος ἐν τῇ
ὁδῷ δράκων ὑπήντισεν.¹

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

ΚΕ΄. Ἦν τις ἐκ τῶν μοναχῶν τῆς μονῆς τοῦ ὁσίου πατρὸς Βενεδίκτου, ὅστις τῷ τῶν λογισμῶ ῥεμβασμῷ ὑπὸ τοῦ τῆς ἀκηδίας δαίμονος κυριευθεὶς, τῇ τοῦ κανόνος ἀκριβεστάτῃ παραδόσει στοιχήσαι² οὐδαμῶς ᾔθελεν. Ο δὲ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος τοῦτον νοουθετῶν οὐ διέλειπεν,³ καὶ συνεχῶς παιδεύων οὐκ ἠμέλησεν. Εκείνος δὲ οὐχ εἴλατο⁴ τῆς τοῦ πατρὸς ὑπακούσαι παραινέσεως, ἀλλὰ καὶ ἀναιδῶς τῷ ἁγίῳ προσπίπτων οὐκ ἐπαύετο, ἵνα ἐαθῇ ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ γονεῖς πορευθῆναι. Ἐν μιᾷ οὖν ἡμέρᾳ⁵ ὁ σεβάσμιος πατήρ ὑπὸ τῆς αὐτοῦ παρακλήσεως ὀχληθεὶς, ἐν θυμῷ ἐκέλευσεν ἵνα τῆς μονῆς ὑποχωρήσῃ. Οστίς εὐθέως ἠνίκα ἐκ τοῦ μοναστηρίου ἐξῆλθεν, κατενώπιον αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ δράκοντα ἀνεωγμένῳ τῷ στόματι εὔρεν, καταπιεῖν τοῦτον⁶ θέλοντα. Ἡρξάτο οὖν αὐτὸς τρέμειν, καὶ ψηλαφῶν μεγίσταις φωναῖς κράζων ἔλεγεν· «Δράμετε, δράμετε, ὅτι ὁ δράκων οὗτος καταφαγεῖν με θέλει.» Δραμόντες δὲ οἱ ἀδελφοί, τὸν μὲν δράκοντα οὐδαμῶς⁷ ἐθεωρήσαντο, τρέμοντα δὲ, καὶ ψηλαφῶντα τὸν μοναχὸν εὐρόντες, εἰς τὸ μοναστήριον ὑπέστρεψαν. Οστίς εὐθέως ὑπέσχετο μηδέποτε ἐκ τοῦ μοναστηρίου ἐξιέναι, ἢ ἀποστῆναι. Ἀπὸ οὖν τῆς ὥρας ἐκείνης ἐν τῇ ἑαυτοῦ ὑποσχέσει διεπέμεινεν,⁸ καὶ ταῖς τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς εὐχαῖς τειχισθεὶς, τὸν κατέναντι αὐτοῦ ἐστῶτα δράκοντα, ὅντινα πρότερον μὴ ὁρῶν ἠκολούθει, τοῦτον οὐδαμῶς τοῦ λοιποῦ ἐξεάσατο.

1) Alii ὑπήντησε — 2) Alii στοιχίσαι — 3) Cod. Paris. διέλιπε.
4) Quidam εἴλετο — 5) Alii τῶν ἡμερῶν — 6) Cdd. Paris. Flor. δράκοντα ἀνεωγμένον τὸ στόμα ἔχοντα εὔρε καταπιεῖν αὐτὸν — 7) Quidam omittunt δὲ αὐτοὺς ἀδελφοὺς τὸν μὲν δράκοντα οὐδαμῶς et δὲ postea. Ex his Cod. Reg. Parisien. pro οἱ habet ὁμοῦ δύο, et οὐκ pro οὐδαμῶς. — 8) Alii ὑπέμεινε.

CAPUT XXV.

*De monacho ingrato, qui eodem monasterio
discedens draconem in¹ itinere invenit.*

GREGORIUS.

Quidam autem ejus monachus mobilitati mentem dederat,² et permanere in monasterio³ nolebat. Cumque eum vir Dei assidue corripere⁴, frequenter admoneret, ipse vero nullo modo consentiret in congregatione persistere, atque inportunis precibus ut relaxaretur inmineret⁴ quadam die idem⁵ venerabilis Pater, nimietatis ejus taedio affectus, iratus jussit ut discederet. Qui mox ut monasterium exiit, contra se adsistere aperto ore draconem in itinere invenit. Cumque eum idem draco qui apparuerat devorare vellet,⁶ coepit ipse tremens et palpitans magnis vocibus clamare dicens: « Currite,⁷ currite, quia draco iste me devorare vult. » Currentes autem fratres draconem minime viderunt, sed timentem atque palpitantem monachum ad monasterium reduxerunt. Qui statim promisit numquam se esse iam⁸ a monasterio recessurum, atque ex hora eadem in sua promissione permansit: quippe qui sancti viri orationibus contra se adsistere draconem viderat, quem prius non videndo sequebatur.

1) In titulo alii *qui de monasterio discedens draconem contra se in* — 2) Gussanville et Editores quidam *mentis deditus erat*. 3) Cod. *monasterium* — 4) Quidam addunt *et* — 5) Ut alibi Cd. *isdem*, item inferius — 6) Prius *vellit* — 7) Cod. Carnot. *Occurrite*. Quidam Editt. *Succurrite* bis — 8) Alii omittunt *iam*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κς'.

Περὶ τοῦ ἰαζέντος παιδὸς ἀπὸ τῆς λέπρας.

Κς'. Νομίζω μηδὲ τοῦτο σιγῆς ἄξιον ὑπάρχειν, ὅπερ ἰλ-
λουστρίῳ ἀνδρὶ Αντωνίνῳ¹ τοῦνομα διηγουμένῳ ἤκουσα· ὅστις
ἔλεγεν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ παῖδα ἐπίχυσιν ἐλεφαντίας ὑπομεί-
ναντα, καὶ λοιπὸν τῶν τριχῶν αὐτοῦ πεπτωκυῶν,² τὸ δέρμα
αὐτοῦ ἐφυσθήθη.³ Εἶτα προΐούσης τῆς νόσου λαθεῖν οὐκ ἴ-
δύνατο, πρὸς δὲ τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τοῦ ἑαυτοῦ
πατρὸς ἀπεσάλη, καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ ὑγείᾳ⁴ ὁ παῖς ἀποκα-
τασταθεὶς, τῷ οἰκείῳ γεννήτορι μετὰ πάσης σπουδῆς ἀπε-
δόθη.

1) Alii Αντωνίῳ, sed editiones Αντωνίνῳ ut et Codex Florentin.

2) Male, codex πεπτωκότων, ni credas in infima græcitate nomen
θρίξ capillus fuisse generi masculino tributum — 3) Cod. scri-
pserat ἐφυσίθη — 4) Codex ὑγία.

PHAVORINUS in Λεξίκῳ edito Romæ 1563 dicit: Ελεφαντίσις
γένος λέπρας. *Elephantiasis genus lepræ est.*

S. Josephus hymnograph. Ode III. 1. Ναμάτων ζωτικῶν τοῦ
Θείου πνεύματος πλησθεῖσα, Βενέδικτε, ἡ ψυχὴ σου, ποταμοὺς θαυ-
μάτων ἔβλυσε νοσημάτων ξηραίνοντας ἐπήρειαν. - *Vivificis divini
Spiritus fluentis anima tua, o Benedicte, repleta fluvios prodigio-
rum manavit, qui auferunt morborum impetus.*

CAPVT XXVI.

*De elephantioso curato.*¹

Sed neque hoc silendum puto, quod inlustri viro Aptonio² narrante cognovi, qui aiebat³ patris sui⁴ puerum morbo elephantino⁵ fuisse correptum,⁶ ita ut jam pilis cadentibus cutis intumesceret⁷, atque increscentem saniem⁸ occultare⁹ non possit.¹⁰ Qui ad virum Dei ab eodem patre ejus missus est¹¹ et saluti pristinae sub omni celeritate restitutus.¹²

- 1) Alii titulum habent: *De puero a morbo elephantino sanato.*
2) Sic Cod. Sangerm. et Comp. et S. M. Grat. Alii *Antonio* vel *Antonino* — 3) Male in codice *agebat* — 4) Cod. Bessarionis *patri suo* — 5) Cod. scribit *elefantino* — 6) Gussanvill. edidit *corruptum* — 7) In elementis *ume* est emendatio in Codice, videtur prius *intumisceret* — 8) Codices duo Carnot. et codd. Theod. et Vallisclaræ *increscente sanie* — 9) Codex male *occultari* — 10) Alii *posset* — 11) Ex emendatione est — 12) Prius *restitus*.

BERTHARIUS abbas in carmine:

*Rusticus adveniens variato corpore lepra
Abscessit sospes glorificando Deum.*

Morbum *elephantinum*, vel *elephantioso* esse lepram animadvertunt cum aliis DELLA NOCE et QUIRINI. HÆFTENUS de morbo diffuse agit, descriptionem CELSI refert et versus Q. SERENI SARONICI:

*Est Elephas morbus tristi quoque nomine dirus,
Non solum turpans nefandis ora papillis,
Sed cito praecipitans funesto fata veneno.*

Αλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἡμῖν ἐπανιτέον¹ αὖθις διηγου-
μένοις τὰ τοῦ σημειοφόρου πατρὸς θεῖα τεράσια, ἅπερ πα-
ρὰ τῶν αὐτοῦ φοιτητῶν τῶν ἐν ταύτῃ τῇ βίβλῳ ἀνωτέρῳ
μνημονευθέντων, ἀκοῇ παρέλληφα. Ἦν τις ἀνὴρ ὅστις εἶχεν
ἕτερον ζηλοτυποῦντα αὐτῷ, καὶ ἐχθρωδῶς πρὸς αὐτὸν διακεί-
μενος· ὁ οὖν μισόκαλος δαίμων ἐπὶ τοσοῦτον² ἐμμανῶς τοῦ-
τον συνώθησεν, ὥστε θανατηφόρον ἐπινοήσασθαι κατ' αὐτοῦ
δηλητήριον, καὶ τοῦτο ἀγνοοῦντα τὸν ἄνδρα πιεῖν παρεσκεύ-
ασεν,³ ἵνα τοῦτον τῆς προσκαίρου ζωῆς θάπτον ἀπαλλάξῃ.
καὶ ὁ μὲν ἀνὴρ τὸ δηλητήριον πεπωκὼς οὐ τέθνηκεν· ἀλλ'
ἐκχυθείσης ἐν ὅλῳ τῷ σώματι⁴ αὐτοῦ τῆς ἐλεφαντίας τὸ εἶ-
δος, ἐλεεινὸν θέαμα τοῖς ἀπάντων ὀφθαλμοῖς προὔκειτο. εἶτα
πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον ἀπενεχθεὶς, τὴν προτέραν
ὑγείαν ταχέως ἀπέλαβεν. Τῇ γὰρ σημειοφόρῳ αὐτοῦ δεξιᾷ
ἀψάμενος τοῦ σώματος αὐτοῦ, πᾶσαν ἀπὸ τοῦ δέρματος αὐ-
τοῦ τὴν τῆς ἐλεφαντίας⁵ νόσον ἐφυγάδευσεν.

1) Alii ἐπανελθῶμεν pro ἐπανιτέον — 2) In Cod. Flor. deest ἐπὶ
τοσοῦτον — 3) Cdd. Paris. et Florent. παρεκέλευσε — 4) Alii τῷ
σώματι ὅλον pro ἐν ὅλῳ τῷ σώματι — 5) Cod. Floren. τὴν ἐλε-
φαντίαν.

Joseph hymnograph. Sticher. I.. Πολλὰς ἀγωνίσμασι τὴν
σάρκα νεκρώσας χάριν τῶν ἱαμάτων πλουσιῶς ἔλαβες παύειν ἀσθε-
νείας ποικίλας.. *Multis laboribus carnem cum mortificasses, gra-
tiam sanationum abunde adeptus es, ut varias compesceres infir-
mitates..*

agnovi. Quidam vir gravissima adversarii sui æmulatione laborabat, cujus ad hoc usque odium prorupit,¹ ut ei nescienti in potu² venenum daret.³ Qui⁴ quamvis vitam auferre non valuit, cutis tamen colorem mutavit, ita ut diffusa⁵ in corpore ejus varietas, leprae morem imitari videretur. Sed ad Dei hominem deductus salutem pristinam citius recepit: nam mox ut eum contigit, omnem cutis illius varietatem fugavit.⁶

1) Cod. Bessar. *processit* — 2) Prius *poto* et *puto* — 3) Cod. S. Audoen. et Lyran. *misceret* — 4) Alii *Quod* — 5) Prius *defusa* postea *deffusa* — 6) Cod. Nan. *mutavit*.

COD. ANONYM. CASSIN. 175 *ibi* (in fundo turris) *supra arca tredecim solidi de auro ceciderunt*, et idem Anonymus de turri S. Benedicti ait: *ibi resanavit Severum contritum et leprosum et ibi cunctas virtutes fecit*.

BERTHARIUS Abbas in carmine:

*Aurea dona Patri funduntur cœlitus almo,
Ut poscens habeat debita quo redigat.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ.

Περὶ τοῦ ριφέντος ἀνακλασαρίου σὺν τῷ ἐλαίῳ
κατ' ἐπιτροπὴν αὐτοῦ, καὶ μὴ κλασθέντος.

ΚΗ'. Κατ' ἐκεῖνον τοίνυν τὸν καιρὸν, καθ' ὃν τὴν Καμπανίαν λιμὸς συνεῖχεν βαρύτατος, ὁ τοῦ Χριστοῦ πιστὸς καὶ φρόνιμος οἰκονόμος οὐκ ἐπαύετο πᾶσιν τοῖς ἐνδεέσιν τὴν πρόπουσαν συμπαθῶς διανομὴν τῶν ἀναγκαίων τοῦ σώματος χρειῶν ποιούμενος, ἕως οὔ πάντα ἐκ τοῦ μοναστηρίου ἐξέλιπον, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἢν ὑπολειφθὲν ἐν τῷ κελλαρίῳ τῆς μονῆς,¹ εἰ μὴ βραχύ τι ἐλαίου ἐν ὑαλίνῳ σκεύει. Εἷς δέ τις ὑποδιάκονος, τὴν προσηγορίαν Ἀγαπητὸς, ἦλθεν πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ φίλον πάνυ αὐτὸν δυσωπῶν, ὅπως ἔλαιον ὀλίγον ἐπιτρέψῃ δοθῆναι αὐτῷ· ὁ δὲ θεσπέσιος οὗτος ἀνὴρ, ὃς ἤδη πάντα ἐν τῇ διανοίᾳ θέμενος διανέμειν τε καὶ σκορπίζειν ἐν τῇ γῇ, ἵνα ἐν τῷ οὐρανῷ αὐτῷ² τηρηθῶσιν, ἐκεῖνο τὸ βραχύ τοῦ ἐλαίου, ὅπερ ἐν τῷ κελλαρίῳ τῆς μονῆς ἐναπέμεινεν,³ ἐκέλευσεν τῷ αἰτοῦντι δοθῆναι. Ο μοναχὸς δὲ ὁ τὴν τοῦ κελλαρίου διακονίαν ἐγκεχειρισμένος, ὑπήκουσεν μὲν τῆς τοῦ πατρὸς κελεύσεως, ἀλλὰ πληρῶσαι ταύτην οὐχ εἴλατο. Μετ' ὀλίγον οὖν ἐπηρώτησεν⁴ ὁ πατήρ τὸν κελλάριον,⁵ εἰ τὸ βραχύ ἐκεῖνο ἔλαιον δέδωκεν τῷ αἰτήσαντι; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς ὡμολόγησεν μὴ δεδωκέναι αὐτό, εἰπὼν πρὸς αὐτόν· ὅτι ἐὰν ὅλον τὸ ἔλαιον ἐκεῖνο παρασχεθῇ τῷ⁶ ἀνδρὶ κελεύσης, παντάπασιν τοῖς ἀδελφοῖς οἰαδοῦν⁷ παραμυθία οὐχ ὑπολειφθήσεται. Τότε θυμωθεὶς ὁ πρῶτατος ἐκεῖνος πατήρ⁸ προσέταξεν τοῖς ἀδελφοῖς, ὅπως τὸ ῥηθὲν ὑάλινον σκεῦος, ἐν ᾧ τὸ ὀλίγον τοῦ ἐλαίου ἀπέμεινεν, διὰ τῆς θυρίδος ῥίψωσιν, ἵνα μὴ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τι τῶν τῆς παρακοῆς ἐναπομείνῃ. Γέγονε τοίνυν καθὼς ὁ μακάριος προσέταξεν. Ὑπὸ δὲ τὴν θυρίδα ἐκείνην σωρὸς⁹ ἦν λίθων πολλῶν καὶ μεγάλων, ἐφ' ὧν

1) Alii ἐξέλιπεν — 2) Cdd. quidam omittunt αὐτῷ — 3) Cd. Flor. ἐναπομεῖναι — 4) Cod. Flor. addit αὐτόν — 5) Alii κελλαράριον. 6) Cod. fol. 73 — 7) Cod. Floren. melius οἰαδῆτοτοῦν — 8) Alii ἀνὴρ — 9) Cod. Flor. et quidam Editt. ὄρος.

CAPUT XXVIII.

De ampulla vitrea¹ in saxis projecta

et non fracta.

Eo quoque tempore, quo alimentorum inopia Campaniam graviter adfligebat, vir Dei diversis indigentibus monasterii sui cuncta tribuerat, ut pene nihil in cellarario nisi parvum quid olei in vitreo vase remaneret. Tunc quidam subdiaconus Agapitus nomine advenit, magnopere postulans ut sibi aliquantulum oleum dari debuisset. Vir autem Domini, qui cuncta decreverat in terra tribuere, ut in caelo omnia servaret, hoc ipsum parvum quod remanserat olei, jussit petenti dari. Monachus vero qui cellarium tenebat audivit quidem jubentis verba, sed implere distulit. Cumque post paululum, si id quod jusserat datum esset inquireret, respondit monachus se minime dedisse; quia si illud⁸ tribueret, omnino nihil fratribus remaneret. Tunc iratus, aliis praecepit, ut hoc ipsum vas vitreum in quo parvum⁹ olei remansisse videbatur, per fenestram proicerent,¹⁰ ne in cella aliquid per inobedientiam¹¹ remaneret. Factumque est. Sub fenestra autem eadem ingens praecipitium patebat saxorum molibus asperum.¹² Projectum itaque vas vitreum venit in

1) In Cod. *vidrea* — 2) Quidam *Alia* — 3) Cod. scribit *vasæ*
4) Cod. *postol.* — 5) Alii *olei* — 6) Alii *reservaret* — 7) Quidam
parvum — 8) Alii addunt *ei* — 9) Ut supra alii *parvum*
10) Alii *proiicer.* — 11) Cd. *inobæd.* — 12) MABILLON *aspersum*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ'.

Περὶ τοῦ γεμισθέντος πίθου¹ ἐλαίου² διὰ
προσευχῆς αὐτοῦ.

ΚΘ'. Τοῦτου δὲ γεγονότος, ἅμα τοῖς ἀδελφοῖς ἑαυτὸν ὁ σεβάσμιος πατήρ εἰς προσευχὴν δέδωκεν· ἐν δὲ τῷ τόπῳ ἐκείνῳ ἐν ᾧ μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἐν τῇ προσευχῇ ἵστατο, πίθος κενὸς ὑπῆρχεν τῷ σκεπάσματι κεκαλυμμένος. Ἐν δὲ τῷ τὸν ἅγιον πατέρα προσκαρτερεῖν ἐν τῇ προσευχῇ, ἤρξατο τὸ πῶμα τοῦ αὐτοῦ πιθαρίου³ κουφίζεσθαι, τοῦ ἐλαίου πληθυνθέντος ἐν τῷ πίθῳ.⁴ Οὕτως κινηθέντος τε καὶ ὑψωθέντος, τὸ αὐξηθὲν ἔλαιον τὸ τοῦ πιθαρίου ῥόμα ὑπερβλύσαν, ἅπαν⁵ τὸ ἕδαφος ἐπλήρωσεν, ἐν ᾧ ἦν εἰς προσευχὴν κύψας ὁ ἅγιος. Τοῦτο δὲ θεασάμενος ὁ θαυματουργὸς πατήρ Βενέδικτος, τῇ εὐχῇ τέλος ἐπέθηκεν. Τὸν δὲ ἄπιστον ἐκεῖνον καὶ ἀνήκοον⁶ ἀδελφὸν πατρικῶς⁷ ἐνουθέτησεν⁸ εἰπών. « Τέκνον κτίσαι πίσιν ἀδίσακτον καὶ ταπεινοφροσύνην ἀξίαν τοῦ μοναχικοῦ ἐπαγγέλματος. » Ο δὲ ἀδελφὸς ἐκεῖνος πρεπόντως καὶ σωτηριωδῶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς παιδευθεὶς ἠδέσθη· ὁ γὰρ ἀοίδιμος οὗτος πατήρ τὴν ἰσχὺν τῆς ἑαυτοῦ νουθεσίας, ἥνπερ ἐδίδασκεν, ταύτην τῇ τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ χάριτι τοῖς θείοις θαύμασιν πᾶσιν ὑπεδείκνυεν, καὶ οὐκ ἦν λοιπὸν τινὰ ποτε τῆς αὐτοῦ συνοδίας ἐν ταῖς τοῦ ἁγίου ὑποσχέσεσιν δειλιάν, ἢ ἀπιστεῖν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ λεγομένοις. Καὶ μάλιστα ἑωρακότες τὴν ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ γεναμένην⁹ παρὰ Θεοῦ ὑπερβύλλουσαν ἐπίσκεψιν· ὑπὲρ γὰρ ὑαλίνου σκεύους ὀλίγον πάνυ ἔλαιον ἔχοντος, πίθον ὑπερβλύσαντα ἐλαίου ἀπέδωκεν.

- 1) Codex Florentin. τοῦ πίθου — 2) Cod. male scribit ἐλαίν.
3) Alii πίθου, sic et inferius — 4) Alii ἐν τῷ, αὐτῷ — 5) Cod. Flor. omittit ἅπαν — 6) Alii ἀπήκοον — 7) Cd. Flor. πνευματικῶς.
8) Codex ἐνουθέτισεν — 9) Alii γενομένην.

S. Joseph hymn. V. Τὸν ἐν ἐλέει θεὸν ἐκδυσωπῶν, πάτερ σφεῖ, ἵπλησας ὡς Ηλίου καμψάκην ἐλαίου, τὸ ἄγγος τὸ μέγα ὑπὸ πάντων ὁρώντων πιστῶς θαυμαζόμενος. *Deum in misericordia, o pater sapiens, deprecatus, ut Eliæ dolium, vas magnum replevisti, videntibus et mirantibus in fide omnibus.* Stich. III... βλέπειν δὲ τὸ ἔλαιον ἄγγος ἐποίησας. *vas oleo emanare fecisti.*

CAPUT XXIX.

De doleo¹ vacuo et² oleo repleto.

Qua increpatione completa, sese cum isdem fratribus in orationem dedit. In eo autem loco, ubi cum fratribus orabat, vacuus³ erat ab oleo doleus et coopertus. Cumque sanctus vir in oratione persisteret, coepit operimentum ejusdem dolei oleo excrescente sublevari. Quo commoto atque sublevato, oleum quod excreverat, ora dolei transiens, pavimentum loci in quo incubuerat,⁴ inundabat. Quod Benedictus Dei famulus⁵ aspexit, protinus orationem conplevit, atque in pavimentum oleum defluere cessavit. Tunc diffidentem inobedientemque fratrem latius⁶ admonuit, ut fidem habere disceret et humilitatem. Idem⁷ vero frater salubriter correptus erubuit: quia venerabilis Pater virtute omnipotentis Domini,⁸ quam admonitione intimaverat, miraculis ostendebat; nec erat jam ut quisquam de ejus promissionibus dubitare possit,⁹ qui in uno eodemque momento pro vitreo vase pene vacuum¹⁰ plenum oleo doleum reddidisset.¹¹

1) Alii *dolio* ut et inferius — 2) Alii omittunt *et* — 3) Alii *vacuum.. dolium et coopertum* — 4) Cdd. Theod. Long. Gemet. *incubuerant* — 5) Alii addunt *ut* — 6) Cd. Bess. *laetius* — 7) Cd. *Isdem* — 8) Alii *Dei* — 9) Alii *posset* — 10) Alii *vacuo* — 11) Prius *reddedisset*.

COD. ANONYM. CASS. 175. *In fundo turris fecit miraculum de labello olei.* Ad haec Hæftenus refert verba regulae S. BASILII M. Interrog. 52.

εκ δεήσεως γίνονται. Ποτὲ δὲ κατ' ἐξουσίαν, καθάπερ ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης λέγει· « Ὅσοι γάρ, φησιν, ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι.¹ » οἱ οὖν διὰ τῆς ἐξουσίας τοῦ Θεοῦ τέκνα ὑπάρχουσιν, τί θαυμαστὸν εἶναι σημεῖα ὑπὸ τῆς ἐξουσίας ποιῆσαι δύνανται; ὅτι δὲ καὶ ἐκαστέρῳ² τρόπῳ θαυμάσια ποιοῦσιν, μαρτυρεῖ Πέτρος ὁ τὴν Ταβιθά³ θανοῦσαν δι' εὐχῆς ἀναστήσας. Ἀνανίαν τε καὶ Σαπφείραν⁴ ψευσαμένους διελέγξας, καὶ τῷ θανάτῳ παραδούς, οὐδὲ γὰρ εὐξασθαι αὐτὸν γέγραπται ἐν τῇ ἐκπνεύσει αὐτῶν, ἀλλὰ μόνον τὸ πταῖσμα, ὅπερ πεποιήκα⁵ν, διήλεγξεν. Συμβαίνει δὲ, ὅτι ποτὲ μὲν κατ' ἐξουσίαν ποιοῦσιν, ποτὲ δὲ ἀπὸ δεήσεως· ἐξ ὧν ἐκείνοις μὲν τὴν ζωὴν διελέγχων, κατ' ἐξουσίαν παρεπῆρε, καὶ ταύτην πάλιν δι' εὐχῆς τὴν ζωὴν περιεποιήσατο. Ἐν δυσὶν τοίνυν τρόποις θαυμάτων τὴν τοῦ γνησίου δούλου τοῦ Θεοῦ Βενεδίκτου δύναμιν προτίθημι, ἐν οἷς λαμπρότερον τοῦτον ἀναδείκνυμι· καὶ ποτὲ μὲν τοῦτον γινώσκουμεν λαβόντα θεόθεν ἐξουσίαν, ποτὲ δὲ δι' εὐχῆς ἰσχύσαντα,⁶ θαυματουργίας ἐπιτελεῖν.

- 1) ΙΩΑΝΝ. Α'. In Cod. Græc. Vaticano prius ελαβαν — 2) Alii ὅτι ἐτέρῳ τρόπῳ. In quibusdam deest tantum δὲ — 3) Alii Ταβιθά. 4) Quidam Σαμφείραν — 5) Alii πεποιήκασι — 6) Alii ἰσχύοντα.

S. Joseph hymnograph. Ode III. 2. Πρὸς πλάτος παραδείσου κατεσκήνωσας παρμάκαρ, ὁδεύσας στενὴν τρίβον καὶ δαιμόνων πανουργεύματα καὶ πορείας ἀτάκτους ἀπεστένωσας. *Amplitudinem paradisi inhabitasti, o beatissime, postquam arctam confecisti viam, et dæmonum insidias et inordinatos incessus debilitasti.*

troque solent, ut mira quaeque aliquando ex prece¹ faciant, aliquando ex potestate. Cum enim Joannes² dicat: *Quotquot³ receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri*; qui filii⁴ Dei ex potestate⁵ sunt, quid mirum si signa facere ex potestate valent?⁶ Quia eo in⁷ utroque modo miracula exhibeant, testatur Petrus, qui Tabitham⁸ mortuam orando suscitavit. Ananiam⁹ vero et Sapphiram¹⁰ mentientes morti increpando tradidit. Neque enim orasse in eorum extinctione legitur, sed solummodo culpam, quam perpetraverant, increpasse. Constat ergo quod aliquando haec ex potestate, aliquando vero exhibent ex postulatio-
ne, dum et istis vitam increpando abstulit, et illi¹¹ reddidit orando, Nam duo quoque fidelis Dei famuli Benedicti facta nunc replico, in quibus aperte clareat, aliud hunc accepta¹² divinitus ex potestate, aliud ex oratione potuisse.

1) Cd. Bessar. *oratione* — 2) Cod. *Iohannis* — 3) In aliis add. *autem* — 4) Cod. Germ. et Norm. *Quod si filii* — 5) Cd. Bess. addit *Dei* — 6) Alii *valeant* — 7) Alii *enim pro eo in* — 8) Alii *Thabitam* scribunt — 9) Cod. *Annanium* — 10) Cod. *Sasphiram* 11) Prius *reddedit* — 12) Prius *accepta*.

GRATIANUS in *Decreto* 23. q. 8. c. 16 ex his refert, de S. Petro apostolo.

De oratorio S. Ioannis in vertice montis Cassini sito confer Eñn. v. BARTOLINI opus *L' antico Cassino..* p. 16, etc.

BERTHARIUS Abbas Cassini in carmine:

Quo properas, Satana, medicarum more paratus?

Vado tuis potum fratribus ut tribuam.

Dex era sancta senem mox illo daemone captum

Salvavit Pater, depulit et Satanam.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ΄.

Περὶ τοῦ γεωργοῦ τοῦ ἀοράτως ἐκ τῶν δεσμῶν
λυθέντος, μόνον ἐπιβλέψαντος τοῦ ἀγίου.

ΛΑ΄. Ἦν τις¹ τῷ γένει Γότθος, τῇ δὲ προσηγορίᾳ Τζαλλᾶς ἐπονομαζόμενος,² τῆς τῶν Αρειανῶν³ ἀθέου δυσπιστείας⁴ ὑπάρχων. Οστίς ἐν τοῖς χρόνοις Τότιλα τοῦ τῶν Γότθων ῥηγός, οὗ τὸ πρὶν μνείαν ἐποιησάμεθα, θυμῷ ἀνυποστάτῳ κατὰ τῶν τῆς ἀγίας καὶ⁵ καθολικῆς ἐκκλησίας σπουδαίων⁶ ἀνδρῶν ἐκκαυθεὶς, καὶ τῇ ἑαυτοῦ συντροφῇ ὠμότητι συνήθως χρώμενος, ἐάν τινα κατὰ προσώπων ἐθεάσατο, εἴτε κληρικὸν εἴτε μοναχόν, παραχρῆμα τούτους διεχειρίζετο, τῷ διὰ ξίφους ὑποβάλλον θανάτῳ.

Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν τῇ ζέσει τῆς οἰκείας ὠμότητος ἐκκαυθεὶς, καὶ⁷ ὑπὸ τῆς τῶν πραγμάτων συγχύσεως τὸν νοῦν κλαπεὶς, τινὰ χωρικὸν τῇ τύχῃ εὕρικώς, τοῦτον ὠμοτάτοις ἐθλιβεν βασάνοις, καὶ διαφόροις κριτηρίοις⁸ ἐμάστιζεν. Μηκέτι οὖν τὰς βασάνους ὁ χωρικὸς ὑποφέρων, ἀπαιτούμενος ὑπὸ τοῦ σοβαροῦ ἐκείνου καὶ βαρβάρου τὰ διαφέροντα αὐτῷ πράγματα, τῷ δούλῳ τοῦ Θεοῦ Βενεδίκτῳ ἔφη⁹ παραθέσθαι αὐτά. Τοῦτο ἴσως¹⁰ πραγματευσάμενος πρὸς τὸ ἐκφυγεῖν τὴν τῶν βασάνων τιμωρίαν, καὶ τῆς ζωῆς κερδᾶναι τὴν σωτηρίαν. Τότε ὁ αὐτὸς Τζαλλᾶς ἔπαυσεν τοῦ βασανίζειν αὐτὸν, προσέταξεν δὲ τοὺς βραχίονας αὐτοῦ λώροις ἰσχυροῖς δεσμευθέντας σφιγχθῆναι, καὶ τοῦτον ἔμπροσθεν τοῦ ἑαυτοῦ ἵππου ἤρξατο ἐλαύνειν πρὸς τὸ ὑποδεῖξαι αὐτῷ τίς ἐστὶν Βενέδικτος, ὁ τὰ πράγματα αὐτοῦ ὑποδεξάμενος. Οστίς χωρικὸς τοῖς βραχίονσιν δεδεμένος ἔμπροσθεν αὐτοῦ

1) Cod. Flor. addit ἀνὴρ — 2) Alii προσαγορευόμενος — 3) Alii Αρειανῶν scribunt — 4) Cd. Floren. δυναστείας — 5) Alii omittunt καὶ et quidam post καθολικῆς addunt ἀποστολικῆς — 6) Quidam ἱερῶν — 7) Codex Florentin. ut dicunt, hic prosequitur καὶ τῇ ἑαυτοῦ συντροφῇ ὠμότητι συνήθως χρώμενος, ἐάν τινα τοιοῦτον ἐθεάσατο ἐποίει καθὼς καὶ προείρηται ὑπὸ δὲ τῆς τῶν πραγμάτων. 8) Quidam addunt ἀκίαις — 9) In fine est rasura — 10) Alii Τούτοις tantum.

CAPUT XXXI.

*De ligato rustico et solo eius visu soluto.*¹

Gothorum quidam Zalla² nomine³ perfidiae fuit Arianae,⁴ qui Totilae regis eorum temporibus, contra catholicae Ecclesiae religiosos viros⁵ ardore inmanissimae crudelitatis exarsit: ita ut quisquis ei⁶ clericus monachusve ante faciem venisset, ab ejus manibus vivus nullo modo exiret. Quadam vero die avaritiae suae aestu succensus, in rapinam rerum inhians, dum quendam rusticum tormentis crudelibus adfligeret, eumque per supplicia diversa laniaret, victus poenis rusticus, se⁷ res suas Benedicto Dei famulo commendasse professus est, ut dum hoc a torquente creditur, suspensa interim crudelitate ad vitam horæ raperentur. Tunc idem⁸ Zalla⁹ cessavit rusticum tormentis adfligere, sed ejus brachia loris fortibus adstrigens, ante equum suum coepit inpellere, ut quis esset Benedictus, qui ejus res susceperat, demonstraret. Quem ligatis brachiis rusticus antecedens, duxit ad sancti viri monasterium, eumque ante ingressum cellæ solum sedentem repperit et legentem. Eidem autem subsequenti et sævienti Zallae¹⁰ rusticus dixit: « Ecce

1) In aliis: *De rustico ligato et solo aspectu viri Dei soluto.*

2) Prius *Tzalla* ut græce; BARONIUS et Cdd. Long. et Vallisclaræ *Galla* scribunt — 3) Prius *nomne* — 4) Prius *arriane* — 5) Cd. prius *religiosus virus* — 6) Quidam praemittunt *se* — 7) Alii *se tantum* — 8) Cod. *isdem* — 9) Hic ut supra — 10) Hic nomen sine T. a l. m.

προτρέχων ἀπήγαγεν τὸν ἀλαζόνα Τζαλλᾶν εἰς τὸ τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς μοναστήριον· εὗρον¹ δὲ τὸν μακάριον μόνον κατέναντι τῆς εἰσόδου τοῦ κελλίου καθεζόμενον, καὶ² ἀναγινώσκοντα. Τῷ δὲ αὐτῷ Τζαλλᾶ ἀκολουθοῦντι, καὶ θυμομαχοῦντι, εἶπεν ὁ χωρικός. « Ἰδοὺ οὗτός ἐστιν ὁ πατήρ Βενέδικτος, περὶ οὗ εἶπόν σοι. » Εκείνος οὖν ὁ ὑπερήφανος, ζέοντι τῷ θυμῷ, καὶ διεστραμμένῳ τῷ βλέμματι, γνώμης ἀνυγιούσ γεγωνώς³ ἐν τῷ τὸν ἅγιον ὄραν, ἐδόκει τῷ ἑαυτοῦ φόβῳ τοῦτον ἐκπλήττειν. Καὶ ἀτενῶς αὐτῷ προσέχων μεγίσταις ἤρξατο κράζειν φωναῖς, καὶ λέγειν πρὸς τὸν ἅγιον· « Ἀνάστα, ἀνάστα, καὶ τὰ τοῦ χωρικοῦ τούτου πράγματα, ἅπερ εἴληφάς, ἀπόδος. » Οὗτινος τῇ φωνῇ εὐθέως ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος τοὺς ἑαυτοῦ ἦρεν ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τῆς ἀναγνώσεως, καὶ θεωρήσας τὸν ἐπαρμένον⁴ ἐκεῖνον Τζαλλᾶν, σὺν αὐτῷ δὲ μόνον τὸν χωρικὸν δέσμιον ἐστῶτα, προσέσχεν τοῖς δεσμευθεῖσιν αὐτοῦ βραχίουσιν τοῖς λώροις, καὶ τὸ παντὸς ἐπέκεινα θαύματος ἠκολούθει μυστήριον. Παραυτὰ γὰρ τοῦτον⁵ μακάριον τὸ ἑαυτοῦ ἐκτεῖναι θεοφώτιστον ὄμμα εἰς τὸν δέσμιον, τοσαύτη ταχύτης⁶ παρηκολούθησεν τῆς τῶν λώρων λύσεως, οἷα οὐκ ἂν πολλῶν ἀνδρῶν σπουδὴ ἐπιτελέσαι ἠδύνατο. Θεασάμενος οὖν ὁ Τζαλλᾶς τὸν ὑπ' αὐτοῦ δεθέντα χωρικὸν διὰ τῆς τοῦ ἁγίου ἐξουσίας ἄνευ χειρῶν λυθέντα, ἔντρομος γεγωνώς ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τὸν ἑαυτοῦ τράχηλον τὸν τῇ ἀλαζονείᾳ ἐπηρμένον, ἐκτεταμένον⁷ ὑπὸ τὰ τίμια ἶχνη τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ ὑπέθηκεν ταῖς αὐτοῦ εὐχαῖς ἑαυτὸν παραθέμενος. Ο δὲ ἅγιος ἀνὴρ οὐδαμῶς ἀπὸ τῆς ἀναγνώσεως ἀνέστη, ἀλλὰ καλέσας τοὺς ἀδελφούς ἐπάραι τοῦτον ἔσω προσέταξεν, ὅπως μεταλάβῃ τροφῆς.⁸ Ο δὲ εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν ἐνουθετεῖτο ὑπὸ τοῦ ἡγιασμένου πατρὸς τοῦ παύσασθαι τῆς τοσαύτης ὀμότητός τε καὶ ὀπανθρωπίας. Οστις Τζαλλᾶς συγκεκλασμένος ἀπὸ τῆς μονῆς ὑποστρέψας,⁹ οὐδὲν

1) Alii male εὐρῶν. Editores monuere forte εὗρεν — 2) Cd. fol. 75.

3) Alii τυχῶν — 4) Cd. Flor. ἐπηρμ.. — 5) Alii τοῦ τὸν, alii τῷ τὸν.

6) Ed. Migne corrigit ταχύ τις, phrasin emendat, λύσις οἷαν scribit — 7) Cd. Flor. omittit verbum — 8) Nescio unde apud Mabillon (p. 21) παραφῆς veniat, error librarii — 9) Alii ἐπιστρ..

iste est de quo dixeram¹ Benedictus Pater. Quem dum fervido spiritu cum perversae mentis insania fuisset intuitus, eo terrore quo consueverat, acturum se existimans,² magnis coepit vocibus clamare, dicens: « Surge, surge, et res istius rustici redde, quas accepisti. » Ad cuius vocem vir Dei protinus oculos levavit a lectione, eumque intuitus, mox etiam rusticum, qui ligatus tenebatur, attendit; ad cuius brachia dum oculos deflexisset,³ miro modo tanta se⁴ celeritate coeperunt inligata brachiis lora devolvere,⁵ ut dissolvi tam concite nulla hominum festinatione potuissent. Cumque is qui ligatus venerat, coepisset⁶ subito adstare solutus, ad tantae potestatis vim tremefactus Zalla ad terram corruit, et cervicem crudelitatis rigidae ad ejus vestigia inclinans, orationibus se illius commendavit. Vir autem sanctus a lectione minime⁷ surrexit, sed vocatis fratribus, eum introrsus tolli, ut benedictionem acciperet,⁸ praecepit. Quem ad se reductum, ut a tantae crudelitatis insania quiescere deberet, ammonuit. Qui fractus⁹ recedens, nil ulterius petere a rustico praesumpsit, quem vir Dei non tangendo, sed respiciendo solverat. Ecce est, Petre, quod dixi: quia hi¹⁰ qui omnipotenti Deo familiariter serviunt, aliquando mira facere etiam

1) Alii addunt *tibi* — 2) Cod. *exaestimans* — 3) Cod. Bigot. *defixisset* — 4) Verbum ex emendatione — 5) Codices Sangerman. Longipont. Norm. et Bessarionis *dissolvere* — 6) Ante *t* erasum est elementum in codice, forte *n* — 7) Prius *menime* — 8) Cod *acceperit* — 9) Alii *correptus* — 10) Cod. scribit *hii*.

τὸ παράπαν ἀπὸ τοῦ χωρικοῦ τοῦ λοιποῦ ἐζήτησεν, ὃν δὲ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος οὐκ ἐγγίζων, ἀλλ' ἡ μόνον¹ βλέμματι ἔλυσεν.

Ἰδοὺ τοῦτό ἐστιν, Πέτρε, ὅπερ ἔφην ὅτι οὗτοι οἱ τῷ παντοδυνάμῳ Θεῷ μετὰ παρρησίας λατρεύοντες, ποτὲ μὲν θαύματα δι' ἐξουσίας ποιῆσαι δύνανται, ποτὲ δὲ δι' εὐχῆς τὴν τῶν σημείων πληθὺν ἐνεργοῦσιν. Ο γὰρ τὴν θηριώδη τοῦ Γότθου μανίαν καθεζόμενος ὑποτάξας, τὰ λῶρα δὲ καὶ τοὺς τῶν δεσμῶν κόμβους, ὥπερ τοῦ ἄθώου τοὺς βραχίονας συνέσφιγγαν,² διὰ τῆς τῶν οἰκείων ὀφθαλμῶν ὁράσεως λύσας, δηλοῖ διὰ τῆς τοῦ θαύματος συντομίας, ὅτι ἀπὸ ἐξουσίας ἔλαβεν σχεῖν ὅπερ ἐποίησεν. Καὶ ὅσα δὲ θαύματα καὶ ὅποια δι' εὐχῆς ἠδυνήθη ποιῆσαι, προσθήσω τῷ διηγήματι.

1) Alii μόνῳ — 2) Alii συνέσφιγγον.

De *benedictione* quam sæpe græce εὐλογία vertitur, et hic a Zacharia τροφή, quid sit, et quid hoc loco valeat, disserunt QUIRINI et GALLICCIOLI. Alter dicit sic appellari quod a Christianis exhibetur sive cibus, sive aliud quippiam. Alter vero rem altius repetens, e Sacra Scriptura verba producit tum ex hebraico, tum etiam e græco et latino textu et præcipue quæ dicuntur in libro I. Reg. c. XXIX, v. 27 de his quæ uxor Nabal obtulit Davidi, quæque appellantur εὐλογία. De hac et HÆFTENUS agit et testimonia profert ex Regulis S. BASILII ubi dicitur: — *Si quis mittat alicui benedictionem, aut aliunde accipiat, excepto archimandrita, careat benedictione.* et S. BENEDICTI, cap. XXV.

ex potestate possunt. Qui enim ferocitatem¹ Gothi
terribilis sedens repressit, lora vero nodosque li-
gaturae, quae innocentis brachia adstrinxerant, o-
culis² dissolvit, ipsa miraculi celeritate indicat,
quia ex potestate acceperat habere, quod fecit.
Rursum quoque quale quantumque miraculum
orando voluit obtinere, subjungam.

1) Cod. *ferocitate* — 2) Cod. *male oculi*.

BARONIUS dicit *Zallam* seu Gallam ducem fuisse exercitus
Gothorum - Vide et TROYA loc. cit.

COD. ANON. CASS. 175.. *in poio (podio) qui est in dormi-
torio ante porta de turre solvit rusticu..*

ALPHANUS Archiepisc. Salernit. ait in carminibus. *manuum-
que lora - Visio solvit.*

FRODOARDUS in carminibus ait:

Rusticus ille etiam loris tortoris adactus

Indicat intuitus sola virtute solutus.

Et Geta mansuescens animosque adstratus omittens..

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΒ΄.

Περὶ τοῦ ἀναστάντος νεκροῦ διὰ προσευχῆς τοῦ ἀγίου.

ΑΒ΄. Ἐν μιᾷ οὖν ἡμέρᾳ¹ ἐξῆλθεν σὺν τοῖς ἀδελφοῖς ὁ μακάριος ἐργάσασθαι ἐν τῷ ἀγρῷ. Καί τις γηπὸνος εἶχεν υἱὸν πρὸ βραχέως θανόντα,² οὗ τινος τὸ σῶμα ἐν ταῖς ἀγκάλαις φέρων, καὶ τῇ τῶν δακρύων πλημμύρᾳ συγκαιόμενος εἰς τὸ μοναστήριον παραγέγονεν, καὶ τὸν πεφωτισμένον πατέρα Βενέδικτον ἐπεζήτει. Εὐρέθη οὖν αὐτῷ, ὅτι περ μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἐν τῷ ἀγρῷ ἐργάζεται, καὶ βραδύναι ἔχει. Τοῦτο οὖν ἀκούσας ἐνώπιον τῆς τοῦ μοναστηρίου πύλης τὸ σκήνωμα τοῦ τελευτήσαντος αὐτοῦ υἱοῦ ἀποθέμενος, καὶ τῇ ἀφορήτῳ³ λύπῃ πιεσθεὶς, πρὸς τὴν τοῦ σεβασμίου πατρὸς ζήτησιν ἑαυτὸν συντόμως⁴ δρόμῳ ἐκδέδωκεν. Καί⁵ ἰδοὺ ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἔργου ἦν καταπαύσας, καὶ λοιπὸν σὺν τοῖς ἀδελφοῖς ἐπὶ τὸ μοναστήριον ὑπέστρεφεν.⁶ Τοῦτον ἑορακὼς ὁ τοῦ τεθνεῶτος παιδὸς πατήρ, ἤρξατο σὺν δάκρυσιν βοᾶν πρὸς τὸν ἄγιον,⁷ καὶ λέγειν. « Ἀπόδος μοι τὸν υἱόν μου, ἀπόδος μοι τὸν υἱόν μου. » Ο δὲ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τούτῳ,⁸ ἔστη λέγων. « Μή τι γε,⁹ ἄνθρωπε, ἐγὼ τὸν υἱόν σου ἐπήρα; » πρὸς οὗν ὁ τοῦ παιδὸς πατήρ ἀπεκρίθη. « Ἀπέθανεν ὁ υἱός μου, σεβάσμιε πάτερ, ἀλλὰ δεῦρο, ἀνάστησον αὐτόν. » Τούτων τῶν ῥημάτων ἀκούσας ὁ θαυματουργὸς ἐκεῖνος πατήρ, καὶ σφόδρα λυπηθεὶς εἶπεν. « Αναχωρήσατε,¹⁰ ἀδελφοί, ἀναχωρήσατε, ταῦτα οὐκ ὑπάρχουσιν ἡμέτερα, ἀλλὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων εἰσί. Τί ἡμῖν, ἀδελφοί, φορτία θέλετε ἐπιτιθέναι,¹¹ ἅπερ οὐκ ἰσχύομεν βαστάσαι;¹² » Ο δὲ τοῦ τεθνηκότος παιδίου πατήρ ὑπὸ σφοδροτάτου πόνου πληττόμενος ἐν τῇ ἑαυτοῦ αἰτήσει διέμεινεν

1) Alii μιᾷ τῶν ἡμερῶν — 2) Alii θανόντα scribunt — 3) Alii ἀπορρήτῳ — 4) Alii συντόμῳ Cod. Florentin. συντόνῳ — 5) Cod. fol. 76 — 6) Alii ἐπεσρ... et addunt καὶ — 7) Cod. Florentin. αὐτόν — 8) Alii τοῦτο — 9) Alii Μή τι γε — 10) Cod. Floren. pro εἶπεν habet ἤρξατο λέγειν cūτως, et postea Αναχωρεῖτε — 11) Alii ἐπιθεῖναι — 12) Alii βαστάζειν.

CAPUT XXXII.

De mortuo suscitato.

Quadam¹ die cum fratribus ad agri opera fuerat egressus, Quidam vero rusticus defuncti filii² corpus in ulnis ferens, orbitatis luctu aestuans, ad monasterium venit, Benedictum patrem quaesivit. Cui cum dictum esset, quia idem³ Pater cum fratribus in agro moraretur, protinus ante monasterii januam corpus extincti filii projecit, et dolore turbatus, ad inveniendum venerabilem Patrem sese concitus in cursum dedit. Eadem vero hora vir Dei ab agri opere iam cum fratribus revertebatur. Quem mox ut orbat⁴ rusticus aspexit, clamare coepit: « Redde filium meum, redde filium meum. » Vir autem Dei in hac voce substitit,⁴ dicens: « Numquid ego tibi filium tuum abstuli? » Cui ille respondit: « Mortuus est, veni, resuscita⁵ eum. » Quod mox ut Dei famulus audivit, valde contristatus est, dicens: « Recedite, fratres, recedite; haec nostra⁶ non sunt, sed sanctorum apostolorum sunt.⁷ Quid nobis onera vultis inponere, quae non possumus portare? At ille, quem nimius⁸ cogeabat dolor, in sua petitione perstitit,⁹ jurans quod non recederet, nisi ejus filium resuscitaret. Quem mox Dei famulus inquisivit, dicens: « Ubi est? » Cui ille respondit:

1) Alii *Quodam* — 2) Prius *fili* — 3) Prius *isdem* — 4) Prius *substetit* — 5) Cod. *ressuscita* — 6) Quidam fecit *nos* — 7) In aliis *sunt* deest — 8) Alii *nimum* — 9) Prius *perstetit*.

διαβεβαιούμενος καὶ ὁμνύων ὅτι « οὐ μὴ ἀποχωρήσω, εἰ μὴ τὸν¹ υἱόν μου ἀναστήσης. » Ἠρώτησεν οὖν αὐτὸν ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, λέγων· « Ποῦ ἐστὶν τὸ σῶμα τοῦ παιδίου; » ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν· « Πρὸς τῇ πυλῇ² μοναστηρίου κεῖται, τίμιε πάτερ. » Ἐπὶ τὸν τόπον μετὰ τῶν συνόντων αὐτῷ ἀδελφῶν,³ ἔκλινεν τὰ γόνατα εἰς προσευχὴν καὶ ἐπάνω τοῦ σώματος τοῦ παιδίου τὴν τιμίαν αὐτοῦ κεφαλὴν ἐπικλίνας, καὶ αὐθὶς ἀναστὰς τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν ἐξέτεινεν, λέγων· « Κύριε ὁ Θεὸς, μὴ ἐπιβλέψῃς ἐπὶ τὰς ἁμαρτίας μου, ἀλλ' ἐπὶ τὴν πίστιν τοῦ ἀνθρώπου τούτου τοῦ δεομένου ἀναστῆναι τὸν υἱὸν αὐτοῦ· καὶ ἀπόδος τῷ σώματι τούτῳ ἣν ἤρας ψυχὴν. » Οὕτω δὲ τῆς τοῦ ἁγίου εὐχῆς πληρωθείσης, ἡ ψυχὴ ἐν τῷ σώματι εἰσῆλθεν, καὶ τὸ τοῦ παιδίου σκηνώμα⁴ ὅλον ἐδονήθη καὶ τρέμων τῇ χειρὶ ἐψηλάφα, ὥστε ὑπὸ πάντων τῶν αὐτόθι παρόντων θεαθῆναι τὴν τοῦ ἁγίου⁵ ἐπὶ τῷ παιδί⁶ γενομένην φρικτὴν θαυματουργίαν· οὕτινος τῆς χειρὸς λαβόμενος ὁ ἅγιος τῷ πατρὶ ζῶντα καὶ ὁλόκληρον ἀποδέδωκεν.⁷ Τοῦτο οὖν, Πέτρε, τὸ θαῦμα ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἐξουσίᾳ οὐκ ἔσχεν, ἀλλὰ εἰς προσευχὴν ἑαυτὸν ὑποστρώσας ἡτήσατο, ἵνα δυνηθῇ τοῦτο ποιῆσαι.

ΠΕΤΡΟΣ.

Πάντα οὕτω, καθὼς λέγεις, εἶναι ὁμολογῶ. Εμφανῶς γὰρ τοὺς λόγους, οὓς προέθου, ἔργοις ἐπίσωσας. Ἀλλ' αἰτῶ σε,

1) Cod. rasur. in τὸν — 2) Alii τὴν πύλην — 3) Cod. Florent. σὺν τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ ἀδελφοῖς — 4) Quidam σῶμα — 5) In Cod. Florentino verba τοῦ ἁγίου desunt — 6) Alii τὸ παιδίον — 7) Cod. Florentin. ἀποδίδωσι, qui etiam paulo post hic inferius et melius εἰς omittit.

S. Joseph hymnograph. Ode VII. Νέκωρισιν ζωηφόρον ἐκτήσω τῶν ἡδονῶν τῇ ἀποχῇ, ὅθεν νεκροὺς ἐξεγείρειν κατηξιώθης, παμμακαρ Βενέδικτε, θαύμαζόμενος ὑπὸ πάντων τῶν πιστῶν ὡς Ηλίου ὁ μέγας. - *Vivificantem mortem voluptatum continentia adeptus es, unde factus es dignus ut mortuos suscitares, Benedicte beatissime, quem omnes fideles admiratione prosecuntur sicut magnum Eliam.* Et in Stich. III. Πάλαι εἰς Ηλίας.. πάτερ ἐντεύξει θεία.. νεκρὸν

« Ecce corpus ejus ad januam monasterii¹ jacet. » Ubi dum² Dei vir cum fratribus pervenisset, flexit genu,³ et super corpusculum infantis incubuit, seseque erigens, ad caelum palmas tetendit dicens: « Domine,⁴ non aspicias peccata mea, sed fidem hujus hominis, qui resuscitari⁵ filium suum rogat, et redde in hoc corpusculo animam, quam abstulisti. » Vix in oratione verba conpleverat, et regrediente anima, ita corpusculum pueri omne contremuit, ut sub oculis omnium, qui aderant, apparuerit⁶ concussione mirifica tremendo palpitasse. Cuius mox⁷ manum tenuit, et eum patri viventem atque incolumem dedit.

Liquet, Petre, quia hoc miraculum in potestate non habuit, quod prostratus petiit, ut exhibere potuisset.

PETRUS .

Sic cuncta⁸ esse, ut asseris, constat patenter: quia verba, quae praeposueras,⁹ rebus probas.

1) Unum tantum elementum *m* inservit fini prioris et initio sequentis verbi — 2) Alii *cum* — 3) Alii *genua* — 4) Animadvertit ad hunc locum HÆFTENUS orationem D. Gregorio Magno tributam, quæ est in canone Missae: « *Domine ne respicias peccata mea, sed fidem* etc. a verbis relatis sumptam fuisse. Sed GAVANTUS apud MERATI t. I. p. 587 animadvertit hanc orationem *pro pace* non esse apud antiquos; eam tamen indicat DURANDUS et extat in cd. Vat. 2743 missali - SELVAGGI *Antiquitat. Christianae*. II. part. II. c. 3. § 25 ait: «...Sequuntur tres orationes pro pace etc.. quarum origo non ab summis pontificibus repetenda est, sed monachorum privatae religioni accepta referenda, ut inquit Micrologus cap. 18. » Nihilominus illius precationis quædam verba ex verbis orationis S. Benedicti derivari nemo inficiatur. 5) Cod. *resuscitari* — 6) Prius vid. *apparueret* — 7) Prius vid. *vox* — 8) Cd. *sicuncta* scribit — 9) Alii *propos*.

ἵνα εἴπῃς ἂν οἱ ἅγιοι ἄνδρες πάντα ἅπερ θέλουσιν δύνανται, καὶ εἰ εἰς πάντα ἐπιτυχάνουσιν, ἅπερ λαβεῖν ἐπιθυμοῦσιν.

ἐξανέστησας καὶ ἄλλα μύρια θαύματα ἐτέλεσας εἰς δόξαν, ὅσιε, πάντως τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος· ὅθεν σου τὴν ἔνθεον μνήμην πόθῳ ἑορτάζομεν, Βενέδικτε. *Ut olim Elias.. pater sancte Benedicte, divino nutu.. mortuum ad vitam revocasti, et alia innumera prodigia patrasti omnino ad gloriam Dei et Servatoris; unde divinam memoriam tuam ex affectu celebramus.*

S. Nilus Ec. II. Δύναμις θεία τοῦ παρακλήτου τὴν καρδίαν σου, μάκαρ, καθαρὰν ἐκ παθῶν εἰριῦσα ἐν σοὶ ἐσκήνωσε, καὶ αὐτουργόν σε πολλῶν θαυμάτων, καὶ φωστῆρα δεικνύει τῶν ἐν τῷ σκότει· ἔνθεν σαφῶς ἐξεγείρεις νεκροὺς... *Divina virtus Paracliti, o beate, cor tuum passionibus vacuum inveniens in te habitavit, et multorum miraculorum te auctorem ostendit, et lumine iis qui sunt in tenebris; hinc palam mortuos ad vitam revocas..*

Sed quaeso te, indices¹ si sancti viri omnia quae volunt possunt, et cuncta impetrant, quae desiderant obtinere.

1) Alii praemittunt *ut*.

Inscriptio in ipso sacello ad introitum monasterii Cassinensis: CARAVITA « I codici e le arti ec. » t. II. p. 79.

Mortuus hic puer est, Benedicti voce revixit.

COD. AN. CASS. 175.. *resuscitavit mortuum ad pede de turre extra portam.*

FRODOARDUS in carmine (Act. SS. O. S. B. t. I. p. 658.)

Extant et suplici praeclara precamine gesta.

Ruricola ut nati quondam miserabile funus

Advectans ulnis effundere vota coëgit

Improbis, ingeminans et raptum morte reposcens;

Dum genibus flexis animam obtinet ille precatu

Igneae restaurans gelidis alimenta medullis..

ALPHANUS Salern. in carmine suo ait: *reddito puero vitae.*

BERTHARIUS in carmine:

Postulat orbatu reddi sibi pignus adeptu,

Cum rogitat sanctus, vita reddit puero.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΓ'.

Περὶ οὗ παρεκάλεσεν Σχολάστικα¹ ἡ αὐτοῦ ἀδελφή.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

ΛΓ'. Τίς ἐστίν, Πέτρε, ἐν ταύτῃ τῇ ζωῇ τοῦ Παύλου ὑψηλότερος; ἀλλ' οὗτος περὶ² τοῦ σκόλωπος τῆς σαρκὸς αὐτοῦ τρεῖς³ τὸν κύριον παρεκάλεσεν, καὶ οὐπερ ἐφίετο τυχεῖν οὐκ ἠδυνήθη.⁴ Ἐκ τούτου οὖν καὶ περὶ τοῦ σεβασμίου πατρὸς Βενεδίκτου διηγήσομαί σοι, ὅτι ὑπῆρχέν τι ὅπερ ἠθέλησεν, ἀλλ' οὐδαμῶς ἠδυνήθη ἐκπληρῶσαι. Ἀδελφὴ ὑπῆρχεν τῷ μακαρίῳ κατὰ σάρκα, ἣ ὄνομα Σχολάστικα, ἣ τις εὐδοκίᾳ⁵ τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ ἡγιασμένη ὑπῆρχεν ἐκ νεότητος αὐτῆς. Αὕτη οὖν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἔθως εἶχεν πρὸς τὸν μακάριον αὐτῆς ἀδελφὸν παραγίνεσθαι, πρὸς ἣν ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, οὐ μήκοθεν ἔξω τῆς πύλης ἐν κτήματι τοῦ μοναστηρίου κατήρχετο. Ἐν μιᾷ οὖν ἡμέρᾳ⁶ παρεγένετο πρὸς αὐτὴν κατὰ τὸ σύνηθες ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, ἅμα τῶν ἐαυτοῦ μαθητῶν.⁷ Πᾶσαν δὲ τὴν ἡμέραν ἐν ταῖς τῶν ἱερῶν⁸ λογίων, καὶ τῶν θεοπνεύστων γραφῶν διηγήσεσιν σχολάσαντες, ὁψίας⁹ γενομένης, καὶ λοιπὸν ἤδη¹⁰ σκοτίας οὐσης, ἀναπεσόντες, τροφῆς μετελάμβανον. Ἐν δὲ τῷ αὐτοῦς ἐσθίειν, καὶ ἐν τῇ τῶν θεοπνεύστων γραφῶν ὁμιλίᾳ ἐγχρονίζειν, τὸ πολὺ τῆς νυκτὸς μέρος¹¹ διέδραμεν. Ἡ οὖν ἱερωτάτη καὶ τιμία ἐκείνη παρθένος καὶ κατὰ σάρκα αὐτοῦ ἀδελφὴ ἠτίσασατο αὐτὸν, λέγουσα· « Παρακαλῶ σε, ἀδελφε μου, μὴ ἐάσης με τῇ νυκτὶ ταύτῃ, ἵνα μέχρι πρωίας περὶ τῆς ἐπουρανίου χαρᾶς, καὶ τῆς αἰδίου διαλεχθῶμεν ζωῆς. » Πρὸς ἣν ὁ μακάριος ἀπεκρίθη. « Τί ἐστίν ὁ λέγεις, ἀδελφή; ἔξω τοῦ κελλίου μου οὐδαμῶς μένειν δύναμαι. » Τοιαύτη οὖν εὐδία τοῦ αἵματος ὑπῆρχεν, ὥς μηδαμοῦ¹² ἵχνος νεφέλης φαίνεσθαι.

1) Quidam accentum ponunt Σχολασίκα — 2) Cod. Flor. ὑπὲρ.
3) Male codex τρεῖς — 4) Alii ἠδύνατο — 5) Cod. Flor. χάριτι.
6) Alii μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν — 7) Cod. Floren. τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς — 8) Cod. fol. 77 — 9) Alii addunt δὲ — 10) Alii ἔτι pro ἤδη — 11) Cod. Flor. omittit μέρος — 12) Alii μηδαμῶς.

CAPUT XXXIII.

De miraculo Scholasticæ¹ sororis ejus.

GREGORIUS.

Quisnam erit, Petre, in hac vita Paulo sublimior, qui de carnis suae stimulo² ter Dominum rogavit, et tamen quod voluit, obtinere non valuit? Ex qua re, necesse est, ut tibi de venerabili Patre Benedicto narrem, quia fuit quiddam quod voluit, sed non valuit implere.

Soror³ namque ejus,⁴ Scholastica⁵ nomine, omnipotenti Domino ab ipso infantiae tempore dicata,⁶ ad eum semel per annum venire consueverat. Ad quam vir Dei non longe extra ianuam in possessione monasterii descendebat.⁷ Quadam vero die venit ex more, atque ad eam cum discipulis venerabilis ejus descendit frater; qui totum diem in Dei laudibus sacrisque conloquiis ducentes, incumbentibus jam noctis tenebris simul acceperunt cibos. Cumque adhuc ad mensam sederent, et inter sacra conloquia tardior se hora protraheret, eadem sanctimonialis⁸ faemina soror ejus eum rogavit, dicens: «Quaeso te, ut⁹ ista nocte me non¹⁰ deseras, ut usque mane aliquid¹¹ de cælestis vitæ gaudiis loquamur.» Cui ille respondit: «Quid est quod loqueris, soror? manere extra cellam nullatenus¹² possum.» Tanta vero erat cæli serenitas, ut nul-

1) Codex *Sculastici* scribit — 2) Prius *stimolo* — 3) Linea rubricata et grandis littera capitalis — 4) Cod. Bess. *Benedicti*.
5) Hic codex *Scolastica* — 6) Alii *dedicata* — 7) Cod. *discend.*.
8) Ut alibi Cd. *sanctæmonialis* et inferius — 9) Alii *ne* — 10) Alii omittunt *non* — 11) Alii omitt. *aliquid* — 12) Prius *nullatinus*.

Ἡ δὲ ἁγιωτάτη ἐκείνη παρθένος, θεασαμένη τὸν ἀδελφὸν μη-
δαμῶς ἐξάντα τῇ ἑαυτῆς παρακλήσει, πλέξασα τοὺς ἑαυτῆς
δακτύλους, ἐπάνω τῆς τραπέζης τὰς χεῖρας ἔθετο· ὑπεράνω
δὲ τῶν χειρῶν τὴν ἑαυτῆς κεφαλὴν κλίνασα, τὸν παντοδύ-
ναμον Θεὸν ἐδυσώπει. Εγένετο δὲ ἐν τῷ ἀναστῆναι τὴν αὐ-
τῆς κεφαλὴν ἀπὸ τῆς τραπέζης¹ τοσούτων ἀστραπῶν καὶ
βροντῶν ἦχος, καὶ ὕετοῦ τοσαύτη ἐπηκολούθησεν ἔκχυσις,
ὥστε μήτε τὸν σεβάσμιον τοῦ θεοῦ ἄνθρωπον Βενέδικτον,
μήτε τοὺς σὺν αὐτῷ παραγεγονότας ἀδελφοὺς δύνασθαι τῆς
τοῦ οἴκου φλιάς βραχύ τι ἔξω προελθεῖν. Ἡ δὲ ἁγιωτάτη
ἐκείνη θήλεια τὴν κεφαλὴν ἐν ταῖς χερσὶν, ὡς ἦν ἐπὶ τῆς
τραπέζης κλίνασα δακρύων ποταμοὺς ἐξέχεεν,² δι' ὧν τὴν
τοῦ αἵματος εὐθείαν εἰς πληθὺς ὕετῶν μετέβαλεν, ὥστε μετὰ
τὴν εὐχὴν ἢ τοῦ ὕδατος ἐπηκολούθησεν κίνησις.³ Τοσαύτη
δὲ τῆς εὐχῆς⁴ ἦν ἡ δύναμις, ὥστε τὴν ἑαυτῆς κεφαλὴν ἐκ
τῆς τραπέζης μετὰ τοῦ τῆς βροντῆς ἤχου⁵ ἀναστῆσαι, καὶ
ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ τὴν τῶν ἀμφοτέρων γενέσθαι συνέλευ-
σιν, τὴν τε τῆς κεφαλῆς τῆς ἱερᾶς παρθένου ἀνάνευσιν, καὶ
τὴν τοῦ ὕετοῦ κατένευξιν.⁶ Ὁ δὲ μακάριος κατανυγόμενος μὴ
δύνασθαι ἑαυτὸν ἐπὶ τὸ μοναστήριον ἐπιστρέφειν, διὰ τὴν
τῶν ἀστραπῶν καὶ βροντῶν ταραχὴν, καὶ τὴν τοσαύτην τοῦ
ὕετοῦ ἐπὶ κλυσιν, λυπηθεὶς εἶπεν πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἀδελφήν·
« Συγχωρήσῃ σοι ὁ παντοδύναμος Θεός, ἀδελφή. Τί ἐστὶν
ὃ ἐποίησας; » πρὸς ὃν ἀποκριθεῖσα, εἶπεν· « Ἰδοὺ παρεκάλεσά
σε καὶ ὑπακούσαί μου οὐκ ἠθέλησας. Παρεκάλεσα τὸν κύ-
ριόν⁷ μου, καὶ εἰσήκουσέν μου· ἀρτίως⁸ λοιπὸν ἐὰν δύνησαι⁹
ἔξελθε, καὶ με καταλείψας εἰς τὸ μοναστήριον ἀπελθε. » Αὐ-
τὸς οὖν ἔξω τοῦ οἴκου προκύψαι μὴ δυνάμενος, ἐκουσίως ἐν
τῷ τόπῳ μεῖναι μὴ ἀνασχόμενος, ἀκουσίως ἔμεινεν παρ'
αὐτῇ.¹⁰ Πᾶσαν δὲ τὴν νύκτα ἐκείνην ἀγρυπνοῦντες διετέλεσαν
ἐν τοῖς τῆς αἰωνίου ζωῆς ῥήμασιν, καὶ τοῖς τῶν Θεοπνεύ-

1) Cod. Flor. non habet ἐν τῷ ἀναστῆναι τὴν αὐτῆς κεφαλὴν ἀπὸ
τῆς τραπέζης — 2) In ἐξ adest rasura — 3) Alii χύσις — 4) Cd.
Flor. ταῖς εὐχαῖς — 5) Cod. ἦχους scribit — 6) Cod. et alii κα-
τένευξιν — 7) Cod. Flor. θεόν — 8) Cd. Florent. addit δὲ — 9) Cod.
Flor. δύνασαι — 10) Deest παρ' αὐτῇ in Cod. Florentino.

la in aëre nubes appareret. Sanctimonialis autem faemina, cum verba fratris negantis audisset, insertas digitis manus super mensam posuit, et caput in manibus omnipotentem Dominum rogatura declinavit. Cumque levaret de mensa caput, tanta coruscationis et tonitruī virtus, tantaque inundatio pluviae erupit, ut neque venerabilis Benedictus, neque fratres, qui cum eo aderant, extra loci limen quo consederant,¹ pedem movere potuissent. Sanctimonialis quippe faemina caput in manibus declinans, lacrimarum fluvios² in mensa³ fuderat, per quas serenitatem aëris ad pluviam traxit. Nec paulo tardius post orationem inundatio illa secuta est; sed tanta fuit convenientia orationis et inundationis, ut de mensa caput jam cum tonitru⁴ levaret: quatenus⁵ unum idemque esset momentum, et levare caput, et pluviam deponere.⁶ Tunc vir Dei inter coruscōs et tonitrus⁷ atque ingentis pluviae⁸ inundationem videns se ad monasterium non posse remeare, cœpit conqueri contristatus, dicens: « Parcat tibi omnipotens Deus, soror; quid est quod fecisti? » Cui illa respondit: « Ecce te rogavi, et audire⁹ me noluisti; rogavi Dominum meum, et audivit me. Modo ergo si potes, egredere; et me dimissa ad monasterium recede. » Ipse autem exire extra tectum non valens, qui remanere sponte noluit, in loco mansit invitus. Sic-

1) Prius *consederat* — 2) Prius *fluvius* — 3) Alii *mensam* — 4) Alii *tonitruo* — 5) Cod. *quatinus* — 6) Cd. Bess. *dimittere* — 7) Prius *tonitros* - Alii *tonitruos* — 8) Cod. male *pluvia* — 9) MIGNE *audiri*.

στων γραφῶν διηγήμασιν ἑαυτοὺς ἐμπλήσαντες. Ἰδοὺ οὖν πε-
ρὶ τούτου εἶρηκα θελήσαι αὐτὸν ποιῆσαί τι καὶ μὴ ἰσχύ-
οντα.¹ Εὰν δὲ τοῦ σεβασμίου τούτου πατρὸς τὸ θέλημα κα-
τανοήσωμεν, οὐχ εὐρίσκωμεν τοῦτον διστάσαντα. Αὐτὴν γὰρ
τὴν εὐδίαν ἤθελεν διαμεῖναι, ἥνπερ συνέβη εἶναι, ὅτε ἀπὸ
τῆς μονῆς κατήλθεν² πρὸς τὴν ὀσιωτάτην αὐτοῦ ἀδελφήν.
Αλλὰ τὸ ἐναντίον γέγονεν, ὅπερ ἠθέλησεν διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ
δυνάμεως ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἱερωτάτῃ παρθένῳ καὶ ἀδελφῇ Σαῦ-
μα. Θαυμαστὸν γὰρ ὄντως ἐστίν, ὅτι³ ἡ παρθένος ἐν ἐκείνῳ
τῷ καιρῷ πλεῖον αὐτοῦ ἠδυνήθη, ἥτις μεγάλως τὸν ἀδελφὸν
ἐπεπόθει⁴ θεάσασθαι. Κατὰ γὰρ τὴν Ἰωάννου φωνήν. « ὁ Θεὸς
ἀγάπη ἐστίν.⁵ » Δικαία οὖν πάνυ τῇ κρίσει πλεῖον ἠδυνήθη
ἐκείνη, ἥτις πλεῖον ἠγάπησεν.

ΠΕΤΡΟΣ.

Ομολογῶ, καὶ πάνυ μοι ἀρέσκει, ὁ λέγεις.

1) Alii ἰσχύσαι — 2) Alii εἰσῆλθεν — 3) Cod. Flor. εἰ — 4) Cd.
Florent. ἐπόθει — 5) Επισ. ΙΩΑΝΝΟΥ α'.

In carminibus PAULO diacono tributis de laudibus S. Schor-
lasticæ apud MABILLON (Act. SS. t. I. p. 41) inter alia hæc
græca latinis permixta legimus:

*Unguibus a teneris mutans superna caducis,
Victoriamque tenens unguibus a teneris,
Ampla trophæa refers, ἀρετῆς, σπουδῆς μελετῆς τε,
Filia Virgo Sion, ampla trophæa refers.*

In illis verbis græce « trophæa virtutis diligentiae et conside-
rationis » novum vel rarum exemplum bilingue habemus.

que factum est, ut totam noctem pervigilem¹ ducerent, atque per sacra² spiritalis vitae colloquia sese vicaria relatione satiarent. Quare³ dixi eum voluisse aliquid, sed minime potuisse; quia si venerabilis viri mentem aspicimus, dubium non est quod eandem serenitatem voluerit, in qua⁴ descenderat, permanere; sed contra⁵ quod voluit, in virtute omnipotentis Dei ex faeminae pectore miraculum invenit. Nec mirum, quod plus illo faemina, quae diu fratrem videre cupiebat, in eodem tempore valuit: quia enim juxta Joannis vocem, *Deus charitas est*,⁶ justo valde iudicio illa plus potuit, quae amplius amavit.

PETRUS.

Fateor, multum placet, quod⁷ dicis.

1) Codd. Carnott. Becc. Bigot. *pervigiles* — 2) In cod. Nan. deest *sacra* — 3) Alii *Qua de re* — 4) Cod. Nan. hic habet *in eadem voluerit mansione in qua* — 5) Alii addunt *hoc* — 6) Ep. I. Joann. cap. IV. 16. — 7) Ante quod rasura est.

MIRTZ. in Chronic. Subl. c. VII. - Homilia de S. Scholastica V. BEDAE vel BERTHARIO tributa - Carmen ADELMI episcopi - Vita metrica PAULO diacono tributa - Carmen alterum anonymi in Act. SS. O. S. B. pag. 40 - Alterum FRODOARDI, nec non BOLLANDIANI PP. die X Februarii de his agunt, - BERTHARIUS in his; ubi fortasse *fratrem* pro *Patrem* legendum est:

*Sacra soror precibus diffundens caelitus imbrem
Invitum secum nocte Patrem retinet.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ΄.

Περὶ τῆς ψυχῆς τῆς αὐτῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Σχολάστικας,
πῶς αὐτὴν εἶδεν, ὥσει περιγεράν εἰς οὐρανὸν ὀνιπταμένην.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

ΛΔ΄. Τῇ οὖν ἐξῆς ἡμέρᾳ ἡ αὐτὴ σεβάσμιος παρθένος εἰς
τὸ ἑαυτῆς κελλίον ἀνεχώρησεν. Ωσαύτως δὲ καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ
ἄνθρωπος ἐν τῷ μοναστηρίῳ αὐτοῦ¹ ὑπέστρεψεν. Καὶ ἰδοὺ με-
τὰ τρίτην ἡμέραν ἐν τῷ ἑαυτοῦ κελλίῳ ἐστῶς, ἐπάρας ἐν τῷ
ἀέρι τοὺς ὀφθαλμοὺς, εἶδεν τῆς ὁσίας αὐτοῦ ἀδελφῆς τὴν
ἁγίαν ψυχὴν ἐκ τοῦ σώματος αὐτῆς ἐν εἵδει περιστερᾶς
ἐξελθοῦσαν, καὶ ἐπὶ τὰ τοῦ οὐρανοῦ μυσῆρια² ἀναληφθεῖσαν.
Οἷς τῇ τοσαύτῃ δόξῃ αὐτῆς συγχαιρόμενος, τῷ παντοδύ-
νάμῳ Θεῷ ἐν ὕμνοις καὶ αἵνοις εὐχαριστείας ἀπέδωκεν· καὶ
τὴν αὐτῆς τελείωσιν τοῖς ἀδελφοῖς ἐμήνυσεν. Οὗς καὶ ἀπέ-
στειλεν εὐθέως, ἵνα τὸ σεμνὸν αὐτῆς καὶ τίμιον σῶμα εἰς
τὸ μοναστήριον ἀγαγῶσιν, καὶ ἐν τῷ μνήματι ὃ ἦν ἑαυτῷ³
ἐτοιμάσας, θάψωσιν. Ὡν γὰρ ὁ νοῦς ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἠνω-
μένος⁴ ἦν ἐπ' ἀλλήλοις, καὶ πρὸς Θεὸν διαπαντὸς ἀνατεταγ-
μένος ὑπῆρχεν, τούτων τὰ πανίερα σώματα οὔτε ἡ ταφὴ
χωρίσαι ἠδύνατο.

1) In Cod. Flor. αὐτοῦ deest — 2) Quidam σκηνώματα — 3) Alii
αὐτὸς — 4) Alii ἀνατεταμένος.

S. Nilus Ode IX. 1. Χοροῖς συνήφθης ἀγγέλων μετὰ θάνα-
τον μάκαρ, ἐπὶ τῆς γῆς ἀγγελικὴν ἀνύσας βιωτὴν, καὶ ψυχὴν Γερ-
μανοῦ καὶ τῆς συναίμονος κατιδεῖν ἡξιώθης εἰσέτι περιῶν· καὶ
πρεσβεύεις σωθῆναι τοὺς σὲ δοξάζοντας. *Angelorum choris post
mortem coniunctus es, o beate, postquam in terris angelicum vitæ
cursum consummasti, et adhuc superstes Germani, Sororisque ani-
mam videre dignatus es; precesque effundis, ut qui te glorificent,
salvi efficiantur.*

CAPUT XXXIV.

*De anima sororis ejus visa qualiter
e corpore sit egressa.*

GREGORIUS.

Cumque die altero eadem venerabilis faemina ad cellam propriam recessisset,¹ vir Dei ad monasterium rediit. Cum ecce post triduum in cella consistens, elevatis in aëra oculis vidit ejusdem sororis suae animam de ejus corpore egressam in columbæ specie² cæli secreta penetrare. Qui tantae ejus gloriae congaudens, omnipotenti Deo in hymnis et laudibus gratias reddidit,³ ejusque obitum fratribus denuntiavit. Quos etiam protinus misit, ut ejus corpus ad monasterium deferrent, atque in sepulchro, quod sibi ipse paraverat, ponerent. Quod⁴ facto contigit, ut quorum mens una semper in Deo fuerat, eorum quoque corpora nec sepultura separaret.

1) Cod. male prius *recessessit*, sed 2 m. *recessisset* — 2) Prius *speciæ* — 3) Prius *reddedit* — 4) Alii *Quo*.

Auctor vitae S. Scholasticae apud Bollandianos et alii scriptores benedictini conferendi sunt. De sepulchro autem Benedicti, in quo et corpus Scholasticae prius conditum est, confer praedictos scriptores et praecipue DELLA NOCE: *Excursus historicus quod Benedicti exuviae Casini quiescant*.

FRODOARDUS in carmine:

*Laeta redit, gaudens polo terrestria mutat
Coelos celsa petens, quam fixus in aethere frater
Siderei cernit dum culminis alta petentem
Atque columbino superantem sidera nisu..*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΕ΄.

Περὶ τῆς ψυχῆς Γερμανοῦ ἐπισκόπου πόλεως Καπύης.¹

ΛΕ΄. Εὖ ἄλλῳ τρίνῳ καιρῷ Σερβανδὸς διάκονος καὶ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου τοῦ διακειμένου ἐν τοῖς μέρεσιν τῆς Καμπανίας, ὑπὸ Λιβερίου τοῦ τηνικαῦτα Πατρικίου κτισθέντος, πρὸς τὸν μακάριον πατέρα Βενέδικτον ἐπισκέψεως χάριν ἐν τῷ μοναστηρίῳ παρέβαλεν, ἔθος ἔχων τοῦτο ποιεῖν. Καὶ αὐτὸς γὰρ ὁ ἀνὴρ διδαχῆς οὐρανίου ἀνάπλεως ὑπῆρχεν. Εαυτοὺς οὖν τοῖς μελιρρύτοις² τῆς αἰωνίου ζωῆς ῥήμασιν ἀρδεύσαντες, ἡδυπάτης³ βρώσεως ἀπήλαυσαν, τῆς ἐπουρανίου πατρίδος ἀκρόεσῳ πότῳ ὀρεγόμενοι. Καὶ ἐν τούτοις αἰεὶ ἐντρυφώντας ἑαυτοὺς ἐώρων, κόρον τῆς τοιαύτης πνευματικῆς τρυφῆς μὴ εἰσδεχόμενοι.⁴ ὅτε δὲ καὶ αἰσθητῆς τροφῆς ἢ τοῦ σώματος χρεία ἀπήτει, στενάζοντες ταύτην μετελάμβανον τοῦ δὲ καιροῦ ἡσυχάζειν ἀπαιτοῦντος, ἐν τῷ ἑαυτοῦ πύργῳ ὁ εὐλαβέστατος πατήρ Βενέδικτος ἀνῆλθεν ὡσαύτως δὲ καὶ Σερβανδὸς ὁ διάκονος ἐν τοῖς αὐτοῦ καταγωγείοις⁵ εἰσοικίσθη, ἐν ᾧ τόπῳ τὰ κατώγαια⁶ τοῖς ἀνωγείοις διὰ τοῦτο κατεσκευάσθησαν, ἵνα ἐν συντόμῳ ἡ ἀνοδος γίνηται.⁷ Ἀντικρὺς δὲ τοῦ πύργου, οἶκημα ἕτερον ὑπῆρχεν, ἐν-

1) Quidam Καπύης² sic et inferius — 2) Cod. μελιρύτοις scribit. 3) Quidam præmittunt ἡδὴ τὰ τῆς — 4) A Καὶ desunt in Cod. Floren. — 5) Alii καταγωγείοις.. ἀνωγείοις — 6) Quidam κατώγαια τοῖς ἀναγείοις — 7) Cod. γίνεται.

De S. Germano Capuano, de eiusque legationibus pontificiis ad imperatorem Anastasium et patriarcham Constantinopolitanum pro ecclesiæ unione rite, feliciter et multo exantlato labore perfunctis confer BARONIUM an. 519. Alibi et Gregorius de eo verba facit. Lib. IV. Cap. XL vel μβ΄.. Germano Capuano episcopo, cuius superius memoriam feci, medici pro corporis sanitate dictaverunt, ut in Angulanis thermis lavari debuisset.. Qua de re (pro Paschasio) vir Domini Germanus se in precibus constrixit.. ZACHARIAS hæc vertit: Γερμανῷ τῷ τῆς πόλεως Καπύης ἐπισκόπῳ, οὗτινος ἀνωτέρῳ μνείαν πεποίημαι, πρὸς ὑγείαν τοῦ σώματος οἱ ἱατροὶ ἐπέταξαν, ἵνα εἰς τὰ θερμὰ τὰ ἐπονομαζόμενα Ἀγλανῶν ἀπελθὼν λούσῃται... ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ ἀνδρωπὸς Γερμανὸς ἑαυτὸν εἰς θέσιν ὑπὲρ αὐτοῦ (Πασχασίου) πρὸς κύριον ἐπέτεινε. Cd. Vat. f. 172.

CAPUT XXXV.

*De mundo ante ejus oculos collecto,
et anima Germani Capuanæ civitatis episcopi¹*

Alio quoque tempore Servandus² diaconus atque abbas ejus monasterii, quod in Campaniæ³ partibus a Liberio⁴ quondam⁵ patricio fuerat constructum, ad eum visitationis gratia ex more convenerat. Ejus quippe monasterium frequentabat; ut quia idem⁶ quoque vir doctrina gratiae caelestis influebat, dulcia sibi invicem vitae verba transfunderent, et suavem cibum caelestis patriae, quia adhuc perfecte gaudendo non poterant, saltem⁷ suspirando gustarent. Cum⁸ vero hora jam quietis exigeret,⁹ in cujus¹⁰ turris superioribus se venerabilis Benedictus, in ejus quoque inferioribus se Servandus diaconus conlocavit: quo videlicet in loco inferiora¹¹ superioribus pervius continuabat ascensus. Ante eandem vero turrem largius erat

1) Cod. male *epo* — 2) De Servando Abbate monasterii S. Sebastiani in civitate Alatrina agunt MABILLON et QUIRINI — 3) S. Benedictus in chronico Sublacensi (Mirtz) merito appellari *Apostolus Campaniæ* dicitur et titulo *Doctoris* ornari a Leone papa VII. in suo diplomate. — 4) Notat hic HÆFTENUS quod in actis Concilii Arausicani est: *Petrus Marcellinus Felix Liberius Vir Cons. et illustris Praefectus Praetorii Galliarum atque Patricius consentiens subscripsi*. BARON. a. 534. — 5) Aliqui quondam — 6) Cod. *isdem* — 7) Cod. *saltem* — 8) Alii *Cumque* omitt. *vero* — 9) Prius *exegeret*; GUSSANVILLE et QUIRINI dicunt alios habere: *exigeret ut se sopori dare debuissent: turris erat eodem in loco constituta, quae super totius cellae habitaculum imminebat, in cuius turris etc.* et quidem melius — 10) Cod. Bess. *Cuiusdam* — 11) Cd. Bess. *ab inferiori*.

θα τῶν ἀμφοτέρων οἱ μαθηταὶ ἡσύχαζον. Ο δὲ τοῦ Θεοῦ
θεράπων Βενέδικτος, ἔτι τῶν ἀδελφῶν ἀναπαυομένων, τῇ παν-
νύχῳ τῆς νυκτερινῆς προσευχῆς ὥρα ἅπαντας προφθάσας
ἐν τῇ ἑαυτοῦ θυρίδι ἑστῶς, καὶ τὸν παντοδύναμον Θεὸν δυ-
σωπῶν, αἰφνίδιον ἐν τῇ τῆς νυκτὸς ἀωρίᾳ¹ ἀναβλέψας, εἶδεν
καὶ ἰδοὺ φωτοχυσία² ἐφάνη πολλὴ οὐρανόθεν, ὥς πᾶσαν
τὴν τῆς νυκτὸς σκοτίαν φυγαδευθῆναι. Τοσούτῳ δὲ φωτὶ ἡ
νύξ ἐκείνη κατελαμπρύνθη, ὥς καὶ τῆς ἡμέρας τὸ φῶς
ὑπερβάλλειν, ἐκ τοῦ οὐρανόθεν καταλάμπαντος φωτός. Θαύ-
ματος δὲ πλήρες μυστήριον ἐν τῇ τῆς ὀπτασίας ἐκείνης ὥρα
ἐξηκολούθησεν, καθὼς ὁ αὐτὸς πατὴρ μετέπειτα διηγήσατο.
Εἶδον γὰρ, φησὶν² ἔφασκεν, καὶ ἰδοὺ ὅλος ὁ κόσμος, ὡς ὑπὸ
μίαν τοῦ ἡλίου ἀκτῖνα³. ἦν συναθροισθεῖς.⁴ Ἐτι δὲ ταύτῃ τοῦ
φωτὸς τῇ λαμπρότητι ἀτενῶς προσέχων, εἶδεν Γερμανοῦ τοῦ
Καπούης ἐπισκόπου τὴν ἁγίαν ψυχὴν ἐν πυρίνῃ σφαίρᾳ⁵ ὑπὸ
ἀγγέλων ἐν τῷ οὐρανῷ ἀναλαμβάνομένην.⁶ Τότε ὁ τίμιος πα-
τὴρ Βενέδικτος τῆς φοβερᾶς ταύτης ὁράσεως κοινωνόν τε καὶ
μάρτυρα προκαταστήσαι θέλων Σερβανθὸν τὸν διάκονον, με-
τὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς δὶς καὶ τρεῖς⁷ τοῦτον ἐκάλεσεν. Εκείνος

1) Alii ὥρα—2) Alii omitt. φησὶν — 3) Cod. f. 79. — 4) Male cd.
συνθρυσ.. — 5) Cd. σφέρα — 6) Alii παραλαμβ.. Sed cod. Flor.
ἀναλ.. — 7) Cd. male τρεῖς.

S. GREGORIUS libr. IV. cap. VIII. vel η'. hæc habet fere
iterata: *In secundo namque huius operis libro iam præfatus sum,*
quod vir venerabilis Benedictus, sicut a fidelibus eius discipulis
agnovi, longe a Capuana urbe positus, Germani eiusdem urbis
episcopi animam nocte media in globo igneo ad cælum ferri ab
angelis aspexit. Qui eamdem quoque ascendentem animam intuens,
mentis laxato sinu quasi sub uno solis radio cunctum mundum
vidit. S. ZACHARIAS vertit (ex Codice Cryptensi - Vaticano
1666.). Ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ ταύτης τῆς πραγματείας εἶπον
περὶ τοῦ τῇ ζωῇ εὐλαβεστάτου ἀνδρὸς Βενεδίκτου, καθὼς παρὰ
τῶν πιστῶν αὐτοῦ μαθητῶν ἔγνων, ὅτι μήκοθεν τῆς πόλεως Κα-
πούης ὑπάρχων Γερμανοῦ τοῦ ἐπισκόπου τῆς αὐτῆς πόλεως τὴν ψυ-
χὴν μεσονυκτίῳ ἐν σφαίρᾳ πυρίνῃ ὑπὸ ἀγγέλων βασταζομένην
καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ ἀνερχομένην ἐθεάσατο. Οἱς τὴν αὐτὴν ψυχὴν
ἀνερχομένην θεασάμενος τὸν τοῦ νοὸς κόλπον ἀπλώσας, ὡς ὅτι ὑπὸ
μίαν τοῦ ἡλίου ἀκτῖνα, ὅλον τὸν κόσμον συναχθέντα ταῖς νοεραῖς
ὀφθαλμοῖς ἐθεάσατο.

habitaculum, in quo utriusque discipuli quiescebant.¹ Cumque vir Domini Benedictus, adhuc quiescentibus fratribus, instans vigiliis, nocturnae orationis tempora praevenisset, ad fenestram stans, et omnipotentem Dominum deprecans, subito intempesta noctis hora respiciens, vidit fusam lucem desuper cunctas noctis tenebras exfugasse,² tantoque splendore clarescere,³ ut diem vinceret lux illa, quae inter tenebras radiasset. Mira autem valde res in hac speculatione⁴ secuta est: quia, sicut post ipse narravit, omnis etiam mundus velut sub uno solis radio collectus, ante oculos ejus adductus est. Qui venerabilis Pater, dum intentam⁵ oculorum aciem in hoc splendore curuscae lucis infingeret,⁶ vidit Germani Capuani episcopi animam in spera⁷ ignea ab angelis in caelum ferri. Tunc tanti sibi testem volens adhibere miraculi, Servandum diaconum iterato bis terque ejus nomine, cum clamoris magnitudine vocavit. Cumque ille fuisset insolito tanti viri clamore turbatus, ascendit, respexit, partemque jam lucis⁸ exiguam vidit. Cui tantum hoc stupescenti⁹ miraculum, vir Dei per ordinem, quae fuerant gesta narravit, statimque in Casinum¹⁰ castrum religioso viro Theopropo¹¹ mandavit ut ad Capuanam¹² urbem sub eadem nocte transmit-

1) Cod. Bess. *habitabant* — 2) Alii *effug...* — 3) Prius *clarisc..*
4) Cod. Comp. *eandem speculationem* - 5) Prius *intantum* - 6) Prius *infingerit* — 7) Alii *sphaera* - Cod. Sublac. *specie* — 8) Cod. Bess. *partem iam exiguam tanti luminis vidit* — 9) Prius *stupisc..* alii *obstupesc..* — 10) Alii *Cassin..* — 11) Alii *Theoprobo* — 12) Alii *Capuam*.

δὲ ταραχθεῖς ἐπὶ τῇ ἀσυνήθει τοῦ πατρὸς κραυγῇ, ἐκθαμβὸς καὶ σπουδαίως¹ ἀνῆλθεν. Εἰδεάσατο δὲ οὐ τὸ πᾶν τῆς ὁράσεως, μέρος δὲ βραχὺ τοῦ φωτὸς ἐκείνου ἑώρακεν. Αὐτοῦ δὲ ἐκπλαγέντος ἐπὶ τῷ θαύματι, ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος καθεξῆς αὐτῷ ἅπερ εἰδεάσατο διηγήσατο. Παραυτὰ δὲ ἐν τῷ κάστρῳ Κασίνῳ τῷ σπουδαιοτάτῳ ἀνδρὶ Θεοπρέπῳ² ἀπέστειλεν, ὅπως ἐν Καπούῃ³ τῇ πόλει πέμψῃ, καὶ τὰ περὶ Γερμανοῦ τοῦ ἐπισκόπου σαφῶς διαγνῶ⁴ καὶ μηνύσῃ αὐτῷ. Τούτου δὲ γεγονότος ὁ ἀποσταλεὶς λοιπὸν τὸν ἐν ἀγίοις Γερμανὸν τὸν ἐπίσκοπον ἐν κυρίῳ τελειωθέντα εὗρεν. Εἰρευνήσας δὲ καὶ ἀκριβῶς μαθὼν, ἔγνω ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ⁵ ῥοπῇ ἡ τελείωσις αὐτοῦ γέγονεν, ἐν ἣ ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος εἰδεάσατο τὴν πρὸς οὐρανὸν αὐτοῦ ἁνοδόν.

ΠΕΤΡΟΣ.

Θαυμαστὸν πρᾶγμα σφόδρα, καὶ λίαν ἐκπληττόν⁶ με· ἀλλὰ τοῦτο ὅπερ ἐρρέθη ἐρωτῶ, πῶς ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ δικαίου, ὥσει ὑπὸ μίαν τοῦ ἡλίου ἀκτῖνα, ἅπαντα τὸν κόσμον συναχθῆναι πρὸ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως; ἀλλ' οὐδὲ καταλαβέσθαι τοῦτο δύναμαι, ποία τάξει γενέσθαι ὀφείλει, ἵνα πᾶς ὁ κόσμος ὑπὸ ἀνθρώπου ἐνὸς ὁραθῇ.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Ἀσφαλῶς κάτεχε, Πέτρε, ὅπερ λέγω. Ψυχῇ τῇ θεωμένῃ τὸν κτίστην, πᾶσα ἡ κτίσις στενὴ αὐτῇ ἐστίν. Οστίς οὖν ὀλίγον τι τοῦ φωτὸς τοῦ κτίστου⁷ εἰδεάσατο, μικρὸν αὐτῷ γίνεται πᾶν μέρος τῶν κτισμάτων, ὅτι αὐτὴ ἡ τοῦ φωτὸς θεωρία ἐνδόν ἐν τῷ νοεῖν⁸ ἐνπλατύνεται, καὶ τοσοῦτον πρὸς Θεὸν ἐφαπλοῖ τὸν νοῦν, ὥστε λοιπὸν ἀνώτερος παντὸς τοῦ κόσμου κατίσταται,⁹ γίνεται δὲ αὕτη ἡ τοῦ θεωροῦντος ψυχὴ κατ' ἐαυτήν. Ἡνίκα δὲ ἐν τῷ τοῦ Θεοῦ φωτὶ ἄρξῃται

1) Alii σπουδαῖος — 2) Cd. Floren. θεοπρεπίῳ — 3) Quidam Καπούης — 4) Male Migne διαγνῶς — 5) Alii τῇ ὥρᾳ καὶ — 6) Male Cd. ἐκπληττοντά. Alii ἐκπληττομε, sed legendum ἐκπληττομε non vero ἐκπλήττομαι, ut quidam dicunt editores et Cod. Florentin. 7) Quidam ἀκτίστου — 8) Alii νῶ, Cod. Floren. ἐνδοθεν ἐν τῷ νοῖ. 9) Alii κατίστασθαι melius.

teret, et quid de Germano episcopo ageretur agnosceret et indicaret. Factumque est, et reverentissimum virum Germanum episcopum is, qui missus fuerat jam defunctum repperit, et requirens subtiliter agnovit eodem momento fuisse illius obitum, quo vir Domini ejus cognovit ascensum.¹

PETRUS .

Mira res valde, et vehementer stupenda. Sed hoc quod dictum est, quia ante oculos² ipsius quasi sub uno solis radio collectus omnis mundus adductus est, sicut numquam expertus sum, ita nec conjicere³ scio quoniam quo⁴ ordine fieri potest, ut mundus omnis ab homine uno videatur.

GREGORIUS.

Fixum tene, Petre, quod loquor: quia animae videnti Creatorem angusta est omnis creatura quaelibet;⁵ etenim parvum⁶ de luce Creatoris aspexerit, breve ei fit omne quod creatum est: quia ipsa luce visionis intimae mentis laxatur sinus,⁷ tantumque expanditur in Deo, ut superior existat mundo; fit vero⁸ ipsa videntis anima etiam super semetipsam. Cumque in Dei lumine rapitur super se, in interioribus ampliatur; et dum⁹ sub se conspicit exaltata, conpraehendit quam breve sit quod conpraehendere humiliata non po-

1) Codd. Aud. Lyr. Becc. Bigot. *adscensum* — 2) Prius *oculus*.
3) Cod. *conicere* — 4) Alii *quoniam* pro *quoniam quo* — 5) Alii *Quamlibet* — 6) Alii *parum* — 7) Prius *senus* — 8) Prius *viro*.
9) Alii add. *se* - Cod. Prat. et Gemet. *dum se sub se mens..* Cod. Nan. *dum se super se*.

ἀρπαζέσθαι, ὑπεράνω δὲ¹ ἑαυτῆς ἐν τοῖς ἐνδοτέροις πλατύνεται. Οταν δὲ ἑαυτὴν πλατυνθεῖσαν θεάσῃται, ἐπιγινώσκει ὅσον βραχύ² ἐστίν, ὅπερ ἐν τῇ ταπεινώσει οὕσα κατασχεῖν οὐκ ἠδύνατο. Ο τοίνυν ἀνὴρ οὗτος ὁ τὴν τοῦ πυρὸς σφαῖραν θεασάμενος, καὶ τοὺς ἀγγέλους ἐν τῷ οὐρανῷ ὑποστρέφοντας, προδήλως τοῦτο θεωρῆσαι οὐκ ἠδύνατο, εἰ μὴ ἐν τῷ φωτὶ τοῦ Θεοῦ ὑπῆρχεν. Τί οὖν θαυμαστόν εἰ καὶ τὸν κόσμον ὅλον ἐνώπιον αὐτοῦ συναχθέντα εἶδεν, ὅστις ὑψωθείς ἐν τῷ νοερῷ φωτὶ ἔξω τοῦ κόσμου ὑπῆρχεν; Οτι δὲ συνελθὼν ἅπας ὁ κόσμος ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ εἴρηται, οὐχὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρέστη ἐπὶ τὸ αὐτὸ· ἀλλὰ τοῦ θεωροῦντος ἡ ψυχὴ ἐπλατύνθη, ἥτις πρὸς Θεὸν ἀρπαγεῖσα ἀνευ δυσκολίας θεωρῆσαι ἠδυνήθη ἕκαστον ὅπερ ἐνδον τοῦ Θεοῦ ἔστιν. Εν αὐτῷ οὖν τῷ φωτὶ τῷ ἐν τοῖς ἔξωθεν ὀφθαλμοῖς ἐξαστράψαντι φῶς ἐνδότερον ἐν τοῖς τῆς ψυχῆς νοεροῖς ὀφθαλμοῖς ὑπῆρχεν. Ο γὰρ τὴν ψυχὴν θεασάμενος ἐν ὑψίστοις ἀρπαγεῖσαν,³ εἰδείχθη αὐτῷ,⁴ πόσον αὐτῷ στενώτάτά εἰσιν πάντα τὰ κατώτερα μέρη.

ΠΕΤΡΟΣ.

Ορῶ ἑαυτὸν μὴ ἐπιγνόντα ἀκριβῶς ἅπερ εἴρηκας. Διὰ γὰρ τὴν ἐμὴν βραδύτητα, ἡ ἐξήγησίς σου τοσοῦτον ἐπλεόνασεν· ἀλλ' ἐπειδὴ ταῦτα ἀρτίως σαφῶς ἐν τῇ ἐμῇ διανοίᾳ ἐξέχεας, αἰτῷ ὅπως ἐπὶ τὴν τῆς διηγήσεως τάξιν⁵ ἐπανέλθῃς.

- 1) Alii omittunt δὲ — 2) Male quidam et Cod. Florent. βραχύς. 3) Cod. f. 80. — 4) In aliis deest αὐτῷ — 5) Alii ἐν τῇ τ. δ. τάξει.

S. Joseph hymnogr. Ode V. 2. Ως καθαρὸς τὴν ψυχὴν, σὺ ἐν ἐκστάσει γεγωνὼς ἔβλεψας πᾶσαν τὴν γῆν, ὡς ὑπὸ ἀκτῖνα λαμπομένην μίαν, Θεοῦ σε τιμῶντος, παρμάρκαρ Βενέδικτε. *Utpote anima purus in extasi elevatus tu vidisti universam terram veluti sub uno radio illuminatam, cum Deus te glorificaret, Benedicte prorsus beate.*

terat. Vir ergo¹ qui intueri² globum igneum, angelos quoque ad caelum redeuntés videbat, haec procul dubio cernere nonnisi in Dei lumine poterat. Quid itaque mirum si mundum ante se collectum vidit, qui sublevatus in mentis lumine extra mundum fuit? Quod autem collectus mundus ante ejus oculos dicitur, non caelum et terra contracta est, sed videntis animus³ dilatatus, qui in Deo raptus videre sine difficultate potuit omne quod infra Deum est. In illa ergo luce, quae exterioribus oculis fulsit, lux interior in mente fuit, quae videntis animum, quia⁴ ad superiora rapuit, ei quam angusta essent omnia inferiora monstravit.

PETRUS.

Videor mihi utiliter non intellexisse, quae dixeras, quando ex tarditate mea tantum crevit expositio tua. Sed quia haec liquide⁵ meis sensibus infudisti, quaeso, ut ad narrationis ordinem redeas.

1) Alii add. *Dei* — 2) Prius *intuiri*, Al. *intuens* - Cod. Nan. *intueri globos igneos Angelosque ad caelos redeuntés*: Cod. Carn. 2. et quidam editi *qui in turri glob.* — 3) Alii add. *est.* — 4) Cd. Bess. *illuminavit animum quia ad superiora rapuit*. Aliqui *cum pro quia* — 5) Alii *liquido*.

ALPHANUS: *Et veluti solis radio sub uno*

Omnia cernis.

Scandit ardenti sacer orbe Praesul..

De his, quae sunt *mysticæ Theologiae* tam bene a Gregorio illustrata, conferatur S. THOMAS ubi iuxta SS. ISIDORUM et AUGUSTINUM loquitur de tertio ordine visionis, nempe de *intellectuali* (2. 2. q. 174 et 175. - 1. q. 93. 6. - 3. supp. q. 85. et de *radio divinæ revelationis*, 1. 2. q. 1. ad 2.) S. BONAVENTURA pr. 7. relig. c. 8. et egregium opus DAURELLE *Delle manifestazioni*. p. 133.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΖ'.

Περὶ τοῦ συγγραφέντος παρ' αὐτοῦ μοναχικοῦ κανόνος.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

ΑΖ'. Ἡδέως, Πέτρε, ἔτι περὶ τοῦ σεβασμίου τούτου ἀνδρὸς πολλὰ διηγούμεν, ἀλλὰ σπουδῇ τὰ μὲν τῶν αὐτοῦ παρατρέχω, διὰ τὸ εἰς τὰ τῶν ἄλλων πεπραγμένα με σπεύδειν· τοῦτο δέ σε ἀγνοεῖν οὐ θέλω, ὅτι σὺν τοῖς θαύμασιν, δι' ὧν ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ἐν τῷ κόσμῳ ἐδοξάσθη, καὶ διδασκαλία λόγου οὐ μετρίως δέλαμψεν. Διετυπώσατο γὰρ τοὺς τῶν μοναχῶν κανόνας διακρίσει ἐξαιρέτῳ καὶ λόγῳ φωτοειδεῖ. Οὕτινος ἐάν τις θελήσειεν ἀκριβῶς τὰ τε ἡθῆ¹ καὶ τὴν πολιτείαν καταμαθεῖν, δύναται ἐν τῇ αὐτῇ συγγραφῇ τοῦ κανόνος πᾶσαν τὴν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ διαγωγὴν ἐπιγινῶναι. Ο γὰρ ἅγιος ἐκεῖνος ἀνὴρ οὐδαμῶς ἡδυνήθη ἄλλως πῶς διδάξαι ἢ παιδεῦσαι, εἰ μὴ καθὼς ἔζησεν.

1) Ut alibi pro ἔθνη.

S. Joseph hymn. Sticher. II. Κόσμος γεγωνὼς τῶν Μοναστῶν, ἡθροισας ἀνείκαστον πλῆθος, ὑμνεῖν τὸν Κύριον, ὅσιε πατὴρ ἡμῶν, καὶ πρὸς οὐράνιον πάντας τρίβον ὠδήγησας, καλῶς ἐπομένους θείοις σου διδάγμασι, καὶ μιμουμένους σου βίον τὸν ἐνάρετον, μάκαρ· οὓς καὶ πάλιν ἅμα συνῆξας ἐν τῇ μεταστάσει σου Βενέδικτε. *Decus monachorum effectus innumeram multitudinem cooptasti ad Deum hymnis laudandum, omnesque ad caelestem viam duaxisti divinis doctrinis tuis, qui recte te secuti sunt, et vitam tuam in virtutibus sunt imitati, quos et rursus coadunasti in obitu tuo, beate Benedicte, sancte pater noster.* S. Nilus Œc. II. Μοναστῶν δὲ κανόνας ἐκθέμενος, ἄλλος ἐδείχθη Βασίλειος μεθ' οὗ χαίρων χριστῷ νῦν παρίσασαι, πρεσβεύων ἀπαύςως ὑπὲρ πάντων ἡμῶν. *Monachorum vero regulas exponens, alter Basilius visus es, cum quo gaudens nunc Christo assistis, incessanter exorans pro nobis omnibus.* Od. VIII. Σὺ πάτερ θεῖον νόμον ἡμῖν καταλέλκιπας ὁδηγίαν πᾶσαν μοναχῶν, καὶ κλησιν αὐτῷ ρέγουσαν ἐπέθηκας· ἐν ᾧ σοιχοῦντες βοῶμεν τῷ σωτῆρι· λυτρωτὰ ὁ Θεός, εὐλογητὸς εἶ. *Tu, o Pater divinam legem nobis reliquisti, quæ est universa monachorum duæ, ipsique Regulæ nomen imposuisti, in qua ambulantes, Salvatori exclamamus, Redemptor Deus benedictus es.*

CAPUT XXXVI.

Quod regulam monachorum scripserit.

GREGORIUS.

Libet, Petre, adhuc de hoc venerabili¹ Patre multa narrare; sed quaedam ejus studiose praetereo, quia ad aliorum gesta evolvenda festino. Hoc autem nolo te lateat, quod vir Dei inter² tot miracula, quibus in mundo claruit, doctrinae quoque verbo non mediocriter fulsit. Nam scripsit monachorum regulam, discretionem praecipuam, sermone luculentam.³ Cujus si quis velit subtilius mores vitamque cognoscere, potest in eadem institutione regulae omnes magisterii illius actus invenire: quia sanctus vir nullo modo potuit aliter docere quam vixit.

1) Prius *venerabile*—2) In fine lineae scriptor omisit *ter*—3) Cdd. Pratell. et duo Gemetic. et duo Carnot. *sermone luculento*.

ERASMUS a Rotterdam «Ecclesiast. l. III. fol. 339» Benedictum et Franciscum pios quidem, sed in Scripturis indoctos dicit. Verba autem Gregorii et vita et opus Regulae Benedicti contrarium ostendunt. Huius regulae veluti conspectus paucis perstrinxit Abb. Fr. Leopold. ZELLI Praeses Congregationis Cassinensium in epistola de Centenaria Festivitate S. Benedicti data e Romae die XV. Januarii anni 1880. De eadem regula praeter Benedictinos scriptores et historici locuti sunt, et eam laudibus celebrarunt: MURATORI, TROYA, CANTU', GREGOROVIVS etc.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΖ.

Περὶ τῆς ἑαυτοῦ ἐξόδου, ἣν τοῖς ἀδελφοῖς προείρηκεν

ΛΖ'. Εὐ τῷ χρόνῳ ἐν ᾧ ἤμελλεν ὁ ἀοίδιμος οὗτος ἀνὴρ ἐκ ταύτης τῆς προσκαίρου ζωῆς¹ ἐκδημεῖν καὶ πρὸς Θεὸν ἐνδημεῖν² τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ τοῖς ἐκ μήκους οἰκοῦσιν τῆς ἀγίας αὐτοῦ τελευτῆς τὴν ἡμέραν ἐμήνυσεν. Καὶ τοῖς μὲν παροῦσιν διεμαρτύρετο λέγων, μυστικῶς ἐν ἑαυτοῖς κατέχειν τὰ ἐν τοῖς ὡσὶν αὐτῶν ἀκουσθέντα· τοῖς δὲ ἀποῦσιν ἐμήνυσεν ὅποῖον αὐτοῖς σημεῖον γενήσεται, ὅτε ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐκ τοῦ σώματος μέλλει ἐξίεναι. Πρὸ οὖν ἑκτῆς ἡμέρας τῆς αὐτοῦ παντίμου τελευτῆς, ἀνεωχθῆναι τὸ ἑαυτοῦ μνημεῖον ἐκέλευσεν, καὶ εὐθέως πυρετῷ σφοδροτάτῳ περιπεσὼν, τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἐκκαύσεως λοιπὸν αἰ τῆς ψυχῆς δυνάμεις ἐλεπτύνοντο. Οὐρῶν δὲ ἑαυτὸν καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ὡς εἰπεῖν, ὑπὸ³ τοῦ λαβρωτάτου πυρετοῦ ἐκλιμπάνοντα, τῇ ἑκτῇ ἡμέρᾳ βασταχθῆναι⁴ ἑαυτὸν ὑπὸ τῶν μαθητῶν καὶ ἐν τῷ εὐκτηρίῳ ἀπενεχθῆναι πεποιήκεν. Εκκεῖ οὖν τὴν ἑαυτοῦ ἐξοδὸν τῇ ὑποδοχῇ τοῦ δεσποτικοῦ σώματός τε καὶ αἵματος ἐστήριξεν, καὶ ἐμμέσῳ⁵ τῶν μαθητῶν ἐστῶς, ταῖς αὐτῶν χερσὶν τὰ ἀδύνατα μέλη ὑποστηριζόμενος, ὑψώσας ἐν τῷ οὐρανῷ τὰς χεῖρας, ἔστη κατὰ ἀνατολὰς, καὶ τὴν ἡγιασμένην καὶ καθαρωτάτην αὐτοῦ ψυχὴν σὺν τῇ προσευχῇ εἰς οὐρανούς ἀνεσφαίρισεν.⁶ Εὐ αὐτῇ οὖν τῇ ἡμέρᾳ⁷ δυσὶν ἀδελφοῖς, τῷ μὲν ἐνὶ ἐν τῷ ἑαυτοῦ κελίῳ ἡσυχάζοντι, τῷ δὲ ἐτέρῳ μήκοθεν οἰκοῦντι, ἀποκάλυψις μία καὶ ἐφάμιλλος ἐφάνη. Εἶδον τοίνυν ἑκάτεροι, καὶ ἰδοὺ ὁδὸς ἀπὸ τοῦ κελλίου αὐτοῦ μέχρι τοῦ οὐρανοῦ παρατινομένη, ἐκ σηρικῶν ἱματίων ὅλη ἐστρωμένη, καὶ λαμπάδες ἀμέτρητοι ἐν αὐτῇ κατὰ ἀνατολὰς ἐνορδίνως⁸ καιόμεναι. Καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ λευχήμων,⁹ καὶ παιδρὸς τῷ σχήματι ὑπερά-

1) Quidam hic addunt πρὸς τὸν Θεόν, Cod. Floren. καὶ πρὸς θεόν.

2) Quidam omittunt καὶ πρὸς τὸν θεὸν ἐνδημεῖν — 3) Alii ἐκ — 4) Alii præmittunt ἐκέλευσε — 5) Alii ἐν μέσῳ scribunt — 6) Cdd. Reg. Floren. et alii ἀνέπεμψεν — 7) Alii ὥρα — 8) Sic pro in ordine latinorum — 9) Alii εὐσχήμων.

CAPUT 3.

De prophetia sui exitus

Eodem vero anno, quo exiturus, quibusdam discipulis, quibusdam longe man- sui obitus denuntiavit diem: prout audita per silentium² tegerent; dicans, quod vel quale eis signum ejus anima de corpore exiret. Ante sui exitus³ diem aperiri sibi sepultura. Qui mox correptus febribus, acri coepit fatigari. Cumque per dies singulos langu- gravesceret,⁶ sexto⁷ die portari se in orator- a discipulis fecit, ibique exitum suum domin- Corporis et Sanguinis perceptione munivit,⁹ atque inter discipulorum manus imbecillia¹⁰ membra sustentans, erectis in caelum¹¹ manibus stetit, et ultimum spiritum inter verba orationis efflavit. Qua scilicet die duobus de eo fratribus, uni in cella commoranti, alteri autem longius posito, revelatio unius atque indissimilis visionis apparuit. Viderunt namque quia strata palliis atque innumeris¹² corusca lampadibus via recto orientis tramite¹³ ab ejus cella in caelum usque tendebatur. Cum¹⁴ venerando habitu vir desuper clarus assistens, cu-

Illi au-
e ait:

Bene-

tum

tes

t.

1) Cod. male *quodde* — 2) Cod. Prat. *pro silentio* — 3) Cod. Bess. *obitus* — 4) Cod. Bess. *a discipulis iussit* — 5) Cod. Gemet. *dolore* — 6) Prius *ingravisc.* — 7) Alii *sexta* — 8) Prius *oratorium*, item *inferius* — 9) Cod. *monivit* — 10) Cod. *inbecilla*.
11) Cod. *cælis* — 12) Prius *innomeris* — 13) Prius *tramitem*.
14) Alii *Cui*.

νωθεν ἐστὼς ἡρώτα τούτους, λέγων· « Τίνος ἐστὶν ἡ ὁδὸς αὕτη, ἣν κατανοεῖτε θαυμάζοντες; » αὐτῶν δὲ ἀγνοεῖν ὁμολογησάντων, ἔφη πρὸς αὐτοὺς· « Αὕτη ἐστὶν ἡ ὁδὸς, δι' ἧς ὁ τοῦ Θεοῦ ἀγαπητὸς Βενέδικτος¹ ἐν τῷ οὐρανῷ ἀνέρχεται. » Τότε οὖν συνῆκαν τὴν τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς τελείωσιν.² Καθὰ περ γὰρ οἱ παρόντες μαθηταὶ ἐθεάσαντο, ὁμοίως καὶ οἱ ἄπῳντες διέγνωσαν ἐκ τοῦ προλεχθέντος αὐτοῖς σημείου. Ἐτάφη δὲ τὸ ἡγιασμένον αὐτοῦ σῶμα ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τοῦ μακαρίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ἐν ᾧ περ τὸν Απόλλωνος βωμὸν κατέστρεψεν, καὶ τὸν εὐκτήριον αἶκον τοῦ Προδρόμου συνεστήσατο.

1) Cod. fol. 81 — 2) SYNAXARIA græcor. editionis Urbinatis et Venetiarum, nec non Cod. Crypten. hæc fuse narrant. S. Joseph hymnogr. Od IX. Σὲ μοναζόντων ἀγέλαι, ὑπὸ σοῦ κροτηθεῖσαι, ἡμέρας εὐφημοῦσι καὶ νυκτὸς, μέσον τὸ σῶμά σου ἔχοντες, ἀναβλύζον πλουσίως θαυμάτων ποταμούς, Πάτερ σοφὲ, καὶ φωτίζον τὰ τούτων ἀπαύστως διαβήματα. *Monachorum greges sub te collectæ te celebrant diu noctuque circa corpus tuum, quod abunde manat fluvios prodigiorum, et eorum gressus semper illuminat, o Pater sapiens.*

S. Nilus, Inni pag. 8. Τὸν ἐν τοῖς πέρασι μέγιστον ὀφθέντα φωστῆρα ὑμνοῦμεν σε, ὃν ἐχαρίτωσε Χριστὸς, οὗ σθένει τὰ ξώανα τὰ τῶν δαιμόνων ἐξαφανῖσαι πάτερ δεδύνησαι πιστεύσας λαλήσαντι· δύναμιν πᾶσαν ἐχθροῦ καταπατεῖν ἰδοὺ δίδωμι ἐγὼ ὁ πάντα μετασκευάζων τὴν ἐξουσίαν Θεός. *Hymnis te celebramus, qui visus es maximum in terris luminare, quique a Christo gratia roboratus es, ut eius virtute simulacra dæmonum evertere valeres credens ei qui dixit: Ecce ego do vobis potestatem conculcandæ omnis potentiæ inimici: Ego, qui omnia rego potestate, Deus.*

jus esset via, quam cernerent, inquisivit. Illi autem se nescire professi sunt. Quibus ipse ait: « Hæc est via, qua dilectus Domino caelum Benedictus ascendit. » Tunc itaque sancti viri obitum sicut præsentem discipuli viderunt, ita absentes ex signo, quod eis prædictum fuerat, agnoverunt. Sepultus vero est in oratorio beati Baptistæ Johannis quod destructa¹ ara Apollinis ipse construxit.

1) Cod. *distructa*. — 2) Auctor vitæ S. Scolasticae apud Bollandianos BERTHARIO abbati tributæ, *Apollinis et Martis idolis destructis* ait. — BARTOLINI *L'antico Cassino* — MARCUS poeta habet:

Purgavit Sanctus hanc Benedictus humum.

Sculptaque confractis deiecit marmora signis.

De obitu S. Benedicti, de eiusque sepulcro canunt BERTHARIUS alique et ALPHANUS. ait:

Tu (scandis) via coelum facibus corusca,

Quando ter ternis tribus et Kalendis.

Instat Aprilis.

Carmen PAULO tributum et illud FRODOARDI hæc quoque habent. Confer et S. PETRUM Damianum et S. BERNARDUM, GUERICUM Igniacensem, GOTFRIDUM Vindocinensem aliosque multos. De exuviis vero præter benedictinos scriptores confer MURATORI *Antiq. M. E.* IV. 944 — TROYA *Storia d'Italia* v. IV. 4. p. 681 — ZACCARIA *Storia di Leno* — BARTOLINI *Commentari.* etc.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΗ΄.

Περὶ ἱαθείσης γυναικὸς διὰ πρσευχῆς
τοῦ ἁγίου.

ΛΗ΄. Ἐν τῷ σπηλαίῳ τῷ ὑπὸ τὸν λάκκον, ἐν ᾧ τὸ πρὶν κατοίκησεν,¹ ἕως τοῦ παρόντος, εἰὰν μετὰ πίστεως οἱ αἰτούμενοι προσέρχονται, μεγίστη θαυματῶν χάρις διαλάμπει.² Ὅπερ γὰρ διηγοῦμαι πρᾶγμα ἀρτίως αὐτόθι γέγονεν. Γυνή τις τῶν κατὰ φύσιν ἐκστάσα φρενῶν, ἐν ὄρεσιν καὶ κυλάσιν,³ ὕλαις τε καὶ πεδίοις νύκτωρ τε καὶ μεθ'⁴ ἡμέραν⁵ πλαζομένη ἐπλανᾶτο. Ἐκεῖ δὲ καὶ μόνον ἀνεκλίνετο, ἔνθα ταύτην ἡ ἀτονία καθεύδειν ἠνάγκαζεν. Ἐν μιᾷ οὖν ἡμέρᾳ⁶ ἡνίκα κατὰ τὴν ἔρημον ἐπλανᾶτο, ἐν τῷ τοῦ μακαρίου πατρὸς⁷ Βενεδίκτου σπηλαίῳ ὁδηγηθεῖσα, ἀγνοοῦσα εἰσῆλθεν καὶ ἔμεινεν· πρωίας δὲ γενομένης οὕτως ὑγιῆς τῷ φρονήματι ἐξῆλθεν, ὥς ὅτε⁸ οὐδεμίαν βλάβην φρενῶν ποτε ὑπέμεινεν. Ἡτις ἐν παντὶ χρόνῳ τῆς ζωῆς αὐτῆς ἐν τῇ δωρηθείσῃ αὐτῇ ὑγείᾳ διέμεινεν.

ΠΕΤΡΟΣ.

Τί τοῦτο εἶναι λέγομεν, ὅπερ ἐν τοῖς τῶν ἁγίων μαρτύρων λειψάνοις θεωροῦμεν γινόμενον; πλεῖον γὰρ, σχεδὸν εἶπεῖν, θαυματουργίαι ἐπιτελοῦνται ἐν τοῖς εὐκτηρίοις, ἐν οἷς λείψανα ἐπ' ὀνόματι αὐτῶν κατατίθενται, ἥπερ ἐν ᾧ τὰ τούτων κατάκεινται σώματα. Πληρεστάτως μὲν οὖν καὶ κεῖ τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν εἶναι πιστεύομεν, ὥς καὶ ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτῶν σώμασιν· ἐκεῖ δὲ μᾶλλον μεγάλα σημεῖα ἐπιδεικνύουσιν, ἔνθα ὅλῳ τῷ σώματι οὐ κατάκεινται.

1) Alii κατοίκησ... — 2) Hucusque quidam priora huius capitis verba ad præcedens caput adiungunt — 3) Alii κοιλάσι — 4) Quidam καθ' — 5) Codex Florent. omittit νύκτωρ τ. κ. μ. ἡμέραν. 6) Alii τῶν ἡμερῶν — 7) Quidam ἀνδρὸς — 8) Cod. scripsit ἔτι.

CAPUT XXXVIII.

De insana muliere

per ejus specum¹ sanata.

Qui² et in eo specu, in quo prius Sublacu habitavit, nunc usque si petentium fides exigat, miraculis coruscat.³ Nuper namque est res gesta quam narro quia quaedam mulier mente capta, dum sensum funditus perdidisset,⁴ per montes et valles, silvas et campos die noctuque vagabatur; ibique tantummodo⁵ quiescebat, ubi hanc quiescere lassitudo coëgisset. Quadam vero die dum vaga nimium erraret, ad beati viri Benedicti Patris⁶ specum devenit, ibique nesciens ingressa mansit. Facto autem mane, ita sanato sensu egressa est, ac si eam numquam insania⁷ capitis ulla tenuisset; quae omni vitae suae tempore eadem, quam acceperat, salute permansit.

PETRUS.

Quidnam esse dicimus, quod plerumque in ipsis quoque patrociniis martyrum sic esse sentimus, ut non tanta per sua corpora, quanta beneficia per reliquias ostendant, atque illic majora signa faciant,⁸ ubi minime per semetipsos jacent?

1) Alii *in ejus specu* — 1) Haec priora verba usque ad *coruscat* in aliis quibusdam codicibus et in editionibus ad caput superius adduntur. De hoc autem prodigio, quod circa annum 592. contigisse ferunt, vide scriptores rerum Sublacensium et precipue in historia sua IANNUCELLI p. 110. Confer et HAEFTENUM, MEGE, aliosque — 3) Prius *curusc.* — 4) Prius *perdedisset* — 5) Prius *tantommodo* — 6) Alii omitt. *Patris* — 7) Prius *insaniam* et *ulla* — 8) Alii *faciunt*

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Ενθα τὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων σώματα κεῖνται, δισταγμὸς, Πέτρε, οὐκ ἔστιν ὅτι πολλὰ σημεῖα δύνανται ἐπιδεῖξαι, ὥσπερ γὰρ¹ καὶ ποιοῦσιν. Τοῖς γὰρ καθαρῷ τῷ λογισμῷ προσερχομένοις ἀμέτρητα θαύματα ἐπιδεικνύουσιν. Διὰ δὲ τὸ ἐν δισταγμῷ ὑπάρχειν τοὺς ἀσθενέστερον τῷ² λογισμῷ διακειμένους, ὥς μὴ παρεῖναι τοὺς ἁγίους, ἐνθα τὰ αὐτῶν ὀλιγκῶς οὐ κατὰκείνται σώματα, καὶ ὥς ἐκ τούτου τοὺς προσερχομένους μὴ εἰσακούεσθαι, ἐκεῖ μᾶλλον αὐτοὺς ἀναγκαῖόν ἐστιν μεγάλα σημεῖα ἐπιδεῖξαι, ἐνθα περὶ τῆς αὐτῶν παρουσίας ὁ ἀσθενὴς λογισμὸς διστάζει. Ὡν δὲ ὁ νοῦς ἐδραιώμενος³ ἐν τῷ Θεῷ ὑπάρχει, οὗτοι ἐν τῷ τῆς πίστεως ἀξιώματι ὄντες, γινώσκουσιν ὅτι εἰ μὴ κεῖνται αὐτῶν ἐκεῖσε τὰ σώματα, πλὴν ὅμως⁴ τοῦ ταῖς εὐχαῖς εἰσακούειν μὴ ἀπολιμπάνεσθαι⁵ αὐτούς. Οθεν τοίνυν καὶ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ⁶ Χριστὸς, ἵνα πίστιν ταῖς μαθηταῖς προσθήσει⁷ εἶπεν· « Εἰ μὴ ἐγὼ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ ἔρχεται⁸ πρὸς ὑμᾶς. » Φανερόν οὖν ὑπάρχει, ὅτι τὸ παράκλητον πνεῦμα ἐκ τοῦ πατρὸς προέρχεται, καὶ ἐν τῷ υἱῷ⁹ διαμένει. Τίνος οὖν χάριν ἑαυτὸν ὁ υἱὸς πορευθῆναι λέγει, ἵνα ἐκεῖνος ἔλθῃ ὅστις οὐδέποτε ἀπ' αὐτοῦ ἐχωρίσθῃ; Οἱ μαθηταὶ ἐν σαρκὶ τὸν κύριον ὁρῶντες, ταῖς σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς τοῦτον πάντοτε θεωρεῖν ἐπεθύμουν. Ορθῶς οὖν αὐτοῖς ἐρρήθη· « Εἰ μὴ ἐγὼ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ ἔρχεται· » τουτέστιν· Εἰ μὴ τὸ σῶμα ἀποκρύψω, τί¹⁰ ἐστιν ὁ τοῦ πνεύματος πόθος οὐ δεικνύω, καὶ εἰ μὴ ἐμὲ καταλείψητε σωματικῶς θεωρεῖν, οὐδέποτε μανθάνετε πνευματικῶς με¹¹ ἀγαπᾶν.

1) Quidam omitt. γὰρ — 2) Alii ἀσθενεστέρω — 3) Alii ἡδραιώμενος. 4) Cod. Flor. omitt. ὅμως — 5) Cod. Flor. ἀπολειμπ.. — 6) Alii omitt. ὁ — 7) Alii προσθή. — 8) Cod. Flor. ἐλεύσεται — Cod. Vat. Græc. habet: ΜΗΕΛΘΗ et supra ΕΑΝΓΑΡΜΗ pro Εἰ μὴ, unde patet Zachariam etiam verba S. Scripturæ suo marte vertisse memoratis tamen, quæ graece legebantur sacris libris — 9) Ut patet e specimine initio libri, hac de causa exhibito, in υἱῷ seu ΥΩ est super rasura a secunda manu. Verbi, quod prius fuerat, remanet signum nexus longius quam exigent litteræ ΥΩ: quid fuerit, difficilis res est divinari — 10) Cd. Fl. ὁπείτοις — 11) Cd. f. 82.

Ubi in suis corporibus sancti martyres jacent, dubium, Petre, non est quod multa valeant signa monstrare,¹ sicut et faciunt, et pura mente quaerentibus innumera miracula ostendunt. Sed quia ab infirmis potest mentibus dubitari, utrumne ad exaudiendum ibi praesentes sint, ubi constat, quia in suis corporibus non sint; ibi eos necesse est majora signa ostendere, ubi de eorum praesentia potest mens infirma dubitare. Quorum vero mens in Deo fixa est, tanto magis habet fidei meritum, quanto illic eos novit et non jacere corpore, et tamen non deesse ab exauditione. Unde ipsa quoque Veritas, ut fidem² discipulis augeret, dixit: *Si non abiero, Paraclitus³ non venit⁴ ad vos.* Cum enim constet, quia Paraclitus Spiritus ex⁵ Patre semper procedat⁶ et Filio; cur se Filius recessurum dicit, ut ille veniat, qui a Filio numquam recedit? Sed quia discipuli in carne Dominum cernentes, corporeis hunc semper oculis videre sitiebant, recte eis dicitur: *Nisi ego abiero, Paraclitus non veniet;*⁷ ac si aperte diceretur: Si corpus non subtraho, qui sit amor Spiritus non ostendo; et nisi me desieritis corporaliter cernere, numquam me discetis spiritaliter amare.

1) Alii *demonstrare*. — 2) Cod. Carnot. addit *fidem* — 3) Alii *Paracletus* semper — 4) Alii *veniet* — 5) Alii *a* — 6) Cod. prius, et al. *procedit*. — 7) Hic cod. *veniet* — 8) Alii *quis* forte et sic cod. scribens *quisit*.

Ἀρέσκει, ὁ λέγεις.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Ολίγον λοιπὸν ἐκ τῆς συντυχίας παυτώμεθα, ἵνα ἐὰν εἰς¹ τὰ τῶν λοιπῶν² θαύματα τὸν λόγον ἐν τῇ διηγήσει παρεκτείνωμεν,³ δύναμιν τοῦ λέγειν διὰ τῆς σιγήσεως ἀνακαινίσωμεν.²

1) Cod. prius εἰ, sed statim videtur σ superpositum — 2) Prius λοιπον — 3) Cod. παρεκτείνωμεν — 4) In fine eadem manus ΒΛΙΟΝ Β'. et inferius litteris in modum crucis dispositis hoc pacto græce latina scripsit: *Ora pro me τοῦ γράψαντος (scribentis)*.

Π
Ο Ρ Α
Ο
Μ
Ε

ΤΟΥ ΓΡΑΨΑΝΤΟΣ

Multa hoc in loco docte disputata sunt. Inter alios confer editores operum S. Gregorii in procemiis, Scipionem MAFFEI, et Michaëlem LEQUIEN, *Dissert. Damascenicæ*, Em. BARTOLINI *Di S. Zacharia com.* p. 563. sed præ omnibus Em. HERGENRÖTHER in adnotationibus ad §§ 84, 85 etc. et Præfatione de Photii *Mystagogia de Spiritu Sancto* - Hoc unum codex noster monet: ratione temporis heic non potuisse suspicari manum Photii nomen vivo radentem (Joannes diac. in vita Gregorii); nam codex longe ante illum descriptus est. Cf. Prolegomena pag. XV, XXVII.

Placet quod dicis.

173.

GREGORIUS

67.

III.

Aliquantum jam a
est, ut si ad aliorum
tendimus, loquendi vires²
reparemus³.

1) Male in codice syllaba *cu* iteratur — 2, 3
fine litteris maioribus et vario colore pictis, man.
gionis amanuensis Bobiensis, de quo diximas
(pag. XVII. vide et pag. 3.) EXPLT. LIB. S. S.
VITA. ET. MIRACVLIS. VENERABILIS. VIRI.
ABBATIS. MONASTERIO. QUOD. APPELLATUR.
PROVINCIAE. CAMPANIAE. DNO. ADIVBANTE.
Id est: *Explicit liber secundus de vita et miraculis venerabilis*
ri Benedicti abbatis monasterio (sic) quod appellatur
vinciae Campaniae Domino adiuvente.

CATALOGUS SCRIPTORUM

- Albertus Magnus* seu *magister sententiarum*. - p. VII.
Alcuinus in libro *De Divinis officiis*. - p. VI.
Aldhelmus Ep. in *Scotia carmen* (in Actis SS. O. S. B.)
 p. VI, 163.
Algerus Cluniacensis monach. *De Sacramento Corporis Domini*. - p. VII.
Alighieri Dante - *Divina Commedia*. - p. 65.
Allazio Leo, exscriptor codicis Crypten. - p. XXII, XXIII.
Allodi Leo monachus Sublacensis. - p. 35.
Alphanus Ep. Salernitanus hymnus in S. Benedictum. (Act. SS. O. S. B. t. I.) - p. VI, 151, 157, 173, 179.
Alulfus monach. Tornacensis - excerpta Gregoriana in codice Monasterii Longipontis. - p. VII.
Anastasius abbas Bobiensis. - p. XVI, XVII.
Anastasius bibliothecarius in Zachariae vita. - p. VI, XIV.
Anselmus Episcop. Lucensis *Collect. Canon*. - p. VII.
Antonius Mon. auctor versionis arabicae *Dialogor*. - p. XV.
Assemani « *Kalendarium universal*. » - p. IX.
Augustinus Episcop. Hipponensis et Doct. - p. VII. 173.
Barptolomaeus iv. Abbas Cryptaeferratae saec. xi. - p. VII, VIII, IX, XXXI, 12, 20, 64, 70, 76.
Bartolini Card. Dominicus - p. XIV, 65, 101, 145, 179, 184.
Balducci presb. Oratorii Romani scriptor vitae S. Nili italice - p. VIII.
Baronius Cardinal. Caesar. *Annales Ecclesiast*. - p. XXXI, 35, 88, 147, 151, 166, 167.
Basilius Magnus episc. et Doctor. - p. XXXI, 141, 150.
Basilius porphyrogenita imp. constantinop. de vitis sanctorum. - p. VII, XXXII.
Beda presb. venerabilis in *historia etc*. - p. VI, 163.
Bellotti Constantinus monach. Cassinensis - p. XXXI.
Benedictus S. P. N - *Regula etc*. - p. XXXI, 77, 150, 155.
Bernardus abbas Claraevallis Doct. - *Serm. in S. Benedictum* - p. VII, XXXII, 15, 179.
Berno abbas Augiensis - *De Missa*. - p. VI.
Bertharius abbas Cassinen. et martyr in carmine. - p. VI, 43, 47, 73, 77, 131, 135, 139, 145, 157, 163, 179.
Bessario Card. Basilianus abbas Com. Cryptaeferratae, Venetae Bibliothecae S. Marci fundator. - p. XIX.
Bini Abbas Cassinensis. - p. 5.
Blasius II. ab. Cryptaefer. in Typico - p. VII, IX, X, 64.

- Bollandiani Patres in Actis Sanctorum* - p. VIII, XXXI, 163, 165.
- Bonaventura* Ep. Card. Albanensis et Doct. - p. VII, 173.
- Bond* editor speciminum palaeogr. Londini - p. XVI, 67.
- Brixianus* Jo. Franc. vita S. Benedicti, 1500. - p. XVIII.
- Burchardus* Ep. Wormatiensis - *Decreta.* - p. VII.
- Caleca* Emmanuel in concilio Lugdunensi - p. VII.
- Calmet* « Commentar. litter. in Bibliam » - p. 21.
- Cantù* « Storia Universale » Torino. t. VIII. - p. V, 85, 175.
- Caravita* « I Codici e le arti 1869 » - p. 157.
- Cardoni* Mon. Crypt. saec. xviii - De Tusculano M. T. Ciceronis - p. XXII.
- Caryophilus* Matth. Episc. editor vitae S. Nili - p. VIII.
- Casinovi* Gregorius mon. Cryptaefer. saec. xix. - p. IX.
- Ceci* Aloysius Can. Tusculanus - p. IX.
- Ceillier* « Histoire des auteurs ecclesiastiques » - p. XV.
- Celsus* medicus - p. 131.
- Ceriani* Ant. « descriptio Codicis Ambros. » p. XVI, XVIII.
- Codinus* de officiis - p. 106.
- D' Achery* e pp. Maurinis - p. VI, 15, 35.
- Daurelle* J. B. « Le manifestazioni soprannaturali.. secondo i principi di S. Tommaso » Roma 1878 - p. 173.
- Della Noce* abb. Angelus animadversion. var. in vitam S. Benedicti - p. 3, 35, 73, 101, 105, 107, 117, 125, 131, 139, 165.
- De Rossi* Jo. Baptista archaeolog. - p. XXIV. 89.
- Du Cange* - Glossarium mediae et infimae graecitatis - p. 28.
- Durand* e Maurinis. - p. VIII.
- Durandus* ab. Troarnensis *De Corp. Christi.* - p. VII.
- Durandus* Willelm. « Rational divinor. officior. » - p. 155.
- Erasmus* a Rotterdam - p. 175.
- Euthymius* Zygabenus - p. VII.
- Fabricius* cum *Harles* - Bibliotheca Graeca - p. XV.
- Farabulini* David. - p. VIII.
- Faustus* monach. scriptor vitae S. Placidi - p. 47.
- Felici* Lucas Abbas Cryptaeferratae saec. xvi. - p. XXII.
- Field* « Origenis hexapla 1871 - Oxonii » - p. 21.
- Frodoardus* in carmine - p. 43, 151, 157, 163, 165, 179.
- Gaetani* Constantinus ab. Cassin. - p. XXXI, 43.
- Gallicioli* Joan. B. editor venetus operum S. Gregorii Magni - p. XII, XIX, XXVIII, 150.
- Gallonio* Ant. *De monachatu S. Gregorii* - p. XXXI.
- Gardthausen* « Palaeographie Griechische » 1878. - p. XX.
- Gavantus* Barthol. *Thesaurus SS. Rituum* - p. 155.
- Gebhardt* Codex Venetus versio graeca nova ex hebraico S. Script. textu. 1875 - p. 21.

- Gennadius* patriarcha Constantinopolitanus. - p. VII.
Giorgio mon. Bobiensis scriptor cod. Ambrosiani - p. XVII.
Gislebertus auctor vitae S. Romani - p. 15.
Gloria And. «*Paleogr. e Diplomatica* 1870. Padova» p. XVI.
Gotfridus ab. Vindocinensis - p. 179.
Gordianus scriptor vitae S. Mauri - p. 39, 51, 73, 86.
Grabi Steph. ab. Crypt. saec. xvii. apud Kirker - p. XXII.
Gradonicus venetus «*Vindiciae gregorianae.* - p. VI.
Gratianus in *Decreto* - p. VII, 145.
Gregorovius «*Storia della città di Roma*» p. 15, 35, 175.
Guerricus abbas Igriaciensis - p. 179.
Guitmundus Ep. Aversanus. - *De veritate Euchar.* - p. VII.
Gussanville Petrus, Dialogorum S. Gregorii vindex et editor - p. VI, 103, 129, 167.
Hadrianus I. papa *epistola* ad Carolum magnum - p. VI.
Haeftenus in vitam S. Benedicti - p. VI, 73, 105, 107, 131, 141, 150, 155, 167, 181.
Hergenröther Jos. Card. in *Mystagog.* Photii - p. XIV, 184.
Hieronymus Doctor maximus. - p. 21.
Hildelphonsus Ep. Toletanus «*de scriptoribus ecclesiasticis*» - p. VI.
Hincmarus episc. Rhemensis - Operum t. I. p. 100. - VI.
Honorius Augustodunensis episcop. - p. VII.
Iannucelli «*Memorie di Subiaco*» p. 15, 23, 39, 47, 181.
Ioannes Diaconus in *vita S. Gregorii* - p. VI, 184.
Ioannes Rossanensis. mon. Crypt. saec. xiii. - p. VII, X.
Ioseph hymnographus - p. VII, XII, 4, 18, 34, 42, 100, 102, 116, 130, 134, 138, 140, 144, 154, 172, 174, 178.
Ioseph Melendyta monach. Cryptensis. saec. xiv. - p. IX.
Isidorus ep. Hispalensis - p. VI, 173.
Ivo Carnotensis - p. VII.
Iulianus ep. Toletanus in *Prognostico* - p. VI.
Lanfrancus Cantuariæ - *De Corpore Domini* - p. VII.
Lanni «*Memorie di S. Elia*» - p. VIII.
Lauret «*Animadv. ad Chronic. Cassin.*» - p. 101.
Lequien Michaël «*Dissert. Damascenicae*» - p. 184.
Leo papa VII. in *diplomat. Sublac.* - p. 167.
Leo Ostiensis «*Chron. Cassin.*» - p. VI, 101, 111.
Lucas abbas VII. Cryptensis - p. VII, IX.
Lutherus hæresiarcha - p. 20.
Mabillon e pp. Maurinis - p. VI, XVIII, 5, 15, 35, 71, 73, 85, 101, 105, 107, 117, 137, 148, 162, 167.
Maffei Scipio «*adnotat. in libr. Pontifical.*» p. 184.
Mai Cardin. Angelus - p. IX.
Marcus monach. Cassinensis - p. 43, 65, 179.
Martene e pp. Maurinis - p. VIII.

- Martinow* S. - J. *Kalend. Græcum Slavum* - p. IX.
Massimo princ. *Mem. della chiesa di S. Benedetto* - p. 5, 35.
Maurini Patres editores operum S. Gregorii - p. VI, XIV, XIX, XXVIII, XXXI.
Maurus a Valentano mon. Sublacens. - p. 5, 20, 35.
Mazio Epiphanius abbas Cryptensis saec. xix. - p. X.
Mege - vita di S. Benedetto - p. 5, 181.
Menæa et *Synaxaria* Graec. - p. IX, XII, XXXII, 76, 178.
Menniti Petrus abbas Basilianus saec. xviii - p. XXXI.
Merati Caiet. addition. ad Gavantum - p. 155.
Migne editor universae patrologiae graecae et latinae. p. VIII, XIV, XXVIII, 148, 161, 170.
Mirtz Seraphinus *Chronic. Sublac.* - pag. 5, 35, 39, 43, 47, 89, 163, 167.
Montfaucon e pp. Maurinis *Palaeographia græca* - p. XX.
Muratori Lud. Ant. - p. VI. 35, 89, 175, 179.
Nilles S. J. « *Kalend. orient. et occid.* » 1879 - p. IX, XII.
Nilus abbas Cryptaefer. fundator - p. VII, VIII, XXI, XXX, XXXI, 4, 8, 12, 14, 24, 28, 34, 38, 44, 46, 50, 62, 64, 66, 68, 70, 84, 156, 164, 174, 178.
Nilus II. abbas Cryptaeferatae saec. xii. - p. XI.
Nilus Costantinopolitanus, Sinaita - p. 21.
Nina Cardinal. Laurentius - p. XXIX.
Odo abbas Cluniacensis. - *sermon.* - p. V, VII.
Optatus episc. Milevitanus - p. 139.
Outramus - *De sacrific.* - p. 21.
Panella - Pellegrinaggio sublacense - p. 43.
Pancratius abbas Cryptensis saeculi xiii - p. VII, IX, X.
Passamonti Maxim. mon. Cryptaefer. saec. xix - p. XXX.
Paschasius Ratbertus Corbeiae *De Corpore Christi* - p. VI.
Paterius excerptor operum S. Gregorii - p. VI.
Paulus Diaconus seu Warnefridus - p. VI, XIII, XVII, 51, 77, 162, 163, 179.
Petrus abbas Cluniacensis - p. VII.
Petrus S. Damianus cardinal. Doctor. - p. 179.
Petrus Lombardus - in IV. dist. 50 - p. VII.
Petrus Diaconus Cassinensis - p. 3.
Phavorinus Lexicon - p. 130.
Photius patriarcha Constantinopol. *Myriobiblion* et *My-stagogia* - p. VII, XIV, XXVII, 184.
Piacentini mon. Crypt. saec. xviii - p. X, XI, XX, XXXII.
Pitra Card. J. B. ep. Tusculanus O. S. B. - p. XI, XXIV, 35.
Procopius Caesariensis *De bello gothico* - p. 84, 86, 88, 110.
Prudentius Trecensis *De prædestinatione* - p. VI.
Quandel Maurus Caesar mon. Cassinensis - p. XXIII.
Quintus Serenus Saronicus - p. 131.

- Quirini* ab. Ang. O. S. B. et Cardinalis - p. XIX, XXVIII, 5, 73, 101, 105, 122, 125, 131, 139, 150, 167.
Regino abb. Prumiensis - *De disciplinis eccl.* - p. VI.
Rocchi Ant. mon. Crypt. saec. xix. - p. VIII, XXIV, 124.
Rossetti « Bobbio illustrato » - p. XVII.
Rupertus Tuitiensis - p. VII.
Saldenus « de succession. Pontific. » p. 21.
Sciommari ab. Crypt. saec. xviii. - p. VIII, X, XXI, 28, 44.
Seghetti doct. Dominicus Tusculanus - p. 35.
Selvaggi « Antiquitates Christianae » - p. 155.
Sigibertus Gemblacensis - p. VII,
Simeon Metaphrastes - p. VII.
Stephanus hymnographus S. Gregorii - p. VII, XI.
Strabo Geographic. - p. 64.
Syrletus Willelmus Cardinal. - p. VIII.
Taius ep. Caesaraug. *Collectaneum* ex opp. S. Greg. - p. VI.
Tertullianus Firm. Caecil. - 105.
Thomas Aquinas Doctor in iv. dist. 44, etc. opuscul. xix, Summ. - p. VII. 63, 173.
Thompson editor *speciminum palæog. Londin* - p. XVI, 67.
Titi Demetrius abbas Cryptensis saec. xviii - p. XXXII.
Toscani Theod. mon. Crypt. saec xix - p. VII, IX, XXIII, 64.
Tossiniani Rodulphus editor opp. S. Gregorii - p. XXII.
Tosti Ludov. abbas Cassinensis - p. VIII, XXIII, 5, 101.
Troya Carolus - *Storia d' Italia nel Medio Evo* - p. 85, 89, 151, 175, 179.
Ughelli Ferdinandus abbas « *Italia sacra* » - p. XXII.
Vaccari Aloysius ep. coad. Tropaeae O. S. B. - p. VIII.
Vassalli Romanus ab. Cryptaeferratae saec. xvii - p. X.
Veludo Praefectus bibliothecae Marcianae - p. XIX.
Vercellone Carolus barnabites - p. 21.
Vitali Philippus mon. Cryptens. saec. xviii. - p. VIII, X.
Warnefridus seu Paulus diaconus
Willelmus episcop. Catalauni - p. VII.
Zaccaria « *Storia di Leno* » - p. 179.
Zelli abbas S. Pauli de Urbe, praeses Congr. Cass. - p. 175.

CODICES ET MANUSCRIPTI

IN EDITIONE ADHIBITI

- Codex Ambrosian. latinus, unde textum Dialogor. S. Gregorii habemus. - p. XVI. etc.
 Codex graec. Crypten. Vatic. 1666, unde textus eruitur versionis S. Zachariae - p. XX. etc.
 Codex Crypt. Vat. Reg. num. 52 Lucae Felici - p. XXII.

Codex Graec. Vaticanus SS. Bibliorum 1209. saeculo iv. scriptus - p. 26, 28, 92, 94, 144, 182.

Codex graecus Reg. Parisiensis - p. XIV, XXVIII. etc.

Codex graec. Colbertinus Parisien. - p. XIV, XXVIII. etc.

Codex graec. Florentinus apud Quirini - p. XXVIII. etc.

Codex latinus venetus dictus *Bessarionis* - p. XIX. etc.

Codex latinus venetus *Nanianus* - p. XIX. etc.

Codex latinus S. M. *Gratiosae* - p. XIX. etc.

Codices Sublac. et Florent. apud Quirini - p. XIX. etc.

Codices Gallici a Maurinis adhibiti - p. XIX. etc. nempe Sargermanenes duo, Carnotenses tres, Rhemenses duo, Compendiensis, Longipontis, Claraevallis, Pratelensis, Lyranus, Rhotomagenses tres, Beccenses duo, Gemeticenses duo, etc.

Codex graec. Vat. a Leone Allazio exscript. 608-p. XXII.

Codex Venetus Nanianus graec. - p. XII, XIX.

Codex Cryptensis *Typicon* - Γ. α. I. vid. *Blasius*.

Codices Crypten. *Synaxaria* B. γ. III, et V, VI, XIII.

Codex Cryptensis Δ. α. VII. - p. XI.

Codex Cryptensis Δ. β. III. - p. IX, X.

Codex venetus S. Script. ex hebraico versio graeca, - p. 21.

Codex Cassinensis num. CLXXV - p. 73, 89, 111, 135, 139, 141, 151, 157.

Codex Cassinensis num. LXXXV. - p. 73.

Codex Crypt. vitae S. Nili B. β. II. vide *Barptolom. ab.*

Codex Cryptensis num. Δ. α. XXII. Men.

Codex Crypt. Δ. α. XXXIII. Stichera in S. Benedictum.

Codex Cryptensis Δ. α. XXXI. f. 151. Menologium.

Codices Crypt. Δ. α. XVII, et XXII. menaea.

Codex Maximi monachi, nunc Cassinens. - p. XXX.

MSS. - Chronicon Sublacense - Cherubini Mirtz cum accessionibus Mauri a Valentano - vide *Mirtz et Maurus*.

MSS. Dissertatio Dominici Seghetti - *La Badia Sublacense e la città di Tuscolo* - vide *Seghetti*.

MSS. Romani Vassalli ab. Cryptaefer. versio latina serm. in S. Barptolom. abbatem - vide *Vassalli*.

MSS. Theodori Toscani - Excerpta bibliothecae Vaticanae - vide *Toscani*.

MSS. Constantini Caietani in bibliotheca Chisiana - vide *Caietani*.





